תלמוד בבלי · ראשונים · רבינו חננאל · סדר מועד

רבינו חננאל על מסכת פסחים

רבנו חננאל [ר"ח]

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

רבינו חננאל על מסכת פסחים

רבנו חננאל [ר"ח]

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/רבינו-חננאל-על-מסכת-פסחים/
הקובץ נוצר ב־21 בנובמבר 2026 מגרסה v39-202611200317 של הספרייה.

תוכן העניינים

דף ב. 7
דף ב: 7
דף ג. 8
דף ג: 9
דף ד. 10
דף ד: 11
דף ה. 11
דף ה: 12
דף ו. 13
דף ו: 14
דף ז. 15
דף ז: 16
דף ח. 17
דף ח: 18
דף ט. 19
דף ט: 19
דף י. 20
דף י: 21
דף יא. 21
דף יא: 22
דף יב. 23
דף יב: 25
דף יג. 25
דף יג: 26
דף יד. 27
דף יד: 27
דף טו. 28
דף טו: 29
דף טז. 30
דף טז: 32
דף יז. 32
דף יז: 34
דף יח. 35
דף יח: 36
דף יט. 37
דף יט: 38
דף כ. 40
דף כ: 40
דף כא. 42
דף כא: 43
דף כב. 44
דף כב: 44
דף כג. 45
דף כג: 46
דף כד. 47
דף כד: 47
דף כה. 48
דף כה: 49
דף כו. 50
דף כו: 50
דף כז. 51
דף כז: 52
דף כח. 53
דף כט. 54
דף כט: 55
דף ל. 56
דף ל: 57
דף לא. 58
דף לא: 59
דף לב. 60
דף לב: 61
דף לג. 62

דף לג: 63
דף לד. 63
דף לד: 64
דף לה. 65
דף לה: 66
דף לו. 67
דף לו: 68
דף לז. 70
דף לז: 70
דף לח. 71
דף לח: 72
דף לט. 73
דף לט: 73
דף מ. 74
דף מ: 76
דף מא. 76
דף מא: 77
דף מב. 78
דף מב: 79
דף מג. 79
דף מג: 80
דף מד. 81
דף מד: 82
דף מה. 83
דף מה: 84
דף מו. 86
דף מו: 87
דף מז. 88
דף מז: 88
דף מח. 89
דף מח: 90
דף מט. 91
דף מט: 92
דף נ. 93
דף נ: 94
דף נא. 95
דף נא: 96
דף נב. 98
דף נב: 99
דף נג. 100
דף נג: 101
דף נד. 102
דף נד: 103
דף נה. 104
דף נה: 106
דף נו. 108
דף נו: 108
דף נז. 109
דף נח. 110
דף נח: 111
דף נט. 112
דף נט: 113
דף ס. 114
דף ס: 115
דף סא. 116
דף סא: 117
דף סב. 118
דף סב: 119
דף סג. 120
דף סג: 121
דף סד. 122
דף סד: 123
דף סה. 124
דף סה: 124

דף סו. 125
דף סו: 125
דף סז. 126
דף סז: 127
דף סח. 128
דף סח: 129
דף סט. 130
דף סט: 131
דף ע. 132
דף ע: 133
דף עא. 133
דף עא: 135
דף עב. 136
דף עב: 137
דף עג. 138
דף עג: 139
דף עד. 141
דף עד: 142
דף עה. 143
דף עה: 143
דף עו. 144
דף עו: 145
דף עז. 146
דף עז: 147
דף עח. 148
דף עח: 149
דף עט. 151
דף עט: 152
דף פ. 153
דף פ: 154
דף פא. 155
דף פא: 156
דף פב. 157
דף פב: 158
דף פג. 158
דף פג: 159
דף פד. 160
דף פד: 161
דף פה. 161
דף פה: 163
דף פו. 163
דף פו: 165
דף פז. 166
דף פז: 166
דף פח. 166
דף פח: 167
דף פט. 168
דף פט: 169
דף צ. 169
דף צ: 170
דף צא. 171
דף צא: 172
דף צב. 173
דף צב: 174
דף צג. 175
דף צג: 176
דף צד. 176
דף צד: 178
דף צה. 179
דף צה: 180
דף צו. 181
דף צו: 183
דף צז. 184
דף צז: 184

דף צח. 185
דף צח: 185
דף צט. 186
דף ק. 187
דף ק: 188
דף קא. 188
דף קא: 188
דף קב. 189
דף קב: 189
דף קג. 190
דף קג: 190
דף קד. 191
דף קד: 191
דף קה. 192
דף קה: 193
דף קו. 193
דף קו: 194
דף קז. 194
דף קז: 195
דף קח. 195
דף קח: 195
דף קט. 196
דף קט: 196
דף קי. 197
דף קי: 198
דף קיא. 198
דף קיב. 199
דף קיב: 200
דף קיג. 200
דף קיג: 201
דף קיד. 202
דף קיד: 202
דף קטו. 203
דף קטו: 203
דף קטז. 204
דף קטז: 205
דף קיז. 205
דף קיז: 206
דף קיח. 206
דף קיח: 207
דף קיט. 208
דף קיט: 208
דף קכ. 209
דף קכ: 209
דף קכא. 210
דף קכא: 210

דף ב.

(אור ל) ארבעה עשר בודקין את החמץ לאור הנר כו' [מאי אור] רב הונא אמר נגהי רב יהודה אמר לילי. אף על גב דאסיקנא לדברי הכל אור אורתא הוא קס"ד דמאן דאמר נגהי קסבר האי אור צפרא הוא ומאן דאמר לילי קסבר לילי הוא. ואותבינן עליה והכתיב הבקר אור ואיך תאמר האור לילי הוא ופריק מי כתיב האור בקר דשמעת מינה שהאור בקר הוא הבקר אור כתיב ופי' הבקר האיר ולא כי האור הוא הבקר:

מיתיבי וכאור בקר יזרח שמש אלמא אור יממא הוא ושנינן וכאור בקר כתיב. כלומר כאור בקר קודם זריחת שמש לצדיקים לעתיד לבוא הוא כעין זריחת שמש בעולם הזה נמצא זריחת שמש בעולם הזה כעין אור בקר קודם זריחת שמש לצדיקים לעתיד לבוא:

ויקרא אלהים לאור יום ושני' למאיר ובא קראו יום. כלומר משיאיר היום [בבקר] קרא יום:

הללוהו כל כוכבי אור. פי' בא הכתוב להודיע דאפילו זוהר הכוכבים נקרא אור נפקא מינה לנודר דאמר מר הנודר מן האורה אסור באורן של כוכבים:

דף ב:

תא שמע בודקין אור ארבעה עשר ובארבעה עשר שחרית ובשעת הביעור מדקתני ובארבעה עשר שחרית מכלל דאור אורתא הוא ש"מ. וכיון שנתברר כי זה האור ששנינו במשנתנו אורתא הוא למה לי למימר עוד ת"ש. יש לומר כי לא מזו המשנה לבדה שמענו כי אור אורתא הוא אלא גם יש לנו ללמוד מזו האחרת:

מאימתי ארבע' עשר אסור בעשיית מלאכה ר' אליעזר בן יעקב אומר משעת האור ר' יהודה אומר משעת הנץ החמה ש"מ מדקאמר ר"י משעת הנץ החמה מכלל דאור דקאמר ר' אליעזר בן יעקב אורתא הוא ודחי' מאי משעת האור דקאמר ר' אליעזר בן יעקב משיעלה עמוד השחר ויאיר אור היום והכי קאמר ליה בשלמא לדידי דאמינא בלילי י"ד שרי למיעבד מלאכה וביממא אסור אשכחן דשרו בליליא ואסרו ביממא כי האי גונא בתענית דתניא עד מתי אוכל ושותה עד שיעלה עמוד השחר אלא לדידך היכא אשכחן משיעלה עמוד השחר עד הנץ החמה מותר ושאר היום אסור אמר ליה ר' יהודה הוא עצמו ערב הפסח יוכיח שהוא מותר באכילת חמץ עד ארבע שעות ומכאן ולהלן אסור ודחי ר' אליעזר שאני חמץ דהוא מדאורייתא והתורה התירה מקצת היום ולא שמעי' אסור מדרבנן [דהיינו] המלאכה בארבעה עשר שהיא מדרבנן מן אכילת חמץ שהיא מן התורה אסורה ור' יהודה אמר לך אנא נמי לא אמרי אלא בשעה ששית שאיסורה מדרבנן

שמן התורה אכילת חמץ מותר עד חצי היום דקיימא לן אך ביום הראשון אך חלק והנה מצאנו לרבנן ביום אחד שאסרו מקצתו ודחי ר' אליעזר לאו משום איסורא הוא אלא הרחקה עבוד כו':

דף ג.

תא שמע אין משיאין משואות אלא על החדש שנראה בזמנו לקדשו ואימתי משיאין עליו לאור עבורו ש"מ אור אורתא הוא ועוד יש משנה אחרת כי אור אורתא הוא דתנן בכריתות פ' המפלת לאור שמונים ואחד ב"ש פוטרין מן הקרבן וב"ה מחייבין כו' פי' יולדת נקבה שטבלה לאחר י"ד ושמשה ונתעברה והפילה לילי פ"א כלומר שלמו פ' יום ימי טוהר ובמוצאי פ' בלילה לילי פ"א הפילה ב"ש פוטרין מן הקרבן על זה הנפל שהיו אומרים הקרבן שהיא מביאה על הלידה פוטר זה הנפל שהרי ביום פ"א נתחייבה בקרבן הלידה וכל מה שהיה מקודם אותו הקרבן פוטרם זה הקרבן וב"ה [מחייבין דהלילה] כיום פ"א הוא חשוב הלא אם ראתה דם לילי פ"א דם נדה הוא ולא דם טוהר פירוש הנה הלילה והיום שוין לטומאה כי ראיתה לילי פ"א וראיתה יום פ"א שוין לטומאה נדה היא בין ביום בין בלילה כך אם הפילה לילי פ"א כאלו יום פ"א הפילה וכשם שחייבת קרבן אחר המפלת יום פ"א כך חייבת קרבן המפלת לילי פ"א ומדקאמרי ב"ה מאי שנא [אור] פ"א מיום פ"א ש"מ אור אורתא הוא ש"מ:

[ועוד] ת"ש דתניא יכול יהא זבח השלמים נאכל לאור שלישי ודין הוא וכו' ונסיב ליה תלמודא ת"ל והנותר מבשר הזבח ביום השלישי באש ישרף ביום אתה שורפו ואי אתה שורפו בלילה ש"מ אור אורתא הוא ש"מ. פשוטה היא מיהו אנו מפרשי' ראש דברים התודה נאכלת ביום שנשחטת ובלילה והנותר בבקר נשרף שנאמר ובשר זבח תודת שלמיו ביום קרבנו יאכל וגו' דינה להאכל יום שנשחטה וכל הלילה ובקר שהוא תכף לאכילתה כלומר עכשיו כשנאסר באכילתה תהיה שרפתה וזהו זבחים נאכלין ליום אחד כך זבח השלמים נאכלין לשני ימים ולילה אחד שנאמר ביום הקריבו את זבחו יאכל וממחרת נאכלין בו ביום שנשחטין ובלילה ומחר וכיון שחשך נאסר באכילתן הייתי אומר ישרפו אותה הלילה ותהא שריפתן תיכף לאיסור אכילתן ת"ל והנותר ביום השלישי באש ישרף ביום ישרף ולא בלילה ש"מ אור אורתא הוא ש"מ:

ת"ש אור יום הכפורים מתפלל שבע ומתודה וכו' ועוד תא שמע לילי ארבעה עשר בודקין את החמץ לאור הנר ש"מ אור אורתא הוא שמע מינה.

ותנא דידן אמאי קרי ללילה אור ואמרינן לישנא מעליא כלומר לא בעי למיתנא לילה שהוא חשך אלא קראו לחשך אור כגון דקרו לסמיא סגיא נהורא וכדאמרינן אל יוציא אדם דבר מגונה מפיו שהרי עקם הכתוב שמונה אותיות שנאמר ומן הבהמה אשר איננה טהורה שהן י"ג אותיות ואלו כתב בה"א הטמאה היה די לו ומפני מה הוסיף שמונה אותיות משום שלא להזכיר שם טומאה.

ודברי רב פפא ורבינא ורב אחא כענין הזה ופשוטין הן:

בזב קראו מרכב שנאמר וכל המרכב אשר ירכב עליו יטמא ובאשה כתיב (ויקרא טו כ) וכל אשר תשב עליו יטמא ומפני מה לא הזכיר באשה מרכב שהמרכב הוא בפיסוק רגלים והוא דרך גנאי באשה הזכרת פיסוק רגלים במקום שאפשר לו להזכירו בלשון שבח אבל ברכיבת הגמל וכיוצא בה משום פחד שמתיראה לרכוב דרך ישיבה שלא תפול אי אפשר שלא להזכיר רכיבה אין עליו כלום.

דף ג:

ואקשינן אטו טמא מי לא כתיב בתורה ופרקינן אלא כל היכא דכי הדדי נינהו משתעי דרך כבוד אלא במקום טמא שצריך לומר לא טהור שזה שלש אותיות וזה שש אותיות משתעי דרך קצרה.

ואמרינן וכל היכא דכי הדדי נינהו משתעי בלשון כבוד והא רוכבת ויושבת דכי הדדי נינהו ולא משתעי דרך כבוד ופרקינן רכבת כתיב פי' ואם י"ל נכתוב ישבת חסר וי"ו כל יושבת מלא נכתב כגון (איכה ד כא) יושבת בארץ עוץ (שופטי' ד' ה) והיא יושבת תחת תומר וכשמחסירו למדרש מחסירו ואין שם מדרש:

כגדי מסנקן. פי' כגדי שמן מלא בכל אבריו כלומר נתמלאו מלא מעים שלנו מזו ההלכה שבעינו ממנה כדתנן בתמיד (ד' כח) האברים והפדרים שלא נתאכלו מערב סונקין אותן בצדי המזבח וי"א גדי שנתפשט במים ומתחבט לצאת משם ואינו יכול וזה שאמר כדבר אחר מסנק ולא אשתעי בהדיה רב לפי שדבר על עצמו גנאי ופי' דבר אחר כמו חזיר:

בוצרין בטהרה. כלומר נזהרין על בצירת ענבים ומסקי במסיקת זיתים אינן נזהרין כל כך פי' הענבים עלולים לקבל טומאה מפני שהמשקה שבהן מצוי להיות שותת בשעתו מה שאינו כן בזיתים ואע"פ ששניהן מכשירין כדתנן שבעה משקין הן הטל והמים והיין והשמן והדם והחלב ודבש דבורים:

ושבח לזה שאמר מפני מה אין מוסקין בטהרה דלא הוציא טומאה מפיו:

וזה שאמר ההוא כהן הגיעני כזנב הלטאה שהיא שרץ:

ומצא בו. שמץ פסול פי' ע"ז כדכתי' (שמות לב כה) לשמצה בקמיהם שניה' פסולין לכהונה כי הכהנים ששמשו לע"ז פסולין כדתנן בסוף מנחות כהנים ששמשו בבית חוניו לא ישמשו במקדש בירושלים ואין צריך לומר לדבר אחר שנאמר (מלכים ב כג ט) אך לא יעלו כהני הבמות אל מזבח ה' כלומר בבית חוניו פסול וכל שכן ע"ז עצמה ואקשינן והתנן במסכת קדושין אין בודקין לא מן המזבח ולמעלה ולא מן הדוכן ולמעלה כלומר כל כהן שהוחזק להקריב למזבח ובן לוי שהוחזק לדוכן אין צריכין לדקדק אחריו שלא עלה למזבח ולא לדוכן עד שבדקו והכשירוהו יושבי לשכת הגזית כדתנן בסוף מדות לשכת הגזית שם היתה סנהדרי גדולה יושבת ודנה את הכהונה כהן שנמצא בו פסול כו' ושנינן לא תימא שמץ פסול אלא שחץ פסול פי' שחץ פסול פסולות גסות הרוח ולעיגת לשון כדאמרינן במסכת שבת פרק במה אשה אנשי ירושלים אנשי שחץ היו:

רבי יהושע בריה דרב אידי לא בקש לומר דנח נפשיה דרב כהנא דאמר ומוציא דבה הוא כסיל:

חקוקאה פי' סופר כדכתיב (ישעיה י' א) הוי החוקקים:

דף ד.

רבי חייא שאל לרב בן אחיו שהוא בן אחותו כשעלה לארץ ישראל אמר ליה אבא קיים כלומר אבי חי הוא לא בקש רב לומר לו כי מת או לא אמר לו אבי שלי חי כלומר אביך אינו חי וכן השיב לו על אמו כענין הזה:

ולמדנו ממנו שלשה דברים שאבל אסור בנעילת הסנדל וכי מקצת היום ככולו וכי שמועה רחוקה אינה נוהגת אלא יום אחד:

ולמה שנינו אור ארבעה עשר בודקין את החמץ. כלומר למה אין בודקין ביום אלא בלילה ואוקימנא בשעה שבני אדם מצויין בבתיהם מפני שביום טרודין הן בשוק ובערב באין לבתיהן וכן בלילה יפה אור הנר לבדוק בו כי ביום אינו מאיר וכן אמר רב הונא בתלמוד ארץ ישראל כדהוינן ערקין באלין בתותה דסדרא רובא היינו מדליקין כשהיו כהים היינו יודעין שהוא יום וכד הוו מבהיקין היינו יודעין שהוא לילה:

המשכיר בית לחברו השוכר חייב במזוזה שהמזוזה חובת הדר היא:

המשכיר בית בארבעה עשר בניסן על מי לבדוק ופשטנא על המשכיר לבדוק דתניא המשכיר בית לחברו אם עד שלא חל י"ד מסר לו המפתח על השוכר לבדוק ואם משחל י"ד מסר לו המפתח על המשכיר לבדוק שכבר נתחייב מבערב.

דף ד:

ועלה בעינן המשכיר בית לחבירו בי"ד והלך חזקתו בדוק או לא ופשטינן לה מהא דתניא הכל נאמנין על ביעור חמץ אפי' נשים ואפילו עבדים ואפילו קטנים מאי טעמיה לאו משום דחזקתו בדוק וקסבר הכל חברין אצל ביעור חמץ ותניא חבר שמת והניח מנורה מליאה פירות אפילו הן בני יומן הרי הן בחזקת מתוקנין ודחי' לא אלא משום דאמרי הני והדרינן ומוקמינן לעולם כי האי גונא חזקתו בדוק והא דתניא הכל נאמנין על ביעור חמץ כגון דמוחזק לן בהאי ביתא דלא בדיק ואמרי הני דבדיק (נימני') [צ"ל נאמנין] כיון דבדיקת חמץ מדרבנן היא דאי מדאורייתא בביטול בעלמא סגי לה הימנינהו רבנן להני נשי ועבדים וקטנים במילתא דהיא מדרבנן ונדחית:

המשכיר בית לחבירו בחזקת בדוק ונמצא שאינו בדוק כי האי גונא מקח טעות הוא או לא ופשטה אביי דלא הוי מקח טעות דניחא ליה לאיניש למעבד מצוה בממוניה וכל שכן בגופיה:

וכולי עלמא חמץ בי"ד משש שעות ולמעלה אסור מדאוריית' מנא לן ופשיט לה אביי הכן בהאי טעמא והאי דאביי שייכא בדר' יוסי הגלילי כדבעינן למימר קמן שנאמר (שמות י"ב:ט"ו) שבעת ימים מצות תאכלו וגו' ואי אפשר לומר זה ביום הראשון ביום טוב הראשון הוא וביום ההוא אתה אוכל מצה ומשבית שאור שנאמר שבעת ימים שאור לא ימצא בבתיכם ואי אפשר לומר נמי השבתת שאור לילי ט"ו הוא משום דביום הראשון תשביתו שאור כתיב ולא בלילה שמעי' דזה ביום הראשון קודם יום טוב הראשון הוא ותוב איתקש השבתת שאור לאכילת (מצה) [צ"ל חמץ] שנאמר שבעת ימים שאור לא ימצא בבתיכם וגו' ומשעה שנאסר באכילת חמץ [ביום] הוזהר לאכילת מצה שנאמר כל מחמצת לא תאכלו וכו' וכתיב בערב תאכלו מצות וגו' ש"מ דבעינן השבתת שאור ביום קודם חיוב אכילת מצה וכיון דחיוב אכילת מצה ליל ט"ו הוא נמצא חיוב השבתת שאור שהוא בי"ד:

דף ה.

ואימא מצפרא בי"ד ופרקינן אך חלק כדקיימא לן אכין ורקין למעט ובא זה אך וחלק גם י"ד חציו מותר וחציו אסור:

רב נחמן בר יצחק אמר אך ביום הראשון הראשון של יום טוב ראשון משמע כלומר קודם יום טוב ודייק מהא דכתיב הראשון אדם תולד (איוב טו ב) כלומר הראשון של

אדם הראשון נולדת ולפני גבעות חוללת ואקשי' עליה אלא מעתה ולקחתם לכם ביום הראשון הכי נמי וכו':
רבא אמר מהכא לא תשחט על חמץ דם זבחי וגו' לא תשחט את הפסח ועדיין חמץ קיים ושחיטת הפסח מן התורה וזמן שחיטת הפסח שהיא משעה ששית ולמעלה קאמר:
תניא כרבא ואליבא דר' ישמעאל ר"ע אומר הרי הוא אומר כל מלאכה לא יעשה ומצינו הבערה שהיא אב מלאכה לפיכך כיון שטעון שרפה אי אפשר להשבתת שאור ביו"ט אלא מערב יו"ט:

דף ה:

אמר רבא ש"מ מדר"ע תלת ש"מ אין ביעור חמץ אלא שרפה דאי ס"ד בלא שרפה ישביתהו אפילו ביו"ט שלא בשרפה ושמעי' מינה הבערה לחלק יצאתה דאי ס"ד ללאו יצאתה תיתי עשה דהשבתת חמץ לידחי לאו דהבערה וש"מ לא אמרינן מתוך שהותרה הבערה לצורך הותרה נמי שלא לצורך:
ת"ר שבעת ימים שאור לא ימצא בבתיכם מה ת"ל והלא כבר נאמר לא יראה לך שאור בכל גבולך שבעת ימים וכו' עד מנין ליתן את האמור של זה בזה ואת האמור של זה בזה ת"ל שאור שאור לגזרה שוה נאמר שאור בבתים שבעת ימים שאור לא ימצא בבתיכם ונאמר שאור בגבולין לא יראה לך שאור בכל גבולך מה שאור האמור בבתים כיון שהוא מצוי בביתו עובר בבל יראה ובבל ימצא ובבל יטמין ובבל יקבל פקדונות מן הנכרי' שאילו כולן נכנסין בכלל דבר המצוי בביתו שאין אדם רואה בביתו אלא דבר המצוי בביתו וכן כלם אף שאור האמור בגבולין כן ומה שאור האמור בגבולין כתיב ביה לא יראה לך שלך אי אתה רואה אבל אתה רואה של אחרים ושל גבוה אף שאור האמור בבתים של אחרים ושל גבוה מותר:
אמר מר יכול יטמין ויקבל פקדונו' מן הנכרי' ת"ל לא ימצא אין לי אלא נכרי שלא כבשתו ואין שרוי עמך בחצר הוא שלא ימצא אצלך לא טמון ולא פקדון נכרי שכבשתו ושרוי עמך מנין ת"ל לא ימצא ואקשי' (כלפליא) [נראה דצ"ל כלפי אליה] כלומר דברים מהופכין הן כמו שהאליה הפוך מן הראש שכל המהלך בדרך המהלכין הולך ראשו לפנים וזנבו לאחריו והמהופך הולך זנבו לפנים והראש אחריו כך גם זה כלומר אם אסרה לך התורה בנכרי שלא כבשתו עאכ"ו בנכרי שכבשתו שהוא כמו שלך שודאי אסור:
אמר אביי איפוך. כלומ' נכרי שכבשתו ושרוי עמך בחצר כמו שלך הוא חשוב ואסור אלא מנין שאף נכרי שלא כבשתו ואינו שרוי עמך בחצר שהוא אסור ת"ל לא ימצא כלל:

רבא אמר לעולם לא תיפוך וארישא קאי. כלומר בתחלת הענין הדברים אמורים שלך אי אתה רואה אבל אתה רואה של אחרים ושל גבוה אין לי אלא שמותר לך לראות חמצו של נכרי אלא בנכרי שלא כבשתו ואין שרוי עמך שאין בך יכולת למנעו נכרי שכבשתו ושרוי עמך בחצר מנין שאע"פ שיש בך יכולת למנעו שמותר שנא' לא יראה לך שלך אי אתה רואה אבל אתה רואה של אחרים ואקשי' האי תנא מהדר אהתירא כלומר ממשמע הני קראי מראין הדברים שמותר לראות חמצו של נכרי שלא כבשתו ונסיב לה קרא לא ימצא בבתיכם דמשמע לאיסורא ופרקי' הייתה אומר אסור שנא' לא ימצא מכל מקום קמ"ל לא יראה לך חמץ ולא יראה לך שאור לך לך תרי זימני דאפי' נכרי שכבשתו שרי דקרינא ביה שלך אי אתה רואה אבל אתה רואה של אחרים ושל גבוה והני מילי דלא קביל עליה ישראל אחריות אבל קבל עליה אחריות אסור כדרבא דאמר לבני מחוזא בערו חמירא דבני חילא פי' הנכרים בני החיילות היו מפקידין את החמץ שלהן בבתי ישראל והיו נותנין להם קמח ואומרין להם עשו לנו לחם ואפילו אם אבד אותו הלחם באונס אין משגיחין אלא מענישין אותם נמצא אותו לחם כל זמן שהוא אצלם כאלו שלהם הוא ואע"ג דאמרינן דבר הגורם לממון הוא כלומר לכשיאבד אני אשלם ואותה העת נמצא כאלו ממונו אבד אבל כל זמן שהוא ממון הו"א דנכרי הוא קמ"ל דבין כך ובין כך אסור:

דף ו.

בהמת ארנונא. פי' בהמה שיש בה שותפות לנכרי פטורה מן הבכורה דבהדיא קי"ל כל יד נכרי באמצע פטור מן הבכורה ואע"ג דמצי מסלק ליה לנכרי בדמי מ"ט בהמה אית לה קלא כלומר דהאי בהמה דנכרי היא ולא אתו למימר דישראל היא וקא אכיל בוכרי אבל עיסת ארנונא אע"ג דלא מצי מסלק ליה לנכרי מינה חייבת בחלה דהא לית לה קלא:

ת"ר נכרי שנכנס לחצרו של ישראל ובצק בידו אין זקוק ישראל להוציאו מידו של נכרי ולבערו הפקידו אצלו חייב לבער אלא אם יחד ליה בית ולאו ברשותיה דישראל קאי:

למימרא דשכירות קניא והתנן בע"ז סוף פ"ק אף במקום שאמרו להשכיר לא לבית דירה אמרו מפני שמכניס לתוכו עבודת כוכבים וכתיב (דברים ז כו) לא תביא תועבה אל ביתך ואי ס"ד דשכירות קניא לאו ביתך הוא ושני' לעול' שכירות לא קניא ושאני הכא דכתיב לא ימצא כל חמץ שמצוי בידך אסרה תורה והאי כיון דיחד לו בית יצא מידו זה החמץ ואינו מצוי בידו:

אמר רב המוצא חמץ ביו"ט שאינו יכול לבערו כופה עליו את הכלי חיישינן שמא יאכלוהו בניו ואם של הקדש אינו צריך מ"ט מיבדל בדילי אינשי מיניה מקמי הכי ולא אתו למיכליה דחמיר עלייהו איסוריה וחמץ של נכרי צריך מחיצה עשרה טפחים כדי שיצא מרשות ישראל לגמרי:

וכן המפרש בים או היוצא בשיירא תוך שלשים יום זקוק לבער (לאחרי כן יבער) קודם שלשים יום אין זקוק לבער בד"א בשאין דעתו לחזור אבל כשדעתו לחזור אפי' מתחלת השנה חייב לבער וכן דין העושה את ביתו אוצר תוך שלשים יום זקוק לבער קודם שלשים יום אין זקוק לבער במה דברים אמורים בשאין דעתו לפנותו קודם הפסח אבל דעתו לפנותו חייב לבער:

דף ו:

והני שלשים יום מאי עבידתייהו דתניא שואלין בהלכות הפסח קודם לפסח שלשים יום שנאמר ויהי אנשים אשר היו טמאים לנפש אדם וגו' דהא עומד בפסח ראשון ומזהיר על פסח שני רשב"ג אמר שתי שבתות שנאמר וידבר ה' אל משה במדבר סיני בשנה השנית לצאתם מארץ מצרים בחדש הראשון לאמר ויעשו בני ישראל את הפסח במועדו וגמר במדבר במדבר גזרה שוה שנא' וידבר ה' אל משה במדבר סיני באחד לחדש השני וגו' מה במדבר הזה אחד בחדש הזה אף במדבר האמור בענין פסח אחד בחדש הזה קאי באחד לחדש ומזהיר בפסח שני שבתות:

ואקשי' מעשה דניסן הוה ליה למכתב ברישא למה פתח תחלת הספר בחדש השני ולאחר כמה ענינים הזכיר מעשה דניסן ואמר משמיה דרב אין מוקדם ומאוחר בתורה והני מילי בתרי ענייני כגון האי במדבר סיני באחד לחדש השני הכתוב בתחלת הספר שהוא ענין שאו את ראש כל עדת בני ישראל וזה במדבר סיני בשנה השנית שהוא בחדש הראשון הכתוב אחרי כמה פרשיות והוא ענין הפסח כי האי גונא אומר אין מוקדם ומאוחר בתורה אלא אע"פ שזה כתב אחר זה באמירה ובצואה ענין הפסח שהוא בחדש הראשון הוא נאמר תחלה ואחריו נאמר ענין הפקודים אבל בחד ענינא מאי דמוקדם מוקדם ומאי דמאוחר מאוחר דאי לא תימא הכי המדות שהתורה נדרשת בהן באות להתחלף כי מה שאתה דן אותו בכלל ופרט כגון (ויקרא א ב) אדם כי יקריב מכם קרבן לה' מן הבהמה כלל כל הבהמה מן הבקר ומן הצאן פרט ואין בכלל אלא מה שבפרט בקר וצאן אין מידי אחרינא לא ואם תאמר אין מוקדם ומאוחר שמא מן הבקר ומן הצאן תקריבו נאמר תחלה בצואה ואחר כן נאמר מן הבהמה שנמצא פרט וכלל וקיימא לן

פרט וכלל נעשה הכלל מוסף על הפרט ואתרבו להו כל מילי לפיכך אמרנו לעולם בחד ענינא המוקד' מוקדם והמאוח' מאוחר.
ואקשי' אי הכי דחיישינן כל האי גונא אפי' בתרי עניני נמי משכחת לה דדין כלל ופרט מתהפך לפרט וכלל כאשר כבר אמרנו בחד ענינא הניחא לר' דאמר כלל ופרט המרוחקין זה מזה אין דנין אותו בכלל ופרט כגון (שמות כא כה) כויה תחת כויה כלל אפילו כויה שאין בה חבורה בא חבורה תחת חבורה ופרט שהכויה יש בה חבורה והם כלל ופרט המרוחקין זה מזה כי פצע תחת פצע הפסיק ביניהם ונמצאו רחוקים זה מזה ואמרי' כי האי גונא אין דנין אותו בכלל ופרט וכל שכן אם רחוקין בשני מקראות ומקרא אחד מפסיק ביניהן אלא לבן עזאי דאמר אפי' כי האי גונא דנין אותו בכלל [ופרט] מאי איכא למימר ושנינן לבן עזאי נמי דאמר דנין לא אמר אלא בענין אחד דשתיהן הכויה והחבורה ענין הכאת הגוף וצער הן אבל בתרי עניני לא אמר וחלוקת ר' ובן עזאי מפורשת בפ' החובל בחבירו בתחלתו [ד' פ"ה]:
אמר רב יהודה הבודק אחר שיבער הכל צריך שיבטל בלבו מה שאינו ידוע לו עכשיו ודייקי' מאי טעמא אי משום פרורין אע"פ שלא בטלן כמו בטלי הן דהא לא קפיד עלייהו ואע"ג (דלא מינטרי) [דמנטרי] אגב בית לא חשיבי מידי כדתניא אסיפת תאנים ומשמר שדהו מפני ענביו כו' עד בזמן שאין בעל הבית מקפיד עליהן מותרין משום גזל ופטורין מן המעשר פי' אסיפת תאנים שכבר אספו התאנה ונשתיירו בה שתים שלש תאנים והסיח דעתו מהן ואינו שומר אלא הענבים כו' ופירש רבא למה צריך לבטל לאו משום פירורין אלא גזירה שמא ימצא גלוסקא דדעתיה עלה ואקשי' למה צריך לבטל אור ארבעה עשר בשעת הבדיקה עת שימצאנה יבטלנה ודחי' שמא ימצאנה אחר זמן איסורה וביטולו אותו העת אינו מועיל כלום כי אין אדם מבטל אלא דבר שלו והחמץ בזמן איסורו יוצא מרשותו ואינו קרוי חמצו אלא להתחייב בו בראייתו ובהיותו מצוי ברשותו בלבד כדאמר ר' אלעזר משום ר' ישמעאל שני דברים אינן ברשותו של אדם ועשאן הכתוב כאלו הן ברשותו ונתחייב בהן ואלו הן בור ברשות הרבים וחמץ משש שעות ולמעלה:

דף ז.

וניבטליה בשעה ששית למה בזמן הביעור כו' פשוט' היא. פי' קורדניאתא חטים חזקים ואין מחמיצין (היא) אפי' אלו כיון שהוכשרו במים איסורי הנאה הן כחמץ גמור ואקשי' וכי בתר איסורא לא מצי מבטל ליה והתניא היה יושב בבית המדרש ונזכר שיש לו חמץ

בבית מבטלו בלבו אחד שבת ואחד יום טוב והנה יום טוב לא משכחת לה אלא בתר איסורא וקתני דמבטל ושנינן לא בתלמיד חכם שיש לו עסה מגולגלת בביתו ביום טוב ומתיירא שמא תחמיץ שמקדים ומבטלה קודם שתחמיץ דיקא נמי מדקתני היה יושב בבית המדרש ש"מ:

פת שעיפשה ולא ידע אי מצה אי חמץ הוא אם רבו ימי מצה מותרת היא פי' אחר הפסח: ואקשי' וניזל בתר בתר'. כלומר כמעו' מעשר כיון שעכשיו כל הפת שעושין מצה היא [גם זו] מצה היא שהחמץ כבר עבר מי לא תנן [בפ"ז דשקלי'] מעות שנמצא לפני סוחרי בהמה לעולם מעשר כלומר במעות מעשר שני קונין בהמה כדכתיב (דברים יד כו) ונתתה הכסף בכל אשר תאוה נפשך וגו' ואמרי' מה טעם הואיל ושוקי ירושלים עשוין להתכבד בכל יום אלמא אמרי' אינהו אזלו והני אחריני נינהו וכו' אקשי' ומי אזלינן אחר האחרון והתניא ר' יוסי אומר תיבה שנשתמש בה חולין ומעשר אם רוב חולין חולין ואם רוב מעשר מעשר ולא קתני אחר אחרון ופרקי' בדלא ידעינן איזה מהן אחרון או כגון שנשתמשו צבורין כלומר צבור מכאן וצבור מכאן ושניהן כאחד ואין אחד מהן אחרון או נמצא בגומא דאיכא למימר לא ראה אותה:

דף ז:

אמר רב יהודה הבודק צריך שיברך קודם שיתחיל לבדוק מאי מברך ואסיקנא והלכתא אקב"ו על ביעור חמץ וכל המצות כולן מברך עליהן קודם עשייתן חוץ מן הטבילה בלבד כדתניא טבל ועלה בעלייתו אומר אקב"ו על הטבילה יש מי שאומר דבטבילה דגר בלבד הוא זה הדבר דתנן עלה וב"ה אמר הפורש מן הערלה כפורש מן הקבר אבל שאר חייבי טבילות מברכין ואחר כך טובלין דגרסי' נדה קוצה לה חלה ויש אומרין כל טמא אינו מברך אלא אחר הטבילה דתנן בתרומות פ"א חמשה לא יתרומו ואם תרמו תרומתן תרומה האלם והשכור והערום והסומא ובעל קרי ואמרי' בגמ' הללו חמשה אין תורמין לכתחלה יש מהם מפני הברכה והוא האלם והערום ובעל קרי מפני שאינן יכולין לברך ולתרום ויש מהן שאין מכוונים את המובחר והן הסומא והשכור:

שתוי אל יתפלל ואם התפלל תפלתו תחנונים כלומר ידי תפלה יצא שכור אל יתפלל ואם התפלל תפלתו גידופין איזהו שתוי זה ששתה רביעית שכור ששתה יותר מרביעית.

ר' זירא בעי קמיה דר' אסי שכור מהו לברך א"ל ואכלת ושבעת אפי' מדומדם וכו':

אמר רב חסדא למדנו מציאה ממציאה הכא כתיב שאור לא ימצא והתם כתיב ויחפש בגדול החל וגו' והכא כתיב מציאה בחפוש וכתיב קרא אחרינא בעת ההיא אחפש את

ירושלים בנרות נמצאת זו המציאה בשאור כאלו כתיב בה חפוש בנר ואם [תאמר] חפוש ירושלים בנרות קולא הוא כלומר שבנר אינו חפוש יפה הנה הפסוק אמר נר ה' נשמת אדם וגו' כלומר הנר חופש כל מה שבחדרים:
ת"ר אין בודקין לא לאור החמה ולא לאור הלבנה ולא לאור האבוקה אלא לאור הנר מפני שאור הנר יפה לבדיקה.

דף ח.

ואע"ג דקי"ל חצר אין צריכה בדיקה הואיל ועורבין מצויין שם ואכסדרה לאורה נבדקת (אתא) ולא לאור החמה [אתא] לאשמעינן שהבודק ביום בזמן שהחמה מצויה בעולם כשהוא בודק בבית אינו בודק אלא בנר וכן באבוקה אע"ג שהאבוקה להבדלה מצוה מן המובחר אין בודקין אלא בנר דמשיך נהוריה ואורו לפניו ויוכל להכניסו בחורין ובסדקין:
תנו רבנן חורי הבית העליונים כו'. פי' העליונים שאין יד מגעת להשתמש בהן וכן התחתונים עם הקרקע והגג שאין בני אדם משתמשין בו וכן היציע וזה היציע יש לו שלש שמות יציע צלע והתא יציע דכתיב (מ"א ו ו) היציע התחתונה וגו' ומפרש בפ' המוכר את הבית בתחלתו וכן הרפת דכתיב (חבקוק ג טז) ואין בקר ברפתים ולולין דכתי' (מ"א ו ח) ובלולים יעלו. ומתבן כמשמעו. ואוצרות יין ושמן שאין מסתפקין מהן ואין נכנסין בהם בכל שעה דליכא למיחש שמא נכנס אדם שם בפת שבידו ושכחו כל אלו אין צריכין בדיקה וכן מטה החולקת בבית אם היא מוטלת בקרקעית הבית ומפסקת כלומר היא מיושבת מן הכותל של בית עד הכותל שכנגדו ואין אדם יכול לעבור לא מתחתיה ולא מצדדיה כל הבית שהוא אחורי המטה אין צריך בדיקה ואם מטה זו מידליא עד שיהיו עצים ואבנים סדורין תחתיה שאין מי שיכול לעבור תחתיה ואם הם אוצרות יין ושמן במסתפק מהן וכן אוצרות שכר בבבל ובי דגים קטנים ובי ציבי ובי תמרי ובי מלחי ובי קירי כולן צריכין בדיקה. פי' קירי שעוה:
תנא אין מחייבין אותו להכניס ידו לחור שנפל עכשיו ואע"ג שהכלב יכול לחפש אחריו דחיישינן לסכנת עקרב ואע"ג דאמר ר' אלעזר שלוחי מצוה אין ניזוקין חיישינן שמא יתכוין לחפש אגב חיפוש החמץ על מחט שאבדה לו קודם לכן.

דף ח:

ואמרינן וכה"ג לאו מצוה היא והתניא האומר סלע זו לצדקה בשביל שיחיה בני בשביל שאזכה לעולם הבא הרי זה צדיק גמור ופרקי' חיישינן דלמא מסח דעתיה מבדיקת חמץ לגמרי ואינו מחפש אלא על המחט שאין שם מצוה להגן עליו:

רב נחמן בר יצחק אמר משום סכנת שכנו נכרי שלא יחשדוהו ויאמר היהודי שכני כשפים עושה לי בכותל ויסכנהו ואע"ג דקי"ל שלוחי מצוה אינן ניזוקין היכא דקביעא הזיקא שאני דכתיב איך אלך ושמע שאול והרגני והא שמואל לקיים דבר ה' שהיא מצוה היה הולך אלא במקום שיש היזק קבוע לא סמכינן אהאי שנא' ויאמר ה' עגלת בקר תקח בידך:

בעו מרב הני בי רב ששוכנים בשדות מהו שיבאו בלילה בשחר ליכנס לבהמ"ד ויחזרו משחשכ' חוששין מהיזק או לא אמר להם יבאו עלי ועל צוארי כלומר יבואו ואני ערב להם שלא יהיה בהם היזק לא בביאתן ולא בחזירתן כמאן כי האי תנא דתניא איסי בן יהודה אומר כלפי שאמרה תורה ולא יחמוד איש את ארצך בעלותך:

מפני מה אין פירות גינוסר בירושלים שלא יאמרו עולי רגלים אלו לא עלינו אלא לאכול פירות הללו דיינו ונמצאת עלייה שלא לשמה ומפני מה אין חמי טבריא בירושלים וכו':

למה אמרו שתי שורות. אקשי' מי הזכיר בכאן מרתף כלל עד שיאמר למה אמרו שתי שורות במרתף ופרקי' כיון דתנא כל מקום שאין מכניסין בו חמץ אין צריך בדיקה ממילא שמעי' דמרתף אין צריך בדיקה אם כן למה אמרו שתי שורות במרתף מקום שמכניסין בו חמץ היכי דמי במסתפק ממנו:

אמר רב יהודה שתי שורות שאמרו מן הארץ ועד שמי קורה ר' יוחנן אמר שורה א' כמין גמא כלומר ממשש המרתף השורה החיצונה הרואה את הפתח והעליונות הרואות את הקורות זהו כמין גמא יווני ותניא כתרוייהו:

ב"ה אומר שתי שורות החיצונות שהן העליונו'. פי' כל השורות שבמרתף ראשיהם של כלם רואות את הקורות וצדי כל השורות רואות את הפתח לפיכך אמר רב עליונה ושלמטה הימנה דדייק חיצונות ואע"פ שכל השורות ראשיהם שכנגד הפתח כלן חיצונות אינך מוצא שתים חיצונות כאחת אלא אם תפשיט ותקח השורה העליונה ושלמטה הימנה כי אם תקח שורה אחת מן הארץ ועד שמי קורה שבפנים ממנה פנימית נקראת ודייק רב חיצונות ראשי השורות הרואות פני הפתח חיצונית ממש ומשום זה קתני שהן עליונות ללמדך כי ממעלה מתחיל ושמואל חיצונה ושלפנים הימנה דהוא דייק עליונות כלומר העליונות דוקא ולא תמצא שתים עליונות אלא כי האי גונא ומפני

מה קתני חיצונות למעוטי מן השורה השלישית ולפנים שדברי הכל אין צריך בדיקה. תאני ר' חייא כוותיה דרב וכלהו תנאי תנו כשמואל ואע"ג דקיימא לן הלכתא כרב באיסורי וזו איסור היא כאן דכולהו תנאי תנו כשמואל הלכתא כוותיה הלכך בית שהוא מלא חביות של יין מן הקצה אל הקצה ומקרקע הבית עד שמי קורה זהו מרתף בודק השורה הרואה את הפתח ושלפנים הימנה אלו שניהן בודק משמי קורה ועד הקרקע ודיו:

דף ט.

אין חוששין שמא גררה חולדה מבית לבית. חששא הוא דלא חיישי' הא אי חזינן לחולדה דשקלא נהמא קמן צריך לבדוק עד דמשכח לה אמאי נימא אכלתיה כדתנן בסוף אהלות בענין מדורות העובדי כוכבים טמאים וכו' כ"מ שחולדה וחזיר יכולין להלך אין צריך בדיקה דאמרי' כל (שרץ) שהיה שם הללו אכלוהו ופריק ר' זירא מתני' דאהלות בבשר (שרץ) דלא משיירא לפיכך לא חיישי' מתני' דהכא בלחם משום דמשיירי רבא אומר התם באהלות ספק וספק הוא אמרינן שמא שרץ היה שם [שמא לא היה] ואם היה שמא אכלוהו הכא ודאי היה שם פת ומשמא אכלוהו לא שרינן ליה דאין ספק דוחה הודאי ומתמהי' ולא והתניא חבר שמת והניח מגורה מלאה פירות וכו' ודחי' התם נמי ודאי הוא שעשרן דחזקה הוא על החבר שאין דבר יוצא מתחת ידו שאינו מתוקן. ירושל' ובלבד שמת ביישוב הדעת אי נמי דלמא [לא] טבילי וכר' אושעיא עביד דאמר מערים אדם על התבואה ואינו עושה אותה גורן אלא מכניסה במוץ שלה כדי שתהא בהמתו אוכלת המוץ ופטור מן המעשר לפיכך אומר בחזקת מתוקן אבל אלו נתברר דודאי טבילי לא אמרינן בחזקת מתוקנין:

ולא והתניא מעש' בשפחתו של מציק אחד בירימון.

דף ט:

פי' שם מקום שהטילה נפל לבור ובא כהן והציץ בו לידע מה הפילה וטהרוהו חכמים מפני שחולדה וברדלס מצוין בבור דאמרינן שמא גררוהו בחור שלהם ולא היה שם בעת שהציץ ולא האהיל עליו ופרקי' לא תימא שהטילה נפל אלא אימא כמין נפל דהוה ספק וספק כו' ושמא גררה חולדה לא חיישי' והתנן מה שמשייר יניחנו במקום מוצנע מאי לאו דחיישי' כי האי גונא וקתני שלא יהיה צריך בדיקה מכלל שאם לא יניח במקום

מוצנע צריך בדיקה אמר רבא הכי תנן במתניתין יניחנו במקום מוצנע שמא תטול חולדה בפנינו ויהא צריך בדיקה אחריו תניא כותיה וכן הלכה:
תשע צבורין של מצה ואחד של חמץ ושקל עכבר חד מינייהו היינו תשע חנויות דתניא תשע חנויו' כלן מוכרו' בשר שחוטה ואחת מוכרת בשר נבל' [ולקח] ואינו יודע מאיזה מהן לקח ספיקו אסור:
פירש אם נפל ככר ונטלו עכבר והכניסו לבית היינו סיפא ובנמצא הלך אחר הרוב הלכך אם הרוב מצה מן הבית אינו צריך בדיקה ואם הרוב חמץ צריך בדיקה וכן סוגיא דהדין שמעתא כולה:

דף י.

[היינו] דתנן שתי קופות אחת של חולין וא' של תרומה ולפניהם שני סאין א' חולין [ואחד תרומה] ונפלו אלו לתוך אלו מותרות שאני אומר חולין לתוך חולין נפלו כו' כך בכאן העכבר שנטל המצה הוא שנכנס בבית הבדוק ואינו צריך בדיקה אחרת ואמרי' אימור דאמרי' שאני אומר חולין לתוך חולין נפלו בדרבנן [וכן] אוקמי' להא בהדיא בפ' ואלו עוברין [דף מד.] בפסח בתרומה בזמן הזה שהיא מדרבנן:
צבור אחד חמץ ושני בתים בדוקין ושקל עכבר ככר אחד מהן ולא ידעינן בהי מינייהו על פשטינן להא משני שבילין וקיי"ל כר' יוחנן דאמר הכל מודים שאם נשאלו לחכם שניהם ביחד דברי הכל טמאים נשאלו בזה אחר זה דברי הכל טהורין לא נחלקו אלא בבא לשאול עליו ועל חברו רבי יהודה מדמה ליה לבת אחת ושניהם טמאים ור' יוסי מדמה לה לזה אחר זה ושניהן טהורין וכן אם באו אלו הבעלי בתים ושאלו שניהם ביחד צריכין בדיקה בזה אחר זה אין אחד מהן צריך בדיקה בא אחד [מהם] לשאל על ביתו ועל בית חברו הלכה כר' יוסי ואליבא דר' יוחנן:
ספק על ספק לא על פשטי' לה מבקעה בימות הגשמים שהיא רשות היחיד וחלקו בו ר' אליעזר וחכמים והלכה כחכמים שמטמאין כן בכאן צריך לבדוק על בדק ולא אשכח פשטי' לה מדרבנן דאמרי בודק עד שמגיע לסלע או לבתולה פי' ארץ בתולה על בדק ואשכח פשטי' לה חלוקת ר' ורשב"ג ר' אומר הקבר שנמצא הוא הקבר שאבד רשב"ג אומר תבדק כל השדה כולה:
הניח תשע ומצא עשר חלוקת ר' ורבנן דתניא הניח מנה ומצא מאתים חולין ומעשר שני מעורבין כלומר המנה שהניח היה מעשר שני ובא אחר והוסיף עליו מנה אחד של חולין

וחכמים אומרים הכל חולין כלומר אותו המנה של מעשר ניטל ואלו אדם אחר הניחם וכולן חולין הם:

דף י:

הניח עשר ומצא תשע חלוקת ר' ורבנן דתניא הניח מאתים ומצא מנה מנה מונח ומנה מוטל דברי רבי כלומר אדם בא ונטל חצים והניח חצים והמנה הנמצא מעשר שני הוא וחכמים אומרים הכל חולין כלומר אותם המאתים של מעשר שני נלקחו וזה המנה אחר הניחו וחולין הן הניח בזוית זו ומצא בזוית אחרת חלוקת רשב"ג ורבנן וקיימא לן כרבנן דאמרי הבית טמא שאני אומר אדם טמא נכנס לבית ונטלו מזוית זו והניחו בזוית אחרת אמר רבא עכבר נכנס וככר בפיו נכנס אחריו ומצא פירורין צריך בדיקה שאין דרך עכבר לפרר אלא העכבר עם הככר שנטל הלך לו ואלו הפירורין אינן ממנו לפיכך צריך לבדוק אבל אם נטל תינוק ככר ונכנס לבית ונכנס אחריו ומצא פירורין אין צריך בדיקה שכן דרך התינוק לפרר:

בעי רבא עכבר נכנס וככר בפיו ועכבר יוצא וככר בפיו כו' בעי רבא ככר בשמי קורה צריך סולם להורידו או לא כו' בעי רב אשי ככר בפי נחש צריך חבר להוציאו או לא כו' אלו כולן עלו בתיקו:

מתני' ר' יהודה אומר בודקין אור ארבעה עשר ובארבעה עשר בשעת הביעור.

ירושלמי בשעת הביעור שעה חמישית וחכמי' אומרים לא בדק באור ארבעה עשר יבדוק בי"ד כו' כלומר אין צריך [אלא] לבדוק שחרית בי"ד אם לא בדק באור י"ד אבל אם בדק אור י"ד אין צריך אחרי כן בדיקה כלל.

פריש רב חסדא טעמא דר' יהודה דבעי שלש בדיקות כנגד שלש אזהרות שהזהירה תורה על השבתת חמץ ומותבינן עליה מהא דר' יהודה אומר כל שלא בדק אחד משלשה פרקים הללו שוב אינו בודק אלמא ר' יהודה חדא זימנא בעי ואוקימנא לעולם חדא זימנא בעי ובהא פליגי ר' יהודה סבר עד שעת ביעור בודק שאם ימצא חמץ ישרפנו אבל אחר זמן ביעורו אינו בודק חיישינן דילמא אתי למיכל מיניה פי' כגון שהיה במדינת הים ובא במועד ולאחר המועד שחייב כל זמן שבא לדלוק.

דף יא.

ואקשי' ומי גזר ר' יהודה והתנן במנחות פ' [ר"י] משקרב העומר יוצאין ומוצאין שוקי ירשלים מלאין קמח וקלי שלא ברצון חכמים דברי ר' מאיר ר' יהודה אומר ברצון חכמים

היו עושין דאלמא מתעסקין היו בחדש בזמן איסורו ולא גזר ר' יהודה שלא יאכל ממנו ופריק רבא שאני חדש הואיל ולא התירו חכמים לקצור כדרכו אלא בקטוף כדכתיב (דברים כג כו) וקטפת מליות זכור הוא כי אסור לאכול מן החדש וכן בטחינה לא התירו לטוחנו אלא ברחים של יד והרקדה ע"ג נפה כיון דחזי כל הני שינויי אתי למדכר ולאימנועי.

ואקשי' בית השלחין דתנן קוצרין בית השלחין מה איכא למימר הנה קוצרין בלא שינוי ופריק אביי חדש בדיל מיניה פי' מובדל הוא ממנו ואינו אוכלו אלא עד שיראה שהותר אבל החמץ שאינו מובדל ממנו כלל אלא אוכלו יתראה לו כי בהתירו עומד ויבא לאכול ממנו לפיכך גזרו עליו. אמרי' עלה והא דקשיא ר' יהודה אדר' יהודה שנינן כאביי והא דתנינן במתנית' בלשון חכמים הוא ר' מאיר קשיא דר' מאיר אדר' מאיר אמאי בחמץ לא גזר ובחדש גזר משנינן (הנה נמי) [הוא עצמו] מחזר על (הפסח) [החמץ] לשורפו יאכל אותו לפיכך לא גזרו אבל החדש דלא מתעסק ביה כדי לשרפו אלא כדי לאכלו מתעסק ביה גזרינן ביה ובא רב אשי לפרש שאני חדש דקמח וקלי תנן כלומר לא התירו לו אלא על ידי קליה ודחי' לה הכי הא ברותא היא כלומר חיצונה היא ולא נשנת בין החכמים ואקשי' אפירוקא דאביי וכללא הוא דכל היכא דלא בדיל מינה גזר ביה ר' יהודה והתנן לא יקוב אדם שפופרת של ביצה כו' ור' יהודה מתיר הנה השמן לא בדיל מיניה ולא גזר ר' יהודה שמא יסתפק מן השמן שבשפופרת של ביצה ושנינ' שאני שבת דחמיר ליה:

איני והא קשירות דלי בחבל דבשבת היא וחכמים מתירין לענבו ור' יהודה אוסר קשיא דרבנן אדרבנן ודר' יהודה אדר' יהודה ושני' רבנן אסרי בשפופרת דכיון דלא מאיסא אתי לאסתפוקי מיניה דשמן בשמן מיחלף כלומר [הרואה] אותך אוכל שמן יאכל הוא גם זה לפיכך גזרו לעשות שפופרת על פי הנר אבל הרואה אותך עונב בשבת לא יקשור דאתי למימר אלו היתה קשירה מותרת לא היה עונב אלא קושר לפיכך לא גזרו בו ור' יהודה לא משום דגזר עניבה אטו קשירה אלא משום דאמר העניבה קשירה מעליא היא והא דרמינן דרבנן אדרבנן קושרין דלי בפסקיא אבל לא בחבל כו' ור' יהודה אומר בהדיא כל קשר שאינו של קיימא מותר וכן הא דרמינן אדר' יהודה והתניא בכור שאחזו דם כו' דברים פשוטין הן:

דף יא:

ולרבי יהודה מי אמרינן אדם בהול על ממונו דאי שרית ליה בחדא אתי למעבד טובא והתנן ביום טוב בפ"ב ר' יהודה אומר אין מקרדין ביום טוב מפני שעושה חבורה אבל

מקרצפין וחכמים אומרים אין מקרדין אף לא מקרצפין והתניא איזהו קירוד קטנים ועושין חבורה ואיזהו קרצוף גדולים ואין עושין חבורה פי' קירוד כמו תולעים והן רמש כגון אינבא שנושכין בבשר הבהמה ואין מפרידין הקטנים מבשר הבהמה אלא בעשיית חבורה כגון האלכא שאין שולפין אותה מן השער אלא בקושי אבל הפרדת הגדולים נקראת קרצוף והנה התיר ר' יהודה הקרצוף ולא (התיר) [חשש] מתוך שזה בהול על ממונו כיון שתתיר לו הקרצוף שמא יעשה הוא קירוד ופרקי' התם גבי קירוד דלא מתה הבהמה מנשיכת הרמש הזה אבל צערא בעלמא הוא דאית ליה לא גזר רבי יהודה הקרצוף אטו קירוד דקירוד נמי אפשר דעביד ליה לאורתא אבל הכא גבי בכור אי שרית ליה במקום שאין עושין בו מום כיון שהוא בהול על ממונו אתי למעבד במקום שעושין בו מום וחמץ נמי דמיחלף במצה דכולה פת היא גזר ר' יהודה קרצוף בקירוד דלא מיחלף דהני גדולי' והני קטנים לא גזר:

מתני' ר' יהודה אומר אוכלין כל ארבע ותולין כל חמש ושורפין בתחלת שש. פי' חייש ר' יהודה דילמא אתי למטעי בין שעה רביעית לששית:

תנן התם בסנהדרין פ"ה אחד אומר בשתים בחדש ואחד אומר בשלשה עדותן קיימת פי שניהם ביום אחד מעידין אלא שהאומר בשנים יודע שהחדש שיצא מעובר היה והאומר שלשה לא היה יודע שהחדש שיצא מעובר היה אלא מחשב לו יום שלשים מן החדש שנכנס ולפיכך אמר שלשה אחד אומר בשתי שעות ביום ואחד אומר בשלש עדותן קיימת אחד אומר בשלש ואחד אומר בחמש עדותן בטלה ר' יהודה אומר עדותן קיימת ואתי אביי ואוקמינהו ללישנא קמא דידיה לדברי ר"מ אין אדם טועה ולא כלום לדברי ר' יהודה אדם טועה חצי שעה וללישנא בתרא דיליה.

דף יב.

לדברי ר' מאיר אדם טועה משהו ולדברי ר' יהודה אדם טועה שעה ומשהו ובא רבא ודחה להני תרי לישני דאביי ופשוטות נינהו ואוקמי' רבא הכי לדברי ר' מאיר אדם טועה שתי שעות חסר משהו ומעשה כי הוה פירוש השעה שראו העדות אי בתחלת שעה שניה היה וזה שאמר שנים שפיר אמר והאי דאמר שלש טעה שתי שעות חסר משהו לפיכך אמר עדותן קיימת אי בסוף שלש היה המעשה והאי דקאמר בשתי שעות טעה שתי שעות חסר משהו והאי דקאמר שלש שפיר קאמר לדברי ר' יהודה אדם טועה ג' שעות חסר משהו מעשה כי הוה בתחלת שעה ג' והאי דקאמר ה' טועה ג' שעות חסר משהו או בסוף ה' היה המעשה והאי דקאמר ג' טועה ג' שעות חסר משהו ואקשי' על

הא דרבא תנן היו בודקין אותן בשבע חקירות אחת מהן באיזו שעה וקתני סיפא מה בין חקירות לבדיקות אמר אחד בחקירות איני יודע עדותן בטלה בבדיקות אמר אחד איני יודע ואפי' שנים אומרים אין אנו יודעין עדותן קיימת והוינן בה מכדי חקירות ובדיקות תרווייהו מדאורייתא נינהו דכתיב (דברים יג טו) ודרשת וחקרת ומתרגמי' ותבדוק מה לי חקירות מה לי בדיקות ואמרי' חקירות כי אמר איני יודע הויא לה עדות שאי אתה יכול להזימה וכל עדות שאינך יכול להזימה אינה עדות ואי ס"ד טעי איניש כולי האי חקירות דאיזו שעה עדות שאינך יכול להזימה היא שאם יכוונו שני העדים ויעידו בשעה ג' ויזימום בשעה ג' יאמרו טעינו שעה ה' היה המעשה וכיון שאמרת יתכן שיטעו זה השיעור הדין עמהם (על זה הדין) נמצא כי בטלה תורת חקירות ואיזה שעה היא לדברי הכל בין לת"ק דאמר שבע חקירות הן בין לר' יוסי דאמר שלש חקירות הן ואלו הן איזה יום איזו שעה איזה מקום מ"מ לדברי הכל איזו שעה הכל מודים שהיא מן החקירות ופריק רבא דיהבינן להו כולהי טעותייהו פי' כל עדות שיעיד אדם משעה שניה של יום עד שעה ששית ומשעה שביעית עד שעה י"א של יום יהבינן להו לר' מאיר שתי שעות חסר משהו ולר' יהודה שלש שעות חסר משהו כיצד לר' יהודה אם יעידו בשעה שניה של יום צריכין המזימין להעיד בו עמנו הייתם משעה שניה עד שעה רביעית ואם יעידו בשלישית יאמרו עמנו הייתם משעה שניה עד ה' ואם יעידו בשעה ד' יאמרו עמנו הייתם משעה שניה עד שעה ששית כשם שיש לומר טעו לפניהם ג' שעות חסר משהו כך י"ל טעו לאחור וכל היכא דאיכא למתלי בטעות תלינן ולא קטלינן אלא אם יעידו המזימין שיהו עמהן [כדי] שיתכן שיטעו אבל אם יעידו בשעה ה' אין נותנין שלש שעות שהן ה' וששית ושביעית בטעותם למה שבחמש חמה במזרח ובשבע חמה במערב ואין אדם טועה בזה וכענין הזה נותנין למעיד בשעה שביעית ולא יוזמו אלא אם כן יעידו עליהם כי עמנו הייתם משעה שביעית עד שעה עשירית ואם יטעו בשעה ט' לא יוזמו אלא עד שיעידו שהיו עמהם משעה שביעית עד שעה י"א ולמה שנינו אחד אומר בשתי שעות ולא שנינו אחד אומר בשעה ראשונה לפי ששעה ראשונה שהוא שחרית ושעה י"ב שהוא ערבית אין אדם טועה בהן ודייקי' הני מילי מדקתני ר' יהודה אחד אומר בג' ואחד אומר בה' עדותן קיימת ואמר רבא מעשה כי הוה בתחלת ג' שעות הוה וטעי האי דאמר ה' ג' שעות (הוה וטעי האי ה' ג' שעות) חסר משהו אי בסוף ה' הוה מעשה והאי (דקתני) [דקאמר] ג' טעי ג' שעות חסר משהו לפניו ומצטרפי ש"מ דטעי אדם זה השיעור לפניו ולאחריו.

דף יב:

וכענין הזה אליבא דר' מאיר שתי שעות חסר משהו זולתי השעות שאין בן אדם טועה בהן שעה ראשונה שאין אדם טועה בה שהיא ג' וכ"ש ד' וכיוצא בה:
ואקשינן ממתני' אמאי תאני ר' מאיר אוכלין כל חמש ושורפין בתחלת שש לאביי דאמר אין אדם טועה ולא כלום יאכל עד סוף שש דהא קיימא לן אך חלק מחצי היום איסורו של חמץ וללישנא אחרינ' דאביי כו' ולרבא אליבא דר' מאיר דאמר אדם טועה שתי שעו' מתחלת חמש לא יאכל למה אמר רבי מאיר אוכלין כל ה' וכן לר' יהודה מתחלת ד' ופרקי' בהא אליבא דר' יהודה הא אוקימ' לגבי עדות דלא טעי אינש בין שעה ה' לז' דבה' חמה במזרח ובז' חמה במערב וכל שכן ד' דודאי לא טעי בז' ואסיקנא תרגמה אביי בין לדידיה בין אליבא דרבא עדות מסורה לזריזין חמץ לכל מסור ולפיכך עבדו רבנן הרחקה ואתא רבא לאוקומי טעמא דר' יהודה משום דקסבר אין ביעור חמץ אלא שריפה ונדחו דבריו ואוקמה גזרה משום יום המעונן. אסקינן במחלוקת דר' מאיר ור' יהודה בעדות דמשום טעותן היא כך מחלוקת בחמץ קאמר לן דשנויא דשנין שנויי נינהו וסמכינן עלייהו.
אמר רב שימי בר אשי לא שנו דטעו אלא בשעו' כלומר אחד [אומר] כך וכך שעה ביום אבל אחד אומר קודם הנץ החמה ואחד אומר אחר הנץ החמה עדותן בטלה כי עדות מכחשת היא וכענין הזה פירשנו למעלה כי בכל מקום שהטעות דחויה העדות בטלה היא:

דף יג.

אמר רב נחמן אמר רב הלכה כר' [יהודה] ואע"ג דלאכילת חמץ משמע כיון דאמרי' כמחלוקת בעדות כך מחלוקת בחמץ ושינויא דשנינן שינויא הוא ממילא שמעי' דהלכתא נמי כר' יהודה בעדות:
אמר ליה רבא ונימא מר הלכה כר' מאיר שהרי שנינו סתמא כל שעה שמותר לאכול מאכיל כוותיה דר' מאיר אמר ליה לא עמדה ההיא סתמא כר' מאיר דאי הות כר' מאיר כל שעה שאוכל מאכיל מבעי לי' למיתנא ונדחת ור"ג נמי לאו מכריע הוא דהא ר"ג קדים טובא ואין ראשון מכריע לדברי אחרון ועוד אין ר"ג ור"מ דבריהם שוין דהא ר"ג לא התיר בחמץ אלא (התרו) [התרומה] הלכך לא אמרינן מכריע הוא לדחות דברי ר' יהודה ולקיים דברי ר' מאיר אלא טעמא דנפשי' קאמר:

איבעית אימא רב דאמר כי האי תנא דתאני ארבעה עשר שחל להיות בשבת כו' ומשיירין בטהורות מזון שתי סעודות כדי לאכול עד ארבע שעות דברי ר' אלעזר בן יהודה איש ברתותא וכו' ודחה רב פפא משמא דרבא ואמר לא קבעו הלכה כמותו אלא בלבער בלבד שאמר מבערין את הכל מלפני השבת. ואמרי' אף רבי סבר דהלכתא כר' יהודה מההוא מעשה דאפקיד ההוא גברא דיסקיא מלאה חמץ אצל ר' יוחנן חקוקה ולא התיר לו ר' למכרה אלא שעה חמישית ואסקינן משמא דרב יוסף כי שעה חמישית התיר לו למכרה לגוים כר' יהודה:

דף יג:

והא דרבי כרשב"ג הוא דתנן המפקיד פירות אצל חבירו אפילו הן אובדין לא יגע בהן רשב"ג אומר ימכרם בב"ד מפני השב אבדה לבעלים ודחי' לא כי אמרו רבנן לא יגע בהן כר' יוחנן דאמר מחלוקת אם אבד בכדי חסרונן אבל יתר מכדי חסרונן אפי' רבנן מודו שמוכרין אותן וכל שכן הכא בפסח שאם ישארו יפסדו לגמרי וכבר פרשנוהו בגמ' במקומו באר היטב:

מתני' ועוד אמר ר' יהודה שתי חלות של תודה פסולות כו' תאני תנא ע"ג האצטבא אמר ליה רב יהודה וכי להצניען הוא צריך שמניחן בתוך הבית תני על גג האצטבא שיהו הכל מביטין עליהן:

למה פסולות מפני שיש בחלות של תודה חמץ לפיכך אין מביאין תודה בחג המצות. ואפילו בארבעה עשר אין מביאין שכיון שאין התודה נאכלת אלא ליום ולילה ובארבעה עשר אין מותר לאכלן אפילו בו ביום כלו אין מביאין אותו להפסל לפיכך מקדימין ומביאין הכל ביום שלשה עשר ומפני שהיו באות הרבה היו נותרות ונפסלות. והאי דר' ינאי דאמר כשרות היו נדחו ואוקימנא בשנשחט עליהן הזבח ועדיין לא נזרק הדם וכדר' דאמר שני דברים המתירין והן שחיטה וזריקה שמתירין חלבים למזבח והבשר לאכילה מועלין זה בלא זה כלומר מקדיש האחד בלא חבירו והנהנה ממנו כנהנה מן ההקדש שחייב קרבן מעילה ור' (מאיר) [מאי] היא דתניא כבשי עצרת אין מקדשין אלא בשחיטה כיצד שחטן לשמן וזרק דמן (שלא) לשמן קדש הלחם שחטן שלא לשמן וזרק דמן שלא לשמן לא קדש הלחם שחטן לשמן וזרק דמן שלא לשמן הלחם קדוש ואינו קדוש דברי רבי ר' אלעזר בר' שמעון אומר לעולם אינו קדוש עד שישחוט לשמן ויזרוק דמן לשמן ואמרי' אפי' תימא רבי אלעזר בר' שמעון כגון דקבליה לדם ואשתפוך וסבר לה כר' שמעון אבוה דאמר כל העומד לזרוק כזרוק דמי:

משום ר' אלעזר אמר כשרות היו כל זמן ששתיהן מונחות הכל אוכלין וכו' תניא אבא שאול אומר שתי פרות היו חורשו' בהר המשחה כו':

דף יד.

מתני אמר רבי חנניה סגן הכהנים מימיהן של כהנים לא נמנעו מלשרוף הבשר שנטמא בוולד הטומאה עם הבשר שנטמא באב הטומאה כו' נקוט האי כללא בידך השרץ וכיוצא בו הוא אב הטומאה כדתנן אבות הטומאה השרץ ושכבת זרע וטמא מת כו' והנוגע בהן נקרא ולד ראשון והנוגע בולד נקרא ולד שני והנוגע בולד [שני] נקרא ולד שלישי אקשי' אמתני' מכדי בשר שנטמא בולד הטומאה ולד שני הוא כי שריף ליה בהדי בשר שנטמא באב הטומאה הלא נעשה הנוגע באב הטומאה ולד ראשון כי נגע באחר משוי ליה ולד שני כי בבשר שהיה ולד שני לא הוסיף לו טומאה ולד שני הוה וגם עתה כשנגע בו הולד הראשון נעשה ולד שני מה הוסיף לו דקתני במתני' אע"פ שמוסיף לו טומאה על טומאתו ופריק רב יהודה ולד דמתני' ולד שני שעשה הבשר שנגע בו ולד שלישי עשאו שני הנה הוסיף לו טומאה שעד עתה היה ולד שלישי ועכשיו נעשה שני ואקשי' היאך הבשר שהוא אוכל יטמא אוכל כיוצא בו והתניא יכול יהא אוכל מטמא אוכל ת"ל וכי יותן מים על זרע וגו' הוא טמא ואין עושה טמא כיוצא בו הניחא למאן דאמר בחולין אינו עושה ולמאן דאמר בחולין ובתרומה נמי אין עושה אבל בקדשים עושה טומאה כיוצא בה שפיר דהני קדשים נינהו אלא לרבינא דאמר אפילו קדשים אין עושה אוכל טמא כיוצא בו מאי איכא למימר ופריק רב נחמן בר יצחק מהא דתנן [פרה פ"ח] אין כלי חרס מטמא (חבית) [חבירו] אלא במשקה נטמא המשקה טמאוהו הכא נמי כגון דאיכא משקין בהדי האי בשרא דמטמ' הבשר מחמת משקין ונדחה (ואפי') [אלא נהי] דאין אוכל מטמא אוכל מדאורייתא ומתני' דקתני בשר מטמא בשר אחר מדרבנן:
מתני' הוסיף ר' עקיבא מימיהם של כהנים כו'.

דף יד:

אקשי' מכדי שמן שנפסל בטבול יום מאי הוא שלישי כי הטבול יום פוסל ואינו מטמא והשלישי פוסל ואינו מטמא דתנן בתרומות פ"ב הראשון והשני שבתרומה טמא ומטמא והשלישי פסול ולא מטמא דתנן בטבול יום פ"ב המקפה של תרומה והשום והשמן של חולין ונגע טבול יום במקצתו פסל את כלן נמצא זה השמן פסול והוא כמו שלישי כדנגע ביה בזה השמן הנר שנטמא מת שני הוא כי הנר הוא ולד ראשון והשמן שנגע בנר נעשה

ולד שני מאי קמ"ל ר' עקיבא שלישי מותר לעשותו שני היינו דר' חנניה סגן הכהנים ומוקים רב יהודה למתני' בנר של מתכת דרחמנא אמר בחלל חרב ודייקי' מדהו' ליה למכתב בחלל כדכתי' [במדבר יט יח] ועל הנוגע בעצם או בחלל וכתי' וכל אשר יגע על פני השד' בחלל חרב או במת שמעי' מינ' דלא כתבו אלא ללמד כי החרב הרי הוא כחלל ותניא בספרי דבי רב בחלל חרב בא הכתוב ולמד על החרב שמטמא טומאת שבעה והנוגע בו טמא טומאת שבעה הא למדנו לכלים ולאדם וגו' וגרסי' בתחלת שחיטת חולין בענין טמא השוחט בקדשים האי טמא דאיטמי במאי אי נימא דאיטמי במת בחלל חרב כתיב וילפינן חרב הרי הוא כחלל אב הטומאה [הוא] טמייה לסכין תיזל סכין תטמיה לבשר נתברר כי כל כלי מתכת הנוגעים בטמא מת הן אב והשמן שהיה שלישי עכשיו בנגיעתו בנר שנטמא בטמא מת נעשה ולד ראשון וקאמ' לן ר' עקיב' שלישי מותר לעשותו ראשון וכבר פרשנוהו בתחלת שחיט' חולין. וראינו לרבותינו הגאונים שהעמידו זה הנר שנהרג בו אדם הוא מכלל שאם לא נהרג בו אין זה הדין עליו ונתקש' לנו שיש שמועות מוכיחות כאשר פירשנו ונדחק רב יהוד' ואמר נר של מתכת ולא אמר נר של חרש שאע"פ שהנר של חרש הנוגע בטמא מת טמא הוא והרי הוסיף ר"ע על ר' חנניה סגן הכהנים דר' חנניה לא אמר אלא טמא שלישי מותר לעשותו שני אבל טמא ופסול לא אמר ואלו ר' עקיבא הוסיף אפי' פסול [מותר] לעשותו טמא.

מתני' קשיתי' מאי איריא מתני' נר שנטמא בטמא מת:

אמר רבא ש"מ מדר' עקיבא דקתני הוסיף דטומאת משקין כגון השמן וכיוצא בו לטמא אחר דאורייתא היא דאי ס"ד מדרבנן הוא אבל מדאורייתא טמא הוא אותו המשקה ואינו מטמא אחרים כל שאינו מטמא פסול הוא הנה הטומאה השניה לא הוסיפה לו ולשמן כלום פסול היה מקודם ועכשיו פסול הוא ואלא מאי לטמא אחרים מדאוריי' הוא מכדי משקה לא שנא כי נגעו באב הטומאה ולא שנא כי נגעו בראשון ובשני אינהו שני עבדי דתנן בפ"ח [דפרה] כל הפוסל בתרומה מטמא משקין להיות תחלה חוץ מטבול יום למה לי למתני בנר שנטמא בטמא מת ולאוקמא בנר של מתכת ליתני בנר ואפי' בנר של חרש שמעינן מינה שלישי מותר לעשותו שני ראשון וטמא משקים לטמא אחרים דאורייתא:

דף טו.

מתני' אמר רבי מאיר מדבריהם למדנו ששורפין תרומה טהורה עם הטמאה בפסח כו' סברינן דתנא דמתני' סבר שיש לאדם לטמא התרומה הטהורה בידים לא שנא אב הטומאה ולא שנא ולד הטומאה הכל מדאוריי' ומאי מדבריהם מדברי ר' יהושע דחבית

של תרומה שנולד בה ספק טומאה ואמר ר' יהושע אם היתה מונחת במקום מוצנע יניחנה במקום תורפה ואם היתה מכוסה יגלנה כלומ' יעשה אלו הדברים אולי יפול בה שרץ או יבא אדם טמא ויגע בה ותטמא כדי ליהנות ממנה כדכתיב (במדבר יח ח) ואני הנה נתתי לך את משמרת תרומותי בשתי תרומות הכתוב מדבר אחת תרומה טהורה ואחת תרומה טמאה וכתיב ונתתי לך בשתיהן הכתו' מדבר ומפורש ביבמות בפ' הערל דאמר ר' אבהו כתיב לא בערתי ממנו בטמא ממנו אי אתה מבעיר אבל אתה מבעיר בשמן של תרומה שנטמא ודחי' אימור דאמר ר' יהושע לגרום לו טומאה בעלמ' אבל לטמא' בידים מי אמר אלא הא רבי יהושע דתני בחבית של תרומה שנשברה בגת העליונה והתחתונה טמאה [רבי יהושע אומר] אף יטמאנה ביד ודחי אי הכי מדבריו היה צריך לשנות התנא כלומר שהוא ר' יהושע לבד למה שנה מדבריה' וקשיא לן ולמה לא דחה בזו התשובה בתיובתא דאותבי' למעלה מזו (אלא פרק לו כגון שנולד בה ספק טומאה) ואית לן לשנויי לפי שכך דרך התלמוד כל מקום שיש ראיות לדחות דברי המקשה שתים שלש דוחה באחת מהן ואע"פ שיש אחרות וכשישתבר אחת ישיב אחרת ופרקי' עכשיו בזו הכי קאמר ממחלוקתן של ר' אליעזר ור' יהושע שמעי' הכי ואמרי' דיקא נמי דקתני מודה ר' אליעזר ורבי יהושע ש"מ:

וכן אמר רב נחמן מתני' באב הטומאה דאורייתא ולד הטומאה דאורייתא ותרווייהו טמאה דאורייתא היא ומאי מדבריהם מדברי ר' אליעזר ור' יהושע:

דף טו:

איתיביה רבא אמר ר' יוסי אין הנדון דומה לראיה שכשהעידו רבותינו לא העידו אלא על הבשר שנטמא בולד הטומאה ששורפין אותו עם הבשר שנטמא באב הטומאה כו' ואי ס"ד ר' מאיר מדברי ר' יהושע קאמר היכי מהדר ליה ר' יוסי מדברי ר' חנניה סגן הכהנים וכו' ופרקי' טעה ר' יוסי דהוה סבר דר' מאיר מדברי ר' חנניה דייק ואמר ליה ר' מאיר מדברי ר' יהושע קאמינא והדר אמר ליה ר' יוסי גם לדברי ר' יהושע אינה היא המדה [ופריך הרי] מדה אחת היא שהרי ר' יהושע בהדיא אמר יטמאנה ביד ודחי' שאני התם דאיכא הפסד חולין כלומר כיון שהגת התחתונה יש בה יין שהוא חולין ואם תרד התרומה הזו עליהן תפסד לגמרי שאינו שמן שראוי להדלקה לפיכך אמר ר' יהושע יטמאנה ביד ואקשי' מתני' נמי אית בה הפסד כי אם תשרף כל אחת במדורה בפני עצמה צריכות עצים הרבה ודחי' הפסד של חולין שהוא מרובה חששו להפסד מועט כגון הפסד של עצים לא חששו:

אמר ר' אסי אמר ר' יוחנן מחלוקת בשעה ששית שהיא גזירה מדרבנן דמדאוריי' שעה ששית שרי באכיל' אבל בשבע שהיא איסור מן התורה דברי הכל שורפין הכל כאחת לפי שהכל איסורא מדאוריי' היא ומאי מדבריהם מדברי ר' חנניה סגן הכהנים ומתני' באב הטומאה דאורייתא ולד הטומאה דאורייתא:

נימא מסייע לי' הפיגול הנותר והטמא ב"ש אומרי' אין נשרפין כאחת וב"ה אומרים נשרפין כאחת דייקי' מדברי ב"ה כיון דמאחר דכולן השתא אסורין מדאוריי' הן אע"ג דהפיגול והנותר טהורין הן נשרפין כאחד אף הני בעידן איסורא מדאוריי' והיא משעה שביעית ולמעלה נשרפין כאחד ודחי' לעולם לא מסייע ליה ושאני פיגול ונותר דאית בהו מיהו טומאה מדרבנן דתנן הפיגול והנותר מטמאין הידים. ואתינן תוב לסיועיה מן הפת שעפשה שהיא טהורה ונשרפת עם תרומה טמאה בפסח ודחי' שאני פת שעפש' דכעפרא בעלמא היא:

ואקשי' לר' יוחנן דאמר ר' מאיר מדברי ר' חנניה סגן הכהנים קאמר אי הכי אמאי אומר לו ר' יוסי לר' מאיר מודה ר' אליעזר ור' יהושע נימא ליה אנא אמינא לר' חנניה סגן הכהנים ואת אמרת לי מדברי ר' יהושע ושנינן הכי קאמר לו ר' מאיר לר' יוסי לא מבעי' הני דמחמרי אלא אפי' ר' יהושע דמיקל לא מיקל אלא בתלויה וטמאה אבל טמאה וטהורה לא:

דף טז.

אי הכי כי ר' מאיר מדברי ר' חנניה סגן הכהנים אמר לר' יוחנן דאמר אב הטומאה דאורייתא ולד הטומאה מדרבנן הוא טמא אבל מדאורייתא טהור הוא אמאי אמר ר' יוסי אינה היא המדה הלא האב טמא [דאורייתא] והולד מדאורייתא טהור ואמר ר' חנניה לא נמנעו לשורפן כאחת היא היא המדה ששורפין תרומה טהורה עם הטמאה ופריק ר' ירמיה הכי מתני' בבשר שנטמא בספק משקין הבאין מחמת שרץ שהוא ולד שאביו ספק כדתנן בטהרות פ"ד ר' יוסי אומ' ספק משקין לאוכלין טמאין לכלים טהורין (ר' מאיר) כיצד שתי חביות אחת טמאה ואחת טהור' עשה עיסה מאחת מהן ואין ידוע באיזה מהן עשה זהו ספק משקין לאוכלין טמאין לכלים טהורין ואזדא ר' מאיר לטעמיה דשמעינן ליה דאמר ספק משקה הוא טמא אבל לטמא אחרים טהורים וכיון שזה הבשר ששנינו במשנתנו ולד הטומאה שנטמא בספק משקה הוא אמר ר' מאיר זה טהור מאחר ששורפין אותו עם הבשר שנטמא באב הטומאה כך מותר לשרוף התרומה הטמאה והטהורה יחדו ואמר ליה ר' יוסי לא כי אלא ולד שנטמא מספק משקין לאוכלין טמא מן

התורה הוא ונמצאת משנתנו לר' מאיר (היא) טמא וטהור לר' יוסי טמא וטמא לפיכך השיב ר' יוסי לטעמיה אינה היא המדה שזה טמא וטמא וזה טמא וטהור ונמצאת לטעמא דר' מאיר מדה ולטעמא דר' יוסי אינה היא מדה:

ואקשי' אהא דתניא ספק משקין ליטמא טמא לטמא אחרים טהור דברי ר' מאיר וכן היה ר' אליעזר אומר כדבריו איני דר' אליעזר כר' מאיר סבירא ליה דאמר משקה ליטמא טמא לטמא אחרים טהור והתניא ר' אליעזר אומר אין טומאה למשקין כל עיקר תדע שהרי העיד יוסף בן יועזר איש צרדה על משקה בית מטבחיא דכן הניחא לשמואל דאמר דכן מלטמא אחרים אבל טומאת עצמן יש בהן היינו דר' מאיר אלא לרב דאמר דכן ממש היכי אמרי' ר' אליעזר כר' מאיר סבירא ליה דסבר ליטמא טמא אבל טומאת עצמן יש בהן ופרקי' אליבא דרב מאי כדבריו אחדא פי' דמודה ר' אליעזר לר' מאיר אסיפא דאמר לטמא אחרי' טהור ופליג עליה ארישא דאמר ליטמא טמא והא דרבינא דאמר וכן היה ר' אליעזר אומר כדבריו דנפשיה שאין טומאה למשקין כלל עלתה בקשיא:

אמר מר ועל משקה בית מטבחי' דכן רב אמר דכן ממש קסבר טומאת משקין מדרבנן היא ובמשקה בית מטבחיא לא גזרו ושמואל אמר דכן שאין מטמאין אחרים אבל הן עצמן מטמאין דקסבר טומאת משקין לעצמן היא מדאורייי' ולטמא אחרים דרבנן וכי גזור רבנן לטמא אחרים זולת משקה בית המטבחים וקשיא לן אליבא דשמואל דאמר טומאת משקין עצמן יש בהן ואינן מטמאין אחרים מדאורייתא והכתיב והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל הנה כלל המקרא כל מגע טמא לא יאכל ואיך אמר שמואל הן עצמן טמאין והן דכן מלטמא אחרים ושני' עשאוהו כרביעי שהוא עצמו פסול והנוגע בו טהור ודחי' רביעי לא איקרי טמא פסול איקרי הא איקרי טמא ועלתה בקשיא לשמואל: וחזרנו להקשות לרב דאמר דכן ממש ת"ש וכל משקה אשר ישתה בכל כלי יטמא הנה משמע מטמא ושניה מאי יטמא דכתיב בהאי קרא יכשיר והאוכל זה המשקה שנפל עליו לקבל טומאה ודחי' ההכשרה של אוכלין כבר למדנהו מרישיה דקרא דכתיב מכל האוכל אשר יאכל אשר יבוא עליו מים יטמא ושני' לעולם תרוייהו להכשיר האי קרא דכתיב בכל כלי יטמא לתלושין מן הקרקע ונתונים בכלי דמכשרי והאי קרא דכתיב אשר יבוא עליו מים יטמא למחוברין בקרקע דמכשרי כגון המעינות והנהרות והבורות וכיוצא בהן וצריכי וכו':

דף טז:

ת"ש אך מעין ובור מקוה מים יהיה טהור הא תלושין מיטמו ודחי' מאי יהיה טהור הכין פירושיה דקרא כל כלי יטמא שיבוא במעין ובור מקוה מים יהיה טהור מטומאתו ואקשי' נמי לרב דאמר כי כתיב קרא לתלושין דלא מטמו ואפילו משקה בית מטבחיא מכשרי והאמר ר' יוסי בר' חנינא משקה בית מטבחיא לא דיין שהן דכן אלא שאינן מכשירין ושני' הדם אינו מכשיר כר' יוחנן דאמר דם הנשפך כמים מכשיר אבל דם קדשים שאינו נשפך כמים אלא מתקבל במזרק אינו מכשיר:

והרי דם התמצית שאין מתקבל. כלומר שאין מתכפרין בו ואינו מכשיר ואסקי' הנח לדם התמצית שאינו דם שנאמר כי הדם הוא הנפש דם שהנפש יוצא בו הוא קרוי דם ואמרינן התם איזהו דם הנפש כל זמן שמקלח ויצא דם התמצית שהוא שותת ואע"ג דתנן ר' יהודה מחייב בדם התמצית הרי אמרינן עלה מודה היה ר' יהודה לענין כפרה שאינו מכפר והא לא דיין שהן דכן קתני כלומר דכן לשון משקין הרבה הוא ואיך תאמר תרגומה אדם לבדו ועלת' בקשיא:

ת"ש דם שנטמא וזרקו בשוגג הורצה במזיד לא הורצה אלמא הדם מטמא ושנינ' טומאת הדם מדרבנן הוא ולא כיוסף שהעיד על משקה בית מטבחיא דכן:

ת"ש על מה הציץ מרצה כו' ושנינן כדשנינן לעולא תוב אקשי' מיהא ונשא אהרן את עון הקדשים וכו' מאי לאו טומאת דם והנה הדם מטמא וצריך כפרה ודחי' לא טומאת קמצים כלומר אם נטמא קומץ המנחה והקריבו אותו העון נושא הציץ כדתנינן נטמא הקומץ והקריבו הציץ מרצה יצא והקריבו אין הציץ מרצה:

דף יז.

ת"ש הן ישא איש בשר קדש בכנפו וגו' ואמר רב (אשי) אשתבוש כהני כלומר טעו הכהנים באמרם כי אלו כולם הזכורים לא נטמאו מכלל דטמאין הן מכלל דרב סבר כי היין והשמן שהן משקין ומטמ' ואיך אמר דכן ממש ופרקי' מידי הוא טעמא אלא לרב (כלומר) [כלום] תקשה אלא דרב אדרב הא בהדיא תני רב משקה בית מטבחיא דכן והן המים והדם כדבעינן למימר קמן אבל משקה בית מדבחי' כגון היין שמנסכין על המזבח והשמן שמקריבין עם הקמצין (מטמא) לא אמר רב שהן דכן אלא מטמא וטעו הכהני' שאמרו אין מטמא וכשהזכרנו דברי רב דאמר אשתבש כהני הוצרכנו לבאר טעמו לפיכך אמרנו גופא רב אמר אשתבוש כהני שהשיבו על מגע רביעי בשלישי בקדשים שהוא

טהור ואינו אלא פסול ושמואל אמר חמישי בקדש בעא מינייהו חגי הנביא והשיבו כהלכה טהור:

בשלמא לרב משכחת לה מן המקרא כי רביעי שאל חגי הנביא מן הכהנים שנאמר הן ישא איש בשר קדש בכנף בגדו שנגע בו שרץ ונגע הבשר בכנף בגדו הטמא ונגע עוד הבשר בלחם או בנזיד או ביין או בשמן ונגעו אלו אל כל מאכל נמצא הכנף של בגדו שנגע בשרץ ולד ראשון כי השרץ הוא אב ונמצא הנוגע בו ולד ראשון והבשר שנגע בכנף ולד שני ואלו הלחם והנזיד והמשקין הללו שנגעו בבשר ולד שלישי והמאכל שנגע באלו נמצא ולד רביעי ושאל ואמר להם היקדש המאכל או לאו וטעו והשיבו לא קדש כלומר לא נפסל המאכל והמוכיח שעל המאכל לבדו שאלם באמרו היקדש לשון יחיד ולא אמר היקדשו דמשמע דברים הרבה ושמואל אמר חמישי שאלן ודייק מזה הכתוב שכתב בכנפו שמביא מגע דבר אחר באמצע יתר מאלו הארבעה שהזכרנו שנמצא ה' דברים ולדברי הכל החמישי בקדש טהור ולפיכך אמר לא אשתבוש כהני:

ומותבינן מהאי קרא ויאמר חגי אם יגע טמא נפש בכל אלה היטמא ויענו הכהנים ויאמרו יטמא פי' אלו כולן באו מכח כנף הבגד שנטמא בשרץ וחזר שאלן אם תהיה הכנף טמאה טומאת נפש ונגע בו ונעש' בשר ולד ראשון כי הטומאת נפש אב דתנן אבות הטומאות השרץ ושכבת זרע וטמא מת וכו' ונגעו הלחם והנזיד ושאר המשקין בבשר ונגע המאכל בלחם או באלו המשקין שנמצא הבשר ולד ראשון והלחם והללו ולד שני והמאכל ולד שלישי נמצאו כמו שאמר רבינא בטמא מת שלישי בעא מינייהו ולשמואל שאמר במה שנגע כנפו שמכניס בין הכנף לבשר דבר אחר הנה ארבעה ולדות ואמרו טמא נמצא לדברי שמואל דלא אשתבוש בתרווייהו אלא לרב אמאי טעו בראשון ולא [טעו] באחרון ופריק בקיאין הן בטומאת מת כי הרביעי בטמא מת פסול הוא בקדש ואין בקיאין הן בטומאת שרץ:

בשלמא לרב דאמר אשתבוש כהני ואמרו על הטמא טהור היינו דמיקל להון חגי הנביא ואשר יקריבו שם טמא הוא כלומר מקריבין הטמא שהוא רביעי ואומר כי טהור הוא ואינם יודעים כי טמא הוא אלא לשמואל דאמר חמישי בעא מינייהו ובקיאין הן בטמאות למה אומר להם כי מה שמקריבין טמא הוא ודחי' שמואל אתמוהי קא מתמה הנביא ואומר וכי אשר יקריבו שם טמא הוא חס ושלום אינו טמא ואקשי' עליה וכי בשבחם מדבר והלא מוכיחם שנאמר וכן כל מעשה ידיהם מכלל שכל מעשיהם רעים הם ושנינן כהי קאמר הואיל ומעשיהן מקולקלין ואשר יקריבו אינו לרצון כאלו טמא הוא. ומצאנו בתלמוד ארץ ישראל בסוף מס' סוטה קרוב לזה הפי' מיהו פירשנו מה שקבלנו וכתבנו

מה שמצאנו תמן אמרי שתי שאלות שאל חגי הנביא את הכהנים באחת השיבו כראוי ובאחת שלא כראוי הן ישא איש בשר קדש וגו' כנף תחלה בשר קדש שני לחם ונזיד שלישי יין ושמן וכל מאכל רביעי רביעי בקדש בעא מינייהו ואמרו לא לא השיבו כראוי שהרביעי בקדש פסול ויאמר חגי אם יגע טמא נפש וגו' אם תהיה הכנף טמא נפש ונגעה בכל אלו יטמא ויענו הכהנים ויאמרו יטמא השיבו כראוי. ואמרו משמא דר' יוחנן קודם שגזרו רביעי בקדש שאלם ובשתים כראוי השיבוהו:

העיד על איל קמציא. פי' איל קמציא דכי שם ממין גב שהוא טהור:

משקה בית מטבחיא. המים שמדיחין בהן הקרקבנים בבית המטבחים רב היה שונה עדות זו שהעיד יוסף בן יועזר משקה בית מטבחיא דכן והן המים והדם והן המצויין תמיד בבית המטבחים ולוי היה שונה דברי יוסף בן יועזר משקה בית מדבחיא והן הדם והמים והיין והשמן הדם נזרק והמים מתנסך וכן היין והשמן קרב עם הקמצים ולוי סבר כשמואל דתני דכן מלטמא אחרים אבל טומאת עצמן יש בהן ומוקמינהו למאכל דאמרו הכהנים לחגי כי הוא טמא לאו דנגעו ביין ושמן ולא עליו אמרו טמא אלא על מאכל דנגע בכנף בגדו ומשום הכי אמרו טמא ורב ושמואל לא חלקו אלא במשקה בית מטבחיא שהן הדם והמים שזה אומר דכן ממש וזה אומר דכן מלטמא אחרים אבל ביין ובשמן הכל מודים דאחריני נמי מטמא מדפירש שמואל חמישי בעא מינייהו ואמר טהור מכלל שהרביעי והוא המאכל הבא מכח היין והשמן טמא הוא שנטמא ממגעם:

תניא כלו' הדם והמים והיין והשמן משקה בית מדבחיא שנטמא בפנים וכו' ואע"פ שיצאו לחוץ בטהרתן הן עומדין ותניא כרב הדם והמים משקה בית מדבחיא שנטמאו בין בקרקע ובין בכלים טהור ר' שמעון אומר נטמאו בכלים טמאין [בקרקע טהורין].

דף יז:

סוגיא דשמעתא רב סבר עיקר טומאת משקה מדרבנן ומשקה בית מטבחיא אוקמינהו אדאורייי' ודכן ממש ולא גזרו בהו כלל ושמואל אמר טומאת משקין לעצמן מדאורייתא לטמא אחרים מדרבנן ובמשקה בית מטבחיא לא גזרו לטמא אחרים:

אמר רב פפא אפילו למאן דאמר טומאת משקין דאורייתא משקה בית מטבחיא דכן הלכתא גמירי לה הכי ואקשי' עליה רב הונא בריה דר' נתן מר' אליעזר דאמר אין טומאה למשקין כל עיקר תדע שהרי העיד כו' ואי הלכתא היא מהלכתא מי גמרינן ולא מצא רב פפא תשובה ולא דחינן לה דהא לא עלתה בתיובתא אבל הא דאמ' רבינא והאמר ר' שמעון דאמר טומאת משקין דאורייתא דתני' ר' יוסי ור' שמעון אומר לאוכלין טמאים

לכלים טהורין וקתני הכא בכלים טמאים בקרקע טהורים ואי הלכתא גמירו לה מה לי בכלים מה לי בקרקע הא פרק' רב פפא ואמר הא דאמר ר' שמעון בקרקע טהורין לא אמרן אלא במים שיש בהן כדי רביעית דחזי לאטבולי בהו מחטין וצינורות כגון מקוה מים שהוא טהור אבל אין בהן כדי רביעית לא וזהו שאמר רב פפא בזבחים דגרסי' בשחיטת קדשים פ"ב מקוה שיש בו ארבעים סאה מכוונות ונתן סאה ונטל סאה הרי זה כשר ואמר משמיה דר' יוחנן עד רובו אמר רב פפא ואם קדח ממנו רביעית מטבילין בו מחטין וצינוריות דמהכשרא דמקוה קא אתו:

אמר מר ר' יהודה אומר לכל טמא כלומר בין ליטמא בין לטמא בין לכלים בין לאוכלין ואקשי' וכי ר' יהודה אית ליה טומאה למשקין מדאורייתא כלל והא תניא כל הכלים שיש להם אחורי' ותוך כגון הכרים והכסתות והשקין והמרצופין שיש להם אחורים שפעמים ישן עליהם ויש להם תוך שפעמים טוען בתוכם כגון אלו נטמא גבן לא נטמא תוכם נטמא תוכם נטמא גבן אמר ר' יהודה במה דברים אמורים בטומאת משקין כלומר שהוא מדרבנן ואין טומאה מן התורה אבל טומאת שרץ נטמא תוכו נטמא גבו נטמא גבו [נטמא תוכו] הא אשכחן לר' יהודה דשני ליה בין טומאת משקה לטומאת שרץ ואי טומאת משקין מדאורייתא היא מה לי טומאת משקין מה לי טומאת שרץ כולה טומאה דאורייתא היא ואמרינן חזר בו ר' יהודה ואמר אין למשקין טומאה מדאורייתא ואע"ג דאמר רבינא לעולם לא הדר ביה ואוקמ' להאי דתני ר' יהודה לכל טמא במשקין הבאין מחמת שרץ והא דתני נטמא גבו לא נטמא תוכו במשקין הבאים מחמת ידים נדחו דבריו ועמדה השמועה ש"מ הדר ביה ואמר המשקין אין מטמאין את הכלים מן התורה אבל באוכל כר' יוסי ור' שמעון סבירא ליה דאמר לאוכלין טמאין או דלמא לגמרי הוא דהדר כר' מאיר דאמר לטמא אחרים טהור:

דף יח.

ת"ש פרה ששתתה מי חטאת בשרה טמא מעת לעת ר' יהודה אומר בטלו במעיה ואי ס"ד סבר ר' יהודה דיש טומאה למשקין באוכלין וכי בהאי כר' יוסי ור' שמעון סבירא ליה נהי דלא מטמא טומאה חמורה כאב לטמא במשא כאשר עקר מי חטאת ותורתם שהן מאבות הטומאה מטמא אדם וכלים כדתנן למעלה מהן נבילה ומי חטאת שיש בהן כדי הזיה שמטמא האדם במשא לטמא בגדים טומאה קלה מטמא:

והא ת"ק נמי בשרה טמא קתני ולא (היא) טומאת מי חטאת עצמן שהן טומאה חמורה אלא טומאה קלה והיא טומאת אוכלין הוא דמטמאה ואי הכי מאי ביניהו ואמרינן

חסורי מחסרי והכי קתני בשרה טמא טומאה קלה אבל טומאת מי חטאת שהיא חמורה שמטמ' במשא לא דברי ר' יהודה שר' יהודה אומר בטלו במעיה ולעולם באוכלין ר' יהודה כר' יוסי ור' שמעון סבירא ליה:

רב אשי אמר לעולם בטלו לגמרי משום דהוי משקה סרוח:

אמר מר ר' יוסי ור"ש אומרים [לאוכלים טמאים] כו'. אמרי' ר' יוסי ור"ש בשטת ר' עקיבא אמרה שהמשק' מטמ' האוכלין דדרש יטמא יטמא הנוגע בו דתנן בסוטה פ"ה בו ביום דרש ר' עקיבא וכל כלי חרש וגו' וכוותיה דרש הכא ר' יוסי וכל משקה אשר ישתה בכל כלי יטמא האוכל הנוגע במשקה הזה יטמא אתה אומר אוכל מטמא מן המשקה או אינו אלא המשקה מטמא מן המשקה ולא האוכל מן המשקה אמרת לא כך היה כלומר אין טומאה עושה כיוצא בזה ומאי היא אין מטמא משקה ממשקה אלא האוכל הוא מטמא מן המשקה:

רבינא אמר אין טומאה עושה כיוצא בה מרישא דקרא נפקא מכל האוכל אשר יאכל אשר יבא עליו מים יטמא טמא לא אמר אלא יטמא ללמדך כי הוא טמא וגם הנוגע בו יטמא ואי ס"ד כל האוכלין לעולם אין מטמאין (את) [מן] המשקין וכי יטמא דכתיב הכא במשקה אשר ישתה שניהן לטמא את המשקין באו הוה לי' לקרא למכתב חד יטמא תרי למה לי אלא יטמא דכתיב באוכל לטומאת משקין וטומאה דכתיב במשקין אשר ישתה לטומא' אוכלין:

ואימא יטמא דכתיב במשקה אשר ישתה לטומא' כלי' הוא דאתי ולא לטומאת אוכלין ודחי' ומה כלי המטמא את המשקה אינו מטמא כלי שאין כלי מטמא כלי דקיימא לן שאין טומאה עושה כיוצא בה משקין הבאין מחמת כלי דתנינן בספרא שהכלי' מטמאין את המשקין שנאמר וכל משקה אשר ישתה בכל כלי יטמא:

התינח משקין הבאין.

דף יח:

מחמת הכלי אין מטמאין את הכלי כדקאמרת משקין הבאין מחמת שרץ אמאי לא יטמא את הכלי ודחי' וכי תמצא מן התורה בפי' כתוב שהשרץ מטמא משקין מק"ו מייתינן ליה הכי ומה כלי הבא מחמת שרץ מטמא את המשקין דתנינן בתורת כהנים אם כן למה נאמר משקה בכל כלי יטמא מלמד שהכלים מטמאין את המשקה שרץ שמטמא את הכלי אינו דין שיטמא משקין וכיון דטומאת משקין מחמת שרץ בק"ו גמר מן הכלי אמרי' דיו לבא מן הדין הן משקין הבאין מחמת שרץ להיות כנדון והוא הכלי מה כלי

אין מטמא כלי שאין טומאה עושה כיוצא בה אף משקין הבאין מחמת שרץ לא יטמאו את הכלי:

יטמא דרישא לטמא האוכל את המשקה ואימא לטמא האוכל את הכלי אמרת ק"ו ומה משקה המטמא אוכל אין מטמא אוכל שאין מטמא אוכל כיוצא בו אינו דין שלא יטמא כלי הא מה אני מקיים יטמא דרישא דקרא לטמא את המשקין שהן עלולים לקבל טומאה ואמרינן לא צריכ' לכולי האי חדא דליכא מידי אחרינא לרבוייה כי (מה יטמא) [שיטמאו] כלים מן אוכל הרי דחינום מק"ו שלא יטמאו מן האוכל וכל שכן אדם לא נשאר אלא אוכלין ומשקין אוכלין ליכא למימר דהא אין טומאה עושה כיוצא בה לא נשארו אלא המשקין ותו מפני שהן עלולין לקבל טומאה שלא בהכשר ואין טומאה עושה כיוצא בה מהתם נפקא וכי יתן מים על זרע וגו' הוא טמא ואין עושה כיוצא בה ואוקמ' חד למשקין הבאין מחמת שרץ וחד למשקין הבאין מחמת כלי וצריכא וכו' זהו כלו לדברי ר' יוסי ור' שמעון דאמרי לאוכלין טמאין לכלים טהורין ואסקי' ר' יוסי בשיטת ר' עקיבא אמרה ולא סבירא ליה כוותיה דיש טומאה שלישית בחולין כמו שדרש ר' עקיבא בו ביום וכן ר' עקיבא לא סבירא ליה כר' יוסי דתניא ר' עקיבא אומר למד על ככר שני שהוא עושה שלישי בחולין ור' יוסי תני בתוספתא בסוף חגיגה מנין לרביעי בקודש שפסול ודין הוא ומה מחוסר כפורים שמותר בתרומ' כדקיימ' לן טבל ועלה אוכל במעשר העריב שמשו אוכל בתרומה הביא כפרתו אוכל בקדשים נמצא מעורב שמש מחוסר כפורים טהור בתרומה פסול בקדש שלישי שפסול בתרומה אינו דין שיעשה רביעי בקדש למדנו שלישי לקדש מן התורה שנאמר והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל בטמא לא נאמר אלא בכל טמא אלו נאמר [בטמא] הייתי אומר זה טמא ראשון למה נאמר בכל טמא להוסיף טמא אחר זה טמא שני וכתיב לא יאכל הנוגע בזה הטמא.

דף יט.

הנה שלישי מן התורה רביעי מקל וחומר כדאמרן ומה מחוסר כפורים שמותר בתרומה כו' ואי ס"ד דר' יוסי סבר לה כר' עקיבא דאית ליה שלישי בחולין ליתני רביעי בתרומה וחמישי בקדש דהא מעלה לכל אחד ואחד נינהו מכאן למדנו דר' יוסי לית לי' הא דר"ע ותו אשכחנן בהדיא במסכת סוטה דר' יוסי סבר אין (שלישי) [שני] עושה שלישי בחולין ור' עקיבא נמי לית ליה הא דר' יוסי דתאני ר' יוסי שלישי שפסול בתרומה אינו דין שיעשה רביעי בקדש דאי ס"ד דאית ליה כיון דאית ליה לר' עקיבא דשני עושה שלישי בחולין כמפורש בתורת כהנים נימא שלישי שפסול בחולין אינו דין שיעשה

רביעי בתרומה וכי האי דינא ניתי חמישי בקדש ולימא ר' יוסי אליבא דר' עקיבא רביה אמרה מדלא אשכחן תנא דתני הכי ש"מ דאפילו ר' עקיבא לית ליה רביעי בתרומה ולא חמישי בקדש ולית ליה האי דינא דדיין ר' יוסי ומתמהי וכי אהאי סברא נסמוך ודק רב כהנא ואשכח הא דתניא במס' חגיגה הכלי מצרף מה שבתוכו לקדש אבל לא לתרומה הרביעי בקדש והשלישי בתרום' ואמרי' מעדותו של ר' עקיבא נשנית משנה זו דתנן הוסיף ר' עקיבא הסלת והקטורת והלבונ' והגחלים שנגע טבול יום במקצת פסל את כולן כלומר אם נגע טבול יום במקצת הסלת נפסלה כולה וכן הלבונה והקטורת כיוצא בה. ויש אומרים פי' אחר אם נגע טבול יום בסלת נעשה תחלת הסלת ראשון והקטורת שני והלבונה שלישי והגחלי' רביעי עד כאן של תורה פי' והוא דנגעי אהדדי אבל אי לא נגעי אהדדי או אם יש שם עוד חמישי והכלי הוא דמצרפן מדרבנן הוא דפסלו:

ופליגא דר' חנן דאמר צרוף דאורייתא דכתיב כף אחת עשרה זהב עשה הכתוב כל מה שבכף אחד וקתני סיפא דהא דדייקינן עלה מעדותו של ר' עקיבא נשנית הרביעי בקדש פסול רביעי ולא חמישי:

דף יט:

תנן התם בעדיות פ"ב ועל המחט שנמצאת בבשר שהסכין והידים טהורות מכלל שלא גזרו על הידים טומאה במקדש אקשי' עלה והא על הסכין נמי קתני טהור ליתני ר"ע זכינו שאין טומאה במקדש לא לידים ולא לכלים ודחי' בעת שנשנית משנה זו לא גזרו רבותינו טומאה על הכלים ואפילו בחוץ והכלים בכל מקום טהורים היו אם נגעו במשקין טמאין וכל שכן במקדש אבל הידים שבחוץ טמאות הוצרך ר"ע לומר כי במקדש לא גזרו עליהן טומאה ואתקיף עלה רבא והא אשכחן דידים וכלים כאחת גזרו עליהן דתנינן (י"ד) [י"ח] דבר גזרו בו ביום ומהן הידים וטבול יום והאוכלין והכלים שנטמאו במשקין ומשני רבא הנח לסכין דאפי' בחולין לא מטמא כי מאין תרד טומאה בסכין בו אם מנגיעת הבשר בסכין הא קיימא לן אין אוכל מטמא כלי והסכין כלי הוא ואם נאמר כיון שנגע בה המחט נטמא הסכין מן המחט המחט כלי ואין כלי מטמ' כלי ועמדו דברי רבא:

ובאנו לחקור על זה המחט מאיזה דרך טמאה הבשר ואמרנו אם המחט עצמה מטמאתה מספק דחיישי' שמא מחט זו טמאה היתה הא אמרי' לא גזרו על ספק כלים הנמצאים בירושלים ואוקמא רב יהוד' במחט ידועה שנטמאת טמא מת ונמצא עכשיו בבשר שאינה ספק אלא ודאי ור' יוסי בר אבין אוקמא בפרה חסום' ובאה מחוץ לירושלים שנתברר כי זו המחט מחוץ לירושלים בלעתה וכי לא גזרו טומאה על ספק כלים הני

מילי בירושלים אבל חוץ לירושלים גזרו וזו המחט מחוץ לירושלים היא. וחזרנו לדקדק על מי שאמר לא גזרו על ספק הרוקין שבירושלים למה הוצרך לומר זה והלא שנינו כל הרוקין הנמצאים בירושלים כו' ופשוטה היא ועוד הא דאמרי' לא גזרו על ספק כלים הנמצאים בירושלים למה הוצרך לאמרו והרי משנה שלימה שנינו בשקלים פ"ח כל הכלים הנמצאין בירושלים דרך ירידה לבית הטבילה טמאים ודייקינן הני ודאי טמאים דמוכחא מילתא דלאטבולינהו בעי הא ספק טהורין ואמרינן אדרבה דייק מסיפא דקתני דרך עליה טהורין דמוכחא מילתא דודאי הטבילן הא אחרים כולהי דאיכא למיחש שמא טמאין הן טמאין ואסקינן לעולם רישא דוקא וסיפא למעוטי גזיאתא פי' הכלים הנמצאים דרך מעבר בבית הטבילי' דלא ידיע דרך עליה או דרך ירידה ואתיא סיפא לאשמעינן שהן טמאים וכי אינן טהורין אלא הנמצאין דרך עליה בלבד. ופי' גזיאתא כדכתיב (נחום א י"ב) וכן נגוזו ועבר וכדמתרגמינן עברו גזו והני מילי בבית הטבילה בלבד אבל בירושלים הכל טהור וגם מי שאמר לא גזרו על ספק כלים שבירושלים דוקא דהא מתניתין קמ"ל: וחזרנו להקשות כי מחט זו אם מחט טמא מת היא ודאי אי הכי אדם וכלים נמי תטמא דהא קיימא לן בחלל חרב חרב הרי הוא כחלל וכבר פי' למעלה בענין נר של מתכת שהוא טמא מת ודחי' רב אשי עזרה כרשות הרבים היא ותנן בטהרות פ"ו ספק טומאה ברשות הרבים טהור עד שיאמר נגעתי ואקשינן עליה מכלל דברשות היחיד כי האי גונא טמא והתנן בפ"ג חרש שוטה וקטן שנמצאו במבוי שיש בו טומאה הרי זו בחזקת טהרה וכל הפקח בחזקת טומאה וכל שאין בו דעת לישאל ספקו טהור והא חרש שוטה וקטן מפני שאין בו דעת להשאיל ספקו טהור וכל שכן מחט ומשני כיון שהיא ספק טומאה הבאה בידי אדם פי' שהמתעסק בבשר הרי פקח הוא כמי שיש בו דעת להשאל [דמי] כר' יוחנן דאמר נשאלין עליה אפילו בכלי המונח על [גבי] קרקע ולפיכך אמר ברשות הרבים ספיקו טהור ברשות היחיד כי האי גונא ספיקו טמא והאי ספק טומאה ברשות הרבים ספיקו טהור ברשות היחיד ספיקא טמא גמרי' לה מסוטה דכתיב בה (במדבר ה יג) ונסתרה והיא נטמאה הנה כיון שנסתרה ספיקא הוא אלא כיון שברשות היחיד נסתרה אמרה תורה נטמאה וכו' ופשוטה היא וכבר פרשנוה בכמה מקומות לפיכך לא האריכנו בה:

דף כ.

והקשי' זה הבשר היאך נטמא בלא הכשר משקה הא אוקימנ' לדם קדשים ולמשקה בית מטבחיא דלא מכשרי היכן הוכשר שנטמא ושני' דאיתכשר בחיבת הקדש כלומר תאות אדם לקדש משוה הדבר שמקדיש אע"פ שלא הוכשר במים כאלו הוכשר.
ואמרי' אימור דמהניא חיבת הקדש כו' ואמרינן אי הכי תפשוט בעיא דריש לקיש דבעי צריר של מנחות פי' שהוא פסולת הסלת כגון המורסן וכיוצא בו מונין בו ראשון ושני או לא כלומר אם נגע השרץ בהאי צריר שלא הוכשר במים ונטמא אם יגע הוא באחרים מטמא או לא ולא איפשטא וכיון דלא איפשטא לא איתברר לן דמטמיא ושני' דרך אחרת כגון בהמה של זבחי שלמים והעבירה בנהר ועדיין היה משקה טופח עליה ונשחטה והוכשר הבשר באותו משקה הטופח שהיה בעור נמצאת המחט בפרש הכל טהור אוקימ' אפי' בפרש רך שהוא כמים כיון דהוה ליה משקה סרוח אינו מטמא ואפילו למאן דאית ליה טומאה למשקין נהי דמטמא משקין הראויין לשתיה דאינון מקרי משקין אבל הני דסרוחין נינהו לא:
תאני תנא הא דתנינן בתורת כהנים שהן דברי ר' עקיבא היה התנא שונה סתם השרץ מטמא את המשקה והמשקה את הכלי והכלי את האוכל והאוכל את המשקה למדנו שלש טומאות בשרץ אמר ליה רב ששת הני לפי מה שפירשת משקה וכלי ואוכל ומשקה ארבעה טומאות הן אלא גוז משקה דרישא כלומר העבר אותו ולא תאמר משקה מטמא את הכלי ולמען שלא יתחלף לך שים לך סימן נזיאתא פי' המשקה שאמרת מטמא הכלים שהן נזיאתא כדגרסינן בע"פ תמרי לבי נזיאתא ארהיט ועוד גרסי' מסורביא דנזיאתא סמי אותן דלא אשכחן תנא דתנא משקה מטמא כלי אלא ר' יהודה והדר ביה כדפרשינן לעילא:

דף כ:

תנן התם השרץ שנמצא בתנור הפת שבתוכו שניה שהתנור תחלה ואמר ליה רבא לרב אדא בר אהבה הלא זה השרץ לא נגע בכותלי התנור אלא נתלה באוירו ואתה רואה אותו כאלו נגע בכותלי התנור וטמאהו כן נחזייה להא תנור כמאן דמלי שרצים ונימא כאלו השרץ עצמו נגע בפת ותהוי הפת תחלה אמר ליה לא אמרינן כמאן דמלי שרצים ונימ' כאלו השרץ עצמו נגע בפת ותהוי הפת תחלה דתניא יכול יהו הכלים מטמאין מאויר כלי חרס ת"ל מכל האוכל אשר יאכל אוכלין ומשקין מטמאין מאויר כלי חרס ואין כלים מטמאין מאויר כ"ח ואי ס"ד דאמרינן כמאן דמלי [שרצים] דמי הא קא נגעי

שרצי' בכלים אמאי לא מטמו אלא כיון דלא מיטמו הכלים מאויר כלי חרס ש"מ דלא אמר' כמאן דמלי שרצים דמי. אחרי כל הדברים הללו חזרנו למשנתנו:

רב חסדא רמי פסחא אפסחא תנן במתני' כי אמר ר' יוסי על התלויה ועל הטמאה נחלקו ר' אליעזר אומר תשרף זו בעצמה וזו בעצמה ר' יהושע אומר שתיהן כאחת איני והתניא אומר ר' יוסי אין הנדון דומה לראיה כו' אבל היאך נשרוף אפי' תלויה עם הטמאה שמא יבוא אליהו ויטהרנו פי' התלויה ומשני משנתנו כר' שמעון דמתני ששורפין התלויה והטמאה יחדו דברי יהושע ובריית' דקתני אבל היאך נשרוף אפילו תלויה וטמאה כאחת שמא יבא אליהו ויטהרנו ר' יוסי אליבא דר' יהושע ומקשי' והא ר' יוסי היא דקתני במתני' כי ר' יהושע אומר התלויה והטמאה שתיהן כאחת ואיך מוקמת לה לברייתא כר' יוסי דתניא אבל היאך נשרוף אפי' תלויה וטמאה ושנינן הכי קאמר ליה ר' יוסי לר' מאיר לדידי אפי' תלויה עם הטמאה אין שורפין אלא אפי' לר' שמעון אליבא דר' יהושע דמיקל לא מיקל אלא בתלויה וטמאה אבל טהורה וטמאה לא שרפינן:

ר' יוסי בר' חנינא רמי תרומה אפסח ומשני איך אתה שונה שר' יהושע אומר שתים כא' שנמצא מטמא התלויה בידים והלא בחבית של תרומה שנולד בה ספק טומאה לא התיר לטמאותה בידים אלא ע"י גרמא ומשני כרב חסדא כי זה ששנינו במשנה ר' יוסי אפי' לר' שמעון שמיקל אליבא דר' יהושע חשיב לר' מאיר. ומשנה דתרומה אליבא דר' יהושע שנאה ר' יוסי אליבא דידיה דמחמיר:

ר' אלעזר רמי תרומה אתרומה ומשני איני דלא התיר ר' יהושע בתלויה לטמא בידים והא בחבית של תרומה שנשברה בגת העליונה תחתונה יש בה חולין טמאה אמר ר' יהושע אף יטמאנה ביד.

ומשני שאני התם דאיכא הפסד כלומר כיון שהגת התחתונה בתוכה חולין טמאים אם הוריד התרומה עליהם יפסידם. ואקשינן והא מתני' דאיכא הפסד עצים שאתה מצריכו לעשות שתי מדורות ולשרוף הטהורות באחת והטמאות [באחת] ולא חייש אלא אמר זו לעצמה וזו לעצמה ושנינן להפסד מרובה כגון הפסד של חולין חששו אבל הפסד מועט שהוא של עצים לא חששו ושמעינן האי סברא מהא דתניא חבית של שמן של תרומה שנשברה בגת העליונה והתחתונה טמאה ולא התיר ר' יהושע לטמאה ביד כדרך שהתיר ביין אלא אמר תרד ותטמא ואל יטמא ביד לאו מכלל דכיון שאינו הפסד מרובה בשמן דהא ראוי להדליקו לפיכך לא חששו ואמרינן למה בשמן אינו הפסד מרובה משום דראוי להדליקו בנר ובין שמן העומד לאכילה לשמן העומד להדלקה הפסדו מועט גם היין הטמא נמי ראוי לזלף בו כשמן ולא עוד אלא שהיין הטוב הוא הנמכר לזילוף ואין

בו הפסד דהא אמרי' שותין מלוג בסלע אבל לזילוף אין מזלפין אלא מן המובחר הנמכר לוג בשני סלעים. ודחי' זה היין חדש הוא שאינו ראוי לזילוף כשמן ואמרי' יניחנו עד שתישן ודחינן חיישינן דלמא אינשי ושתי ליה אי הכי שמן נמי ניחוש דלמא אכיל ליה ודחי' שמן רמי ליה בכלי מאוס אבל יין דבעי ליה לזילוף וריחו הוא דבעיא אי רמי ליה גמר ריחו חייס ולא שדי ליה ואתי ביה לידי תקלה ותקלה תנאי היא דתניא חבית של יין של תרומה שנטמא ב"ש אומר תשפך הכל וחייש לתקלה וב"ה אומר תעשה זילוף ולא חייש לתקלה והלכה כב"ה ואע"ג דאמר ר' ישמעאל בר' יוסי אני אכריע וקיימא לן כל מקום ששנים חלוקים ואחד מכריע הלכה כדברי המכריע ר' ישמעאל תלמיד הוא ולא חשיב ר' ישמעאל בר' יוסי לאכרועי דהא ר' יוסי אביו של ר' ישמעאל שאמר שמועה זו משמו תלמיד שלישי לגבי ב"ה וב"ש הוא לכשתחשוב מרבן יוחנן בן זכאי שהוא תלמיד להלל עצמו עד ר' יוסי אתה מוצא אותם שלשה ר' יהושע ור' עקיבא ור' יוסי ולא עדיף ר' ישמעאל לאכרועי על ב"ה וזהו שאמר אין הכרעת שלישי מכרעת ושמועה זו בהגוזל זוטא ופרקי' בפ' ראשית הגז תנא ר' ישמעאל בר' יוסי משום אביו ארבע שנאמר וארבע צאן תחת השה תניא אמר רבי אלמלא דבריהם דברי תורה ודברי ברבי קבלה אנו דברי ברבי שומעין וכל שכן שדבריהם דברי קבלה ודברי ברבי דברי תורה והאמר מר אין הכרעת שלישית מכרע' אמר ר' יוחנן מפי שמועה אמרוה מפי חגי זכריה ומלאכי:

דף כא.

ור' האי ז"ל היה אומר בקבלה כי אינה הכרעה אלא בזמן ששנים חלוקים ואחד מכריע כאחד מהן שנמצאו שנים ואחד מכריע והלכה כרבים אבל בזמן שאומר חצי דברי זה וחצי דברי זה אין זה מכריע טעם שלישי הוא ולפיכך כשאמר ר' ישמעאל בבית תעשה זילוף כב"ה בשדה תשתפך הכל כב"ש אמרו לו הכרעה שלישית היא זו ואין הכרעה שלישי' מכרע':

ועוד אמר ר' יוסי בר חנינא מחלוקת שנפלה לפחות ממאה חולין דקא פסדי חולין לגמרי אבל נפלה למאה חולין דלא פסדי להו לחולין דהא תרומה לדברי הכל עולה לאחד ומאה דברי הכל תרד ותטמא ואל יטמאנה ביד ותניא הכי דתניא חבית שנשברה בגת העליונה ותחתיה מאה חולין טמאין מודה ר' אליעזר לר' יהושע שאם יכול להציל רביעית בטהרה יציל ואם לאו תרד ותטמא ואל יטמא בידים ומקשינן והא ר' יהושע הוא דתני אף יטמא ביד והוא היה צריך עכשיו להודות לר' אליעזר שלא יטמא ביד והיכי קתני דר' אליעזר הוא שמודה לר' יהושע ואמר רב פפא אפיך ואימר מודה ר' יהושע לר' אליעזר.

רב הונא בריה דרב יהושע אמר לעולם לא תפיך והכא בבא להציל רביעית בטהרה בכלי שגבו טמא ותוכו טהור מהו דתימא גזר ר' אליעזר להציל בכלי שגבו טמא כי ההיא דתנן כלי שנטמא אחוריו במשקה תוכו ואוגנו ואזנו וידיו טהורין מהו דתימא גזר ר' אליעזר דלמא אתי למנגע בהו בתרומה ויטמא קמ"ל מודה ר' אליעזר שמציל רביעית בטהרה בכלי שתוכו טהור וגבו טמא ולא חייש ר' אליעזר דלמא נגע גבו שהוא טמא ונמצא כאלו מטמא התרומה בידים:

הדרן עלך אור לארבעה עשר:.

כל שעה שמותר לאכול מאכיל לבהמה ולחיה וכו' מתני' דלא כר' יהודה דאי ר' יהודה התנן ר' יהודה אומר אוכלין כל ארבע ותולין כל חמש ושורפין בתחלת שש והא איכא שעה חמישית שהוא אינו אוכל ומאכיל לבהמה ומותר בהנאתו אלא מאי ר' מאיר היא דקתני אוכלין כל חמש אי הכי כל שעה שאוכלין מאכיל מבעי ליה למתנא ולא עמדה לא זו ולא זו ואוקמינן לר"ג דתאני בפ"ק ר"ג אומר חולין נאכלין כל ארבע ותרומה כל חמש ושורפין בתחלת שש והכי קתני כל שעה שכהן מותר לאכול תרומה מאכיל ישראל חולין לבהמה ולחיה כו':

ומוכרו לנכרי פשיטא. כלומר מאחר דקתני ומותר בהנאתו מוכרו לנכרי למאי אתא ואוקימנא לאפוקי מהני תנאי דתניא בסוף פ' יציאות השבת ב"ש אומר לא ימכור אדם חמצו לנכרי אלא אם כן יודע שכלה קודם הפסח ב"ה אומר כל שעה שמותר לאכול מותר למכור ר' יהודה.

דף כא:

בן בתירא אומר כותח וכל מיני כותח אסור למכור שלשים יום קודם לפסח:

והלכתא כסתמא דמתני' ואם חרכו לפני זמנו מותר בהנאתו אפי' לאחר זמן איסורו עבר זמנו אסור בהנאתו אוקימנא בזמן איסורו משש שעות ולמעלה. תנן סתמא כרב המקדש משש שעות ולמעלה [בחיטין שנתן בהן מים] אפילו בחיטי קרדינתא שהן חזקות ולא מחמעי היא אין חוששין לקדושין:

אמר חזקיה מנין לחמץ שאסור בהנאה שנאמר לא יאכל חמץ לא יהא בו היתר אכילה ומתוך דבריו שמענו דכל איסורא דלא כתיב בהו לא יאכל מותרים בהנאה ופליגא דר' אבהו דאמר כל היכא דכתיב לא יאכל לא תאכל לא תאכלו אסור בין באכילה בין בהנאה עד שיפרט לך הכתוב כדרך שפרט בנבלה לגר אשר בשעריך תתננה ואכלה וחלקו במקרא הזה ר' מאיר אומר אחד גר ואחד נכרי בין במכירה בין בנתינה ר' יהודה

אומר דברים ככתבן כלומר כדכתיב קרא לגר במתנה נכרי במכירה ואמרינן לר' מאיר דאמר הנכרי והגר דינם אחד הוא התורה התירה לך אמרי' מדאצטריך קרא למישרא נבלה בהנאה מכלל דשאר איסורין שבתורה אסורין אפילו בהנאה אלא לר' יהודה דאמר דברים ככתבן כלומר לא איצטריך קרא [אלא] למיסר מתנה דנכרי ומכירה [דגר] ולגופיה הוא דאתי שאר אסורין שבתורה מנא ליה דאסירי בהנאה ואמרינן מהאי קרא נפקא ליה ובשר בשדה טרפה לא תאכלו לכלב תשליכון אותו ודייקינן אותו אתה משליך לכלב פי' זה מותר לך בהנאה שהרי אתה משליכו לכלבך ואינך משליך שאר איסורין שבתורה מיהא שמעינן לכל שאר איסורין דאסירי ואפילו בהנאה וקרא דנבלה הוא דאתי למיסר שאר אסורין אפילו בהנאה ור' יהודה אומר חולין שנשחטו בעזרה אינו מן התורה:

דף כב.

ומותבינן לר' אבהו הרי גיד הנשה דכתיב ביה לא יאכל והוא מותר בהנאה דתנן שולח אדם ירך שגיד הנשה בתוכה וכו' ושנינן קסבר ר' אבהו כשהותרה הנבלה היא וחלבה וגידה הותרה כי הנבלה כמות שהיא בחלבה וגידה הותרה להמכר לנכרי ואקשי' איני שהגידים הותרו בנבלה והא תתננה ואכלה כתיב לא הותר אלא מידי דבר אכילה וגידים לאו בני אכילה נינהו דלית בהו בנותן טעם (איני) והתנן ירך שנתבשל בה גיד הנשה וכו' ואמרינן מאן אית ליה האי סברא דאין בגידין בנותן טעם ר"ש ר"ש הכי נמי דאוסר בהנאה דתניא גיד הנשה מותר בהנאה דברי ר' יהודה ור' שמעון אוסר:

דף כב:

הרי דם דכתיב לא תאכל דם ומותר בהנאה [דתנן] ונמכרין לזבל ומועלין בהן ודחי' שאני דם דאיתקש למים שנאמר על הארץ תשפכנו כמים כו' ולחזקיה דאמר כל איסור דלא כתיב ביה לא יאכל מותר בהנאה הרי דם דלא כתיב בהו לא יאכל למה לי למתני כמים למשריה הא שרי וקאי ושני' לא אתא למשרי לדם בהנאה דהא פשיטא ולא צריך קרא ולא אתא לאשמעי' אלא האי מנין לדם קדשים שאינו מכשיר שאין אני קורא בו תשפכנו כמים אלא על המזבח:

הרי אבר מן החי שנא' לא תאכל הנפש עם הבשר ותניא ר' נתן אומר מנין שלא יושיט אדם כוס לנזיר ואבר מן החי לבני נח כו' ולחזקיה למאי הלכתא איתקש לדם אמר לך חזקיה הדם למד מן אבר [מן] החי שנאמר רק חזק לבלתי אכול הדם כי הדם הוא הנפש

לא תאכל הנפש עם הבשר מה אבר מן החי אסור אף דם מן החי אסור להאכילו לבני נח ואיזה זה דם הקזה שהנשמה יוצא בו וענוש כרת:
הרי שור הנסקל דכתיב ולא יאכל את בשרו וטעמא דכתיב ובעל השור נקי לאסרו אפי' בהנאה מכלל דלא יאכל איסור הנאה לא משמע וקשיא לתרוייהו ושנינן לעולם מלא יאכל נפקא ליה אפילו איסורי הנאה והאי ובעל השור נקי מבעי ליה דאסור אפי' להנאת עורו כו' והרי ערלה דכתיב ערלים לא יאכל כו' וקשיא לתרוייהו ושני' לעולם לא יאכל אחד איסור אכילה ואחד איסור הנאה במשמע ואצטריך סלקא דעתך אמינא הואיל וכתב שלש שנים יהיה לכם ערלים לא יאכל הוי אמינא שלכם הוא ומותר בהנאה קמ"ל הני קראי למיסר ואמרי' לכם מבעי ליה לכדתניא לכם להביא הנטוע לרבים שחייב בערלה ר' יהודה אומר לכם פרט לנטוע לרבים:

דף כג.

והרי תרומה דכתיב וכל זר לא יאכל קדש ותנן מערבין לנזיר ביין ושנינן שאני התם דכתי' תרומתכם שלכם תהא:
והרי נזיר דכתיב מחרצנים ועד זג לא יאכל ותנן מערבין לנזיר ביין ושנינן שאני התם דכתיב נזרו נזרו שלו יהא כו':
והרי חדש דכתיב ולחם וקלי וכרמל לא תאכלו ותנן קוצר לשחת ומאכיל לבהמה (נהנה בזמן אכילתו ומותר בהנאתו) [ואף שנהנה באכילתה אלמא דמותר בהנאה] ושנינן שאני התם דכתיב קצירכם [שלכם] יהא להתיר בהנאה:
והרי שרצים דכתיב בהו וכל השרץ השורץ על הארץ לא יאכל ותנן בשביעי' פ"ו ציידי חיה עופות ודגים (שנתמנו) [שנזדמנו] להם מינין טמאין מותר למכרן וקשיא לתרוייהו ושני' שאני התם דכתי' לכם להתיר בהנאה אי הכי אפי' לכתחלה אמאי תאני שנתמנה דאיעבד אפי' לכתחלה יהיו מותרין לצודן ודחי' אמר קרא שקץ הוא בהוייתו יהא ואקשי' לחזקיה למה לי למכתב בשרצים לא יאכל דמשמע אפילו איסור הנאה והוצרך לכתוב לכם להתיר בהנאה היה כותב ולא יאכל ולא יכתוב לכם להתיר ואנא ידענא דכל היכא דכתי' לא יאכל מותר בהנאה ואמר חזקיה אדרבה טעמא דידי מהכא מדאצטריך קרא למכתב לכם להתירו בהנאה ש"מ דכל היכא דכתיב לא יאכל אחד איסור אכילה ואחד איסור הנאה במשמע:
והרי חמץ דכתיב לא יאכל ואמר ר' יוסי הגלילי תמה על עצמך היאך חמץ אסור בהנאה כל שבעה ודחי' שאני התם דכתיב לך שלך יהא כו':

דף כג:

נימא כתנאי וחלב נבלה וחלב טרפה יעשה לכל מלאכה [מה ת"ל לכל מלאכה] ר' יוסי הגלילי אומר בין למלאכת גבוה בין למלאכת הדיוט מותר שנאמר לכל מלאכה ר' עקיבא אומר שיכול למלאכת הדיוט הוא טהור למלאכת גבוה יהא טמא ת"ל לכל מלאכה יהא טהור אם לגבוה הוא [טהור] קל וחומר להדיוט דיקי' מדדרש ר' עקיבא לקרא בטומאה וטהרה מכלל דפשיטא ליה דמותר בהנאה נמצא חזקיה כר' עקיבא ור' אבהו כר' יוסי הגלילי לא לעולם ר' עקיבא נמי לא תאכלהו איסור הנאה נמי משמע ולמה דרש הפסוק לטומאה וטהרה משום [דהיתר הנאה] כבר (למה) [למד] מנבלה קסבר כשהותרה הנבלה הבשר והחלב והגידים הותרו מ"ט שנא' ואכלה כולה משמע כמות שהיא ולא איצטריך קרא אלא לטהרה וטומאה ור' יוסי הגלילי סבר היא הותרה חלבה וגידה לא הותרו כו':

ואמרינן מכדי אותבי' כל הני תיובתא ושני כל חד לנפשיה חזקיה ור' אבהו במאי פליגי ואמרינן פליגי בחמץ בפסח ואליבא דרבנן דאסרי אפילו בהנאה ולא כר' יוסי הגלילי דשרי ובשור הנסקל ואליבא דדברי הכל כו':

תוב אמרי' מכדי חזקיה ור' אבהו בחמץ בפסח ובשור הנסקל מיסר אסרי בין באכילה בין בהנאה מאי בינייהו ואמרי' איכא בינייהו חולין שנשחטו [בעזרה] דקיי"ל אמרה תורה שחוט חולין [בחוץ וקדשים בפנים וזה פירש שחוט שלי כלומר שחוט חולין] במקדש בגבולך מה קדשים בחוץ אסורין אפילו בהנאה אף חולין בפנים כך אסורין חזקיה סבר איסו' חמץ בפסח ואיסו' שור הנסקל ששניהם אסורין בהנאה מלא יאכל נפקא והנבלה לדברים ככתבן הוא דאתי בא אותו למעוטי חולין שנשחטו בעזרה שיהיו אסורין בהנאה דדרשינן הכי אותו ובשר טריפה אתה משליכו לכלבך ונהנה בו ואי אתה משליך חולין שנשחטו בעזרה ור' אבהו סבר בין לא יאכל בין לא תאכל [בין לא תאכלו] כולו אחד הוא ובא לא תאכלו כל נבלה למעוטי שאר אסורין ובא אותו למעוטי חמץ בפסח ושור הנסקל אבל חולין שנשחטו בעזרה איסורן לאו דאורייתא ור' אבהו לא סבר לה כר' מאיר דאמר חולין שנשחטו בעזרה דאורייתא:

יתיב ההוא מרבנן וקאמר מנין לחמץ ושור הנסקל שאסורין בהנאה ואמרי' ותיפוק ליה מלא יאכל כדחזקיה קסבר לא יאכל ולא תאכלו חד הוא ותיפוק ליה מנבלה כר' אבהו סבר לה כר' יהודה דאמר (ארבעה) דברים ככתבן ותיפוק ליה מאותו כר' יהודה קסבר חולין שנשחטו בעזרה מדאורייי' ואלא מנא ליה ופרשי' מדכתי' וכל חטאת אשר יובא מדמה אל אהל מועד לכפר בקדש לא תאכל באש תשרף שאין ת"ל באש תשרף דנפקא

ליה מוהנה שורף דכתיב (ויקרא י יז) מדוע לא אכלתם את החטאת במקום הקודש (שם יח) הן לא הובא את דמה אל הקודש פנימה ודאי בת שריפה היא מה ת"ל באש תשרף אם אינו ענין לגופו תנהו ענין לכל איסורין שבתורה שיהו אסורין אפי' בהנאה ואם תאמר כל איסורין שבתורה בשרפה תלמוד לומר [בקדש] באש תשרף כל פסול שהוא בקדש בשרפה ולא שאר איסורין שבתורה:

דף כד.

והאי בקדש מבעי ליה לכדתניא בקדש באש תשרף לימד על חטאת כו' והא דאמר ר' יונתן ואם יותר מבשר המלואים וגו' נדחו דבריו ותרצה אביי לעולם מקרא קמא והוא וכל חטאת אשר יובא מדמה אל אהל מועד וא"כ נימא קרא בקדש באש תשרף ונשתוק לא תאכל למה לי אם אינו ענין לגופיה דנפק' ליה מדר' אלעזר דאמר לא יאכל כי קדש הוא כל שבקדש פסול ליתן לא תעשה על אכילתו תנהו ענין לשאר איסורין שבתורה ודחי' תוב ואימא ליחודי ליה לאו לגופיה דאי מדר' אלעזר הוה ליה לאו שבכללות כדפירש כל שבקדש כלל כל פסולין שבקדש [וכל לאו] שבכללות אין לוקין עליו אלא א"ר פפא מהכא והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל שאין ת"ל (באש ישרף) [לא יאכל] כו' עד וכי מזהירין מן הדין ודחי' הקישא הוא כלומר התורה הקישה הקדש למעשר שנאמר לא תוכל לאכול בשעריך מעשר דגנך תירושך ויצהרך ובכורות בקרך וצאנך וגו' וכל נדריך אלו קדשים:

אמר ליה רבינא לרב אשי ואימא לעבור עליו בשני לאוין.

דף כד:

כלומר לא בא מופנה שתדרוש בו ואם אינו ענין לגופו תנהו ענין לשאר איסורין אלא לגופיה בא וא"ת [והלא] כבר הוקש למעשר דכתי' ביה לאו שנאמר לא תוכל לאכול בשעריך לא יאכל עוד למה בא לחייבו בשני לאוין מי לא אמר אביי אכל פוטיתא לוקה ארבע נמלה לוקה חמש צרעה לוקה שש הכא נמי לוקה על שני לאוין והא דאביי מפורש בפ' אלו הן חלוקין פוטיתא הוא דג טמא וכתיב בדגים (ויקרא יא יא) ושקץ יהיו לכם מבשרם לא תאכלו וכתיב (עוד לכל השרץ השורץ לא יאכל כי שקץ הם) ועוד כתיב (שם מג) אל תשקצו את נפשותיכם בכל השרץ השורץ ולא תטמאו בהם נמצאו ארבעה לאוין באוכל שרץ סתם ולא פירש באחד מהם בארץ ודרשי' הלאוין בכל שרץ בין שרץ של ים ובין שרץ של יבשה לפיכך אמר אביי אכל פוטיתא שהיא שרץ הים לוקה עליה הללו

ארבעה לאוין כלם. אכל נמלה שהיא שקץ היבשה עובר בארבעה לאוין הללו והוסיפה התורה על שקץ של יבשה לאו חמישי שנא' (שם מד) ולא תטמאו את נפשותיכם בכל השרץ השורץ על הארץ הלכך לוקה חמש אכל צרעה שהיא שרץ העוף עובר על חמשה לאוין הללו הוסיפה עליו התור' לאו אחד שנא' [דברים יד יט] וכל שרץ העוף טמא הוא לכם לא (יאכלו) [יאכל] הלכך לוקה שש מלקיות ופרקי' הני מילי דמוקמי' ליה בלאו יתירי היכא דליכא מידי למדרש [אבל אי איכא למדרש] כי האי גונא דרשי':

מכדי כתיב ואם האכל יאכל מבשר זבח השלמים וגו' והבשר אשר יגע בכל טמא למה לי לרבות עצים ולבונה שאם נטמאו ישרפו והבשר כל טהור יאכל בשר תוב למה לי לרבות אימורין שנטמאו סד"א כל טהור יאכל בשר כתיב מידי דכהן טהור מצי למיכליה אם אכלו בטומאה חייב אבל חלבים דלא יכול למיכלינהו אפי' הוא טהור אימא לית להו חיוב משום טומאה קמ"ל. שנינו בתוספתא פ' הזרוע והלחיים והקבה נוהגין בכלאים כו' ואסיקנא מהאי קרא דכתיב והנפש אשר תאכל בשר מזבח השלמים אשר לה' ונכרתה ואמרי' לה' לרבות האוכל אימורין בטומאת הגוף שהוא בכרת ובא הבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל לרבות בשר קדש שנטמא אכלו כהן טהור בלאו:

אמר רבי אבהו אמר רבי יוחנן כל איסורין שבתורה אין לוקין עליהן אלא דרך הנאתן וכל שכן דרך אכילתן למעוטי אכל חלב חי ודרך הנאתן למעוטי [אם הניח] חלב של שור הנסקל על מכתו שפטור:

אמר ר' זירא אף אנן נמי תנינא אין סופגין ארבעים משום ערלה אלא על היוצא מן הזיתים ומן הענבים הא מן התותים ומן הענבים לא משום דאינו דרך הנאתן. ושני אביי שאני התם דזיעה בעלמא הוא:

דף כה.

אמר אביי הכל מודים בכלאי הכרם כיון דלא כתיב בהו אכילה לוקה עליהן אפי' שלא כדרך הנאתן ומותיב עליהן איסי בן יהודה מהא ברייתא דמייתי איסור בשר בחלב בק"ו מערלה ודחי' מה לערל' שכן וכו' חמץ בפסח יוכיח ופרכי' מה לחמץ שכן ענוש כרת כלאי הכרם יוכיחו ואם איתה נפרוך מה לכלאי הכרם שכן לוקין עליהן אפי' שלא כדרך הנאתן ופריק אביי הכי בשר בחלב נמי לוקה עליו אפי' שלא כדרך אכילתו דהא לא כתיבא ביה אכילה. (ואיסי) [ואידך] אמר לך כיון דבשר בחלב איתקש לנבלה שנאמר כי עם קדוש אתה לה' אלהיך לא תבשל גדי בחלב אמו וכתי' ואנשי קדש תהיון לי [ובשר בשדה טרפה לא תאכלו] הנה נאמר בכאן כי עם קדוש ונאמ' להלן ואנשי קדש תהיון לי

וכתיב בטרפה לא תאכלו הרי אכילה כתיבא ביה בשר בחלב [נמי כאלו] אכילה כתיב' ביה ואביי אדרבה נימא להכי לא כתיב ביה אכילה בגופו לומר שלוקה שלא כדרך הנאתו ונפרוך מה לכלאי הכרם שכן לא היתה להם שעת הכושר תאמר בבשר בחלב שאם שרה בשר בחלב היום כולו מותר ואינו אסור אלא בישולו ודחי' כלאי הכרם נמי מדלא פריך הכי שמע' מינה דהיתה להם שעת הכושר משעת זריעה עד שעת השרשה כי לא נאסר אלא עיקרן ומהאי [טעמא] דייק רב אדא בר אהבה ואמ' זאת אומר' כלאי הכרם עיקרן נאסרו:

איני דכלאי הכרם בהשרשה נאסרין והתניא המעביר עציץ נקוב בכרם אם הוסיף מאתים אסור כלומר אם הוסיף עציץ זה בכרם כשיעור שיש בו חלק אחד במאתים חלקים כמה שיש בו נאסר דייקי' מינה מדקתני הוסיף נאסר מכלל שאם לא הוסיף אפי' השריש לא נאסר ופריק רבא כתיב המלאה וכתיב הזרע הא כיצד אם היה זרוע עד שימלא כדכתי' המלאה לא היה זרוע אלא עכשיו נזרע בהשרשה בעת שנזרע הזרע בהשרשה נאסר שנאמר הזרע:

דף כה:

אמר רבי יוחנן בכל מתרפאין חוץ מע"ז וגלוי עריות ושפיכות דמים ע"ז הא דאמרן עריות ושפיכות דמי' מנא לן כדתניא רבי אומר [כתיב] אין לנערה חטא מות כי כאשר יקום איש על רעהו ורצחו נפש וכי מה למדנו לרוצח מעתה וכי יש לומר אם יקום על ורצחו אין לו דין מות כמו זו הנערה שכתוב בה אין לנערה חטא מות אלא הרי זו הנערה באת ללמד לאחרים ונמצאת היא למדה הוקשה זו הנערה לרוצח מה רוצח יהרג ואל יעבור כך נערה המאורסה אם יאמר לה הישמעאלי השמעי לי ואם לאו הנני הורגך תהרג ואל תשמע לו ואם תפסה ונתחזק עליה אין לה חטא מות ורוצח גופיה שלמדה ממנו הנערה מנא לן דדינו ליהרג ואל יהרוג סברא [הוא] כההוא דאתא קמי' דרבא א"ל אמר לי מרי דוראי זיל קטליה לפניא ואי לא קטלינא לך וכו':

מר בר רב אשי הוה שאיף גרקי דערלה. פי' גרגרים של ערלה לברתיה דהוה בה אישתא צמירתא ואמר ליה האי אישתא צמירתא סכנה היא ובמקום סכנה שרי.

איכא דאמרי מידי דרך הנאתן קא עבידנא ושלא כדרך הנאתן שרי:

איתמר הנאה הבאה לו בעל כרחו כגון שהיה עובר והריח ריח בשמים של ע"ז אביי אמר מותר רבא אמר אסור.

דף כו.

כל היכא דאפשר פי' יש דרך אחרת ואפשר לו שלא יעבור דרך שם ומתכוין לעבור שם כדי ליהנות מן הריח של ע"ז כולי עלמא לא פליגי דאפשר לו שלא יעבור שם וכשעובר שם אינו מתכוין ליהנות ועלתה זו בתיובתא דרבא אבל אי לא אפשר ומתכוין קיימא לן דאסור כרבא וסמיך אביי אהא דרבן יוחנן בן זכאי שהיה יושב ודורש כל היום בצלו של היכל ודחי' רבא שאני התם דהיכל לתוכו עשוי ואין קדושה בצלו רבא אמר מהא דתנן לולין היו פתוחין בעליית קדשי קדשים שבהן היו משלשלין האומנין בתיבות כדי שלא יזונו עיניהם מבית קדשי הקדשים ש"מ דהנאה הבאה לו לאדם בעל כרחו אסור. ודחי אביי מעלה עשו דהא קול ומראה וריח אין בהן משום מעילה.

איכא דאמרי רבא הוה מסתייע מזה דהוה דאיק אין בהן משום מעילה הא איסורא איכא מאי לאו באותם העומדים בפנים דלא אפשר וכיון דמכוני אסיר ודחינן לא באותן העומדים בחוץ דאפשר שלא יעמדו ולפיכך מעילה (איכא) [ליכא] איסורא איכא. ואיני דריח אין בו מעילה [והא תנן] המפטם קטרת להתלמד בה [או] למוסרה לצבור [פטור] להריח בה חייב פטור אלא שמעל ושני' הא דתני ריח אין בו מעילה לאחר שתעלה תמרתו היא שנויה מאי טעמא דהא אתעבידא מצותה והא דתני המריח פטור אלא שמעל בשלא עלתה תמרתו:

איני והרי תרומ' הדשן דאתעבידא מצותה ומועלין בה ושני' משום דכתיב בתרומת הדשן ושמו אצל המזבח ובבגדי כהונה נמי אחר שנעשה מצוותן [יש בהם מעילה] כדכתיב והניחם שם לאו משום דטעונין גניזה הוא [ולמ"ד דראוים הם לכהן הדיוט] מפיק בגדי כהונה ומעייל עגלה ערופה כתיב וערפו שם את העגלה בנחל ולמאן דאמר מלמדין מיעט רחמנא בגדי כהונה ושמו אצל המזבח זה טעון גניזה ולא זולתו ובעגלה ערופה כתיב וערפו שם את העגלה הני אין מידי אחרינא לא:

דף כו:

ת"ש כסות המופקדת אצלו לא ישטחנה לא על גבי מטה ולא על גבי מגוד לצורכו אבל שטח' לצרכה נזדמנו לו אורחין בין לצורכו בין לצרכה לא ישטחנה הנה אפי' לצרכה אסור ושנינן שאני התם דקא קלא ליה כלומר כיון שרואין אותה האורחין באין בלילה וגונבין אותה נמצא כששוטחה כאלו שורפה באש:

ת"ש הכניסה לפרה אדומה בגורן לרבקה. פ' לפטומ' מלשון (ירמיה מו כא) עגלי מרבק ודשה כשרה בשביל שתינק ותדוש פסולה הנה כיון שנתכוין לדוש פסלה ואוקימ' מה

עבד דניחא ליה [אף עובד דניחא ליה] אע"פ שעובד בה מלאכה שלא על ידיו אלא ניחא ליה עבודה היא ונפסלת בה ת"ש מהא דתנן בסוף כלאים מוכרי כסות מוכרין כדרכן כלומר נושאין בגדי כלאים על כתפיהן ומהנין מהן ובלבד שלא יתכוין בחמה מפני החמה ובגשמים מפני הגשמים והצנועין מפשילין לאחוריהן במקל והא הכא דאפשר למעבד כצנועין ואע"ג דלא עביד כצנועין כי לא מיכוין שרי ותיובתא למאן דתאני לישנא קמא דרבא תיובתא וקיימא לן אפי' אפשר ולא קא מיכוין שרי:

ולא יסיק בו תנור וכירים. ת"ר תנור שהסיקו בקליפי ערלה או בקשין של כלאי הכרם חדש יותץ ישן יוצן אפה בו את הפת ר' אומר הפת אסורה וחכמים אומרים הפת מותרת בשלה על גבי גחלים דברי הכל מותרת (*פי' יוצאי מותר עצים) איני והתניא אחד ישן ואחד חדש יוצן ושניה הא דתני [אפילו חדש] יוצן רבנן והא דתני [חדש] יותץ רבי.

דף כז.

ואקשי' אימור דשמעת ליה לר' דיש שבח עצים בפת כלומר שבח עצי האיסור שרוי בפת והוא אפיית הפת היה הוא ידוע בפת לפיכך שנה הפת אסורה אבל עצי היתר אסורה חדש [בתנור של איסור] שנמצאו עצים של היתר והתנור [של] איסור [שטעון] נתיצה גורמין אפיית הפת [מי] שמעת לרבי שאוסר בזה ואתינן לאוקמינהו לר' אליעזר ורבנן דפליגי בשאור של חולין ושל תרומה שנפלו בעיסה ואין באחד מהן שיעור לחמץ הוא לבדו העיסה ונצטרפו וחימצו ר' אליעזר אומר אחר אחרון אני בא וחכמים אומרים בין שנפל בתחלה בין שנפל בסוף לעולם אין אסור עד שיהא בשאור של תרומ' כדי לחמץ ואמר אביי לא שנו שאם יהיה האחרון שאור של חולין שהעיסה מותרת אלא שקדם וסלק את האיסור שיחמיץ אבל לא קדם וסלק את האיסור אע"ג שהאחרון חולין אסור ש"מ לר' אליעזר זה וזה גורם אסור ודחי' וממאי דכדאביי היא דלמא טעמא דר' אליעזר דסבר הכל אחר גמרו אי גמר באיסורא אסור אי גמר בהיתרא מותר בין סלקו בין לא סלקו לא שנא לפיכך שנה אחר אחרון אני בא אבל הכא שנתערבו שבח עצים ושבח תנור ובבת אחת הן באין על הפת דברי הכל שרי אלא הא ר' אליעזר דתנן בע"ז פ"ג נטל הימנה מן האשרה עצים והסיק בה התנור (כו') עד ר' אליעזר אומר יוליך הנאה לים המלח כו' פי' כשיעור שכר אפיית הפת יפדה הפת ויוליך דמיה לים המלח קתני מיהת הפת אסורה ש"מ לר' אליעזר זה וזה גורם אסור ודחי' שאני התם משום חומרא דע"ז. אם כן הערלה וכלאי הכרם לאיזה איסור נדמה אותם ועוד תניא בהדיא וכן היה ר' אליעזר

אומר בכל איסורין שבתורה אליבא דמאן דאמר דלרבי זה וזה [גורם] מותר והכא בפת אמאי אסר משום דיש שבח עצים בפת סבירא ליה ומש"ה קתני הפת אסורה.
קערות וכוסות וקיתונות וצלוחיות שנתבשלו בעצים של איסור דברי הכל אסורות דחד גורם הוא בתנור וקדרה פליגי כי התנור אינו אופה אלא ע"י הדלקת עצים וכן הקדרה אינה מבשלת אלא בעצים שנמצאו התנור והקדרה איסור והעצים שמדליקין בהן תוך התנור ותחת הקדרה של היתר והרי שניהם גורמין לאפיית הפת ולבישול מאן דאמר זה וזה גורם מותר גם אלו מותרות ומאן דאמר אסור גם אלו אסורות:
איכא דאמרי בקדרה דברי הכל אסור מאי טעמא דהא קדים עייל בישולא מכח הקדרה מקמי דניתי כח עצים:
שמואל הוה מהפיך דברי רבי לרבנן ואמר וחכמים אומרים הפת אסורה וגם הברייתא דתניא וחכמים אומרים הפת מותרת הוה מהפיך לה ותאני וחכמים אומרים הפת אסורה כי היכי דתיקום דרבנן לאיסורא וקיימא לן הכי:
בשלה על גבי גחלים דברי הכל הפת מותרת יש מי שאומר לא שנו אלא גחלים עוממות קרובות לכבוי מלשון (יחזקאל ל"א ח') ארזים לא עממוהו וכמוהו (איכה ד' א') איכה יועם זהב דהא קלי ליה איסורא אבל גחלים לוחשות הפת אסורה ויש מי שאומר אפי' לוחשות הפת מותרת אי הכי לרבי קסבר יש שבח עצים בפת היכי משכחת לה ושני' בשאבוקה כנגדה ומכח האבוקה נאפת ורבנן דשרי אפי' כשאבוקה כנגדו עצי איסור היכי משכחת לה ושני' בשרשפא פי' כסא לשבת בו כגון זה אסרה תורה:

דף כז:

בעי מיניה רמי בר חמא מרב חסדא תנור שהוסק בעצי הקדש ואפה בו פת לר' המתיר [מהו] וא"ל הפת אסורה ומה בין עצי הקדש לעצי ערלה אמר רבא משום דערלה בטלה במאתים והקדש אפי' באלף לא בטיל קשיא ליה לרבא והא קיי"ל כי המסיק בעצי הקדש מעל וכיון דמעל נפקי להו העצים לחולין [ואמאי] הפת אסורה ומשני רב פפא בעצי הקדש שאמרנו במאי עסקינן כגון שהקדישם בתורת שלמים וכר' יהודה [דתני] בקדושין פ"ב הקדש בשוגג מתחלל במזיד אין מתחלל במזיד מאי טעמא אינו מתחלל משום דלאו בר מעילה הוא הכא נמי בעצי הקדש המוקדשים בתורת שלמים כיון דשלמים לאו בני מעילה נינהו לא נפקי לחולין ומקשי' וכל היכי דמעל המסיק נפקי לחולין והתניא כל הנשרפין אפרן מותר חוץ מעצי אשרה ואפר הקדש דלעולם אסור ואי אמרת מעל המסיק

ונפקי לחולין אמאי אסור ושניה כגון שנפלה דליקה מאיליה דליכא איניש דלימעול לפיכך תאני אפר הקדש לעולם אסור.
רב שמעיה אמר האי דקתני אפר הקדש לעולם אסור כגון תרומת הדשן שטעון גניזה ושמועה זו תרומת הדשן שהוא טעון גניזה בסוף תמורה כדתניא ושמו אצל המזבח ושמו בנחת ושמו כלו (בנחת) ושמו שלא יפזר:
ר' יהודה אומר אין ביעור חמץ אלא שריפה.

דף כח.

תניא אמר ר' יהודה אין ביעור חמץ אלא שריפה והדין נותן ומה נותר שאינו בבל יראה ובבל ימצא וכו' עד חזר ר' יהודה ודנו דין אחר נותר הרי הוא בבל תותירו וחמץ הרי הוא בבל תותירו מה נותר טעון שריפה אף חמץ טעון שריפה אמרו לו חטאת העוף הבאה על הספק ואשם תלוי לדבריך יוכיחו שהן בבל תותירו כדכתיב (ויקרא ז טו) לא יניח ממנו עד בקר ואנו אומרים בשריפה ואתה אומר בקבורה דתנן בסוף תמורה אשם תלוי ישרף [ר"י אומר יקבר] חטאת העוף הבא על הספק ישרף ר' יהודה אומר יטילנה לאמה ותניא כיצד אמר רבי יהודה יטילנה לאמה מנתחה אבר אבר ומשליכה לפני אמה ומתגלגלת ויורדת לנחל קדרון:
ת"ר אשם תלוי וחטאת [העוף] הבאה על הספק וחולין שנשחטו בעזרה ר' יהודה אומר יקברו ר' שמעון אומר ישרפו שתק ר' יהודה. ירושלמי אשם תלוי בשיטתך יוכיח שאסור באכילה ובהנאה וחייבין עליו ויש בו זמן ואתה אומר בקבורה ולא בשרפה פירושו אשם תלוי שנודע לו אחר שחיטה וחטאת העוף הבאה על הספק שנודע לו אחר מליקתה דתנן בכריתות פ' [המביא אשם (ד' כה)] חטאת העוף הבאה על הספק אם משנמלקה נודע לו הרי זו תקבר:
שתק ר' יהודה היינו דאמרי אינשי כפא דחט נגרא כו' פירוש כמו משל אומרין בני אדם הכף שחטטו בני אדם וחקקו כי חטט וחקק אחד הוא כגון החוטט בגדיש לעשות לו סוכה בתוכו שורפין חרדל שלו כלומר שאלו לא מצא הכף שחקקו לא היו שורפין החרדל שלו וכן היה ר' יהודה אומר אילולי לא השיבוהו מדבריו לא היו משתקין אותו:
פי' סדנא כמו היה יושב בספינה או באסדא והם כבלים שנותנין ברגלי הכלואים בבית הכלא:
גיראה האומן העושה החצים:

וחכמים אומרים מפרר וזורה לרוח או מטיל לים ותנן נמי גבי ע"ז כי האי גוונא ר' יוסי אומר שוחק וזורה לרוח ומטיל לים [ואיבעיא לן היכי קאמר מפרר ושוחק וזורה לרוח או מפרר ושוחק ומטיל לים] או כשמטיל לים לא בעי לא פרירה ולא שחיקה ופשיט רבא כי החמץ דאזיל אפילו בשאר נהרות לעולם צריך פירור אבל ע"ז דלים המלח הוא דאזיל לא בעי פירור ואקשי' עלה והתניא היה מהלך במדבר שוחק וזורה לרוח בספינה שוחק ומטיל לים ומשני הא דתניא שוחק בשאר נהרות כי קאמינא אנא דע"ז לא צריכה שחיקה שמשליכה לים הגדול רב יוסף אמר חמץ כשמשליכין אותו לים לא בעי פירור אבל ע"ז לעולם בעי שחיקה ואקשי' עלה והתניא היה מהלך במדבר מפרר וזורה לרוח בספינה מפרר ומטיל לים ומשני' הא דתניא מפרר בחטים כי קאמינא דלא בעי פרירה בנהמא והלכתא כרבה דאמר חמץ בעי פירור:

מתני' חמץ של נכרי שעבר עליו הפסח מותר כו' מני מתני' לא ר' יהודה ולא ר' שמעון ולא ר' יוסי הגלילי מאי היא דתניא חמץ לפני זמנו ולאחר זמנו וכו'.

דף כט.

מני אי ר' יהודה חמץ סתמא קתני דאסור ואפי' דנכרי אי ר' שמעון הא אמר לאחר זמנו דישראל נמי שרי בהנאה אי ר' יוסי הגלילי כו' ואוקמה רב אהא בר יעקב כר' יהוד' ואמר דר' יהודה יליף שאור דאכילה שנאמר (שמות יב יט) שבעת ימים שאור לא ימצא בבתיכם כי כל אוכל מחמצת וכתיב (שם טו) תשביתו שאור מבתיכם כי כל אוכל חמץ וגו' ויליף האי שאור דאכילה משאור דראיה שנאמר ולא יראה לך שאור ומפרש בשאור דראיה לך ודרשי' ביה שלך אי אתה רואה אבל אתה רואה של אחרים ושל גבוה ובדין הוא דליתני במתני' הכי חמץ של נכרי שעבר עליו הפסח מותר באכילה ובתוך זמנו נמי מותר בהנאה ואיידי דבעי מיתנא סיפא ושל ישראל אסור דאפי' בהנאה נמי חמץ ישראל שעבר עליו הפסח אסור תנא רישא נמי של נכרי שעבר עליו הפסח מותר בהנאה. רבא אמר מתני' ר' שמעון היא דסבירא ליה דלפני זמנו ולאחר זמנו אינו עובר עליו בלא כלום ומתני' דקתני ושל ישראל אסור לאחר זמנו קנסא הוא דקניס ליה משום דשהיי' גביה ועבר עליה על לא יראה ועל לא ימצא בשלמא לרבא דאוקמה למתני' לר' שמעון ומשום דעבר על לא יראה קנסוהו היינו דקתני במתני' ושל ישראל אסור משום שנאמר לא יראה לך אלא לרב אחא דמוקים כר' יהודה משום לא תאכל מבעי ליה למיתנא ומשני רב אחא בר יעקב מי סכרת אסיפא דקתני ושל ישראל אסור קאי לא אריישא קאי והכי קתני חמץ של נכרי מותר שנאמר לא יראה לך שאור ויליף שאור דאכילה משאור דראיה כדאמרן:

ואזדו לטעמייהו דאיתמר האוכל חמץ של נכרי שעבר עליו הפסח לדברי ר' יהודה רבא אמר לוקה דהא סתמא קתני לא שנא דישראל ולא שנא דנכרי חמץ לפני זמנו ולאחר זמנו עובר בלאו ואמרי' מאי טעמיה דר' יהודה תלתא קראי כתיבי חד לפני זמנו שנאמר לא תאכל עליו חמץ והוא משעה ששית עד שחיטת הפסח וחד לאחר זמנו לא יאכל חמץ וחד תוך זמנו שחייב לאו וכרת שנאמר כי כל אוכל מחמצת ונכרתה וגו' ולא יליף שאור דאכילה משאור דראיה רב אהא בר יעקב אומר אינו לוקה יליף שאור כו':

והדר ביה רב אחא בר יעקב דתניא האוכל חמץ של הקדש במועד מעל ויש אומרים לא מעל מאן יש אומרים א"ר חסדא ר' נחוניא הוא דפטר מחויב כרת מן תשלומין כמחויב מיתת ב"ד וכיון שאוכל חמץ בפסח חייב כרת הוא ופטור מלשלם קרבן מעילה:

רב יוסף אמר בפודין קדשים להאכילם לכלבים פליגי. פי' החמץ אע"פ שהוא קדש בין בפסח בין לאחר הפסח אסור באכילה מיהו פודין אותו להאכילו לכלבים והרי ממון הוא והנהנה מממון של הקדש מעל ת"ק סבר פודין ולפיכך מעל ויש אומרים סבר אין פודין את הקדשים להאכילן לכלבים:

דף כט:

פי' דבר הגורם לממון כגון מי שגזל חמץ זה של הקדש אם הוא בעינו מחזירו לו לנגזל ופטור דתנן גזל חמץ ועבר עליו הפסח אומר לו הרי שלך לפניך וכיון שאכלו נתחייב הגזלן לשלם לו ממון ואע"פ שחמץ בפסח אינו ממון השבתתו גורם ממון.

רב אחא בר יעקב אומר כולי עלמא דבר הגורם לממון לאו כממון דמי והכא בפלוגתא דר' שמעון ורבנן פליגי ת"ק כר' שמעון דאמר תוך זמנו הוא דעבר עליו בלאו לאחר זמנו אינו עובר עליו בלא כלום וממון מעליא הוא לפיכך מעל ויש אומרים כר' יהודה דאמר אפי' לאחר זמנו עובר בלאו ואמרינן והא רב אחא הוא דאמר דר' יהודה יליף שאור דאכילה משאור דראיה מה שאור דראיה של גבוה מותר בראיה כך שאור דאכילה של גבוה מותר לאחר זמנו אפי' באכילה ולמה לא מעל אלא ודאי הדר ביה:

רב אשי אמר כולי עלמא אין פודין קדשים להאכילן לכלבים ודבר הגורם לממון לאו כממון דמי והכא בפלוגתא דר' יוסי הגלילי ורבנן קא מיפלגי ת"ק כר' יוסי הגלילי דקתני ותמה על עצמך האיך חמץ אסור בהנאה כל שבעה ויש אומרים כרבנן. ירושלמי מתני' דקתני חמץ של נכרי שעבר עליו הפסח מותר בהנאה במקום שלא נהגו לאכול פת של גוים אבל במקום שנהגו לאכלו מותר אפי' באכילה פי' כגון שהיה ישראל רואהו ומסייעהו באפיית אותה הפת וקיי"ל בזמן שישראל רואהו כגון הבצקת של גוים דאמור

רבנן אדם ממלא כרסו מהן אלו וכיוצא בהן:
אם היה גנו של נכרי סמוך לגנו של ישראל הרי זה דוחפו בקנה היתה שבת או יום טוב כופה עליו כלי. רב אמר צריך שיאמר בשעה שיבער בא"י אמ"ה אקב"ו על בעור חמץ וצריך נמי שיאמר כל חמץ שישנו ברשותי ואיני יודע בו יהא בטל:
אמר רב חמץ בזמנו בין במינו בין שלא במינו אסור אפי' במשהו רב לטעמיה דאמר כל איסורין שבתורה במינו במשהו וגזרה שלא במינו אטו במינו. שלא בזמנו כלומר אחר הפסח במינו אסור במשהו סבר לה כר' יהודה שלא במינו לאחר הפסח מותר דלא גזר.
ושמואל אמר חמץ בפסח במינו אסור במשהו שמואל לטעמיה דאמר כל איסורין שבתורה במינן במשהו שלא במינו שרי ולא גזר שלא במינו אטו מינו שלא בזמנו בין במינו בין שלא במינו מותר כר' שמעון.
ור' יוחנן אמר חמץ בפסח בין במינו בין שלא במינו אסור בנותן טעם ר' יוחנן לטעמיה דאמר כל איסורין שבתורה בין במינן בין שלא במינן מותר כר' שמעון:

דף ל.

אמר רבא הלכתא חמץ בפסח שהוא זמן איסורו בין במינו בין שלא במינו אסור במשהו כרב לאחר הפסח שלא בזמנו בין במינו בין שלא במינו מותר כר' שמעון דהא רב ושמואל ור' יוחנן שלא בזמנו שלא במינו כולן שוין בזה שמותר.
ואקשינן ומי אמר רבא הכי והא רבא הוא דאוקים למתני' כר' שמעון דאמר אע"ג דסבר ר' שמעון דחמץ לאחר הפסח שרי קנס משום דעבר עליה בבל יראה ובל ימצא ושני' אין ר' שמעון לעולם קניס לאחר הפסח מיהו לא קניס אלא היכא דאיתיה לחמץ שעבר עליו הפסח בעיניה אבל על ידי תערובות אפי' במינו לא קניס:
ואזדא רבא לטעמיה דאמר כי הוינא בי רב נחמן כי הוו נפקו יומי דפסחא הוה אמר לן פוקו אייתו חמירא דבני חילא מראין הדברים דחמירא דא דבני חילא ברשות ישראל הות ואע"ג דכדידהו הות דמיא הוה שרי רב נחמן דהא על ידי תערובות היא:
אמר רב קדרות בפסח ישברו חיישינן לשהויינהו לאחר הפסח ולבשל בהו שלא במינן גזרה דלמא אתי לבשל בהו במינן ושמואל אמר אחר זמנן מותר לבשל בהן בין במינן בין שלא במינן ואזדא שמואל לטעמיה דאמר שמואל להני דמזבני כנדי פי' כנדי כגון אגני דפחרא אשוו זבינו כלומר מכרו בזול ולא תמכרו ביוקר ואי לא דרשינא לכו כר' שמעון דשרי בישינים לאחר הפסח בין במינו בין שלא במינן והאי דלא דרש להו דמשום אתריה דרב [הוה] ולא הוה בעי לאורוי קמיה רב וקיי"ל בהא כשמואל:

ההוא תנורא דטחיה בשומן של בשר אסריה (רבא) [רבה] בר אהילאי למיפא ביה פת לעולם אע"פ שמסיקין אותו חייש דלמא אתו למיכל הפת ההוא בחלב ומותבינן עליה אין לשין העיסה.

דף ל:

בחלב מפני הרגל עבירה כלומר שלא יאכל הפת ההוא בבשר ואם לש כל הפת אסורה כיוצא בו אין (שטין) [טשין] את התנור באליה מפני הרגל עבירה שלא יאכל הפת בחלב ואם (שט) [טש] כל הפת שתאפה באותו תנור אסורה עד שיוסק התנור ש"מ שאם הוסק מותר ועלתה בתיובת' (לרבא) [לרבה] בר אהילאי:

ואקשי' לרב נמי נסקינהו להני קדרות מבפנים ויבשל בהו ומשני תנור היינו דרך תשמישו והסיקו מבפנים אבל קדרות דלאו היינו אורחייהו ואי אמרת לי' לאסוקינהו מבפנים חאיס עלייהו חאיס דלמא פקעי ולא עביד הלכך גזרי' בהו. פי' בוכיא כגון טגן של חרס שאופין עליו עוגו' אי מלייה גחלי' וארתחה שפיר דמי למיפא עליה מצה ואסקינא הסכינין ויורותיהן הלכתא ברותחין בכלי ראשון פי' ביורה מלאה מים רותחין והיא על גבי כירה וכן עץ פרור והוא התרווד שמנער בו הקדרות רותחו' דקיימ' לן כבולען כך פולטן כשם שבליעתן ברותחין כך פליטתן ברותחין ואסיקנא הני מאני דקוניא פי' כלי חרס שנשתמש בהן נכרי אפי' בשאר ימות השנה אסירי לאשתמושי בהו ישראל בין אוכמי בין חיוארי וכל שכן ירוקא ולא תימא הני דאית בהו קרטופני כגון סדקין [אלא] אע"ג דשיעי כיון דמדייתו כלומר נשחורים משחל שחלי וכלהו אסירי להשתמש בהן כל ימות השנה וכל שכן בפסח אבל הני מאני דקוניא דאשתמשו בהו נכרים ביין נסך שרו כדדריש מרימר ואע"ג דחמץ דאורייתא ויין נסך דרבנן וכל דתקון רבנן כעין דאורייתא תקון חמץ בפסח תשמישו בחמין הלכך לעולם אסור אבל יין נסך תשמישו בצונן ובהרתחה סגי להו:

אמר רב זביד הלכתא משמיה דשמואל כל הכלים של חרש שנשתמשו בהן בצונן משתמש בהן בפסח חוץ מבית שאור והוא כלי חרש שמצניעין בו שאור מפני שחימוצו קשה ונבלע כח החימוץ בכלי ובית חרוסת דינו כגון בית שאור דאסור:

אמר רבא אנאני דמשהו בהו חמירא אע"ג דרויחי ושליט בהו אוירא כבית שאור דמי ואסירי ולא שרינן מאני דקוניא אלא החדשים וכל שכן כלי חרס אחרים דלא שרו אלא חדשים:

מתני' נכרי שהלוה את ישראל על חמצו לאחר הפסח מותר בהנאה אוקימנה בשהרהינו

אצלו להאי חמץ אצל הנכרי והוא אצל הנכרי וקבע לו זמן קודם הפסח דכיון דעבר הזמן קנייה הנכרי ונעשה כחמצו של נכרי:
איתמר בעל חוב אביי אמר למפרע הוא גובה משעת ההלואה ואם מכר המלוה או הקדיש נכסיו של לוה והגיע הזמן ולא פרעו נתברר כי מאותה העת של מלוה היה ומה שעשה מאותה העת עשוי ורבא אמר מכאן ולהבא הוא גובה ומה שהקדיש או מכר המלוה לא עשה כלום שלא היו שלו הלא תראה שאלו היה לו מעות ללוה היה מסלקו במעות ולא היה יכול לומר לו הקרקע הוא קנוי לו ונמצא כי עכשיו קנה הנכסים אבל אם מכר הלוה הכל מודים דאתי מלוה וטריף ואי.

דף לא.

אקדיש לוה אתי מלוה ופריק להנהו נכסי דתנן בערכין פ"ו מוסיף עוד דינר ופודה את הנכסים האלו ומקשי' ומי אמר רבא הכי והאמרי' ראובן שמכר שדה לשמעון באחריות וזקפן עליו במלוה ומת ראובן ואתי בעל חוב למטרף משמעון ופייסיה שמעון בזוזי דינא הוא דלימרו בני ראובן אנן מטלטלי שבק אבון גבך כלומר האי מלוה דאית לאבונא גבך מטלטלי הוא ומטלטלי לבעל חוב לא משתעבדי אמר רבא ואי שמעון פקח הוא מגבי להו ליתמי קרקע בחובייהו והדר שמעון תבע להו באחריות דקבל עליה אבוהון וטרף ליה להאי ארעא מדרב נחמן דאמר יתומים שגבו קרקע בחובות אביהם בעל חוב חוזר וגובה מהן אי אמרת בשלמא רבא סבר למפרע הוא גובה שפיר דאמרינן מחיי אבוהון הות קניא הא ארעא דגבו להו בניה אלא אי אמרת מכאן ולהבא הוא גובה וכאלו זבני יתמי האידנ' ארעא [ומי] משתעבדא לבעל [חוב] דאבוהון ושני' הכא טעמא אחרינא היא דאמר להו שמעון ליתמי דראובן בההיא שעתא דזקפי עלי אבוכון מלוה כי היכי דאשתעבדי לאבוכון הכי אשתעבדי לבעל חוב דיליה כדר' נתן דתני מנין שמוציאין מן הלוה של ראובן ונותנין למלוה של ראובן שנאמר ונתן לאשר אשם לו ואקשי' לרבא ממתני' דקתני נכרי שהלוה את ישראל על חמצו כו' אי אמרת למפרע הוא גובה היינו דמותר בהנאה דאמרי' מההיא שעתא דיזיף ישראל מנכרי על חמצו [לאו] ברשו' ישראל קאי וחמץ של נכרי קרינא ביה לפיכך שרי אלא אי אמרת מכאן ולהבא וכו' ושני' בשהרהינו אצל הנכרי:

דף לא:

נימא כתנאי ישראל שהלוה את נכרי על חמצו וקבע לו זמן לפרעו אחר הפסח אינו עובר עליו משום ר' מאיר אמרו עובר מאי לאו בהא קא מיפלגי וכו' ופשוטה היא ואוקימנה בשהרהינו אצלו ואמר לו קנה מעכשיו וכדר' יצחק דאמר בעל חוב קונה משכון ופליגי ת"ק ליה הא דר' יצחק ור' מאיר אית ליה ומתמהי וכי דר' יצחק תנאי היא ושני' [דכ"ע] אית להו דר' יצחק והכא בהא קא מיפלגי ת"ק סבר ישראל מישראל דבר צדקה הוא קני אבל משכון דנכרי דלאו בר צדקה הוא לא קני ור' מאיר סבר ק"ו משכון דישראל קני ליה המלוה משכון דנכרי לא כל שכן אבל נכרי שהלוה את ישראל על חמצו וקבע לו זמן לפרעו אחר הפסח דברי הכל עובר דלא קני הנכרי חמצו של ישראל אלא ברשות ישראל קאי ועובר עליו ומקשי' תנן נכרי שהלוה את ישראל על חמצו אחר הפסח מותר בהנאה והאמרת נכרי מישראל לא קני ואפי' הרהינו אצלו ושני' משנתינו בשפירש לו קני מעכשיו כדתניא נכרי שהרהין פת פורני אצל ישראל אינו עובר בפסח ואם אמר לו הגעתיך כלומר קני מעכשיו עובר וכך סוגיא דשמעתא זו סלקא והוא כגון הא דתנן (בב"מ דף סה) הלוהו על שדהו ואמר לו אם איני מביא לך עד שלש שנים הרי הוא [שלך] מעכשיו כו':

ת"ר חנות של נכרי ומלאי של נכרי. כלומר הסחורה שבתוך החנות לנכרי ופועלי ישראל נכנסין לשם ועושין מלאכתן חמץ שנמצא שם אחר הפסח אסור בהנאה ואין צריך לומר באכילה כלומר חמץ של ישראל הוא וכן חנות של ישראל ומלאי של ישראל ופועלי נכרים נכנסין שם חמץ שנמצא שם אחר הפסח מותר באכילה ואין צריך לומר בהנאה כללא דמילתא בתר פועלין אזלינן אם פועלין ישראל הן חמצן הוא ואסור ואם של נכרים מותר:

חמץ שנפלה עליו מפולת ונטמן בעפר אם הוא טמון שלשה טפחים בכדי שאין הכלב יכול לחפש אחריו כלומר אינו מריח ריח החמץ הרי הוא כמבוער ואין חייב לחפור ולהוציאו ולשרפו אבל צריך לבטלו ולא תימא אפי' בשמירת הפקדון כך כי הא דאמר שמואל כספים אין להם שמירה אלא בקרקע ולא בעינן כולי האי אלא טפח בלבד סגי דכיון דמשום אכסויי מעינא הוא דיו דהא משום ריחא לא חיישי' הלכך אפי' הוא טמון בקרקע טפח סגי ליה:

מתני' האוכל תרומת חמץ בפסח בשוגג משלם קרן וחומש במזיד הואיל וחייב כרת פטור מן התשלומי' ומדמי העצים פי' לא תאמר חשוב זו התרומה שאכלת אתה כאלו שרפת אותה ונהנת ממנה ואתה חייב לשלם כפי הנאתך אלא אפי' כעצים העומדין לשרפה אין

חייב לשלם שהחמץ בפסח איסורי הנאה הוא ולית ליה לכהן לשרפה וליהנות ממנה אי הכי אפ' בשוגג יהא פטור מן התשלומי' דהא לית דמים דאיסורא הנאה הוא ואמרי' מתני' ר' יוסי הגלילי הוא דאמר ותמה על עצמך האיך חמץ אסור בהנאה כל שבעה כדבעי' למימר קמן:

דף לב.

תנן התם בתרומה פ"ו האוכל תרומה שוגג משלם קרן וחומש אחד האוכל ואחד השותה ואחד הסך אחד אוכל תרומה טהורה ואחד אוכל תרומה טמאה משלם חומשא וחומש חומשא והוא חומשא מלבר כדקתני בהדיא שיהא הוא וחומשו חמשה שנאמר ויסף חמישיתו עליו דברי ר' יאשיה:

איבעיא להו לפי מדה משלם קב אכל קב וחומשו משלם או לפי דמים משלם. כלומר כפי שהיה שוה בשעה שאכלו וכל היכא דהויא שויא ארבעה זוזי בעידן אכילתה והשתא שויא זוזא לא מיבעיא לן דודאי ארבעה זוזי משלם דלא גרע מגזלה דתנן כל הגזלנין משלמין כשעת הגזלה כי תיבעי לן דמעיקרא הוית שויא זוזא והשתא שויא ארבעה מאי ואתא רב יוסף למפשט לפי מדה משלם מיהא אכל גרוגרו' ושלם לו תמרים תבוא עליו ברכה כלומר שאכל קב גרוגרות שדמיהם זוזא ושלם קב תמרים ששוים ארבעה זוזי ודחה אביי לעולם לפי דמים משלם ואמאי תבוא עליו ברכה ואי אית למימר וכי כל המשלם דבר שחייב בו מחזיקין לו טובה ומברכים אותו יש לך לומר לאו משום דקא משלם [יותר] אלא משום דמשלם דבר מעולה דקפיץ עליה זיבונא ואקשי' על אביי ממתני' דקתני האוכל תרומת חמץ בפסח בשוגג משלם כו' ואי אמרת לפי דמים משלם חמץ בפסח בר דמים הוא ומשני' מתני' ר' יוסי הגלילי היא דאמר חמץ בפסח מותר בהנאה סיפא דקתני במזיד פטור סבר לה ר' יוסי הגלילי כר' נחוניא בן הקנה דפוטר חייבי כריתות מן התשלומים:

כתנאי יש תנא שאומ' לפי דמים משלם ויש תנא שאומר לפי מדה משלם דתניא האוכל תרומת חמץ בפסח בשוגג משלם קרן וחומש במזיד פטור מן התשלומים ומדמי העצים דברי ר' עקיבא ר' יוחנן בן נורי מחייב אמר לו ר' עקיבא לר' יוחנן בן נורי מה הנאה יש לו שמשלם כו' עוד השיבו ר' עקיבא לא אם אמרת בתרומה טמא' בשאר ימות השנה שאע"פ שאין לו בה [היתר אכילה יש לו בה] היתר הסקה תאמר בחמץ בפסח שאין לו בה היתר הנאה כלל לא באכילה ולא בהסקה חמץ בפסח למה הוא דומה לתרומת תותים

וענבים שנטמאת שאין לה היתר אכילה כלל ולא היתר הסקה דלאו בני הסקה נינהו בד"א במפריש תרומה והחמיצה אבל המפריש תרומת חמץ דברי הכל אינה קדושה:

דף לב:

תניא אידך ונתן לכהן את הקדש דבר הראוי להיות קדש פרט לאוכל חמץ תרומה בפסח שפטור דברי ר' אליעזר בן יעקב ר' אלעזר חסמא מחייב אמר לו ר' אליעזר בן יעקב וכי מה הנאה יש לו וכו' עד אמר לו ר' אלעזר חסמא אף חמץ בפסח יש לו היתר שאם רצה מסיקה תחת תבשילו או מריצה לפני כלבו ודאי ר' אלעזר חסמא אית ליה כי חמץ בפסח מותר בהנאה אבל ר' עקיבא ור' יוחנן בן נורי ור' אליעזר בן יעקב יש לומר כי כולהו סבירא להו חמץ בפסח אסור בהנאה ובהא פליגי מאן דפטר סבר לפי דמים משלם וחמץ בפסח אין לו דמים לפיכך פטור ומאן דמחייב סבר לפי מדה משלם ואע"פ שאין לו דמים כיון שאינו משלם אלא לפי מדה חייב לשלם ולית לן למימר ממאי (דר' יוחנן בן נורי) [דסבר לפי מדה משלם דלמא סבירא ליה כר"י הגלילי] ונמצא דחמץ בפסח מותר בהנאה סבירא ליה דאי הכי הוי ליה לרבי יוחנן בן נורי לאהדורי לר' עקיבא אף חמץ בפסח יש לו היתר שאם רצה מסיקה או מריצה לפני כלבו כי היכי דמהדר ר' אלעזר חסמא ש"מ:

ת"ר אכל כזית תרומה משלם קרן וחומש מ"ט דכתיב ואיש כי יאכל קדש בשגגה ויסף חמישיתו עליו ואכילה בכזית אכילה היא אבא שאול אומר אינו משלם עד שיהיה בה שוה פרוטה מאי טעמא דכתיב ונתן לכהן את הקדש ואין נתינה בפחות משוה פרוטה. תנא אכל פחות מכזית תרומה משלם קרן ואינו משלם חומש ואוקימנה דלא כאבא שאול דאי אבא שאול כיון דאית ביה שוה פרוטה אע"ג דלא הוי כזית ואמר רב פפא אפי' תימא אבא שאול [אבא שאול] תרתי בעי שיהיה בו כזית ושוה פרוטה. איני דאבא שאול לא בעי אלא אם יש כזית והתניא אבא שאול אומר כל שיש בו שוה פרוטה חייב בתשלומין וכל שאין בו שוה פרוטה אינו חייב אמרו לו לא אמרו שוה פרוטה אלא לענין מעילה אבל לענין תרומה עד שיהא בה כזית מכלל דהשתא לאבא שאול לא מחייב ואם איתא דאבא שאול לא הוה מחייב עד דאית ביה כזית כיון שיש בה כזית חייב הוה להו למימר ועלתה בתיובתא לרב פפא:

ואף רב פפא הדר ביה דתניא נפש כי תמעול מעל וחטאה בשגגה מקדשי ה' פרט למזיד שאינו מביא קרבן והלא דין הוא ומה שאר מצות שחייב בהן כרת פטור המזיד מקרבן מעילה שלא חייב בה כרת אינו דין שיפטור בה המזיד לא אם אמרת בשאר מצות שכן

לא חייב בהן מיתה כו' וקשיא לן האי תנא מעיקרא אלימא ליה כרת ויליף מעילה שהוא במיתה מחייבי כריתות בקל וחומר והדר פריך תאמר במעילה שחייב בה מיתה מכלל שהמיתה חמורה מן הכרת ושנינן לעולם כרת חמורה כי פריך בפחות מכזית פריך דליתא בחייבי כריתות ואיתא במעילה שהיא במיתה ויליף חטא חטא מתרומה כתיב במעילה ונפש כי תמעול מעל וחטאה בשגגה מקדשי ה' וכתיב בתרומה ולא תשא עליו חטא בהרימכם את חלבו ונדחה ולא אשכחן מאן דאמר הזיד במעיל' במיתה אלא רבי דתניא הזיד במעילה ר' אומר במיתה וחכמים אומרים באזהרה ואמרינן מאי טעמא דרבי גמר חטא חטא מתרומה מה תרומה במיתה דכתיב ומתו בו כי יחללוהו אף מעילה במיתה ומינה מה תרומה בכזית חייב פחות מכזית פטור אף מעילה כך.

דף לג.

ואסיקנא דודאי רב פפא דאמר אבא שאול בעי תרתי כזית ושוה פרוטה הדר ביה:
מר בריה דרבנא אמר לא הכי קתני לא אם אמרת בשאר מצות שכן לא עשה בהן שאין מתכוין כמתכוין שאם נתכוין לחתוך את התלוש בשדה וחתך את המחובר שפטור תאמר במעילה שאם נתכוון להתחמם בגיזי חולין ונתחמם בגיזי עולה שמעל.
ורב נחמן בר יצחק אמר שאם נתכוון להגביה התלוש וחתך המחובר פטור תאמר במעילה שאם נתכוון להושיט ידו לחביות ליטול חפץ וסך שמן של תרומה:
בד"א במפריש תרומה והחמיצה אבל הפריש חמץ תרומה דברי הכל אינה קדושה דא"ק ראשית דגנך תתן לו כלומר תתן לו תרומה מה שהן ראויה לו לאכילה ולא מה שאין ראוי לו ואע"פ שראוי לאורו בעינן לו ממש ומותבינן מדתנן בתרומות פ"ב אין תורמין מן הטמא על הטהור ואם תרם בשוגג תרומתו תרומה אמאי והא אינה ראויה לו ופרקי' שאני הכא דהיתה לה שעת הכושר קודם שתטמא אבל הא דתניא הפריש חמץ תבואה בפסח דברי הכל אינה קדושה כגון שהוכשר החטים והחמיצו והן מחוברין קודם קצירתן שלא היתה להם שעת הכושר כלל. ואמרי' מכלל דאי היתה לה שעת הכושר כגון דהחמיצה אחר תלישה הכי נמי דקדשה.
אמר ליה רב נחמן בר יצחק אין הכי נמי בגזירת עירין פתגמא ובמאמר קדישין שאלתא וכך מורין בבי מדרשא כואתי:

דף לג:

רב הונא בריה דרב יהושע אמר בעינן ראשית ששיריה מותר לישראל יצאת תרומת חמץ בפסח ששיריה אסורה לישראל:

אמרי משמיה דר' יוחנן ענבים שנטמאו דורכן פחות פחות מכביצה ויינם כשר לנסכים אלמא קסבר משקין מיפקד פקיד בזוגין ולא נגע בהו טומאה אימת איטמו לכי סחיט להו בתר דסחיט להו ליכא אוכל כביצה דלטמא להו להני משקין ואקשי' אי הכי לדרכינון אפי' כביצה נמי דהא תנן בטהרות פ"ג טמא מת שסחט זיתים וענבים כביצה מכוונת משקה הנסחט מהן טהור ובלבד שלא יגע במקום המשקה יתר מכביצה טמא שמכיון שיצאת טיפה ראשונה נמצאת מכביצה ושני' מתני' התם משום דאיעבד וסחט אבל לכתחלה לא שרינן ליה דאי שרינ' כביצה חיישי' דלמא אתי למעבד הוא ביותר מכביצה ותנן יתר מכביצה טמא שמכיון שיצאת טיפה ראשונ' נטמאת מכביצה לפיכך לא שרינן אלא פחות פחות מכביצה:

אמר רב חסדא והלא ענבים הללו שנטמאו קתני מכלל דטמאין הם ואם כן טומאה שלהם להיכן הלכה דיינן כשר לנסכים ודייקי' מדבריו דאמר אנה הלכה טומאתן מכלל דקסבר הוא משק' בענבים מבלע בליעי וכיון שנטמאו הענבים הן והמשקין שבהן נטמאו ביחד וכיון שנטמאו יחד אנה הלכה טומאתן ואקשי' איני שאם נטמאו הענבים נטמאו גם המשקין והא טמא מת שנגע בענבים טמאן ותנן טמא מת שסחט ענבים כביצה מכוונת טהור אע"פ שנגע בהן וטמאן ואי אמרת נטמאו גם המשקין אמאי תנן טהור ושנינ' אליבא דרב חסדא בשלא הוכשרו ולא טמאן מגע טמא מת אימת מטמו לכי מתכשרו מן המשק' דמסחטי מינייהו בתר דסחטו מינייהו כל דהו בצר ליה שיעורו דביצה דהא כביצה מכוונת הוו וכיון דבצרו מכביצה לא מטמו אבל הני ענבים דאמר ר' יוחנן הוכשרו דהא נטמאו קאמר דאי לא תימא הכי דמשקה בענבים בליע הא דתניא הא למה זה דומה לתרומת תותים וענבים שנטמאת שאין לה היתר אכילה ולא היתר הסקה כלל אמאי לית ליה והא אי דרך להו פחות פחות מכביצה שרו בשתיה. אמר רב פפא ההיא גזירה היא משום דחיישי' דלמא אתי לידי תקלה כלומר כמות שהם או יסחטם יתר מכביצה:

דף לד.

מותיב עליה אביי מדליקין בפת ובשמן של תרומה שנטמאת ואי חיישינן דלמא אתי לידי תקלה היכי שרינן ליה ושני' פת זורקה לבין העצים שמן נמי רמי ליה בכלי מאוס וכיון דמאיסי לא אתי למיכל מינייהו וכן חיטי שליקתא ומאיסתא שרי לאדלוקי בהו

אבל חיטי שפירן וכיוצא בהן דחיישי' דלמא אכיל להו ואתי לידי תקלה לא משהינן להו וכן אבא שאול גבל של בית רבי היה מחמם חמין בחיטין שליקתא של תרומה [טמאה] ומאיסתא כדי ללוש עיסה בטהרה:

בעי רבה בר מתנה מאביי ורב חנניה בר אבין הא דתנן פ"ט דתרומה שתילי תרומה שנטמאו ושתלן טהרו מלטמא ואסו' מלאכול עד [שיגום] את האוכל וכיון שטהרו [מלטמא] אמאי אסורין לאכול א"ל הכי אמר רבה אסורה לזרים כלומר תרומה הן ובקדושתן קיימי אמרו לו מאי קמ"ל דגידולי תרומה הן תנינא גידולי תרומה תרומה וכ"ת בגידולי גידולין עסקינן ובדבר שאין זרעו כלה הא נמי תנינא דתנן גידולי תרומה תרומה וגידולי גידולין חולין ואוקימנא בדבר שזרעו כלה אבל בדבר שאין זרעו כלה אפי' גידולי גידולין אסורין אשתיקו פי' דבר שאין זרעו כלה כגון הלוף והשום והבצלים אמר להו הכי א"ר ששת אסור לכהנים מ"ט הואיל ונפסלו בהיסח הדעת כלו' כיון שנטמאו הסיח דעתו מהן ונפסלו.

ואמרי' הניחא למאן דאמר היסח הדעת פסול הגוף הואי כלו' הרי הוא כבשר חטאת שאין לו היתר לעולם אלא למאן דאמר היסח הדעת פסול טומאה הואי לא יהא הטפל חמור מן העיקר כיון ששתלן אמרת טהרו מטומאתן ולמה לא יהו מותרין מפסול (טומאה) [היסח הדעת] ונדחו גם דבריו וחזרנו לברר מחלוקת ר' יוחנן ור"ל דאיתמר היסח הדעת [ר"ל אמר פסול הגוף הוי] שאם יבוא אליהו ויטהרנה אין שומעין לו ומותיב עליה ר' יוחנן מהא דתניא בסוף תמורה ר' ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקא אומר לול קטן [היה] בין כבש למזבח למערבו של כבש ששם היו זורקין פסולי חטאת העוף שתעובר צורתן ויצאו לבית השרפה וכיון שנפסל הסיח דעתו ממנו הניחא לדידי דאמינא פסול טומאה הוא מש"ה בעי עיבור צורה אלא לדידך דאמרת פסול הגוף הוא למה לי עיבוד צורה התנן זה הכלל כל שפסולו בגוף ישרף מיד בדם ובבעלים תעובר צורתו כלומר כל זמן שיתכן שיאכל מניחין אותו שמא יבוא אליהו ויתירנו באכילה עד שיסריח וישנה מצורת בשר שאי אפשר להאכל כלל ויצא לשרפה קתני מיהא כל שפסולו בגופו ישרף מיד ושניני' האי תנא סבר אפילו פגול שאינו מרצה לעולם והוא ודאי פסול הגוף טעון עיבור צורה דיליף עון עון מנותר:

דף לד:

ותוב מותיב עליה מהא [דתני'] נטמא הבשר או נפסל או יצא חוץ לקלעי' כו' קתני מיהא אם זרק הורצה וכי פסול הגוף בר הרצאה הוא ומשני' רבי שמעון בן לקיש מאי נפסל

דקתני נפסל בטבול יום דלא מסח דעתיה ותרי גוני טומאה קתני:
ר' ירמיה פשיט ליה לבעיא דרבה בר מתנה מהא דאמר ריש לקיש מי החג שנטמא השיקן ואחר כך הקדישן טהורין הקדישן ונטמאו ואחר כך השיקן טמאין פי' כיצד משיקן נותנן בכלי גללים או בכלי אבנים או בכלי אדמה וממלא אותו הכלי מן המים ומטבילן במי מקוה כדי שיהיו מי מקוה צפין עליו ועלתה להם טהרה והיינו השקתן וכבר פירשנוה ביום טוב. פי' הקדישן מים לנסך אותם בחג ונטמאו והשיקן פי' ושקען במי מקוה לטהרן אע"פ שנכנסו תחת המים שנמצאו כאלו זרועים הם במקוה לא עלתה להם טהרה שאין הזריעה מטהרת בהקדש כך שתילי תרומה אע"פ ששקען וזרען בקרקע לא עלתה להם (התרה) [טהרה] ומאי אסורה אסורה לכהנים:
א"ל לרב דימי בקדושת כלי קאמרת כגון אלו ימי החג וכיוצא בהן שנקדשו בכלי הקדש עבדו בהן רבנן מעלה שאין זריעה מטהרת בהקדש שנקדש בכלי הקדש אבל אם הקדישה קדושה בפה שאמר זה קדש ועדיין לא בא בכלי קדש הא מיבעיא לי יש לו זו המעלה שהרי כבר נקדש או לא אמר לו זו בהדיא לא שמעתי כיוצא בה שמעתי דאמר רבה בר בר חנה אמר ר' יוחנן ענבים שנטמאו דרכן ואח"כ הקדישן טהורין הקדישן ואח"כ דרכן טמאין הרי ענבים הללו קדושת פה נינהו שעדיין לא באו בכלי ואינם יין לנסך ואפילו הכי עבוד להו מעלה ודחי רב יוסף ואמר הני ענבים דאמר רבי יוחנן ענבים דתרומה הן דקדושת הפה (נינהו) [דידהו] קדושה גמורה היא וכיון שאמר הרי אלו תרומה כקדושת כלי דמיא קדושתן אבל קדש דבעו כלי כגון ניסוך המים וכיוצא בו בפה בלא קדושת כלי לא עשו בהן מעלה ואקשי' אהא ומי אמר ר' יוחנן ענבים שנטמאו דורכן כלו וטהורים והא איהו דאמר סוחטן פחות פחות מכביצה ושני' הכי נמי מאי דרכן דקתני נמי פחות פחות מכביצה.
איבעית אימא התם דאמר רבי יוחנן פחות פחות מכביצה דנגעי בשרץ והוו להו ענבים ראשון דמטמו אחריני והכא דקתני כגון שנטמאו במים שנטמא בשרץ דהוו להו ענבים שני ואין שני עושה שלישי בחולין ואי תרומה נינהו דנגעי בולד שני דהוו להו ענבים שלישי ואין שלישי עושה רביעי בתרומה:

דף לה.

אמר רבא אף אנן נמי תנינא דבקדושת כלי עבדו בהן מעלה דכתיב ונתן עליו מים חיים אל כלי שתהא חיותן בכלי מדקאמר ונתן אלמא (עיקרן) [דעקורין] מן המעין הן ותלושי' נינהו והדר קרי להו מים חיים אל כלי אלמא מחוברים נינהו אלא מעלה עשו בהן דאע"ג

דהן בכלי והן בתוך המעין (נקראים) [ונקראים] חיים וכי האי גונא בחולין (דלא) [לא] מטמאי' דכתיב (ויקרא י"א:ל"ו) אך מעין ובור מקוה מים יהא טהור והכא במי חטאת כיון שהן בכלי מיטמאין ואין חבורן במעין מטהרן הנה מעלה:

רב שימי אמר מהא טבל ועלה אוכל במעשר העריב שמשו אוכל בתרומה אמאי בעי הערב שמש והא טהור הוא אלא מעלה. רב אשי אמר מהא והבשר לרבות עצים ולבונה עצים ולבונה בני קבולי טומאה נינהו אלא מעלה עשו הכא נמי מעלה עשו:

מתני' אלו דברים שאדם יוצא בהן ידי חובתו בפסח בחטים ובשעורים כו' הני אין אבל אורז ודוחן אם יעשה מהן מצה אינו יוצא בהן ידי מצה מדאוריי' מנא לן ופשטינן [ליה] מהאי קרא לא תאכל עליו חמץ שבעת ימים תאכל עליו מצות לחם עוני וגו' דברים שיתכן לבוא לידי חימוץ אותם הזהירה תורה שלא תניחם להחמיץ אלא תאכלם מצה אבל אלו שאין באים לידי חימוץ לעולם אלא לידי סרחון גם אם תאכלם מצה אינה חשובה מצה. ואוקימנא למתני' דלא כרבי יוחנן בן נורי דאמר כי האורז קרוב להחמיץ.

פשטנא שמחמיץ הוא כלומר במהרה מדקתני וחייבין על חימוצו כרת:

קרמית עשב כדאמרינן קורמי דאגמא:

אמר ריש לקיש עיסה שנילושה ביין ושמן ודבש אין חייבין על חימוצה כרת קס"ד משום דהוה מצה עשירה ואותבי' עליה המחהו פי' המחהו לככר במשקה וגמעו אם חמץ הוא ענוש כרת ואם מצה היא אין אדם יוצא בה ידי חובתו בפסח דכיון שפתתו כמין שתיתא יצא מתורת לחם והא הכא הפת המחוי אין יוצא בה ידי חובתו בפסח וחייבין על חימוצו כרת ושני' לא תימא משום דהויא מצה עשירה אלא משום דנילושה במי פירות ומי פירות אין מחמיצין.

דף לה:

ירושל' אין לשין עיסה במשקין אבל מקטפין אותה במשקין אמר רבי עקיבא מעשה שהייתי עם רבי אליעזר ורבי יהושע בספינה ולשתי מצתם במשקין. אין לשין בחמין מפני שחולטין ולא בפושרין מפני שהן מחמיצין:

דמאי כב"ה דאמר מאכילין את העניים דמאי וכיון דחזו לעניים יוצא אדם בו בפסח וכבר פרשנוהו בכמה מקומות דדמאי הוא הלוקח פירות מעם הארץ ואינו יודע אם הן מעושרין אם לאו נותן מהם חלק אחד ממאה לכהן והן תרומת מעשר שחייב הלוי ליתן לכהן מעשר מן המעשר אבל תרומה גדולה שהיא אחד מחמישים ודאי הן מפרישים ואפילו עמי הארץ וכן מי שהפריש עמיר אחד מעשרה ונתנו לכהן קודם שיעשהו גורן

וקודם שיוציאו ממנו תרומה גדולה לכהן ונתן הלוי ממנו תרומת מעשר והוא מעשר מן המעשר ואע"פ שתרומה גדולה לא נתן לכהן מותר ללוי אותו מעשר שלא נתחייב הלוי בתרומה גדולה אלא אם קבל הלוי מעשר מן הגורן אחר שהעמיד ישראל כרי אם הפריש ממנו מעשר ונתנו ללוי מקודם התרומה חייב בתרומה וחייב בתרומת מעשר הלוי ופשוטא היא והיא מפורשת בסוטה פרק אחרון:

ובמעשר שני והקדש שנפדו אם נתן הקרן אע"פ שלא נתן עדיין החומש כבר שלו הוא וכן החלה והתרומה לכהנים הן ואע"פ שלישראל אסורה מצות מצות ריבה. טבל הוא שלא הורמה ממנו התרומה והמעשר ואע"פ שהיא תבואה שנזרעה בעציץ שאינו נקוב ואינה תרומת הארץ אלא תבואה זרועה בכלי מדאורייי' פטור מדרבנן חייב להפריש ממנו תרומה ומעשר לפיכך אינו מותר ואינו ראוי לאכילה וכ"ש טבל דאורייי':

ולא במעשר ראשון שלא נטלה תרומתו כגון שהקדים בכרי ונתן אחד מעשרה בו ללוי ונמצא במעשר שלקח הלוי אחד מחמישים והיא תרומה גדולה וחייב עוד אחרי כן לתת לכהן מן הנשאר בידו חלק אחד מעשרה והיא תרומת מעשר ואפילו אם נתן תרומת מעשר ולא נתן התרומה גדולה אין יוצא בו ידי חובתו בפסח וכן במעשר הקדש שנפדו על אסימון והן מעות שאין בהן צורה כלומר לא נטבעו במטבע אלא הוחלק בלא צורה כאלו לא נפדו דפדיה כי האי גונא לא שמה פדיה משום דאין מתחלל אלא על כסף שיש עליו צורה שנאמר וצרת הכסף בידך ודייקינן וצרת דבר שיש עליו צורה למעוטי אסימון שאין עליו צורה:

ת"ר יכול יוצא אדם בטבל שלא תקנו כהלכתו כגון שהפריש כל מה שחייב להפריש חוץ מדבר אחד ואפי' מעשר עני שמוציא בשנה השלישית ת"ל לא תאכל עליו חמץ מי שאיסורו משום לא תאכל חמץ יצא זה שאיסורו משום לא תאכל טבל פי' כל תבואה שלא נתקנה כהלכתה נקראת טבל ואקשי' עליה ואיסורא דחמץ היכא אזיל ודחי' הא מתניתא ר' שמעון היא דסבר אין איסור חמץ חל על איסור טבל דתניא האוכל נבלה ביום הכפורים פטור ולא אתי איסור יום הכפורים חייל אאיסור נבלה:

דף לו.

ת"ר יכול יוצא אדם ידי מצה בפסח במעשר שני בירושלים ת"ל לחם עוני כי בעינן לחם הנאכל באוני יצא זה שאינו נאכל באוני אלא בשמחה דברי ר' יוסי הגלילי כדתנן בס"פ מעשר שני במנחה ביום טוב היו מתודים כיצד היה וידוי בערתי הקדש מן הבית זה מעשר שני וכו' עד לא אכלתי באוני ממנו אם אכלו באנינה לא היה יכול להתודות:

ר' עקיבא אומר מצות מצות ריבה אם כן מה ת"ל לחם עוני פרט למצה עשירה ואסיקנא לר' עקיבא כתיב עני למעוטי מצה עשירה וקרינן עוני כשמואל דאמר לחם שעונין אחריו דברים ואקשי' איני דר' עקיבא אוסר לאכול בפסח מצה עשירה והתניא אין לשין את העיסה ביין ושמן ודבש ואם לש ר"ג אומר תשרף מיד וחכמים אומרים תאכל מיד פי' אם אפאה אמר ר' עקיבא שבתי היתה אצל ר' אליעזר ור' יהושע ולשתי להם עיסה ביין ושמן ודבש ולא אמרו לי דבר ושנינן הא דאסור מצה עשירה ביום טוב ראשון בלבד בזמן שעונין אחריו דברין והן ההגדה שאמר מצה זו שאנו אוכלין על שום מה וכו' אסור אותו זמן לאכול מצה עשירה דבעינן עוני וזה שאמר לשתי להם עיסה ביין ושמן ודבש בשאר הימים ויש לומר כי דבר מועט לש להם כגון בני ר' יהושע שלשו בחלב כעין תורא שהוא דבר מועט וביום הראשון [אסור] ובשאר הימים מותר. ונתברר למביני מדע דסוגיא דברייתא הכי הוא אין לשין את העיסה ביין ושמן ודבש ואע"פ שאין לשין מקטפין בהן וחכמים אומרים אין לשין ואף לא מקטפין ואם לש או קיטף ר"ג אומר תשרף מיד ואפי' אפאה וחכמים אומרים תאכל מיד אם אפאה ודברי הכל זו הברייתא בשאר ימות הפסח היא שנויה זולתי יו"ט ראשון ומראין הדברים שהת"ק שאמר אע"פ שאין לשין בו מקטפין בו כך פי' דבריו אע"פ שאין לשין במים ושמן ואם לשו במים ושמן מקטפין בשמן מכלל שהלישה שאסר שמן על ידי מים הוא שאסר ומה שאסר בלישה שמן על ידי מים התיר בקיטוף וחכמים אסרו זה וזה הלישה והקיטוף ע"י מים הכל אסור וקיי"ל כחכמים שאפי' אם לש במים לבדו אסור לו לקטף בשמן כלל וכל שכן שאין לשין במים ושמן כלל:

ושוין שאין לשין את עיסה בפושרין. ואמרי' אמאי לא והא כל המנחות מצה הן ותנן כל המנחות נילושות [בפושרין] ומשמרן שלא יחמיצו ודחי' אם התירו לכהנים שהן זריזין ומשמרין העיסה שלא תחמיץ ומשום זריזותן התירו להן יתירו לכל אדם ודחי' לתיתה פעמים שתהיה שלא על ידי כהן והא לישה נמי יתכן שתהיה שלא על ידי כהן דהא מקמיצה ואילך מצות כהונה ולישה קמי הכי הוא דהויא ואפילו [הכי] לישה כי ליתא בכהנים אינה אלא בעזרה מקום שהכהנים רואים אותה אבל חוץ לחומת העזרה פסולה לתיתה אינה לא בכהנים ולא בעזרה לפיכך לא התירוה:

דף לו:

ת"ר יכול יוצא אדם ידי חובתו בבכורים כו' בא ר"ע למעט הבכורים ממצה וממרור ואמר בעינן מצה כמרור מה מרור אין מביאין ממנו בכורים כי ירק הוא ולא פירי כך מצה אין

מביאים מן הבכורים ואקשי' אי הכי דמי שהוכשר למרור הוא שהוכשר למצה יש לומר [אי מה מרור] אין במינו בכורים כי ירק הוא ואין בכל מיני ירק בכורים ואף מצה בעינן דבר שאין במינו בכורים אוציא חטים ושעורים שיש במינן בכורים דתנן אין מביאי' בכורים חוץ משבעת המינים. ופרשי' בגמ' דהני שבעת המינים הן חטה ושעורה גפן ותאנה ורמון זית ותמרים ת"ל מצות מצות ריבה אפי' בכורים יוצא אדם בהן והדר ביה ר' עקיבא והודה לר' יוסי הגלילי דקא ממעט לבכורים מבכל מושבותיכ' דתניא יכול יהא אדם יוצא בבכורים ת"ל בכל מושבותיכם תאכלו מצות מצה הנאכלת בכל מושבות יצאו בכורים שאין נאכלים בכל מושבות וכו' ואוקימנא לר' עקיבא מדקא ממעט לבכורים ממושבות ש"מ הדר ביה מההיא דתניא מצות מצות ריבה חטים ושעורים אע"פ שיש במינן בכורים:

מאי טעמא דרבנן דפליגי על ר' שמעון דאמרי בכורים אסורים לאונן ואמרי' דכתיב לא תוכל לאכול בשעריך מעשר דגנך וגו' ואמר מר ותרומת ידך אלו הבכורים הקישן הכתוב למעשר ובמעשר כתיב (דברים כו יד) לא אכלתי באוני מה מעשר אסור לאונן אף בכורים אסורים לאונן. ור' שמעון אמר לך התורה קרנהו תרומה מה תרומה מותרת לאונן דתניא בהדיא בגמרא יבמות פ' הערל אונן אסור במעשר ומותר בתרומה ובפרה טבול יום אסור בתרומה ומותר בפרה ובמעשר כו' אף בכורים מותרין לאונן [והא] דכתיב בבכורים ושמחת בכל הטוב וגו' לאו למעוטי אונן הוא דאתא אלא ללמדך שאין מביאין בכורים [וקורין] אלא עד זמן שמחה והן ימי החג:

ת"ר לחם עוני פרט לחלוט ואשישה יכול לא יצא אלא בפת הדראה בלבד כלומר פת סובין שאוכל העני ת"ל מצות מצות ריבה אפי' כמצת שלמה שהיתה סלת יוצא בה לא מיעטה התורה אלא מצה עשירה כגון חלוט ואשישה והני מילי בלילה הראשון דגרסי' בירושלמי אר"י בן לוי אותו כזית שאדם יוצא בו ידי חובתו בפסח צריך שלא יהא בו משקין. ר' ירמיה אומר למצוה ר' יהודה בן פזי אומר לעיכוב היתיב [ר' בון בר חייא] והתנן חלות תודה ורקיקי נזיר יוצאין בהן והא אית בהו משקין אמר ר' יוסי תמן רביעית היא ומתחלקת לכמה מינין:

יוצאין בפסח במצה עבה עד טפח כלחם הפנים ובמצה נא עד כדי שתפרס ולא תעשה גידין גידין:

דף לז.

ת"ר אין אופין פת עבה בפסח וב"ה מתירין. וטרחי' לאוקמה במצה בפסח וכמה עבה טפח כעובי לחם הפנים שהיה מצה והיה עביו טפח ודחי' ואסקי' האי פת עבה פת מרובה היא ומשום טירחא ובכל יום טוב הוא ואמאי תנא בפסח משום דבענינא דפסח הוה קאי:

תניא נמי הכי ב"ש אומר אין אופין פת עבה ביום טוב וב"ה מתירין:

ת"ר יוצאין בפת הדראה ובסריקין המצויירין ואף על פי שאמרו אין עושין סריקין המצויירין בפסח ואמרי' מאי טעמא מפני שהאשה שוהה עליהן ומחמצתן ויעשו בדפוס ודחו ואמרו אפי' בדפוס אין עושין וסריקי ר"ג אמר ר' (יצחק) [צדוק] לר' אלעזר בנו לא של כל אדם אמרו אין עושין אלא של נחתומין דבעו מסקי ליה טפי שהו עלייהו.

איכא דאמרי הכי אמר ליה לא של נחתומין אמרו דפקיעי ועבדו לעגל אלא של כל אדם אמר ר' דלא פקיעי דבי ר"ג פקיעי ר' יוסי אומר עושין סריקין כמין רקיקין ואין עושין סריקין כמין גלוסקאות:

ת"ר הסופגנין והדובשנין והאסקריטין וחלת המשרת והמדומע פטורין מן החלה מאי חלת המשרת זה חלוט של בעלי בתים שאמרנו למעלה והן חלות אפויות במסרת על ידי שמן כגון טגון ומפני שאינן אפויות בתנור אלא במסרת נקראו חלת המסרת פי' מדומע פירות שנתקנו ונפלה בהן תרומה נקרא דמוע. מאי טעמא הללו פטורין מן החלה ריש לקיש אמר מפני שהן מעשה אלפס ואינו קרוי לחם אלא האפוי בתנור ור' יוחנן אמר אפי' מעשה אלפס חייב בחלה והללו לא עשאן באלפס על ידי אור אלא בחמה ומותבינן לריש לקיש הסופגנין והדובשנין והאסקריטין עשאן באלפס חייבין בחמה פטורין ומשני כגון שהרתיח האלפס ובסוף הדביק הסופגנין הללו באלפס חייבין [והכין קתני בד"א בשהרתיח האלפס ולבסוף הדביק] שנמצאת אפייתן [כמעשה תנור] אבל הדביק ולבסוף הרתיח נעשה [כמי שעשאן] בחמה ופטור והא נמי דתני יוצאים במצה נא ובמצה העשויה באלפס אוקמ' בשהרתיח ולבסוף הדביק ומצה נא כל שפורסה ואין חוטין נמשכים הימנה ואילו נגדי מינה חוטי בצק הוא עדיין ואסירי דבעינן לחם וליכא וכן לענין לחמי תודה:

דף לז:

ת"ש המעיסה שהיא קמח על גבי מוגלשים [פי' מוגלשים] מים רותחים בית שמאי פוטרים וב"ה מחייבים החליטה שהיא מוגלשים על גבי הקמח ב"ש מחייבים ב"ה

פוטרים ר' ישמעאל אומר משום אביו כו' קתני מיהת וחכמים אומרים בין מעיסה בין החליטה עשאן באילפס פטורים בתנור חייבים קשיא לר' יוחנן אמר לך ר' יוחנן תנאי היא וכך סידורא במסקנא המעיסה ב"ש פוטרים וב"ה מחייבים והוא הדין לחליטה ותנא אחר שונה החליטה ב"ש מחייבים וב"ה פוטרים וזהו פי' תברא מי ששנה זו לא שנה זו אלא תרי תנאי וכל חד מינייהו רישא וסיפא חדא קתני לה ופשוטה היא ודחי' לא כולי עלמא מעשה אילפס פטורה והכא בשחזר ועשאן בתנור ת"ק סבר כיון שחזר ואפאו בתנור לחם קרינא ביה ור' יהודה סבר אין לחם אלא האפוי בתנור בלבד מעיקרא: אמר רבא מאי טעמיה דר' עקיבא כו' ואסיקנא הדביק מבפנים והרתיח מבחוץ היינו מעשה אילפס הדביק במפנים ואבוקה כנגדו רוב עניים עושין כן:

דף לח.

אמר ר' אסי עיסה של מעשר שני לדברי ר' מאיר פטורה מן החלה לדברי ר' יהודה חייבת בחלה וכן מצה של מעשר שני וכן אתרוג של מעשר שני אין יוצאין בהן ידי חובה ודייק מהא עיסה של מעשר שני פטורה מן החלה דברי ר' מאיר וחכמים אומרים חייבת נימא מדבהא פליגי בהני נמי פליגי ודחי' דלמא לעולם לא פליגי ושאני הכא דכתיב עריסותיכם תרי זימני ואמרי' מדכתיב תרי זימני בעינן עיסה שלכם שתהיה שלכם ממש של חולין ולא של מעשר שני דהא אינו שלכם אלא חשוב הוא כשלמים שהן קדשים והותרו לבעלים לאכלן בירושלים אבל אתרוג אע"ג דכתיב ולקחתם לכם למעוטי שאול וגזול הוא דאתא ולא למעוטי אתרוג של מעשר שני מצה נמי לא כתיב מצתכם ולחם לחם מחלה לא יליף:

בעי ריש לקיש מהו שיוצא אדם בחלה של מעשר שני בירושלים אליבא דר' עקיבא דאמר אדם יוצא ידי חובתו במעשר שני בירושלים מי אמרינן בחולין דמעשר שני נפיק דאי מטמאי פריק להו לרבי אלעזר דאמר מנין למעשר שני שנטמא שפודין אותו ואפילו בירושלים שנאמר כי לא תוכל שאתו ואין שאת אלא אכילה שנאמר וישא משאת מאת פניו אלי' אבל חלה דאי מטמאי נשרפה לא נפיק בה או דלמא הואיל ואלו הוה מטמאי מקמי דנקרי עלה שם חלה הוה נפיק בה השתא (הוה) [נמי] נפיק בה:

איכא דאמרי הא נמי לא תבעי לך דבודאי אמרי' נפיק בה דאמרי' הואיל וכי לא נטמא נפיק בה כי תיבעי לך בחלת לקוח כלומר קנה חטים מכסף מעשר שני ועשה מהן עיסה והוציא חלה ואליבא דרבנן דאמרי לקוח שנטמא יפדה לא תיבעי לך דבודאי נפיק דהיינו מעשר כי תיבעי לך אליבא דר' יהודה דאמר יקבר דתנן במעשר שני פ' שלישי לקוח

במעות מעשר שני שנטמא יפדה ר' יהודה אומר יקבר מאי מי אמרי' הואיל ואלו [לא] היה לקוח והואיל ולא היה קורא עליהן שם חלה הוה נפיק בחולין דמעשר שני השתא נמי נפיק או דלמא חד הואיל אמרי' תרי הואיל לא אמרינן אמר רבא מסתברא שם מעשר כלומר כיון שאומר הואיל במעשר לא שנא חד ולא שנא תרי:

וסוגיא דשמעתין סלקא דאין קרוי לחם אלא האפוי בתנור אבל מעשה אילפס פטור מן החלה ואין מברכין עליו המוציא ואין אדם יוצא בהן ידי חובתו בפסח ואשכחן בתלמוד ארץ ישראל בחלה אמר ר' יוחנן ובלבד במעשה אילפס על ידי משקה והא דתאני יוצאין בסופגנין שנעשו על ידי האור מוקים לה ריש לקיש בשהאור מהלך עליהם מן הצד ובהאור מהלך על תחתיהן הרתיח ובסוף הדביק שלא על ידי משקה לחם קרי ליה. ירושלמי בתחלת חלה ר' שמואל בר נחמן שמע להון כלהון מן הדין קרא ושם חטה שורה ושעורה נסמן וגו' חטה כמשמעה שורה זו שבולת שועל ולמה נקרא שמה שורה שהיא עשויה כשורה ושעורה כמשמעה נסמן זה השיפון וכוסמת אלו כוסמין גבולתו עד כאן גבולתו של לחם וכי למדין מדברי קבלה אמר ר' סימון מדכתיב (ישעיה כח כו) ויסרו למשפט אלהיו יורנו כמי שהוא דבר תורה:

דף לח:

חלות תודה ורקיקי נזיר עשאן לעצמו אין יוצא בהן מנא לן אמר רבא ושמרתם את המצות מצה המשתמרת לשם מצה יצתה זו כו' דברי רבה ורב יוסף פשוטין הן התורה כתבה (ויקרא ז' ט"ו) ביום זבחכם יאכל וכן כל הלחם הקרב עמה ואמרי' פשיטא דהא אין נאכלות באנינות ודחי' מתני' ר' עקיבא היא דאמר עני כתיב למעוטי מצה עשירה ותיפוק לי' דחלות תודה על ידי משקה עשויות ושנינן רביעית שמן היא ומתחלק לכמה חלות: ברית הן הן הדברים שנאמרו למשה בסיני. כלומר ודאי ברית פי' נשבע לו בשבועה הן הן הדברים למשה בסיני אע"פ כן לאו טעמא בעיא:

אמר רבא כל לשוק אימלוכי מימלך אי מזדבני מזדבני ואי לא אפיק בהו אנא ש"מ שכל הדברים המפורשים משנה הלכה למשה מסיני הן ואע"פ שהן שנויין סתמא. ללישנא קמא ר' אליעזר אמר לר' אילעאי [ברית] הן הן הדברים וללישנא בתרא ר' יהושע עצמו הוא שאמר ברית הן הן הדברים:

דף לט.

מתני' אלו ירקות שאדם יוצא בהן ידי חובתו וכו' חזרת חסא עולשין הנדבי תמכה כך שמה חרחבינא אסוא דדיקלא ומרור מרריאתא:
אמר רבי יוחנן מדברי כולן נלמוד ירק מר יש לו שרף ופניו מכסיפין אמר רב הונא הלכה כאחרים דאמרי ירק מר ופניו מכסיפין ויש לו שרף זהו מרור רב אחא בריה דרבא הוה מהדר אמרייתא דדברא אמר ליה רבינא מאי דעתיך דמרירן טפי והא אנן חזרת תנן וכן תאני בר קפרא ור' שמואל חזרת ואמר ר' אושעיא מצוה בחזרת וכו' אמר ליה (אמרי בי) [הדרי בי] ש"מ דכולי עלמא מצוה בחזרת דהיא חסא:
אימא מררתא דכופיא יש מי שאומר המרה של בהמה ויש מי שאומר מרה של דג ששמו כופיא והיא שיבוטא והוא קוליס האספנין ודחי' בעינן מרור גידולי קרקע כמצה דהא הקישו הכתוב (במדבר ט י"א) על מצות ומרורים פי' הרדוף הרזיפא ואסיקנא מרורים כתיב מינין הרבה:
אמר רבה בר רב הונא אמר רב ירקות ששנינו כגון חזרת ועולשין ותמכה וחרחבינה וכיוצא בהן שאדם יוצא בהן ידי חובתו בפסח משום מרור כולן נזרעין בערוגה אחת דוקינן מינה כי אלו כולן מין אחד הן ואין בהן משום כלאים ומותיב רבא עליה חזרת וחזרת גלין עולשין ועולשין שדה כרישין כו' ואמרינן בסופה כולן נזרעין בערוגה אחת ודייקי' דוקא חזרת וחזרת גלין דתרוייהו מין חזרת נינהו הני הוא דליתנהו כלאים בהדי הדדי הא חזרת ועולשין אע"ג דתרוייהו מין מרור אינון כלאים הוו וכי תימא הכי קתני כל מין חזרת וכל מין עולשין וכל מין כרישין וכל מין כוסבר וכל מין חרדל וכל מין דלעת אלו כולן ביחד נזרעין בערוגה והא רב הוא דאמר זוגות זוגות שנינו כלומר חזרת וחזרת גלין הנה זוג עולשין ועולשי שדה זוג אחד כרישין וכרישי שדה זוג אחד כי האי גונא זוגות זוגות בפני עצמן אינן כלאים הא כולהו בהדדי כלאים נינהו ושנינ' מאי נזרעין דקאמר רבה בר רב הונא כהילכתן כלומר אם בא לזרען בערוגה אחת נותן לכל אחד כדי עבודתו שלא יהא זרע אחד יונק מגבול חברו ואמרינן הא פשיטא מתני'.

דף לט:

היא מנין לערוגה שהיא ששה על ששה טפחים שזורעין בתוכה חמשה זרעונים כו' ודחי' מהו דתימא הני מילי זרעים אבל ירקות בעו טפי ואקשי' וכי ירקות אלימי מזרעים והא איפכא תנן כל מיני זרעים אין זורעין בערוגה וזורעין כל מיני ירקות בערוגה מהו דתימא

הני מרורים כולן ששנינו מיני זרעים נינהו ואין זורעין אותן בערוגה בא רב להודיענו כי ירקות הן ונזרעין בערוגה אחת.
ואקשי' והא מתני' ירקות קתני כל תנא תנא נמי ירקות קתני וליכא תנא דתני זרעים חזרת שסופה להקשות איצטריכא ליה סד"א ניתיב ליה רווחא טפי משאר ירקות כמו קלח של כרוב שהוקשה כלומר שגדל ונעשה קשה שמרחיבין לו בית רובע מכל צדדין פי' אין מניחין סביבותיו זרע כדי שישלח שרשיו לכל צד מפני שגדול הוא נעשה גם כך לחזרת קמ"ל דלא:
יוצאין בהן באלו הירקות בין לחין בין יבשין. אמר רבא לא שנו יבשין אלא קלח אבל עלין לחין יוצאין בהן יבשין אין יוצאין בהן:
מיתבי יוצאין בהן ובקלח שלהן וכו' ודברים פשוטין הן ורב חסדא פרק תרגומה אקלח אבל עלין אין יוצאין בהן אלא לחין ושוין שיוצאין בהן כמושין אבל לא כבושין ולא מבושלין זה הכלל כל שיש בו טעם מרור יוצאין בו:
בעי רמי מהו שיצא אדם במרור של מעשר שני אליבא דר' עקיבא ופשטה רבה כשם שיוצאין במצה שהיא מדאורייתא כך יוצאין במרור שהוא מדרבנן:
מתני' אין שורין את המורסן לתרנגולין אבל חולטין:
ת"ר דברים שאין באין לידי חימוץ אסיקנא כגון אפוי שבשלו וחלוט שחלטו ברותחין תניא רבי יוסי ברבי רבי יהודה אומר קמח שנפל לתוכו דלף דעביד טיף טיף כנגד טיף טיף אפילו כל היום כולו אינו בא לידי חימוץ ותיקא דהוא כגון שתיתא דעביד במשחא ובמלחא בקמחא שרי פירוש כי השמן מי פירות הוא ומי פירות אין מחמיצין אבל במיא ומלחא וקמחא אסור לא לימחי איניש קדירה בקמחא דאבשינא דלא בשיל שפיר ואתי לידי חימוע.

דף מ.

הא דאמר רב יוסף לא נחלוט איניש תרתי חיטי בהדי הדדי כו' אלו הן כגון קליות והא דאמר אביי לא נחריך איניש תרתי שבלי בהדי הדדי לית הלכתא כותיה אלא כרבא דאמר מי פירות אין מחמיצין וכן חצבא דאבישנא שהן שיבולי דשערי רטיבתא אמר אביי כשנותנין זה החצבא בתנור בימות הפסח ופיה למטה כל זיעה שיוצא מאותן השעורים נשפכין בתנור (ואם לאו) אסורין אלא אם ישארו אותן המים היוצאין מהן בחצבא מחמיץ ולית הלכתא כאביי וקיימא לן כל מי פירות אין מחמיצין:

ת"ר אין לותתין את השעורין בפסח ואם לתתן נתבקעו אסורות לא נתבקעו מותרות ואמרי' לא נתבקעו ממש אלא כל שמניחין על פי הביב של קלאים והן כלים מאיליהם וכן הלכתא ור' יוסי דאמר שורן בחומץ מפני שהחומץ צומתן לית הלכתא כותיה דהא בהדיא אמר שמואל אין הלכה כר' יוסי והא דעביד שמואל עובדא נתבקעו ממש לא סמכינן עליה.

אמר רבה בעל נפש כלומר המתרחק מריח עבירה ומדקדק הרבה על עצמו לא ילתות אפילו חטין דשרירן פי' שהן חזקים מן השעורים ולא אתי לידי חימוץ הא לא ילתות כל שכן שעורים:

אמר רב נחמן מאן דצאית לרבה אוכל פת מעופשת. פי' כגון פת קיבר שאין בה סלת דהא (בר) [בי] רב הונא ובי רבה בר אבוה לתתי ורבה אמר אסור ללתות. ומותבינן עליה אין לותתין את השעורים בפסח הא חטין שרי כו'. פי' צריא כגון סדק באמצעה של חטה אבל השעורים שייעו אין בהן סדק:

איכא דאמרי אמר רבא מותר ללתות דתנן יוצאין בפת נקיה והדראה ואי אפשר לפת נקיה בלא לתיתה כלומר אם אין שורין את החטים לא יצא מהם סלת ומותיב רב פפא מהא דתאני הקמחין והסלתות של נכרים של כרכים טמאים ושל כפרים טהורים ש"מ מדקתני טהורין מכלל דלא הוכשרו וקרי להו סלתות הנה סלת בלא לתיתה ודחי רבא האי דקתני של כפרים טהורין אקמחים בלבד ולא אסלתות והא דאמר רבא אי אפשר לפת נקיה בלא לתיתה דחויה היא דהא משמא דשמואל אמרו חטים של מנחות אין לותתין וקרי להו התורה סלת הנה נמצאת בלא לתיתה.

הדר אמר רבא מצוה ללתות דכתיב ושמרתם את המצות ואין שמור אלא שמור דחטים בלתיתה [דשימור דלישה לאו] שימור מדרב הונא דאמר הבצקות של נכרים אדם ממלא כריסו מהם ובלבד שיאכל כזית מצה באחרונה ואי הוה שמור דלישה שמור היה עושה שימור לבצק של נכרי ואינו צריך כזית אחר ודחי' הני בצקות של נכרים משום דלא אתחיל בהו ישראל בשמור דנכרי לאו בר שימור הוא אבל ישראל דבר שימור הוא אם התחיל מתחלה להשמר אפילו שימור דלישה הוי שימור אפילו הכי לא הדר ביה רבא דאמר רבא להנהו דהוו מהפכי לגורן והן העומרין הפכו לשם מצה כלומר הזהרו מהכשרת המים והפיכו להו למקום שאין בו הכשרת המים שיהיה שימור לשמו לשם מצה:

מר בריה דרבינא מנקטא ליה בארבי.

דף מ:

פי' בעיקריתם היתה משמרת אותם לשם מצה מתחלה:
ההיא ארבא דטבעא בחישתא. כלומר טבעא ספינה בנהר התיר רבא למכור החטים שבספינה לנכרים ומותבינן ליה [מהא דתניא] הבגד שאבד בו כלאים הרי זה לא ימכרנו לנכרי חיישי' שמא יחזור הנכרי וימכרם לישראל אחר ולא יעשנו מרדעת לחמור אבל עושין אותו תכריכין למת הדר ביה רבא ושרנהו לזבונינהו קבא קבא לישראל כי היכי דניכלו קמי פסחא:
ת"ר אין מוללין את הקדרה בפסח. פי' מלילות הקמח בקדרה והרוצה שימלול נותן הקמח ואח"כ החומץ ויש אומרים נותן החומץ ואח"כ נותן הקמח ואוקימ' יש אומרים ר' יהודה הוא דתאני בענין נתינת תבלין בשבת ר' יהודה אומר לכל הוא נותן חוץ מדבר שיש בו חומץ וציר כלומר החומץ והציר מבשל ומדלענין שבת מבשל ואסור לענין חמץ בפסח שרי דקדים ומבשיל ליה ולא אתי לידי חימועא ונוקמה מאן יש אומרים ר' יוסי דאמר שורן בחומץ וחומץ צומתן ודחי' אימור דאמר ר' יוסי בחומץ לבדו שצומת אבל על ידי תערובת מים וחומץ מי קאמר עולא אמר בין החומץ מקודם בין אחרי כן הכל אסור למלול משום הרחק איסור כמו שאמר לנזיר התרחק מן הכרם שלא תאכל מן הענבים ר' אבא מיחי ליה בחסיסי כעין ותיקא ולא מיחה על רב פפי דשרי לדבי ריש גלותא אלא משום דעבדי דלא מעלי ועבדי איסורא:
אין נותנין קמח לתוך החרוסת ולא לתוך החרדל ואם נתן לתוך החרדל יאכל מיד ור"מ אוסר אבל לתוך חרוסת דברי הכל ישרף מיד.
תניא נמי הכי אין נותנין קמח לתוך חרוסת ואם נתן ישרף מיד לתוך החרדל ר' מאיר אומר ישרף מיד וחכמים אומרים יאכל מיד ואמר רב נחמן אמר שמואל הלכה כחכמים:

דף מא.

אין מבשלין הפסח במשקין ולא במי פירות אבל סכין אותו ומטבילין אותו בהם:
ת"ר ובשל מבושל במים אין לי אלא במים שאר משקים מנין אמרת קל וחומר ומה מים שאין מפיגין טעם הבשר אסור שאר משקין שמפיגין טעמו של בשר אינו דין שאסור.
ר' אומר במים אין לי אלא במים שאר משקין כמים מי פירות מנין ת"ל ובשל מבושל במים מכל מקום לר' דמפיק ליה מלשון בשול אפי' צלי קדר כיון שהוא עשוי כמין בשול אסור הוא ות"ק דממעט מכח הפגת הטעם צלי קדר מותר שאינו מפיג טעמו ות"ק דמייתי ליה לשאר משקין בק"ו ובשל מבושל מאי עביד ליה מבעי ליה דאפילו אם בשלו

אחר שצלאו או צלאו אחר שבשלו חייב וכר' יוסי דתאני יוצא ברקיק השרוי אבל לא במבושל ואע"פ שלא נימוח הרי לר' יוסי אע"פ כי רקיק זה אפוי הוא כיון שבשלו יצא מתורת אפוי והרי הוא כמבושל כך זה הבשר אע"פ שצלאו כיון שבשלו יצא מתורת צלי והרי הוא כמבושל.
צלאו כל צרכו כגון דשויא חרוכא פטור כי אינו חייב אלא על נא ועל מבושל פי' נא אברנים כגון שנצלה מעט אבל בשר חי לגמרי דלא עבר באש כלל אינו חייב:
אמר רב חסדא המבשל בשבת בחמי טבריה פטור דלאו תולדות אור הן פסח שבשלו בחמי טבריא פטור אמר רבא ועובר משום דבעינן צלי אש וליכא:

דף מא:

אמר רבא אכל נא לוקה שתים אחת משום נא ואחת משום צלי אש אכלו מבושל לוקה שתים נא ומבושל לוקה שלש ואביי אמר אין לוקין על לאו שבכללות כלומר לאו אחד כולל האוכל נא והאוכל מבושל שנא' אל תאכלו ממנו נא ובשל מבושל במים וגו':
איכא דאמרי לאביי אכל נא ומבושל חדא מיהא לקי איכא דאמרי לא לקי כלל עד דמיחד לאויה כלאו דחסימה:
אמר רבא נזיר שאכל זג לוקה שתים אחת משום שנאמר (במדבר ו' ד') מחרצנים ועד זג וגו' ואחת משום שנא' (שם) מכל אשר יעשה מגפן היין חרצן לוקה שתים זג וחרצן לוקה שלש אביי אמר אין לוקין וכו':
ת"ר אכל כזית נא מבעוד יום פטור מאי טעמא אל תאכלו ממנו נא ובשל מבושל במים כי אם צלי אש בשעה שישנו בקום אכול צלי שהוא בלילה דכתיב ואכלו את הבשר בלילה הזה ישנו בבל תאכל נא מבעוד יום שאינו בבל תאכל צלי אינו חייב אם אכל נא אכל כזית נא משחשכה חייב שהרי ישנו בקום אכול צלי אכל כזית צלי מבעוד יום לא פסל עצמו מבני חבורה שאינה אכילת כזית צלי משחשכה פסל עצמו מבני חבורה וסוגיא דשמעתא כולה כענין הזה ואקשי' אהא דתניא אכל כזית צלי מבעוד יום חייב אמאי לאו הבא מכלל עשה עשה הוא האיך שנא' (שמות יב ח) ואכלו את הבשר בלילה הזה צלי אש בלילה אכול אותו ולא ביום זהו לאו הבא מכלל עשה דמאכילתו בלילה שהוא עשה הבאתה לא תאכל ביום שהוא לאו וכל כי האי גונא עשה הוא ואין לוקין על עשה.

דף מב.

אמר רב חסדא זו הברייתא לר' יהודה היא דתניא ושור ושה שרוע וקלוט נדבה תעשה אותו פי' אותו שהוא בעל מום אתה מתפיסו נדבה לבדק הבית ואי אתה מתפיס תמימים לבדק הבית אלא לנדר מתפיס תמימין מכאן אמרו כל המתפיס תמימים לבדק הבית עובר בעשה דלאו הבא מכלל עשה עשה הוא ואין לי אלא בעשה בלא תעשה מנין ת"ל וידבר ה' אל משה לאמר לימד על הפרשה כולה שהיא בלאו דברי ר' יהודה א"ל ר' לבר קפרא והיכן אתה מוצא בזה הפסוק לאו אמר ליה דכתיב לאמר לא יומרו דברים מכאן למדנו כל המימר ממה שכתוב ואפילו עשה עובר בלאו שהרי המיר דבי רב אמרי כן פרשו לאמר לא אמר כלומר על כל מצוה שבתורה גזר עליהן בלאו:

מי תשמיש של נחתום ישפכו מפני שהן נקוין ומחמיצין פירורי העיסה הנגררים מן המים שנשתמש בהן כמו שרוחץ אותם נקוין ומחמי' ואוקימ' אי נפישי דקוו וקיימו נשפכין במקום מדרון ואי לא נפישי אלא נבלעין ממקומן שופכין אפילו במקום האשבורן.

אמר רב יהודה אין לשין אלא במים השאובין מאתמול ולנו בלילה דאינון מיא ביתו ונצטננו הרבה:

דרש רבא אין לשין בחמה ולא במים הגרופין ולא במים חמין ולא אפילו במים שהוחמו בחמה פי' גרופין מושכין דכתיב (שופטים ה' כ"א) נחל קישון גרפם כלומר משכם ולא תגביה היד מן התנור כלומר לא תניח הפת מוטל ותתעסק בדבר אחר עד שתגמור את הפת ויש אומרים לא תגביה ידה מן הפת עד שתדבקהו בתנור וצריכה שני כלים במים אח' שמקטפת בו הפת בתוך התנור ואח' שמצננת ידיה עברה ולשה בחמין או במים גרופין או באלו כלן מאי ופשט רב אשי עברה ולשה אסור וקיימא לן כותיה:

הדרן עלך כל שעה.

פ"ג ואלו עוברין בפסח כותח הבבלי ושכר המדי וחומץ האדומי וזיתום המצרי וכו' כותח הבבלי אסור בפסח משום קומניתא דאומא דהיא חמץ פת ניקודים ואסור לאכלו בבשר משום נסיובי דחלבא פי' נסיובא פי' ריפתא ספסקא פסולת הסלת פת קיבר צפירתי דלא אפתח יש מי שאומר שעירה שעדיין לא ילדה כלומר לא נפתחה רחמה ויש אומר עופות צפרים שמנות שלא ילדו:

דף מב:

שכר המדי רמי ביה שערי חומץ האדומי אין יינם של אדום מחמיץ עד שנותנים בו שעורים. פי' תמד דפורצני אחר שסוחטין הענבים נותני' שם על החרצנים שנים שלש' ימים ואחר כן סוחטין אותן היוצאת מהן נקראת תמד דפורצני והנותן מים בשמרי יין ומסננן היוצא מהן נקרא תמד דדוחקא:

זיתום המצרי' משום שערי דאית בהו:

זומא של צבעין. משום מיא דחיורא:

עמילן של טבחים. הפת שעושין לשאוב הזוהמא של בשר נקרא עמילן של טבחים:

קולן של סופרים. ויש מי ששונה קולה והדבר אחד הוא והוא אל נשי שמדבקין בו הסופרים ניירותיהם. אלו כולן השנויי' במשנתנו במקום שיש בתוכן מים אבל אין בהן מים הא קיי"ל מי פירות אין מחמיצין ומצאנוהו מפורש בתלמוד ארץ ישראל אלו עוברין בפסח וכו' אמר ר' מונא וכולהו על ידי מוי:

כותח הבבלי הוא דיהיב בגויה קמחא דשערי. תאני ר' חייא שלשה מיני מדינה הן הכותח והשכר והחומץ וארבעה מיני אומנות זיתום מעשה אומנות הרופאים וזומא של צבעים ועמילן של טבחים וקולן של סופרים.

ר' אליעזר אומר אף תכשיטי נשים תריצנא טיפולי נשים:

דף מג.

תניא אמר ר' יהושע וכי מאחר ששנינו כל שהוא מין דגן הרי זה עובר בפסח למה מנו חכמים את אלו כותח הבבלי ושכר המדי ושאר המנויין במשנה והלא בכלן יש בהן מין דגן אלא כדי שיהא בקי בהן ובשמותיהן כי ההוא דאמר להו הבו לי מידי למכלא ביה רפתא שמע דקאמרי הבו ליה כותחא הוה בהדיה בשרא כיון דשמע כותח פירש דידע דאית ביה נסיוביה דחלבא:

הרי אלו באזהרה ואין בהן משום כרת. אמרינן מאן האי תנא דאית ליה חמץ דגן גמור על ידי תערובות כגון כותח הבבלי וכיוצא בו ונוקשא בעיניה כגון עמילן של טבחים וזומן של צבעין וקולן של סופרים בלאו אמר רב יהודה אמר רב ר"מ הוא דתניא שיאור ישרף וכו' ואוקימנא [דשיאור] דקרי ליה ר"מ שיאור והוא הכספת פנים תני ישרף וכן שיאור דקרי ליה ר' יהודה שיאור והוא כקרני חגבים תני ישרף ושיאור דר' מאיר דהוא הכספת פנים כגון נוקשא בעלמא הוא אומר ר' יהודה נותנו לפני כלבו כלומר מותר בהנאה. ור'

מאיר אומר האוכלו בארבעים מיהא שמעינן לר' מאיר דאמר נוקשה בעיניה בלאו פי' נוקשה שאינו חמץ גמור וכל שכן חמץ על ידי תערובות.
רב נחמן אמר מתני' ר' אליעזר היא דתניא על חמץ דגן גמור ענוש כרת ועל עירובו בלאו דברי ר' אליעזר וחכמים אומרים על עירובו בולא כלום שמעי' ליה לר' אליעזר דאמר חמץ דגן גמור על ידי תערובת בלאו וכש"כ נוקשא בעיניה רב יהודה לא אמר כרב נחמן אמר לך רב יהודה ר' אליעזר לא אמר אלא ע"י תערובות שהוא בלאו אבל נוקשא בעיניה לא:
תניא כרב יהודה כל מחמצת לא תאכלו לרבות כותח הבבלי ושכר המדי וחומץ האדומי יכול יהא ענוש כרת ת"ל כי כל אוכל מחמצת לא תאכלו על חמץ דגן גמור ענוש כרת ועל עירובו בלאו מאן שמעת ליה בהדיא על עירובו בלאו ר' אליעזר ואלו הני דפשיטנא דאינון נוקשא בעיניה זומא של צבעין ועמילן של טבחים וקולן וזיתום שיירינהו ש"מ דלית ליה לר' אליעזר נוקשה בעיניה בלאו ואיתוקמא דמתני' ר"מ היא. ואפי' הכי דרשינן טעמא דר' אליעזר עירובו בלאו מנא ליה ופשטי' מדוקיא דקרא מדהוה ליה למכתב מחמצת לא תאכלו וכתב כל מחמצת לא תאכלו ואפי' ע"י תערובות בלאו ואם תאמר אי הכי אפי' כרת נמי ליחייב דהא כתיב מחמצת ונכרתה ודחי' ההוא (מחמץ) [מחמצת] דכרת מיבעי ליה להכין אין לי חמץ שנתחייב עליו [כרת] אלא חמץ שנתחמץ מאיליו נתחמץ ע"י ד"א כגון ע"י שאור וכיוצא בו מנין ת"ל כי כל אוכל מחמצת ונכרתה לרבות את שנתחמץ מחמת ד"א אי הכי מחמצת דלאו נמי להכי הוא דאתא ושנינן טעמא דר' אליעזר דדריש מכל מחמצת ואפילו עירובו אי הכי כרת נמי הכתיב ביה כל ההוא כל לרבות הנשים שחייבות בחמץ ודייקי' דוקיא דהני קראי בלאו דחמץ כתיב כל מחמצת לא תאכלו כתב כל מחמצת לרבות כל המחמיצין ואפי' ע"י תערובת לא תאכלו לאוקמיה בלאו. וכרת דחמץ כתיב ביה (לא תאכל) [כי כל אוכל] מחמצת בא ללמד לכל בני אדם שהן האוכלין שנאמר כי כל מחמצת ונכרתה (ולא) [ועוד] כתיב כי כל אוכל מחמצת ונכרתה חד כתיבא לרבות כי כל מי שיאכל ואפי' נשים וראיה מדלא כתיב אוכל כל מחמצת ונכרתה אלא כתיב כי כל אוכל מחמצת ונכרתה ש"מ לאוכלין קא מזהיר ואפילו נשים חייבות באכילת חמץ ומוזהרות באכילת מצה בפסח:

דף מג:

ואמרי' מאי חזית דהאי כל דכרת מרבית לנשים בכרת וממעט עירוביו בכרת ואמרי' מסתברא קאי באוכלין מרבה אוכלין כלומ' כתב כל אוכל לרבות כל אדם האוכל ואפילו

נשים וכתיב כל מחמצת לרבות כל המתחמץ ואפילו ע"י תערובת בלאו אבל לית ליה אורחא דקרא כדקאי באוכלין למשבק אוכלין לרבויי נאכלין ואמרינן איני דכל היכא דקאי באוכלין לא מרבה נאכלין והתניא כי כל אוכל חלב מן הבהמה אשר יקריבו ממנה קרבן לה' אין לי אלא חלב תמימים הראויה ליקרב חלב בעלי מומין מנין ת"ל מן הבהמה חלב חולין מנין ת"ל כי כל והא הכא כי כל אוכל חלב כתיב דמשמע אוכלין וקאי באוכלין וקא מרבי חלב חולין הנאכלין ושני' היכא דליכא אוכלין מרבה נאכלין אבל היכא דאית ליה לרבות אוכלין כגון הנשים לא שבק אוכלין ומרבה נאכלין ורבנן דלית להו לאו בעירוביו משום דלא דרשו כל אם כן נשים שחייבות בכרת מנא להו ושני' כל לא דרשי כי כל דרשי ובכרת כתיב כי כל אוכל מחמצת ונכרתה:

ואקשי' לר' אליעזר נימא כל לרבות נשים כי כל לרבות עירובין בכרת דתניא שאור לא תקטירו אין לי אלא כולו מקצתו מנין ת"ל כל שאור פי' כלום משאור. אפי' מקצתו. עירובו מנין ת"ל כי כל שאור לרבות עירובו מאן שמעת ליה דדרש כל ר' אליעזר ודרש כי כל לרבות עירוביו ועלתה בקשיא:

אמר ר' אבהו א"ר יוחנן אין היתר מצטרף לאיסור חוץ מאיסורי נזיר שהרי אלו אמרה תורה משרת ענבים הייתי למד שמשרת ענבים אסור למה כתב כל לאסור עירוביו:

זעירי אמר אף שאור בבל תקטירו היתר מצטרף לאיסור ואם יש מקצת שאור ומצה משלים לכזית חייב כמאן כר' אליעזר דמרבה עירוביו מבל [יראה] אקשי' אם כן הוא כי זעירי אליבא דר' אליעזר [קאמר] אמאי אמר שאור ותו לא אפילו.

דף מד.

כותח הבבלי לרבי אליעזר היתר מצטרף לאיסור והוה ליה לזעירי למימנינהו לכלהו ושנינן אין הני כלהו היתר מצטרף לאיסור נינהו מיהו לא הזכיר זעירי השאור לבדו אלא לאפוקי מדאביי דאמר יש הקטרה בפחות מכזית אתא זעירי לאשמועינן דאין הקטרה בפחות מכזית ובעי צירוף להשלימו:

אקשי' לר' אבהו ולר' יוחנן ליכא מידי אחריני דהיתר מצטרף לאיסור והתניא מקפה של חולין והשום והשמן של תרומה ונגע טבול יום במקצתו לא פסל אלא מקום מגעו והוינן בה מקום מגעו במקפה אמאי פסול ואמר משמי' דר' יוחנן הואיל וזר לוקה על המקפה בכזית מאי לאו משום דמקפה שהיא היתר מצטרף לאיסור לשום ולשמן שהן איסור ונעשית המקפה כלה איסור לפיכך זר האוכל ממנה לוקה אלמא לרבי יוחנן איכא דברים דהיתר מצטרף לאיסור מדאורייתא ושנינן לעולם לית ליה והכא כגון דאיכא במקפה

שאכל הזר יש באותה אכילה כזית מן השום והשמן של תרומה ונצטרף השום והשמן ונעשו כזית ולפיכך לוקה שאינו לוקה אלא על התרומה ולא על המקפה ושיעור אכילה שמצטרפת מעט מעט עד שמצטרפין לכזית בכדי אכילת פרס דתני' אכל וחזר ואכל אם יש מתחלת אכילה ראשונה עד סוף אכילה אחרונה שיעור כדי אכילת פרס מצטרפי' וכמה היא כדי אכילת פרס מצאנו ששיער ר' חצי פרס שתי ביצים ואחד מעשרים בביצה נמצא הפרס ארבעה ביצים ואחד מעשרה בביצה ומפורש בעירובין פרק כיצד משתתפין בתחומין ואקשי' אי הכי בכותח הבבלי נמי נימא איכא כזית אוכל מקומניתא דאומא בכדי אכילת פרס ואמאי פליגי רבנן ואמרי בולא כלום ואמרינן שאני כותח הבבלי דלא משכחת בי' כזית בכדי אכילת פרס אי דקא גריף ואכיל כותח כגון אכילת הביצה בטלה דעתו כלומר אין זה דרך ארץ ואי דקא שטר ואכיל שהוא כעין טבילת פת במרק ליכא כזית מקומניתא דאומא כשיעור שעה כדי שיאכל אדם פרס ואם הוא יותר מזה השיעור אין מצטרפין וראשון ראשון בטל:

דף מד:

ומותבינן מיהא שתי קדירות אחת של חולין ואחת של תרומה ולפניהם שתי מדוכות באחת תבלין של תרומה כו' ושנינן הנח לתרומת תבלין דאינה מן התורה לפי שאינם מיני תבואות ומותבי' תוב שתי קופות של חולין ושל תרומה ולפניהם שתי סאין אחת של חולין ואחת של תרומה ונפלו אלו לתוך אלו מותרין שאני אומר חולין לתוך חולין נפלו ואי כזית בכדי אכילת פרס מדאורייתא מצטרף כל ספק דאורייתא לחומרא אמאי תאני שאני אומר חולין לתוך חולין נפלו נמצא מיקל ומשני' כי תניא ההיא בתרומה בזמן הזה שהיא מדרבנן ואקשינן מדרך אחרת ומשרת להיתר מצטרף לאיסור הוא דאתא ההוא מיבעי ליה לכדתניא משרת ליתן טעם כעיקר שאם שרה ענבים במים ויש בהן טעם יין אסור ומכאן אתה דן לכל התורה כולה ומה נזיר שאין איסורו איסור עולם אלא עד מלאת ימי נזרו בלבד ואין הנאת היין עליו אסורה אלא שתייתו בלבד [ויש היתר לאיסורו] ואפי' זה היין בעצמו שנאסר לו אחר מלאת ימי נזרו הוא מותר בו שנא' (במדבר ו' כ') ואחר ישתה הנזיר יין עושה משרת ענבים שאין בו אלא טעם יין כענבים עצמן כלאים שאיסורן איסור עולם שנא' (ויקרא י"ט י"ט) את חקותי תשמרו חקים שחקקתי לך כבר כי באיסורן הן לעולם ואיסורן איסור הנאה דכתיב (דברים כ"ב ט) פן תקדש המלאה הזרע ודרשי' לה תוקדש תוקד אש ואין היתר לאיסורו דלשריפה אזיל אינו דין שיהיה בו טעם כעיקר והוא הדין [לערלה] בשתים שאיסורן איסור הנאה שנא' (ויקרא

י"ט כ"ג) ערלים לא יאכל ודרשי' ביה אחד איסור הנאה ואחד איסור אכילה ואין היתר לזה האילן באלו שני ערלה כלל לא בו ולא בפירותיו אבל אחר כן מותר הפירות והאילן והרי משרת להכי הוא דאתא ומשני רבי יוחנן זו הברייתא לרבנן היא ואני לא אמרתי אלא אליבא דרבי עקיבא דתניא רבי עקיבא אומר אפילו שרה פתו ביין ואכל כזית מפת ומיין חייב אבל הא דתנן ר' עקיבא אומר אפי' שרה פתו ביין ויש בו כדי לצרף כזית אסור דחויה היא ודחי' ממאי דחצי זית פת וחצי זית יין עלייהו דמצטרפי ואסור דלמא כזית מיין לחודיה קאמר וקמ"ל אע"ג דליתיה היין לחודיה במקום אחד כיון דאית ביה שיעור לאיצטרופי כזית אסור:

ואמרי' ורבי עקיבא דמפיק כל משרת להיתר מצטרף לאיסור ליתן טעם כעיקר שאסור מנא ליה ואמר מבשר וחלב שאין בחלב אלא טעם בשר וכן בבשר טעם חלב ואסירי כך כל התורה טעם כעיקר אסור ורבנן האי חדוש הוא דאי תרו לבשר כולי יומא בחלב שרי ואי מבשל להו בהדי הדדי אסירי ומאי שנא בישול משריה אלא חידוש הוא ור' עקיבא מחידוש היכי גמר ואמרי' אלא רבי עקיבא מגיעולי נכרים גמר לכל התורה כולה דהא גיעולי נכרים טעמא בעלמא הוא וכתיב (במדבר ל"א כ"ג) כל דבר אשר יבא באש תעבירו באש ותניא דברים שנשתמש בהן על ידי חמין כגון יורות וקומקמוסין ומחמי חמין מגעילן ומטבילן כו' וקתני בסיפא וכלן שנשתמש בהן עד שלא הטביל ולא הגעיל ולא ליבן אסור ואוקימנא למאן דתאני נותן טעם לפגם אסור. ורבנן בכל התורה כולה נותן טעם לפגם שרי דילפינן מנבלה דכתיב בה (דברים י"ד כ"א) תתננה ואכלה וכתיב בטריפה (שמות כ"ב ל') לכלב תשליכון אותו ודייקי' מינה אם נפגמה ונפסלה מלאכל הכלב פרחה ממנה תורת טומאת נבלה וגיעולי נכרים כיון דנותן טעם לפגם מותר והכא כתיב אסור חידוש הוא ומחידוש לא גמרי' ורבי עקיבא אומר אינו חידוש כדרב חייא בריה דרב הונא דאמר לא אסרה תורה אלא קדרה בת יומה דנותן טעם לשבח הוא ורבנן אפילו קדרה בת יומה אי אפשר דלא פגמה פורתא ומפורש בע"ז:

דף מה.

ותוב אקשי' ורבי עקיבא למה לא למד לתורה כולה מיהא נמי הכי משרת להיתר מצטרף לאיסור ומכאן אתה דן לכל התורה כלה ודחי' משום דהאי נזיר וחטאת שני כתובין הבאין כאחד ואין מלמדין נזיר הא דאמרן חטאת דתניא כל אשר יגע בבשרה יקדש יכול אע"פ שלא בלע ת"ל בבשרה עד שיבלע בבשרה יקדש להיות כמוה שאם פסולה היא תפסל ואם כשרה היא תאכל כחומר שבה פי' החטאת נאכלת ליום ולילה

והשלמים לשני ימים ולילה אם ניתז (מדם) החטאת שנשחטה היום על חתיכת בשר שלמים שנשחטו מאתמול נאכל הבשר בתורת שלמים בו ביום בלבד אבל לא בלילה כבשר החטאת ואם נשחטו שניהם היום נאכל בתורת חטאת היום והלילה בלבד אבל לא למחר כשאר בשר שלמים הנה ההיתר נצטרף לאיסור וזהו פי' נאכל כחמור שבהן פעמים נאכל בתורת שלמים ופעמים נאכל בתורת חטאת כי השלמים שנשחטו מאתמול היום מותר ובלילה אסור באכילה והחטאת שנשחטה היום מותרת באכילה כל הלילה נמצאו השלמים בזה חמורין מן החטאת:

ורבנן כי אמרי' שני כתובין הבאין כאחד היכא דתרוייהו חולין או תרוייהו קדשים נינהו אבל חד חולין והוא הנזיר וחד קדשים והוא חטאת מצרך צריכי ולא קרינן בהו שני כתובין הבאין כאחד ונדחו הדברים וחזרו ואמרו חטאת להיתר מצטרף לאיסור ומשרת ליתן טעם כעיקר ומכאן אתה דן לכל התורה כלה איסור שבתורה בין בזה ובין בזה ור"ע תרגמה ליתן טעם כעיקר [גמרינן] מגיעולי נכרים חטאת ונזיר תרוויהו להיתר מצטרף לאיסור והוו להו שני כתובין הבאין כאחד ואין מלמדין ומקשי' רב אשי אליבא דרבי עקיבא הא דתניא מכל אשר יעשה מגפן היין מחרצנים ועד זג לימד על איסור נזיר כגון חצי זית חרצן וחצי זית זגין שמצטרפין זה עם זה השתא לרבי עקיבא חצי זית פת שהוא היתר וחצי זית יין מצטרפי חרצן [וזג] ששניהן אסורין לנזיר מיבעיא ושני' פת ויין ביחד אבל זה בעצמו וזה בעצמו לא מצטרפי חרצן וזג אפילו בזה אחר זה מצטרפי:

מתני' בצק שבסדיקי ערבה אם יש כזית במקום אחד חייב לבער ואוקי' רב יהודה הא דתנן כזית במקום אחד במקום שיש בו סדק או נקב ונתן זה הבצק לסתמו שנמצא עושה מלאכה ובטל אע"פ שהוא כזית ש"מ דפחות מכזית אפילו במקום שאין עשוי לחזק אינו חייב לבער:

דף מה:

ואיכא דמתני לה לדרב יהודא אסיפא דקתני ואם לאו בטל במיעוטו ודייקינן לא שנו פחות מכזית בטל אלא במקום שעשוי לחזק שנעשה כעץ אבל כזית אפילו במקום העשוי לחזק אסור וחייב לבער וכן במקום שאין עשוי לחזק אפי' כל שהוא אסור. תניא כלישנא קמא תניא כלישנא בתרא קשיין אהדדי אמר רב הונא סמי קמייתא דקילתא היא מקמי בתרייתא דהיא חמירתא ורב יוסף אמר תנאי היא דתניא פת שעפשה חייב לבער מפני שיכול לשוחקה ולחמץ בה כמה עיסות אחרות ר' שמעון בן אלעזר אומר

בד"א במקויימת לאכילה אבל כופת שאור וייחדה לישיבה בטלה מכלל דת"ק סבר כל זית כזית אע"ג דמבטל ליה לא בטל דת"ק סבר כל כזית דתניא כלישנא קמא.
אמר ליה אביי לרב יוסף שנית כזית פחות מכזית מאי אלא הא והא ר' שמעון הא דתניא כזית במקום העשוי לחזק חוצץ ועובר במקום לישה אבל פחות מכזית לא והתניא כזית במקום העשוי לחזק אינו חוצץ ואינו עובר שלא במקום לישה וכל שכן פחות מכזית שאפי' במקום שאין עשוי לחזק אינו עובר:
אמר רב אשי לא תימא שלא במקום לישה אחורי אגנא כגון ספל שלשין בה אלא על שפת אגנא הוא שלא במקום לישה ומדחזי' רב אשי דפשיט שינויא דאביי ש"מ דהילכתא כותיה:
אמרי משמיה דרב הלכה כר' שמעון בכופת שאור והוא דטח פניה בטיט:
שני חצאי זיתים חמץ וחוט של בצק ביניהן רואין כל שאלו ינטל החוט ניטלין עמו כלומר חוט זה עב וחזק הוא חייב לבער מוקמינן לה [דמיירי] במקום העשוי לחזק (אפילו) ובמקום לישה דפחות מכזית אינו עובר אבל כזית עובר ואם החוט מצרפן נמצא כזית במקום אחד וחייב.
אמר עולא לא אמרו אם ניטלין עם החוט אלא בעריבה אבל בבית אפי' אין ביניהם חוט חייב לבער מאי טעמא זמנין דכניש ונפלי אהדדי והוו להו כזית במקום אחד:
איבעי' להו בית ועלייה בית ואכסדרה שני בתים זה לפנים מזה מהו ועלו בתיקו וכל תיקו דאיסורא לחומרא:
ת"ר פת שעפשה ונפסלה מלאכל אדם והכלב יכול לאכלה מטמאה טמאת אוכלין בכביצה ונשרפת עם הטמאה בפסח.
משום רבי נתן אמרו אין מטמאה וקיימא לן כת"ק דתנן כוותיה.
כלל אמרו (בנותרות) [בטהרות] כל המיוחד לאכל אדם טמא עד שיפסל מלאכל הכלב:
ת"ר עריבת העבדנין שנתן לתוכה קמח בשנים עשר או בשלשה עשר לניסן חייב לבער באחד עשר אין חייב לבער וכ"ש מקדם בד"א שלא נתן לתוכו עורות אבל נתן לתוכו עורות אפי' שעה אחת אינו חייב לבער וכן הלכה:
תוספתא הקילור והאספלנית והרטיה שנתן לתוכן קמח אין צריך לבער מלוגמא שנסרחה אין צריך לבער:

דף מו.

וכן לענין הטומאה אם בצק זה שבעריבה מקפיד עליו לקלפו חוצץ ולא עלתה לו טבילה ואם רוצה בקיומו כדי להיות הסדק סתום הרי הוא כעריבה ואינו חוצץ ואקשינן וכן לענין הטומאה מכלל שדין זה כדין זה והא בפסח בשיעור כזית חייב ובטומאה בקפידא תליא מילתא ואינו דומה זה לזה ואמר אביי וכן לענין צירוף טומאה וכי קתני לענין טומאה בפסח ובשאר ימות השנה איכא פלוגתא כיצד כגון דאיכא פחות מכביצה אוכלין בהאי עריבה ואית בה כזית בצק ונגעי בה בפסח דאיסורא חושבו להאי בצק ולמשקליה קאי מצטרף ואי נגעה בה טומאה איטמי אבל בשאר ימות השנה אם מקפיד עליו ובעי למשקליה מצטרף ואי לא לא אלא הרי הוא כעריבה דלא מצטרף ודחי רבא אי הכי מצטרף מיבעי ליה למתני במתני' אלא הכי קתני וכן להעלות טהרה לעריבה כגון שזו העריבה טמאה היא והטבילה ונמצא בה בצק בסדקיה בפסח דאיסורא חושבו וחייב לבערו חוצץ ולא עלתה לה טבילה בשאר ימות השנה אם רוצה בקיומו הרי בצק זה כעריבה ועלתה לו טבילה ואינו חוצץ ואוקמה רב פפא הכי וכן לענין טומאה להוריד טומאה לעריבה היכי דמי כגון דדביק בצק בהאי עריבה ונגע שרץ בבצק בפסח דחייב לבערו לאו כגופה דעריבה דמי ולא נטמאת העריבה בשאר ימות השנה אי מקפיד לקלפו ולא נחתה לה טומאה לעריבה ואם רוצה בקיומו הרי הוא כעריבה וכאלו נגע השרץ [בעריבה] ונטמאת:

בצק החרש אם כיוצא בו שהחמיץ. כלומר אם יש מי שלש בבת אחת עמו והחמיץ אותו הבצק גם זה אסור שחמץ הוא ואע"פ שהוא חרש ואין אדם יכול להרגיש בו אין שם כיוצא בו אם שהה משעה שגמר הלישה כשעור הליכת מיל אסור שודאי החמיץ:

אמר ר' אבהו אמר ריש לקיש לגבל כגון שיש לפניו המגבל בטהרה ולתפלה כגון שצריך להתפלל ויש לפניו מים ליטול ידיו ולנטילת ידים רוצה לאכל ואין לו מים ליטול ידיו ארבעת מילין פי' אם יש גבל העושה עיסתו בטהרה או אם יש מים ברחוק ארבעת מילין לפניו ימתין עד שיגיע לגבל ההוא שעושה בטהרה ויעשה לו עיסתו בטהר' וכן לא יתפלל ולא יאכל עד שיגיע למים ויטול ידיו:

והני מילי דבעינן ד' מילין לפניו אבל לאחריו אפי' מיל אחד אין מטריחין אותו לחזור אלא עושה עיסתו במה שמזדמן לו ומקנח ידיו ומתפלל גם אוכל בבלאי חמתות בלא נטילה. וכן עבודת העור בהלוך ארבעת מילין נקרא עבודה ונטהר העבודת העור בהלוך מפורש בפרק העור והרוטב (חולין דף קכב) מתני' כיצד מפרישין חלה בטומאה.

דף מו:

ביום טוב כו' נימא בטובת הנא' קא מיפלגי פי' אותה הנאה שיש לו לישראל לתת חלתו לאיזה כהן שירצה אע"פ שעיקר חלה חייב ליתנה לכהן אבל יש לו לבחור כהן לתתה לו שיחזיק לו טובת אותה הנאה ממון הוא ור' אליעזר אומר דממונו הוא וחייב עליה בבל יראה ובל ימצא ור' יהושע אומר אינו ממונו דאי מקדש בה אשה אינה מקודשת לפיכך אינו חייב עלי' כלל ודחי' לא כ"ע טובת הנאה אינה ממון ובהואיל פליגי ר' אליעזר סבר הואיל אי בעי מתשיל עליה ומפריש עליה כלומר הולך אצל חכם ואומר טעיתי וקריתי עליה שם חלה ומתירה לו החכם ויוצאת לחולין ונמצאת ממונו לפיכך עכשיו חייב עליה ור' יהושע סבר לא אמרי' הואיל השתא מיהא לא איתשל עלה מי יימר דמיתשיל עלה:

איתמר האופה מיום טוב לחול רב חסדא אמר לוקה דהא לא חזי ליה האידנא רבה אומר אינו לוקה הואיל ואי מקלעי ליה אורחים חזי ליה השתא נמי לא לקי אמר ליה רבה לרב חסדא בשלמא לדידי דאית לי הואיל לפיכך אופין מיום טוב לשבת כיון דלא אפשר שרינן ליה אלא לדידך דלית לך הואיל איך אופין מיום טוב לשבת אמר ליה משום עירובי תבשילין אמר ליה משום עירובי תבשילין שרינן איסורא דאורייתא שלוקין עליה אמר ליה מדאורייתא יום טוב מכין לשבת ורבנן הוא דגזרו כדי שיאמרו מיום טוב לשבת אסור קל וחומר מיום טוב לחול וכיון דמנח עירובי תבשילין אית ליה הכירא ומותבי' עליה דרבה הא דתנן בהמה מסוכנת לא ישחוט וכו' ומשני משום הפסד ממונו גמר בלבו לאכול דאמר נשחט ונאכל קודם שתמות נבלה ואי אפשר לכזית בשר בלא שחיטה וכי קא שחיט לאכילה קא שחיט ואקשי' אהא דאמרי' מדאורייתא יום טוב מכין לשבת איני והתנן במנחות פי"א לחם הפנים נאכל לתשעה לעשרה לאחד עשר לא פחות ולא יותר כו' וקתני סיפא לפי שאינה דוחה לא את השבת ולא את יום טוב ושני' שבות קרובה התירו שבות רחוקה לא התירו כלומר יום טוב מכין לשבת שהוא אחריו אבל בלחם הפנים אינו מותר באכילה אלא לשבת הבאה שהיא שבת רחוקה לא התירה תורה ולרשב"ג דאמר משום ר' שמעון בן הסגן לחם הפנים דוחה יום טוב ואינו דוחה את יום צום כלומר אם חל יום הכפורים ערב שבת אינו דוחה אפיית לחם הפנים יום צום כמו שדוחה יום טוב קסבר אפי' שבת רחוקה התירו.

דף מז.

ומותיב רב מרי משתי הלחם ואי אמרת יום טוב מכין לשבת יום טוב ליום טוב אמאי אינו מכין דתנן בשתי הלחם לפי שאינן דוחות לא שבת ולא יו"ט ומשני' שאני קדשים דאמר קרא יעשה לכם לכם ולא לגבוה ור"ש בן הסגן [סובר] לכם מותר ק"ו לגבוה ופשוטה היא:

שלח רב חסדא לרבה (בר) [ביד] רב אחא בר הונא ומי אמרינן הואיל והתנן בפ' ואלו הן הלוקין יש חורש תלם אחד וחייב עליו שמונה לאוין ואלו הן החורש בשור וחמור [והן השור והחמור] מוקדשין חייב בשור אחת ובחמור אחר' כל אחת בפני עצמו וכלאים בכרם אחת והוא בשביעית ויו"ט שתים.

דף מז:

כהן ונזיר אבות הטומאה שתים הרי ח' לאוין ואי ס"ד אמרי' הואיל אחרישה ביום טוב לא ליחייב הואיל וראוי לכסות באותה החפירה דם צפור ודחי' אותו מקום שחורש בו אבנים מקורזלות הם דלאו בני כסוי נינהו. אמרי' והא ראוי לכותשן כלאחר יד כו' ואוקמה רב אשי במתונא פי' קרקע שיש בו לחלוחית ואינו ראוי לכסות בו ויש מי שאומ' טיט יבש:

ומותיב אביי המבשל גיד הנשה בחלב ביו"ט ואכלו לוקה חמש כו' ואי אמרינן הואיל אהבערה לא ניחייב הואיל וחזי ליה לצרכיה לבשל ולאכול ושני' אפיק הבערה ועייל גיד של נבלה. איני והתנן ר' חייא אומר לוקה שתים ושלשה על בישולו ואלו הן לוקה משום מבעיר אש שלא לצורך אכילה ולוקה משום מבשל גיד ביום טוב שאינו בר אכילה וכן משום בשר בחלב הרי שלשה בבישול ושתים באכילה משום אוכל גיד הנשה ומשום אוכל בשר בחלב ואם תוציא הבערה ותכניס גיד הנשה של נבלה ומשום אכילת נבלה יבואו שלשה על האכילה ושתים על הבישול והדר ומשני אפיק הבערה ועייל עצי מוקצה ואקשי' וכי מוקצה מדאורייתא הוא שלוקין עליו כו' והא את הוא דאמרת בעי מרב הונא ואמרי לה מרב חסדא הביא שה מן האפר פי' מן המדבר מקום המרעה ושחט תמיד ביום טוב מהו מי יש מוקצה לגבוה או לא ואמרת פשטה לן מהאי קרא ושה אחת מן הצאן [מן המאתים] ממשקה ישראל שה ולא בכור אחת ולא מעשר מן הצאן ולא מן הפלגס כלומר הפלגס פסול שאינו לא כבש ולא איל ומפורש במס' פרה.

דף מח.

מן המאה ממותר שתי מאות שנשתיירו בבור כלומר אפי' ערלה שהיא חמורה מן הכלאים עלתה (ונשתיירו) [ואם נשתיירו] מאתים מותרין הן מכאן לערלה שבטלה (במאה) [במאתים] ממשקה ישראל מן היין המותר לישראל מכאן אמרו אין מביאין נסכים מן הטבל יכול לא יביא מן המוקצה אמרת לא (יביא) ומה ראית להתירו גמרי' מטבל מה טבל מיוחד שאיסור גופו גרם לו יצא מוקצה שגופו תמים וכשר הוא ואיסור הכנה בא להרחיקו ואי ס"ד מוקצה אסור מן התורה איך מתירו ואיפריכא ומשני אפיק הבערה ועייל עצי אשרה ואזהרתיה ולא ידבק בידך מאומה מן החרם כו' ונדחת גם זו וכו' ואוקימנא אלא עייל עצי הקדש כו':

אמר רמי בר חמא מחלוקת ר' אליעזר ור' יהושע במתני' בהואיל ופליגי בדרבה ורב חסדא ר' אליעזר סבר הואיל ואי בעי הא מפריש ואיבעי הא מפריש כל חדא וחדא חזיא ליה ושרי ליה למכליה לפיכך לא תקרא לה שם עד שתאפה ור' יהושע סבר לא אמרינן הואיל וכיון דאיכא חדא דלא חזיא ליה אסור ודחי רב פפא דלמא לא היא עד כאן לא קא שרי ר' אליעזר למפייה אלא הואיל ובעידנא דקא אפי לה כל חדא וחדא חזיא ליה אבל האופה מיום טוב לחול דבעידנא דקא אפי לא חזי ליה לבו ביום דהא אית ליה אחרים אימא לך אסור ר' אליעזר ודחי רב מיאשא נמי הא דרמי דלמא עד כאן לא אסר ר' יהושע באפיית הפת שלא הופרשה חלה ממנה אלא משום דאית ביה פת אחת שאינה ראויה לא לו ולא לאחרים מכחו מפני שהיא חלה (לכהן) [טמאה] אבל הכא לענין האופה מיום טוב לחול דאי מקלעי ליה אורחים חזי להאכיל להו שרי ר' יהושע:

אמרוה הא דרמי קמי ר' זירא ולא קבלה אמר ליה ר' ירמיה אמאי לא קבלת אמר ליה ואמאי נקבלה דתניא בברייתא אמר (להם) [לו] ר' יהושע הרי (תנא) [הוא] עובר משום לא תעשה כל מלאכה כי אופה דבר שאינו ראוי לו ושתק ואי ס"ד בהואיל פליגי נימא ליה אינו עובר הואיל וכל חדא וחדא חזיא ליה אמאי שתיק ואלא מדאישתק לית ליה הואיל א"ל ר' ירמיה אי הכי הא דתנינא בברייתא אמר לו ר' אליעזר הרי הוא עובר משום לא יראה ולא ימצא ואשתיק ר' יהושע בברייתא הכי נמי (דהדר ביה) [דלא אהדר ליה] והא אהדר ליה במתני' לא זהו חמץ שמוזהרין עליו בבל יראה ובל ימצא אלא שתיק בברייתא ואהדר לי' במתני' ר' אליעזר נמי אימור אהדר ליה במכילתא אחריתא ואע"ג דמסתבר טעמא דר' יהושע ואמר אני אכריע כשאני אופה נמצאתי עובר על הוא לבדו יעשה לכם ועושה מעשה בידי וכשאני מניחה נמצאתי עובר ואיני עושה מעשה בידי.

תניא אמר ר' הלכה כר' אליעזר דאמר לא תקרא לה שם עד שתאפה ואע"ג דאין למדין ממשנה דהיא תלמוד סמכינן אהא דאמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כר' אליעזר שהרודה ונותן לסל הסל מצרפן דכלהו חדא טעמא היא:

ור' יצחק אמר הלכה כבן בתירא דאמר תטיל לצונן:

ואע"ג דפליגי ר' ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקה ור' נתן בשיעור אפיית עיסה והוא אמר בחטין קביין דעבדי קביין חטין פת טפי מדעבדי תלתא קבי שערי וטירחא דהני טפי מהני ור' נתן אמר בחטין שלשת קבין דשרירן כלומר חזקין ויש בהן שמנונית ועיסתן לא מחמעא הייא פי' מהרה לפיכך אפילו שלשת קבין מותר אבל שעורים שאינן חזקים אלא כחושין מתחמצת עיסתן מהרה לפיכך אין אופין שעורים אלא קביין קביין ומקשי' ואמרינן ר' ישמעאל אומר קבין חטין והא תניא שלשת קבין חטין והוא דאמר שלשת קבין שעורין והא תניא ארבעת קבין שעורין ושנינ' הא דאמר קבין חטין חיטי מעלייתא והא דאמר שלשת קבין חטין בחיטי חסיכתא רעים דקים כדמתרגמינן חסירתא ובישתא וכן בשעורים השעורים היפות שלשה קבין והרעות ארבעת קבין שנמצא עושות פת קבים חטים יפות כמו שלשת קבין רעות וכן בשעורים נמצא בין חטים יפות לחטים רעות שליש פחיתות ובשעורים רביע מכלל שהחטים הרעות כו' ודברים פשוטין הן:

אמר רב קבא מלוגנאה לפסחא וכן לחלה וזה וזה שיעורן אחד הוא כי קבא מלוגנאה הוא חמשת רבעים ועוד והן שיעור הקמח להוציא מהן חלה:

דף מח:

אמר רב יוסף הני נשי דידן. כלומר בני בתאי נהגו למיפא קפיזא קפיזא בפסח שהוא מקבא מלוגנאה ואמר להו אביי נתרחקו מאיסור דחמץ ואפקעו תורת חלה. אמר ליה לא מפקעינן מחלה אלא עבדין כר' אליעזר דתנן ר' אליעזר אמר הרודה ונותן לסל הסל מצרפן לחלה ואמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כרבי אליעזר בככרות שנושכות זו את זו ונראות כאלו נכנסות זו בתוך זו ואפי' בענין שאין נושכות הסל מצרפן:

בעי ר' ירמיה טבלא שאין לה לבזביז. פירוש לבזביז מסגרת מהו מי מצרפן לחלה דאויר כלי מצרף והא איכא אויר או דלמא תוך כלי מצרף והא לית ליה תוך ועלתה בתיקו:

תניא רבי אליעזר אומר הסל מצרפן לחלה וקיימ' לן כותיה ר' יהושע אומר תנור מצרפן רשב"ג אומר ככרות נושכות זו את זו מצטרפות:

מתני' ר"ג אומר שלש נשים לשות כאחת ואופות בתנור אחד זו אחר זו וזו אחר זו אע"פ שכולן (לשו) [יאפו] בתנו' אחד אחת מסיקה התנור ואופה והשניה אחריה והשלישי

אחריה וקמ"ל אע"פ שיהא הבצק שוהה כדי שלשה הסקות ושתי אפיות אינו בא לידי חמוץ וטוב לעשות כך אבל ארבע נשים ללוש כאחת לא נתברר כי התיר רשב"ג ללוש לקטף ולאפות אשה אחת והאחרת שלשה עמה ממתנת לה:
וחכמי' אומרים שלש נשים עוסקות בבצק אחת לשה וכשתתחיל לערוך אחרת לשה וזה שעורכת מסיקה ואופה וזו שלשה אחריה עורכ' וכשתתחיל הראשונה לאפות והשני' לערוך מתחלת השלישית ללוש נמצאת בבת אחת הראשונה אופה והשניה עורכת והשלישית לשה ואין אחת מהן ממתנת לחברתה אלא כולן עוסקות וזו היא ששנינו בחיצונה לשה היא מקטפת וחברתה לשה תחתיה מקטפת היא אופה וחברתה מקטפת תחתיה [והשלישית לשה] אופה היא לשה וחברתה אופה תחתיה [והשלישית מקטפת] וחוזרות חלילה כל זמן שעסוקות בבצק אינו בא לידי חמוץ:
ר' עקיבא אומר לא כל הנשים ולא כל העצים ולא כל התנורים שוין זה הכלל תפח תלטוש בצונן ויש אומרים תפח:
שיאור ישרף והאוכלו פטור סדוק ישרף והאוכלו חייב כרת כו' במשנתנו שנה לנו דברי ר' מאיר בלשון חכמים ובברייתא שנה לנו דברי ר' מאיר בלשון חכמים לרבי יהודה השיאור כקרני חגבים והסדוק שנתערבו סדקיו זה בזה ולר' מאיר שיאור שהכסיפו פניו כאדם שעמדו שערותיו סידוק כקרני חגבים מ"ט שאין לך סדק מלמעלה שאין בו כמה סדקין מלמטה ובתרוייהו האוכלו חייב כרת נמצא שיאור דר' יהודה סידוק לר' מאיר:
ת"ר אי זהו (סידוק) [שיאור] כקרני חגבים סידוק שנתערבו סדקיו זה בזה וזה וזה האוכלו חייב כרת ואקשי' מאן שמעת ליה דאית ליה האי סברא ר' יהודה וכי ר' יהודה מחייב אקרני חגבים כרת והתנן שיאור ישרף והאוכלו פטור דברי יהודה ושנינ' אימא זה וזה כלומר בין סידוק כקרני חגבים בין סידוק שנתערבו סדקיו זה בזה לר' מאיר אחד הוא כל סדק זה וזה חייב כרת וקי"ל כר' מאיר דשנה לן תנא בלשון דחכמים מתני' ארבעה עשר שחל להיות בשבת מבערין הכל מלפני השבת דברי ר' מאיר ר' אליעזר אומר תרומה מלפני השבת וחולין בזמנן וקיי"ל כר' אלעזר בר' צדוק:

דף מט.

תניא ר' אלעזר ברבי צדוק אומר פעם אחת שבת אבא ביבנה וחל ארבעה עשר להיות בשבת כו' מתני' ההולך לשחוט את פסחו ולמול את בנו ולאכול סעודת אירוסין בבית חמיו ונזכר כו' ורמינהי ההולך לאכול סעודת אירוסין בבית חמיו ולשבות שביתת הרשות יחזור מיד והכא קתני במתני' יבטל בלבו מכלל שאין מחייבין אותו לחזור ושנינ'

מתני' ר' יוסי היא דסבר סעודת אירוסין מצוה וביעור חמץ נמי מצוה מיהו ביעור חמץ אפשר לקיימה בביטול חמץ וישלים סעודת אירוסין שנמצא מקיים שתיהן. ובריייתא ר' יהודה דסבר סעודת אירוסין רשות כגון שביתת הרשות ולדברי הכל חייב לחזור מיד דתניא סעודת אירוסין רשות דברי ר' יהודה ר' יוסי אומר מצוה והשתא דאמר רב חסדא מחלוקת בסעודה שניה אבל בסעודה ראשונה אפי' ר' יהודה מודה דמצוה אפי' תימא מתני' ר' יהודה ובסעודה ראשונה שהיא מצוה ברייתא בסעודה שניה שהיא רשות:

תניא אמר ר' יהודה אני לא שמעתי אלא סעודת אירוסין בלבד אמר ר' יוסי אני שמעתי סעודת אירוסין וסבלונות:

ירושלמי לשבות שביתת הרשות לשבות אצל ר' או מי שהוא גדול ממנו אמר ר' יוסי בר בון גדול השלום שהוקש לשני דברים שחייבין עליהן כרת מילה ושחיטת פסח:

תניא א"ר אלעזר כל סעודה שאינה של מצוה אין תלמיד חכם רשאי ליהנות ממנה כגון מאי א"ר יוחנן כגון בת כהן [לישראל] או בת תלמיד חכם אצל עם הארץ לפי שאין זיווגן עולה יפה כדכתיב ובת כהן כי תהיה אלמנה וגרושה וזרע.

אמר רב כהנא אי לא נסיבנא כהנתא לא גלאי ומעשה דרב כהנא מפורש בהגוזל בתרא כי שמטיה לקויעיה להוא גברא וערק לארץ ישראל:

אמר ר' יצחק כל הנהנה מסעודת הרשות לסוף גולה שנא' אוכלים כרים מצאן ועגלים מתוך מרבק וכתיב בתריה לכן עתה יגלו בראש גולים:

ת"ר תלמיד חכם המרבה סעודתו בכ"מ לסוף מחריב את ביתו ומאלמן את אשתו ומייתם גוזליו ותלמודו משתכח ומחלוקות רבות [באות] עליו ודבריו אין נשמעין ומחלל שם שמים ושם אביו ושם רבו וגורם שם רע לו ולבניו עד סוף כל הדורות וקרו לו בר מיחם תנורא ובר מרקיד בי כובא ובר מלחך פנכי ובר מך רבעי:

דף מט:

תניא ר' אומר עם הארץ אסור לאכול בשר שנאמר זאת תורת הבהמה.

אמר ר' אלעזר עם הארץ מותר לנוחרו ביום הכפורים שחל להיות בשבת אמרו לו תלמידיו כו' ואסור להתלוות עמו בדרך:

ת"ר גדולה שנאה ששונאין עמי הארץ תלמידי חכמים כו' ונשותיהן כו' שנה ופירש יתר מכולן:

ת"ר ששה דברים נאמרו בעמי הארץ אין מוסרין להם עדות ואין מקבלין מהן עדות ואין מגלין להם את הסוד ואין ממנין מהם אפוטרופין על היתומים ואין ממנין אותן

אפוטרופין על קופה של צדקה ואין מתלוין עמהן בדרך ויש אומרים אף אין מכריזין על אבדתן ות"ק זימנין דנפיק מיניה זרעא מעליא יכין וצדיק ילבש:
מתני' וכן מי שיצא מירושלים ונזכר שיש בידו בשר קדש אם עבר צופים שורפו כו' פי' שם מקום שעומד שם וצופה בכל צד שורפו במקום שנזכר ואם לא עבר הצופים חוזר כו' עד כמה חוזרין ר"מ אומר בין חמץ בין בשר קדש כביצה ר' יהודה אומר זה וזה בכזית וחכמים אומרים בשר קדש כזית וחמץ (ככותבת) [כביצה] ואקשי' ורמינהי עד כמה מזמנין עד כזית ר' יהודה אומר עד כביצה מכלל דלר"מ כזית חשוב ולר' יהודה כביצה ומשני' ר' יוחנן מוחלפת השיטה כלומר חלף דברי ר' מאיר לר' יהודה ודברי ר' יהודה לר' מאיר כי תני מדבריהם על דבריהם.
אביי אמר לעולם לא תפוך והתם בענין זימון בקראי פליגי ר"מ סבר ואכלת זו אכילה ושבעת זו שתיה ומצינו אכילה כזית ור' יהודה סבר לא בעינן אכילה שיש בה שביעה ולא תהיה פחות מכביצה והכא בסברא פליגי ר"מ מקיש ליה לטומאה מה טומאה בכביצה אף חזרתו בכביצה ר' יהודה אומר כנותר מה נותר איסורו בכזית דאכילה כתיב ביה אף חזרתו:

דף נ.

וכיון שהזכיר אם לא עבר הצופים חוזר דש"מ עד הצופים מירושלים הוא חשוב הוצרך מהאי קרא והיה ביום ההוא יהיה על מצלות הסוס קדש לה' ואמר ר' יהושע בן לוי עתיד הקב"ה להוסיף על ירושלים עד שעה שהסוס רץ ומציל פי' חצי היום שהצל של סוס תחתיו ומפני זה פתח והיה ביום ההוא לא יהיה אור יקרות וקפאון פי' ר' אלעזר אור שהוא יקר בעולם הזה כלו כדכתיב (משלי ו כג) כי נר מצוה ותורה אור וכתיב (שמואל א ג א) ודבר ה' היה יקר בימים ההם קפוי הוא מצוי לעולם הבא וכל דבר מצוי ביד הרבים בזול הוא דכתיב (יואל ג א) ביום ההוא אשפוך את רוחי על כל בשר ונבאו ריש לקיש דרשו בתלמוד נגעים ואהלות שהוא יקר עכשיו כו' ור' יוחנן אמר אלו בני אדם שנראין בעולם הזה יקרים ונכבדים קפויים הם לעולם הבא כי הא דיוסף בריה דר' יהושע בן לוי חלש כאלו פרחה נשמתו איתפח אמר ליה אבוה מאי חזית אמר ליה עולם הפוך ראיתי עליונים למטה כלומר היקרים החשובים בעולם הזה כדכתיב (ישעיה יג יב) אוקיר אנוש מפז ואדם מכתם אופיר ראיתי אותם תחתונים במדרגה התחתונה והיורדים בעולם הזה ראיתי בעליה למעלה מאלו אמר ליה בני עולם ברור ראית כלומר האמת שם הוא שהוא לשם עליון הוא העיקר אמר ליה ואנו אנה מקומנו אמר ליה אנו חשיבותינו התם כי

הכא ושמעתי אשרי מי שיבא לכאן ותלמודו בידו יש מי שאומר שגורס על פה כי הלך וגרסתו עמו ויש מי שמפרש מי שיבא בכאן ומעשיו מיסדים ותלמודו שקיים כל מה שלמד נמצא כאלו הביא ראיותיו עמו והרוגי מלכות אין כל בריה ולשון יכולה במחיצתן ואסיקנא לאו ר"ע וחבריו דהללו מעלתן גדולה זולתי מצות הריגתם אלא שני אחים שהיו בלוד בשעה שנמצאת בת קיסר הרוגה ובקשו להרוג כל יהודי בשבילה ואמרו שני האחים אנו הרגנוה כדי להציל כל ישראל ונהרגו הן וכו':

והיה ה' למלך [על כל הארץ] ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד [יהיה] ה' אחד שאין שם בשורה רעה שצריך לומר ברוך דיין האמת אלא הטוב בכל שהכל טוב שאין שם רע ושמו אחד כר"נ בר יצחק דאמר בעולם הזה שמי נכתב ביוד הא ונקרא באלף דלת אבל בעולם הבא כולו אחד כשאני נכתב כך אני נקרא:

רבה סבר למדרשה בפירקא ולגלותו א"ל ההוא סבא זה שמי לעלם חסר ו' כתיב כלומר עלמיה [וזה] זכרי כשאני נקרא עכשיו באלף דלת ובעולם [הבא] בשמי שנא' זה שמי לעולם:

הדרן עלך ואלו עוברין.

מקום שנהגו לעשות מלאכה בערבי פסחים עד חצות עושין כו' ומתמהי' מאי אריא ערבי פסחים אפי' כל ערובה נמי דתניא העושה מלאכה בערבי שבתות ובערבי ימים טובים מן המנחה ולמעלה אינו רואה סימן ברכה לעולם ושני' התם עד המנחה ולמעלה הכא מחצות אי נמי התם ברכה לא חזי הכא בערב הפסח העושה מלאכה מחצות היום ולמעלה זולתי שהתירו להם חכמים משמתינן ליה:

דף נ:

גופא העושה מלאכה בערבי שבתות ובערבי ימים טובים ובמוצאי שבתות ובמוצאי ימים טובים מן המנחה ולמעלה ובתענית צבור אינו רואה סימן ברכה לעולם. תוספתא בתחלת יבמות יש זריז ונשכר דעביד מלאכה כל יום ואינו עושה שבת מן המנחה ולמעלה זריז ומפסיד שעושה כל השבוע ובערב שבת שפל ונשכר שאינו עושה מלאכה לא בכל השבוע ולא בערב שבת שפל ומפסיד כל השבוע יושב ובטל ובערב שבת עושה מלאכה:

גדול מעל שמים חסדך אלו העושין לשמה כי גדול עד שמים חסדך אלו העושין שלא לשמה שאע"פ שעושין שלא לשמה יש להם חסד כדרב יהודה אמר רב דאמר לעולם יעסוק אדם בתורה ובמצות אפי' שלא לשמה שמתוך שלא לשמה בא לשמה:

המצפה לשכר אשתו כדי להתפרנס ממנו. פי' מתקן משקל המטוה שטווה בכל יום ושכר הרחים שכירות מפני שהוא דבר מועט אינו רואה סימן ברכה בזה הדרך:
ת"ר ארבע פרוטות הן אין בהן ברכה שכר ברכה שבקשו עליהן אנשי כנסת הגדולה מלפני הקב"ה שלא יתעשרו שכר מתורגמנין הדרשנין שדורשין בשבת לצבור ועושין להן פסיקה נראה כאלו שכר שבת הוא והנושא והנותן במעות של יתומים קרוב לשכר ורחוק להפסד פעמים שאינו מדקדק היטב היטב ויתמי לאו בני מחילה נינהו ומעות הבאות ממדינת הים פעמים שילך [לאבוד] הכל בבת אחת כגון שנטבעה הספינה:
ת"ר כותבי ספרים תפלין ומזוזות הן ותגריהן ותגרי תגריהן וכל העוסקין במלאכת שמים לאתויי מוכרי תכלת אין רואין סימן ברכה ואם עסוקין לשמה מתברכין:
בני בישן נהוג שלא לילך בצידן בערב שבת ובאו בניהן ואמרו לו לר' יוחנן אבותינו היו עשירים ולא היו צריכים לעשות מלאכה בערב שבת ואנו עניים מהו לילך ולישא וליתן אמר להם כבר קבלו אבותיכם עליהם דכתיב ואל תטוש תורת אמך ופי' בירושלמי כי לפרש בים שאלוהו ואסר להם משום דסבר אסור לפרש בים הגדול אבל זה אפי' נדר נשאל ומתירין לו ולא אסר אלא דסבר אסור לפרש בים:

דף נא.

בני חוזאי נהגו להפריש חלה מן האורז שאינו חייב בחלה ואסקינ' אמר רב אשי חזינן אי רובא דבני חוזאי אורז אכלי לא ניכלה זר באנפייהו כי היכי דלא תשתכח תורת חלה מינייהו ואי רובא חיטי ושערי אכלי ניכלה זר להאי חלת האורז באפייהו כדי שיתברר להם שאין בה תורת חלה דחיישינן דלמא אתו לאפרושי חלה מן עיסה של אורז על עיסה של חטין דאתו למימר כיון שכלן חייבין בחלה מין אחד מהן זה פוטר את זה:
גופה דברים המותרים ואחרים נהגו בהן איסור אי אתה רשאי להתירן בפניהם אוקמה רב חסדא בכותאי מאי טעמא משום דסרכי אומרין הלא דבר פלוני היינו נוהגין בו איסור והיה מותר כן גם דבר זה מותר הוא ויבואו להתיר האיסור לפיכך כל דבר שנהגו בו איסור אין מתירין אותו להם ולאו כותאי בלבד אלא אפי' מקום שאינן בני תורה וחיישינן כי האי גונא אין מתירין להם כגון כבול שנהגו שלא לרחוץ שני אחים כאחד ונכנסו יהודה והלל בני ר"ג לרחוץ כאחד ולעזה עליהם כל המדינה אמרו לא ראינו כך מימינו ונשמט הלל ויצא לבית החיצון ולא רצה לומר מותרים אתם וכן בבירי נהגו שלא לצאת בשבת בקורדקייסין פי' מנעל שאין לו עקב והוא סנדי ויצאו יהודה והלל בקורדקייסין בשבת ולעזה המדינה עליהם כו' וכן בעכו נהגו שלא לישב על ספסלי גוים בשבת ונזדמן

לרשב"ג וישב בשבת בעכו על ספסלי גוים שיש להם בחנויות ולעזה עליו המדינה וכו' הנה אלו כלן לא רצו לומר להם מותרין אתם ושני' בני מדינות נמי כיון דלא שכיחי רבנן גבייהו אתו למסרך ולהתיר כמו שאמרנו על הכותים. שני אחים מאי טעמא כדתניא עם הכל אדם רוחץ חוץ מאביו וחמיו ובעל אמו והוא הדין לבעל אחותו וגזרו על שני אחים כאחד משום בעל אחותו:

תנא תלמיד לא ירחוץ עם רבו ואם רבו צריך לו מותר. ירושלמי ר' אלעזר בשם ר' אבון כל דבר שאינו יודע שהוא מותר וטעה בו באיסור נשאל ומתירין לו וכל דבר שיודע שמותר ונוהג בו באיסור נשאל ואין מתירין לו. כל הדברים תלוי אותן במנהג נשים דנהגן דלא למעבד עובדא ביומא דירחא מנהגא דלא עבדי באפוקי שבתא עד דתתפני סדרא ובשני ובחמישי עד דתתפני תעניתא מנהגא:

כי אתא רבה בר בר חנה בבבל אכל השומן דאייתרא דנהגו בבבל איסור כדגרסינן באלו טרפות [דף נ] דאקשתא של קיבה כ"ע לא פליגי דאסור והוא החלב שעליה מלמעלה דאייתרא אויא א"ר אמי מקמצין והכא בבבל נהגו בו איסור שמעיה דר' חנינא הוה קאי קמיה [דר' חנינא] אמר קמוץ (יהבו ליה) [והב לי] דאיכול חזייה דהוה מחסם א"ל בבלאי את (פום) [תפוס] שדי עול לגבי רבה בר בר חנה רב אויא ורבה בר נתן כדחזנהו כסייה להא דאיתרא דהוה אכיל ליה אמר להו אביי כותאי שוינכו שאין מתירין בפניהם דברים שנהגו בהן איסור ורבה בר בר חנה היכי עביד הכי והתנן נותנין עליו חומרי מקום שהלך לשם והנה בבבל שהוא שם עתה איסור היו נוהגין בה ופריק רב אשי דעתו לחזור הוה ומי שדעתו לחזור אין נותנין עליו חומרי אותו מקום שהלך לשם.

אמר ליה רבה בר בר חנה לבריה אני שראיתי את ר' יוחנן דאכל דאיתרא כדאי הוא ר' יוחנן למסמך עליו בפניו ושלא בפניו אתה לא תאכל לא בפני ולא שלא בפני מכלל שהבא מכח אחר שיראה מי שעשה מעשה אע"פ שהוא עושה כמותו אחרים אין סומכין עליו בפניו וכל שכן שלא בפניו.

דף נא:

איני והא איהו דאמר סח לי יונתן בן אלעזר דאיהו ר' שמעון בן יוסי בן לקוניא שנטל ספיחי כרוב ואכל ונטל ונתן לי אמר אני שראיתי את ר' שמעון בן יוחאי שאכל ספיחי כרוב בשביעית כדי הוא לסמוך עליו בפניו ושלא בפניו אתה בפני אכול שלא בפני אל תאכל וס"ל פליגי דידיה אדידיה:

מאי ר' שמעון דתנן בתרומות פ"ט ר' שמעון אומר כל הספיחי' אסורין חוץ מספיחי כרוב שאין בכיוצא בהן בירקות השדה וחכמים אומרים כל הספיחים אסורין ר' שמעון וחכמים אית להו האי דר' עקיבא דתניא הן לא נזרע ולא נאסוף את תבואתנו אמר ר' עקיבא מאחר שאין זורעין מהיכן אוספין מכאן לספיחים שאסורין פי' הן לא נזרע ומאי שאינו זורע ודאי שאינו אוסף אלא אפי' הספיחים שצמחו לא נאסוף אותם מכאן לספיחים שאסורין לאוספן בשביעית וכולי עלמא ספיחים אסורין ובספיחי כרוב פליגי רבנן סברי גזרינן ספיחי כרוב אטו שאר ספיחים חשיבי דאם נתיר ספיחי כרוב שמא יתירו הן שאר ספיחים יאמרו מאי שנא ספיחי כרוב משאר כל הספיחים חדא הוא ור' שמעון סבר לא גזרינן דהא אין כיוצא בהן בירקות השדה דנימא אתי לאחלופי בהו הני בהני הלכך לא גזרינן ומצינו במשנה ר' שמעון אומר כל הספיחין אסורין חוץ מספיחי כרוב שאין כיוצא בהן בירקות שדה מכלל שספיחי כרוב מותרין וגרסי' בגמרא ר' חמא בר עוקבא בשם ר' יוסי בר חנינא אומר מפני שדרכן לגדל אמהות יהו אסורין.

אמר ר' שמואל כל ירק אתה יכול לעמוד בין חדש בין ישן ברם הכא שלא ילך ויביא מן האיסור ויאמר מן האמהות הבאתי לכאורה ר' שמעון אומר כל הספיחי' מותרין משמע. ותו גרסינן ר' שמעון בן יוחאי הוה עבר בשמנוניתא חמא חד מלקט שביעית אמר ליה אסור אמר ליה ספיחין אינון ולית אנת דשרי אמר ליה ולית חברי חלוקין עלי וקרא עליו ופורץ גדר ישכנו נחש ואע"ג דאיכא לשנויי כי ספיחי כרוב היו מיהו כי מעיינת ביה בקצירת ספיחים חלקו כדתניא ספיחי שביעית אין תולשין אותן ביד אבל חורש כדרכו ובהמה רועה כדרכה מר סבר גזרינן ומר סבר לא גזרינן:

מתני' ההולך ממקום שעושין למקום שאין עושין כו' אקשינן אהא דתנן ואל ישנה אדם מפני המחלוקות וכי ממקום שאין עושין למקום שעושין אל ישנה אלא עושה והא אנן תנן נותנין עליו חומרי מקום שיצא לשם ובאותו מקום אין עושין ומשני אביי הא דתנן אל ישנה אירישא דקתני ההולך ממקום שעושין למקום שאין עושין אל ישנה ממנהג המקום שבא בו אלא ישב ולא יעשה.

רבא אמר לעולם אסיפא ההולך ממקום שאין עושין למקום שעושין נותנין עליו חומרי מקום שיצא משם וישב ולא יעשה ואם תאמר אל ישנה מפני המחלוקות שיבאו לומר כי הוא שישב בטל סבור הוא כי המלאכה אסורה והללו שעושין עוברין ואתו לאינצויי הכי רוצה לומר אין בזה מחלוקות כי יש לומר הרואה אותו יושב ובטל אומר אין לו מלאכה לעשות ולאו משום שאומר שהמלאכה אסורה הלא תראה כמה בני אדם יושבין ובטלין

מאנשי המקום בעצמו אומר פוק חזי כמה בטלני איכא בשוקא ולאו משום דמלאכה אסורה סבירא להו דקאמרי דבטל:

דף נב.

אמר ליה רב ספרא לר' אבא כגון אנא דידענא בקביעא דירחא ובני מקומי עושין שני ימים כי בעינא למיסק לארץ ישראל דלא עבדי אלא יום אחד בישוב לא עבידנא במדבר ארץ ישראל מהו לעשות ביום שהוא ברור לי שהוא חול מי אמור רבנן בכי הא מילתא במדבר ארץ ישראל נותנין עליו חומרי מקום שיצא משם או לא אמר ליה הכי אמר ר' אמי בישוב אסור במדבר מותר:

והא דשמתיה רב יוסף לבר נתן אסיא משום דאתא מבי רב לפומבדיתא ביום טוב שני דעצרת ואמר ליה אביי ולינגדיה מר אמר ליה רב [יוסף] דעדיפא מינה עבדי ביה כלומר השמתא חמורה מן המלקות דבמערבא מימני אנגדא דבר בי רב פי' מתקבצין אצל הרב ואין מלקין עד שיסכימו בהכאתו ולא מימנו אשמתא למה שלא תהיה שמתא אלא על דבר חמור ובדבר חמור אין חולקין כבוד לרב אלא משמתין אותו מיד לפיכך השמתא עדיפא היא מן המלקות:

איכא דאמרי נגדיה כו' ואמר דטבא ליה עבדי ליה דכי המלקות קלה היא מן השמתא דגרסי' באלו מגלחין בהאי ענינא דלא מימנו אשמתא דבר בי רב מאי שמתא אמר רב שם מיתה ושמואל אמר (שמיה) [שממה] יהא. אמר רב יוסף שדי שמתא אדנבי דכלבא והיא דידה עבדא ודברים ברורין הן:

כיוצא בו המוליך פירות שביעית כו' ואקשינן ולית ליה לר' יהודה נותנין עליו חומרי מקום וכו' ואמר רב שישא לעולם אית ליה ומלתא אחריתי קאמר במתני' דלא איתמרא בהדיא דמאחר שהורה שהמוליך ממקום שכלו למקום שלא כלו ממקום שלא כלו למקום שכלו הוצרך עוד לפרש המוליך פירות שביעית ממקום שלא כלו למקום שלא כלו ושמע שכלו מאותו מקום שהביאם ואתא לאוקמה דרבי יהודה לקולא ונדחה ואפיכנא למתני' ואוקימנא רבי יהודה לחומרא חייב לבער ות"ק לקולא אינו חייב לבער והכין פירושו ת"ק סבר כיון דאייתינהו ממקום שלא כלו למקום שלא כלו נסתלקו פירות אותו מקום שהביאו משם מעליו ואע"ג דכלו התם השתא כיון דלא כלו הכא אין חייב לבער.

ור' יהודה אומר לו צא והבא ממקום שהבאת אותם וכיון שאין שם מי יביא חייב לבער וכאלו הביאם עכשיו ממקום שכלו למקום שלא כלו שנותנין עליו חומרי מקום שיצא

משם לפיכך חייב לבער:
והא דאמר אביי ממקום שלא כלו למקום שכלו והחזירן למקומן שלא כלו ת"ק סבר הרי הן בחזקתן ור' יהודה סבר כיון דעילינהו למקום [שכלו] נאסרו ואתקפתא דרב אשי פשוטין הן.
ואוקמה רב אשי בפלוגתא דהני תנאי דתנן הכובש שלשה כבשין בחבית אחת ר' אליעזר אומר אוכלין על הראשון פי' אותו הכבוש שכבש מתחלה ור' יהושע אומר אף על האחרון כו' והכי קתני במתני' וכן הכובש שלשה כבשין בחבית אחת ולא כלה הכל אלא אפי' נשאר אחד מהן אינו חייב לבער רבי אליעזר אומר כיון שכלה אחד מהן חייב לבער שאומר לו צא והבא לך אף אתה וכיון שאינו מוצא להביא חייב לבער נמצא ר' יהודה דמחמיר כרבי אליעזר.

דף נב:

וגרסי' בירושלמי מאי טעמא דר' אליעזר הראשון נותן טעם באחרון מ"ט דרבי (אליעזר) [יהושע] אחרון נותן טעם בראשון:
רבינא אמר בפלוגתא דהני תנאי דתניא אוכלין בתמרים עד שיכלה האחרון שבצוער רשב"ג אומר אוכלין על של בין הכיפים פי' הנסבכין בין האמידין שאיפשר לאדם ללקטן ואין אוכלין על של בין השיצים כגון שנסבכו על קוצין שמכין היד שכל הרואה אותן מתיאש מהן ואין נכשרין אלא לעופות. ת"ק כי הני ור' יהודה אומר אומרים לו צא והבא לך אף אתה ממקום שאתה בו ואם כלה מאותו המקום לא חיישינן מפני שיש בצוער:
תנן התם שלשה ארצות לביעור כו' ולמה אמרו שלשה ארצות שיהיו אוכלין כל אחת ואחת עד שיכלה אחרון שבה שנאמר ולבהמתך ולחיה אשר בארצך ופשוטה היא:
ת"ר פירות שיצאו מארץ לחוץ [לארץ] מתבערין בכ"מ שהן ר"ש בן אלעזר אומר יחזרו למקומן ויתבערו במקומן וטעמא מאי דמשמע שנאמר בארצך תהיה כל תבואתה לאכול ואקשי' והא אפקתיה הא דדרשת ביה ולבהמתך ולחיה אשר בארצך כ"ז שחיה אוכלת בשדה האכל גם אתה לבהמתך ממה שיש לך בביתך וכו' ושני' קרי ביה בארץ כלומר היה לו לומר לחיה אשר בארץ למה כתב בארצך ש"מ תרתי.
אי נמי מאשר:
ביד רב ספרא נפיק מארץ לחוצה לארץ גרבא דחמרא דשביעית אמר להו לרב כהנא ולרב הונא מי איכא בכו דשמע מר' אבהו אם הלכתא כר' שמעון בן אלעזר דמצריך להחזיר פירות שביעית לארץ ולבערן התם או לא רב הונא בר רב הונא בר אבין אמר הכי

אמר ר' אבהו אין הלכה כרבי שמעון בן אלעזר אלא מתבערין בכל מקום שהן ורב כהנא אמר הילכתא כר' שמעון בן אלעזר אמר רב ספרא נקיט דרב הונא בר איקא בידך כלומר זה שאמר רבי אבהו אין הלכה כר' שמעון בן אלעזר הוא האמת שמדקדק דברי רבותיו ועומד בהן על בוריין כרחבא דהוה דייק בין ר' לרב שלא תתחלף לו שמועה ויאמר אותה בשם זולתי האמרה וכיון שנסתפק לו בעל השמועה מי הוא אם רבי יהודה אמרה אם רב יהודה היה גורסה בשם שניהם דאמר רחבה אמר ראבי יהודה הר הבית סטיו כפול מעוקל היה כו' קרי רב יוסף עליה דרב ספרא עמי בעצו ישאל ומקלו יגיד לו כל המיקל לו מודה לדבריו כלומר כמו רב ספרא שהורה לרב הונא בר איקו ושבחו ואמר האמת עמו מפני שמיקל לו והתיר לו לבער גרבא דחמרא בחוצה לארץ ולא הטריחו להחזירו לארץ:

דף נג.

רבי אילא קץ כפניתא בשביעית פי' אל טלע של שביעית והיכי עביד הכי והא מפסיד פירי שביעית דלא מנח להו עד [שיהיו] נגמרין והתורה אמר לאכלה ולא להפסד הנה אסור להפסיד פירות שביעית וכי תימא הני מילי פירות הוא דאסור להפסיד אבל כפנייתא עדין אינן פרי והאמר רב נחמן מתחלי דערלה אסירי פי' קצבאן דערלה אסור הואיל ונעשו שומר לפירי והני מתחלי לא היו שומר לפרי אלא בכופרי דהן אל טלע דאלמא פרי הן דהא קרו להו פרי ושני' רב נחמן כרבי יוסי סבירא ליה דתניא רבי יוסי אומר סמדר אסור מפני שהוא פרי ופליגי רבנן עליה ואמרי כל כי האי גונא אינן פרי ואמרי' איני ומי פליגי רבנן עליה בכל האילנות והתנן בשביעית סוף פ"ג מאימתי אין קוצצין את האילנות בשביעית ב"ש אומרים כל האילנות משיוציאו וב"ה אומרים החרובין משישרשו וגפנים משיגריעו והזיתים משיניצו ושאר כל האילנות משיוציאו ואמר רבי אסי הא דתנן הגפנים משיגריעו ופי' בעת שיהא בוסר כשיעור פול הלבן יש לו גרעינין ומאותה העת נקרא פרי ואסור לקצצו ולהפסידו דלאכלה אמר רחמנא ולא להפסדה ש"מ דלהאי תנא בוסר נקרא פרי אבל סמדר אינו פרי מאן שמעת ליה האי סברא רבנן [וקתני] ושאר כל האילנות משיוציאו והנה לא נחלקו רבנן על ר' יוסי אלא על הגפנים בלבד ופרקי' לעולם כל אילן משיוציאו אסור לקצצן ורבי אילא כפנייתא שחנטו קצץ דלדברי הכל אין בהן פרי:

ירושלמי בשביעית סוף פ"ד תאני רב הונא חרובין שלשולן היא חנטן גפנים משיגרעו אמר רבי יונה משיזחילו מים דכתיב (איוב ל"ו:כ"ז) כי יגרע נטפי מים. [עוד שם בפ'

חמישי] תאני רשב"ג מהוצאת עלין עד הפגים חמשים יום ומן הפגים עד השיתים שלשים יום ומן השיתים [עד התאנים] חמשים יום רבי אומר כולהו מארבעים יום לוקט תאנה ואינו יודע מאימתי חנטה אמר רבי יונה מונה מאה יום למפרע אם חל לתוכן חמשה עשר בשבט הוא יודע מתי חנטה אמרו לו והלא עמו בטבריא בנות שוח ועושות לשנה אחת אמר לו והלא עמכם בציפורי ועושות הן לשלש שנים:

תנו רבנן אוכלין בענבים עד שיכלו פגיות של אבל:

אמר רב יהודה לא הוזכרו פגי ביתוני אלא לענין מעשר פגי ביתוני ואהינא דטובניא פי' גיסואן חייבין במעשר אוכלין בתמרים עד שיכלה האחרון שבצוער וכו' ורמינהי אוכלין בגרוגרות עד החנוכה בתמרים עד הפורים ואמר רב ביבי רבי יונה מחליף אוכלין בגרוגרות עד הפורים בתמרים עד החנוכה ושני' אידי ואידי חד שיעורא הוא כלומר התמרים כלים בצוער בפורים.

איבעית אימא הא תנינן בההיא ואם יש מאוחרת מהן אוכלין עליהן כיפין וציצין כבר פירשנום למעלה:

תניא רבן שמעון בן גמליאל אומר סימן להרים מילין שהן עפץ גדילים בהרים סימן לעמקים דקלים כלומר אין אילן גדילים אלא בעמקים נפקא מינה דאין דקלים טובים אלא בעמקים ומהם ראוי להביא בכורים דתנן אין מביאין בכורים חוץ משבעת המינין ולא מן הדקלים שבהרים ולא מן התמרים שבעמקים פי' ששת המינין הנותרים לא תביא מן העמקים שאינן גדילים כהוגן:

מתני' מקום שנהגו למכור בהמה דקה לנכרים כו' מקום שנהגו לאכול צלי בלילי הפסח אוכלין וכו' אמר רב יהודה אמר רב אסור לאדם שיאמר בשר זה לפסח מפני שנראה כמקדיש בהמתו ונראה אוכל קדשים בחוץ ומותבינן עליה מדרבי יוסי דאמר תודוס איש רומי הנהיג את בני רומי לאכול גדיים מקולסין בלילי פסחים כו' ופרקי' גדי מקולס אפי' בסתמא שלא יזכיר לפסח אסור אבל בשר שאינו מקולס ראשו על כרעיו ועל קרבו אם הזכיר עליו לפסח אסור סתמא מותר:

דף נג:

אמר רב פפא דוקא בשר כי האי גונא אסור אבל חטים ואפי' אומר חטים הללו מותרין [לפסח] מ"ט חטים דמנטרן לפסח קאמר.

איכא דמתני להא (דרבי יוסי) [מתניתא] הכי קאמר הנהיג תודוס איש רומי לאכול כו' ואתקפי' בשלמא למאן דמתני לה כרבי יוסי [ניחא דחייש] בכל כה"ג אלא למאן דמתני

לה כר' שמעון מי חייש ר' שמעון כי האי גונא והתנן בסוף מנחות הרי עלי מנחה מן שעורים יביא מן החטים קמח יביא מן הסלת כו' עד רבי שמעון פוטר שלא התנדב כדרך המתנדבין הנה מי שיאמר כגון זה בשר זה לפסח לא חייש ליה דאין אדם מתנדב בשר לקרבן. ולר' יוסי מי ניחא והאמר רבא רבי שמעון בשיטת רבי יוסי אמרה דסבר בגמר דבריו אדם מתפיס דתנן הרי זו תמורת עולה תמורת שלמים הרי זו תמורת עולה דברי רבי מאיר אמר רבי יוסי לכך נתכוון מתחלה אע"פ שאפשר לקרות שני שמות כאחד דבריו קיימין ואוקי' לרבי יוסי דאמר בגמר דבריו אדם מתפיס לאו מדרבי שמעון סבר לה כר' יוסי ר' יוסי נמי וכו' ואסיקנא תודוס איש רומי חכם היה ומטיל מלאי בכיס תלמידי חכמים היה:

מתני' מקום שנהגו להדליק ביום הכפורים מי שאמר להדליק סבר שאם יהיה הבית אפל ישמש מטתו לפיכך ידליק יתרחק מן העבירה ומי שאמר לא ידליק סבר אין היצר מתאוה אלא מה העין רואה לפיכך לא ידליק שכיון שלא יראה לא יתאוה ושניהם לטובה נתכוונו פי' דבר אחר תשמיש המטה אכל מדליקין בפונדקאות ובבתי המים.

אמר רב יהודה אמר שמואל אין מברכין על האור אלא במוצאי שבתות הואיל ותחלת ברייתו הוא אמר ליה [ההוא סבא] יישר וכן אמר רבי יוחנן:

אמר ליה רבי אבא לעולא ודאי דאמריתו משמא דרבי יוחנן אין מברכין על האור אלא במוצאי שבתות אהדר ביה (רבי אבא) [עולא ברבה] בר בר חנה בישות והרגיש רבה בר בר חנה אמר ליה לא אמרי הכי אלא הכי אמרי תאני חדא קמיה דרבי יוחנן רבי שמעון בן אלעזר אומר יום הכפורים שחל להיות בשבת אפילו במקום שאמרו שלא להדליק מדליקין מפני כבוד השבת עאני רבי יוחנן בתריה וחכמים אוסרין ודיקי' מינה מאחר שאין מדליקין ביום הכפורים לא ימצא אור ששבת ממלאכת עבודה שמעי' מינה כי אין מברכין על האור במוצאי יום הכפורים אמר ליה עדה תהא כלומר זאת הוא ופי' עדה כדגרסינן בענין בנתיה דרב נחמן [גיטין מה] עדי גוברין ותוב עדה סוראה כלן ענין אחד הן וכיון שדחו שמועה זו כלומר אינה הלכה כמאן סבירא כי הא דאמר' משום ר' אלעזר מברכין על האור במוצאי שבתו' ובמוצאי יום הכפורים וכן עמא דבר:

דף נד.

ואותבי' עלייהו הא דתניא אין מברכין על האור אלא במוצאי שבתות הואיל ותחלת ברייתו הוא וכיון שרואהו מברך עליו מיד ר' יהודה אומר סודרן על הכוס ואמר ר' יוחנן הלכה כר' יהודה ופרקי' לא קשיא הא דתניא אין מברכין על האור אלא במוצאי שבת

באור היוצא מן העצים ומן האבנים והא דאמר משמא דר' אלעזר מברכין אפילו ביוה"כ באור ששבת ממלאכת עבודה. בואלו דברים שבין ב"ש וב"ה בסעודה תניא נמי הכי עששית שהיתה דולקת והולכת בשבת כלו במוצאי שבת מברכין עליה ואקשי' ואור במוצאי שבת איברי והתניא אלו דברים שנבראו [בע"ש] בין השמשות באר שהיתה מהלכת עם ישראל ומן שירד להם וקשת דכתיב (בראשית ט יג) את קשתי נתתי בענן.
כתב מכתב פי' כתב צורת האותיות מכתב צירוף האותיות להיות תיבה להקרות במלה ד"א כתב הוא כתב הקודש שהן כ"ב אותיות מכתב הוא שהיה חרות על הלוחות הנקרא טטרגונא מפני שהיה נקרא מארבעה צדדים ולוחות כמשמען וקבר משה רבינו ואליהו ופתיחת פי אתון בלעם ופתיחת פי הארץ לבלוע קרח.
ור' יאשיה אמר אף האיל הנאחז בסבך והשמיר שבו בנה שלמה הבית ר' נחמיה אומר משום אביו אף האור ופרד ר' יהודה אומר אף הצבת קתני מיהא ר' נחמיה דאור בין השמשות נברא ופרקי' האי אור דגיהנם הוא אבל אור דידן במוצאי שבת נברא. ואקשי' איני והא גיהנם אחד משבעה דברים שנבראו קודם בריאת העולם הוא ואלו הן תורה ותשובה גן עדן וגיהנם כסא הכבוד ובית המקדש ושמו של משיח ופרקי' חללה של גיהנם נבראת קודם בריאת העולם אור של גהינם נברא בשני בשבת אור דידן עלה במחשבה להבראות בערב שבת ולא נברא עד מוצאי שבת.
ר' יוסי אומר שני דברי' עלו במחשבה ליבראות בערב שבת ובמוצאי שבת נתן הקב"ה בינה באדם מעין דוגמא של מעלה והביא שתי אבני' וטחנן זו בזו ויצא מהן אור והביא מין סוס ומין חמורה והרכיבן זו על זו ויצא מהן פרד וכו':
ת"ר עשרה דברים נבראו בע"ש ביה"ש ואלו הן מן ובאר וכו' ויש אומר' אף מקלו של אהרן ושקדיה ופרחיה ובגדו של אדם הראשון והמזיקין:

דף נד:

ת"ר שבעה דברים מכוסין מבני אדם יום מיתה ויום נחמה ועומק הדין ואין אדם יודע מה בלבו של חברו [ואין אדם יודע במה משתכר] ומלכות בית דוד מתי תבוא ומלכו' חייבת מתי תכל':
ת"ר שלשה דברים עלו במחשב' ליבראות ואילו לא עלו דין הוא שיעלו המת שיסריח וישתכח מן הלב והתבואה שתרקב ויש אומר' אף על המטבע שיצא מתני' מקום שנהגו לעשות מלאכה בתשעה באב עושין כו'.

אמר שמואל אין תענית צבור בבבל אלא תשעה באב בלבד ופירושה דסבר שמואל אחד תענית צבור ואחד תשעה באב ביה"ש שלו [מותר] ואינן אסורין אלא משחשכה.
נימא מסייעא ליה אין בין תשעה באב ליום הכפורים אלא שיום הכפורים ספיקו אסור ותשעה באב ספיקו מותר מאי לאו בין השמשות ודחי' לא לקביעא דירחא כלומר אם מסתפק לך מתי נקבע החדש אתה תופס מספק שני ימים יום כפור ולא שני ימים תשעה באב וכדאמר רב שישא:
דרש רבא עוברו' ומניקות מתענות ומשלימות [בו כדרך שמתענות ומשלימות] ביום הכפורים ובין השמשות שלו אסור וכן אמרו משמא דר' יוחנן. פי' האלהים לא אמרה הכי בשבועה נשבע רבא דלא אמרה ר' יוחנן ואקשי' ומי אמר ר' יוחנן הכי והאמר ר' יוחנן תשעה באב אינו כתענית צבור מאי לאו לבין השמשות מכלל שבין השמשות שלו מותר ודחי רבא לא למלאכה מותר ואקשי' למלאכ' הא תנינא מקום שנהגו לעשות מלאכה בת"ב עושין דאי ס"ד איסורא היכא דנהגו במקום איסורא שבקי' להו אלא מאי אין תשעה באב כתענית צבור לתפלת נעילה כלומר אין מתפללין נעילה בתשעה באב.
ומאי איכפת לן והא [אמר] ר' יוחנן ולואי שיתפלל אדם כל היום כולו ופרקי' הכא דאמר ולואי רשות הוא ובתענית צבור תפלת נעילה חובה. ואיצטריך למימר [דת"ב] אינו כתענית צבור בתעניות הראשונות דקילי כדתנן אוכלין משחשכה כו' אלא באחרונות דחמירן ובין השמשות שלו אסור ומותבי' על רבא מהא אין בין ט' באב ליוה"כ אלא שיוה"כ ספקו אסור וט' באב ספקו מותר מאי לאו ספקו בין השמשות וקתני מותר ודחי רב שישא מאי ספקו קביעא דירחא שיוה"כ תופס שני ימים וט' באב יום אחד דייקי' מינה מדקתני אין ביניהם אלא כך וכך הא לכל דבריהם ט' באב ויוה"כ שוין מסייע ליה לר' אלעזר דאמר אסור לאדם להושיט אצבעו במים בט' באב כדרך שאסור להושיט אצבעו ביוה"כ:
מיתיבי אין בין תשעה באב לתענית צבור אלא שתענית צבור אסור בעשיית מלאכה ומפורש בתענית פ"ק וט' באב מותר בעשיית מלאכה במקום שנהגו בו לעשות מלאכה דייקי' מינה הא לכל דבריהם זה וזה שוין אלו גבי תענית צבור תניא כשאמרו אסור ברחיצה לא אמרו אלא כל גופו אבל פניו ידיו ורגליו מותר.

דף נה.

והנה הקיש ט' באב לתענית צבור מה תענית צבור פניו ידיו ורגליו מותר אף ט' באב מותר ואיך אמר אסור להושיט אצבעו במים ופרקי' תנא חומרי חומרי קתני פי' תנא אין

בין ט' באב ליום הכפורים אלא חמור יום הכפורים מט' באב שיום הכפורים ספקו אסור וט' באב ספקו מותר כדאמרן וכן עוד שנה חמור תענית צבור מט' באב שתענית צבור אסור במלאכה וט' באב מותר במקום שנהגו ויש עוד חומר לט' באב מתענית צבור בט' באב אסור אפי' ברחיצת פניו [ידיו] ורגליו ובתענית צבור אין אסור אלא כל גופו אבל פניו ידיו ורגליו מותר:

ובכל מקום תלמידי חכמים בטלים רשב"ג אומר כל אדם יעשה עצמו תלמיד חכם ורמינן אי משום דחיישי' ליוהרא הא מדתנן לענין החתן איפכ' משמע ואמר ר' יוחנן מוחלפת השיטה כלומר הפך דברי ת"ק לרשב"ג ורב שישא אמר לא תפוך ודברים פשוטין הן:

וחכמים אומרים ביהודה היו עושין מלאכה בערבי פסחים עד חצות ובגליל לא היו עושין מלאכה כל עיקר ופי' כל היום הלילה בגליל ב"ש אוסרין וב"ה מתירין עד הנץ החמה ואקשי' בתחלת פרקין קתני מקום שנהגו לעשות מלאכה בערבי פסחים מכלל דבמנהגא תליא מילתא והכא קתני ב"ש אוסרין וב"ה מתירין ואפי' לב"ה לאחר הנץ החמה אוסרין מכלל דאיסור איכא ליחזי היכא נהוג ופרקי' לא קשיא מתני' דרישא דתני מנהגא לר' מאיר והאי דתני איסורא לר' יהודה. במאי אוקימתה להא מתני' כר' יהודה וסבר ר' יהודה ארבעה עשר מותר במלאכה כו' דקתני וחכמים אומרים ביהודה היו עושין מלאכה בערבי פסחים עד חצות והתניא ר' יהודה אומר המנכש בשלשה עשר ונעקרה שבולת בידו שותלה במקום הטינא ואין שותלה במקום (הגדר) [הגרד] ואי ס"ד לר' יהודה ארבעה עשר מותר בעשיית מלאכה מכדי על מאי קא מהדר ר' יהודה למפטריה להאי שבולת העומר הקרב בששה עשר בניסן (אסור באכילה עד שיבוא עומר אחר ויתירנה) ואם ישתלנה במקום (הגדר) [הגרד] שהוא מקום יבש כדגרסי' במשקין בית השלחין אם היתה שדה מטוננת מותרת ואין משקין שדה גריד במועד כלומר זו השבולת אינה קולטת קודם ששה עשר בניסן ונמצאת כאלו נזרעה אחר העומר והיא אסורה עד ששה עשר בניסן הבא אחר זה ואם היא נשתלת במקום הטינא ביום שלשה עשר בניסן קלטה קודם העומר והעומר מתירה ככל תבואה שבעולם. ואקשי' אמאי פסיק [המנכש בי"ג] ותני בי"ג מכלל די"ד לא אפשר הא שמעי' ליה לר' יהודה דאמר כל הרכבה שאינה קולטת לג' ימים שוב אינה קולטת אפילו השותל בי"ד הא איכא ג' ימים ארביסר וחמיסר ומקצת שיתסר וקיימא לן מקצת שיתסר היום ככולו ש"מ דלית ליה לר' יהודה עשיית מלאכה בארביסר כלל לפיכך תני היה מנכש בי"ג ופריק רב יוסף [זו] הברייתא אליבא דבני גליל היא שנויה שאין עושין מלאכה ביום י"ד כלל. ואמרי' אפילו

לבני גליל אין אוסרין אלא יום י"ד ממש אבל הלילה ב"ה מתירין ולדבריך היה לו לומר המנכש לילי י"ד ופריק רב ששת הא מתניתא אליבא דב"ש שנאה שאוסרין אפי' הלילה: רב אשי אמר אפלו תימא אליבא דב"ה ולא שנא אלא דרך שהוא בני אדם ואין דרך בני אדם לנכש בלילות לפיכך לא תנא המנכש בלילה.

רבינא אמר חד מקצת היום ככולו אמרי' תרי לא אמרינן פי' המנכש לילי י"ד או יום י"ד צריכין אנו לומר מקצת היום ככולו ולחשוב יום י"ד כולו ויום ט"ו כולו ומקצת ט"ז עד שעת הקרבת העומר לחשבו ככולו נמצא תרי מקצתו ככולו באלו הג' יום י"ד ויום ט"ז ותרי מקצת לא אמרינן דכי האי גונא לא משתכח אלא שני מקצת ויום אחד בלבד. ויש שמחליפין דברי ר' יהודה לר' מאיר דמעמידין תחלת הפרק כר' יהודה והא דתני מנהג ור' מאיר סבר איסור והפי' במקומו עומד בין לר' יהודה בין לר' מאיר הפי' שפרשנו אליבא דר' יהודה החזירהו אליבא דר' מאיר. גירסא דמתיבתא דתניא אמר ר' מאיר ביהודה בראשונה היו עושין מלאכה בערבי פסחים עד חצות ובגליל לא היו עושין כל עיקר פי' ר' מאיר סבר אין דבר זה תלוי במנהג אלא אם הלכה כבני (גליל) [יהודה] בני גליל טועים הם ואם הלכה כבני גליל בני יהודה עוברים על האיסור אמר לו ר' יהודה דבר זה במנהג תלוי וכן אמר לו וכי מאי ראיה ליהודה וגליל מעתה אלא מקום שנהגו לעשות עושין שלא לעשות אין עושין ש"מ מדקמר ר"י מנהג מכלל דר' מאיר אסורה קאמר ומתני' דקתני מנהגא ר' יהודה הוא ור' מאיר פליג ואמר אסורא:

מתני' ר"מ אומר כל מלאכה שהתחיל בה כו' פשוטה היא ובעינן למפשט טעמא דר' מעיר ופשטי' דאתחולי לא מתחלינן בארבעה עשר כלל ואפילו מצי למגמרינהו ומה שהתחיל קודם י"ד אם הוא לצורך המועד יגמור ואי לא לא.

דף נה:

ואסיקנא הכי ת"ש ר' מאיר אומר כל מלאכה שהיא לצורך המועד שהתחיל בה קודם י"ד גומרה בי"ד ושאינה לצורך המועד אסור ש"מ לצורך המועד תנן שגומרה בי"ד ש"מ וקיימא לן כותיה. ואין מתחיל בי"ד אפי' צלצול קטן ואפי' סבכה קטנה ואפי' הן לצורך המועד וחכמים אומרים שלש אומניות עושין מלאכה בערבי פסחים החייטין שכן הדיוט תופר כדרכו בחולו של מועד והספרין והכובסין שכן הבא ממדינת הים והיוצא מבית האסורין מותרין לספר ולכבס בחולו של מועד ר' יוסי בר' יהודה אומר אף הרצענין שכן עולי רגלים מתקנין מנעליהן בחולו של מועד ואע"פ שתקנת המנעל סוף מלאכה היא

קסבר ר' יוסי ילפינן תחלה מלאכה מסוף מלאכה מה סוף מלאכה מותר אף תחלת מלאכה מותר:

מתני' מושיבין שובכין לתרנגולין בי"ד כו' תריצנא הכי בחולו של מועד. תרנגולת שברחה מחזירין אותה למקומה ואם מתה מושיבין אחרת תחתיה אמר רב הונא לא שנו שמחזירין אותה בחולו של מועד אלא תוך שלשה ימים למרדה דאכתי לא פרח צמרה עדיין החמימות שיש בה והיא תחמם הביצים ואחר שלשה ימים לישיבתה על הביצים כלומר כיון שעברו ג' ימים אחר שישבה על הביצים התחילו לרקם ואם תניחם נפסדין הביצים לגמרי אבל תוך ג' ימים לישיבתה שלא הופסדו הביצים לגמרי ואחר ג' ימים למרדה דפרח לה צמרה לא מהדרינן לה בחולו של מועד ר' אמי אמר אפילו תוך ג' ימים לישיבתה כו' ואסיקנא רב הונא סבר להפסד מרובה חששו כלומר במקום שיש הפסד מרובה כי הביצים נפסדין לגמרי חששו ואמרו מחזירין אבל תוך ג' לישיבתה דלא נפסדו אלא שאין מגדלין אפרוחין אבל ראוין הן לאכילה ואין בהן הפסד אבל דביני ביני הפסד מועט הוא ולהפסד מועט לא חששו ורב אמי סבר אפילו להפסד מועט [חששו] ומחזירין:

מתני' גורפין הרעי מתחת רגלי הבהמה בארבעה עשר ובמועד מסלקין אותו לצדדין וכו' ת"ר הזבל שבחצר מסלקין אותו לצדדין שברפת ושבחצר מוציאין אותו לאשפה הא גופה קשיא אמרת שבחצר מסלקין אותו לצדדין והדר תאני ושבחצר מוציאין אותו לאשפה ומשני אביי בארבעה עשר מוציאין אותו לאשפה ובחולו של מועד מסלקין אותו לצדדין רבא אמר לעולם בחולו של מועד והכי קתני אם נעשית החצר כרפת שנתמלאת רעי מוציאין אותו לאשפה:

ירושלמי זבל במבוי מסלקו לצד שברפת ושבחצר מוציאין לאשפה אמר [רבא] הדא דתימא בחצר קטנה אבל בחצר גדולה מסלקה לצדדין והרפת בין קטנה בין גדולה מוציאו לאשפה:

אמר רב פפא הוה בדיק לן רבא הכא תנן מוליכין ומביאין כלים מבית האומן ואם חושש להם שמא יגנבו מפנן לחצר אחרת ושנינן לה מתני' דהכא דקתני מוליכין ומביאין כלים מבית האומן בארבעה עשר ומתנתא דקתני אין מביאין בחולו של מועד וכך סוגיין דשמעתא סלקא ואע"ג דאמרינן מתני' דהכא נמי בחוש"מ ומפני שאינו מאמין בעל הבית כליו לאומן קתני מביאין אפילו כלים שאינן לצורך המועד כדתניא מביאין כלים מבית האומן כגון כוס מבית הזגג וכו' ואסיקנא שנית מביאין כלומר התירו לו להביאן מפני שאינו מאמינו התינח מביאין מוליכין מאי איכא למימר למה מוליכין בחוש"מ ואסיקנא

אלא מחוורתא מתני' דקתני מוליכין [ורמינהו אין מביאין כלים מבית אומן] ומביאין בארבעה עשר ומתני' דקתני אין מביאין בחולו של מועד:
ומסקנא מקום שנהגו לעשות מלאכה בע"פ עד חצות כו' קיימא לן הכי:
ששה דברים עשו אנשי יריחו וכו' אלו שלא מיהו מרכיבין דקלים כל היום קיימא לן כי הא דאמר מייתו גופרא.

דף נו.

פי' צאוי יבש. מייתו גופרא דיכרא ומעייל ליה בי' דנקיבתא:
וכורכין את שמע קיימא לן כרבי יהודה דאמר לא שהיו כורכין שמע ישראל עם ואהבת את ה' אלא לעולם מפסיקין היו אלא שלא היו אומרים ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד ומאי כורכין דקתני דלא היו מפסקי בדבר אחר בין שמע לואהבת את ה':
ואנן מאי טעמא אמרי' ליה כי הא דדרש ר"ש בן פזי ויקרא יעקב אל בניו מלמד שבקש לגלות הקץ לבניו נסתלקה שכינה ממנו אמר דלמא חס ושלום פסול יש במטתי פתחו כלן ואמרו שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד כיון ששמע להם כך פתח הוא ואמר ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד התקינו במקום שאין בו מינין לאמרו בחשאי ובמקום שיש בו מינין אומרין אותו בקול [רם] באושא הוו שכיחי מינין:

דף נו:

מתירין גואזיות של הקדש פי' הן נצרים הפרים משרשי אילנות והן קשקושי אילנות והיו אנשי יריחו אומרים אבותינו לא הקדישו אלא הקורות מפני שהיו בעלי בתים נוטלין אותן בזרוע קורות הקדישו גדולין לא הקדישו והיו מתירין הגזיאות ומיחו בידם חכמים ואמרו נהי דמעילה בגידולין ליכא איסורא מיהא איכא רבנן לטעמיהו דפליגי עליה דר' יוסי במעילה פ"ד ואמרי הקדיש אילן ואח"כ נשא פירות שדה ואח"כ נתמלאת עשבים מועלין בהן ואין מועלין במה שבתוכן:
ואוכלין מתחת הנשרי' פי' מן הפירות הנובלות מן האילן ומיחו בידם חכמים ואסיקנא בלישנא בתרא מחלוקת בשל בין הכיפים ואנשי יריחו סברי מוכן לעורבים הוה מוכן לאדם ורבנן סברי מוכן לעורבים לא הוה מוכן לאדם אבל התמרים של מכבדות שהן מחוברין אם נשרו דברי הכל אסורין מאי טעמא הרואה כי מחוברין היו ונפלו בשבת ואמרו מותרין הן יעלה ויתלוש:

ואקשינן ונותנין פיאה לירק והתנן כלל אמרו בפיאה כל שהוא אוכל ונשמר וכו' ואמרינן בסיפא ומכניסו לקיום חייב בפיאה ותאני עלה הירק אע"פ שלקיטתו כאחת אין מכניסו לקיום ושני רב יהודה משמא דרב האי ירק דקתני במתני' ראשי לפתות הן דמכניסן לקיום ע"י ד"א בכבישה כדרך כל הכבושין. אנשי יריחו סברי כי האי גונא מכנסו לקיום [מיקרי] ורבנן סברי לא:

דף נז.

ת"ר נותנין פיאה ללפת ולכרוב רב יוסי אומר אף לקפלוט ותניא אידך נותנין פיאה ללפת ולקפלוט רבי שמעון אומר אף לכרוב ואוקימנא לה לר' יוסי ור' שמעון ומאי אף דקתני הא והא אלפת והכי קתני נותנין ללפת ולכרוב ר' יוסי אומר ואף לקפלוט ר' יוסי הוא התנא קמא דפליג על ר' שמעון ותניא אידך נותנין פאה ללפת ולקפלוט ר' שמעון אומר ללפת אף לכרוב ר"ש הוא התנא קמא דר' יוסי נמצא תנא קמא דר' יוסי ר' שמעון ות"ק דר"ש רבי יוסי ואמאי דקתני ת"ק ראשון מוסיף עליה בר פלוגתיה אף כך וכך:

בן נכי (היין) [היה] נותן פיאה לירק בא אביו ומצאן לעניים טעונין ועומדין בפתח הגנה אמר להם בני השליכו מעליכם [ואני נותן לכם] כפלים מעשר עני לא מפני שעיני צרה אלא מפני שאמרו חכמים אין נותנין פיאה לירק:

ת"ר בראשונה היו מניחין עורות קדשים בלשכת הפרוה ולערב היו חולקין אותן והיו בעלי זרועות נוטלין אותן בזרוע הקדישם בעליהם לשמים כו' עד כדי שיהיו עולי רגלים רואין שמלאכתן נאה בלי דלם:

תניא קורות שקמה היו ביריחו והיו בעלי זרועות נוטלין אותן בזרוע עמדו בעליהן והקדישום לשמים עליהם ועל כיוצא בהן אמרו אוי לי מבית חנן אוי לי מלחישתן שהיו רכילין אוי לי מבית ביתוס אוי לי מאלתו' בעלי זרוע אוי לי מבית קתרוס אוי לי מקולמוסן שהיו חוקקי און.

ישמעאל בן פיאבי הוא היה טוב ובני ביתו היו אגרופין והם כהנים גדולים ובניהם גזברין וחתניהן אמרכלין ועבדיהם חובטין העם במקל:

ת"ר ארבע צווחות צוחה עזרה שתים בכניסה ושתים ביציאה ראשונה צוחה צאו מכאן בני עלי שטמאו היכל ה' ועוד צוחה צא מכאן יששכר איש כפר ברקאי שמכבד עצמו דכריך ידיה בשראי ועביד עבודה ונמצא מבזה קדשי שמים ליגע אותם בידו ועוד צוחה שאו שערים ראשיכם ויכנס ישמעאל פן פיאבי תלמידו של פנחס וישמש בכהונה גדולה:

הדרן עלך פרק מקום שנהגו.

דף נח.

תמיד נשחט בשמונה ומחצה וקרב בתשעה ומחצה כו' מה"מ ובא ר' יהושע לפרש כי מן התורה הוא זה השיעור ונדחו דבריו ופשיט רבא מצותה בתמיד של בין הערבים מכי ינטו צללי ערב מאי טעמא בין הערבים משעה שמתחיל היום להעריב משמע דתחלת שעה שביעית הוא בין שני הערבים בין ערב דאתמול לערב דהאידנא שכל הלילה נקרא ערב שנאמר (בראשית א ה) ויהי ערב ויהי בקר ונמצאת מצות התמיד מתחלת שביעית הלכך כל השנה דבעי' להשלי' כל קרבן ואח"כ תמיד של בין הערבים דאמר מר והקטיר עליה חלבי השלמים למה לי וכי אין מקטירין אלא חלבי השלמים והלא חלבי החטאות והאשמות כיוצא בהן אלא לומר לך עליה השלם כל הקרבנות וכיון דאיכא בכל השנה נדרים ונדבות עבדינן להו קודם התמיד של בין הערבים מאחרינן לה לתמיד שתי שעות ומחצה ועבדינן ליה בשמנה ומחצה [בערבי פסחים מקדמינן ליה שעה אחת לעבדינן ליה בשבע ומחצה] כדי שתהא שהות ביום לשחיטת הפסח חל ערב פסחים להיות בערב שבת דאיכא נמי צליית הפסח דבעינן מבעוד יום עבדינן התמיד כדין התורה בשש שעות ומחצה:

ת"ר כסדרו בחול כך סדרו בשבת דברי ר' ישמעאל ר' עקיבא אומר כסדרו בערב הפסח ופריש ליה אביי הכי כסדרו בחול בערב הפסח בשבע שעות ומחצה כך סדרו בשבת בערב הפסח דברי ר' ישמעאל נמצאו דברי ר' ישמעאל כמשנתנו דקתני בשבע שעות ומחצה בערב הפסח נשחט התמיד בין בחול בין בשבת ר' עקיבא אומר התמיד של בין הערבים של שבת בערב הפסח היה נשחט בשש שעות ומחצה כסדרו בערב הפסח שחל להיות בערב שבת ובהא פליגי ר' ישמעאל סבר מוספין קודמין לבזיכי לחם הפנים הלכך מוספין בשש כו' ור' עקיבא סבר בזיכין קודמים הלכך בזיכים בחמש ומוספים בשש והתמיד בשש ומחצה ודחי לה רבא להא דאביי הכי [מידי] כסדרו בחול בערב הפסח קתני כסדרו בחול סתמא קתני ופריש רבא הכי כסדרו בחול דעלמא בשמונה ומחצה כך סדרו בשבת בערב הפסח ר' עקיבא כסדרו בכל ערב הפסח בשבע ומחצה כך סדרו בשבת בערב הפסח כמתניתין דקתני בין בחול בין בשבת בשבע ומחצה ובמכמר בשרא פליגי ר' ישמעאל סבר כיון דלא צלינן ליה עד לערב אי שחטת ליה לפסח משעה תשיעית אתי בשרא למכמר אלא מאחרינן ליה ושחטינן ליה [לפסח] משעה עשירית ולמעלה ור"ע לא חייש למכמר בישרא.

דף נח:

פי' מכמר כגון כימוש כדגרסינן באיזהו נשך בזיתים מכמר עיולי לבי דפא כו':
אי לא חייש נעביד ליה לתמיד בשש ומחצה כי דיניה והפסח אחריו ושני ר"ע סבר מוספין קודמין לבזיכין הלכך עביד להו למוספין בשש ולבזיכין בשבע ולתמיד בשבע ומחצה וקרב בשמונה ומחצה והפסח אחריו ודחה רבה בר עולא להא דאביי ולהא דרבא ואמר בשבת דעלמא פליגי ופריש הוא הכי כסדרו בחול דעלמא בשמונה שעות ומחצה כך סדרו בשבת דעלמא בשמונה שעות ומחצה ר"ע אומר כסדרו ערב הפסח בשבע ומחצה [כך סידורו] בשבת דעלמא אבל בערב הפסח שניהם [מודים] שהיו בשבע ומחצה בין בחול בין בשבת ובשבת דעלמא בלבד פליגי ר' ישמעאל סבר גזרינן בשבת להעשות התמיד בח' שעות ומחצה ולא מקדמינן ליה גזרה שלא יבוא להקדימו בחול וישארו הנדרים והנדבות ור"ע סבר לא גזרינן שבת אטו חול הכל יודעין שהשבת אין שם נדרי' ונדבות ומקשינן אי הכי אי לא גזר ר"ע [נקריבה] בשש ומחצה כי דיניה ופרקינן אית ליה מוספין קודמין לבזיכין נמצא לטעמיה דאביי ר' ישמעאל כמתני' ולטעמיה דרבא ר' עקיבא כמתני':
מיתיבי חל ערב פסח להיות בשבת כחל להיו' בשני בשבת דברי ר' ישמעאל ור"ע אומר כסדרו ערב הפסח מאי לאו ר' ישמעאל היא דסבר בין בחול בין בשבת בשבע ומחצה דהא בהדיא תני לה חל ערב פסחים להיות בשבת כחל להיות בשני בשבת כתנא דמתני' קשיא לרבא ומשני רבא ואמר מתניתא הכי קתני חל להיות ערב פסחים בשבת דינן כשני בשבת כמו חול דעלמא מה שני בשבת התמיד בשמונה ומחצה אף ערבי פסחים שחל להיות בשבת התמיד נשחט בשמונה ומחצה דלא כמתני' ר"ע אומר כסדרו ערב הפסח מה כל ערב הפסח התמיד בשבע ומחצה כך בשבת בערב הפסח בז' ומחצה כתנא דמתני'. ודיקי' מיניה מדקתני שני בשבת דשביק ליה לאחד בשבת וקתני בשני בשבת מכלל דלא אפשר ערב הפסח שיחול באחד בשבת דאם כן הואיל פסח בשני בשבת מכאן תשובה לאומרים כי בימי החכמים חל פסח בבד"ו וכי אחרי סתימת התלמוד תקנו לא בבד"ו פסח:
תוב מותבי' לאביי מהא דתניא תמיד כל [השנים] קרב כהלכתו חל להיות בשבת כסדר כל השנה דברי ר' ישמעאל ר"ע אומר כסדר ערב הפסח כלומר לא שנא חול ולא שנה שבת (לר"י) [לר"ע] דינם כאחד קשיא לאביי ומשני לא תימא כסדר כל השנה דמשמע בשמונה ומחצה אלא אימא כסדר כל השנים בערב הפסח שחל להיו' [ר"ע אומר כסידורו] ער"ש:

ת"ר מנין שלא יהא דבר קודם לתמיד של שחר כו' פשוטה היא:
ת"ר תמיד קודם לפסח.

דף נט.

שהתמיד נאמר בו בין הערבים והפסח נאמר בו בין הערבים דכתיב (שמות י"ב ו') ושחטו אותו כל קהל עדת ישראל בין הערבים ונאמר בו בערב שנאמר (דברים ט"ז ו') שם תזבח את הפסח בערב וקטורת לא נאמר בה אלא בין הערבים שנא' (שמות ל' ח') בין הערבים יקטירנה (ועי' בתוס' ד"ה קטורת מה שהקשו ותבין דברי רבינו) הנרות נאמר בהן בין הערבים דכתיב (שם) ובהעלות אהרן את הנרות [בין הערבים] וכתיב בהן מערב (שם כ"ז כ"א) שנאמר יערוך אותו אהרן ובניו מערב עד בקר.
תניא כי קושיין תמיד קודם לקטורת וקטורת לנרות ונרות לפסח יאוחר דבר שנאמר בו בערב ובין הערבים כו':
אסיקנא הכי אמר רחמנא בעידנא דמדלקת נרות תהא מקטרא קטורת זו היא לישנא דיקא דמתיבתא:
ת"ר אין לך דבר קודם לתמיד של שחר אלא קטורת בלבד שנאמר בבקר בבקר בהיטיבו את הנרות יקטירנה ואין לך דבר שמתעכב אחר תמיד של בין הערבים אלא קטורת ונרות ופסח ומחוסר כפורים בערבי פסחים שטובל ואוכל פסחו לערב ר' ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקה אומר אף מחוסר כפורי' בשאר ימות השנה שטובל ואוכל בקדשים ואמרי' בשלמא מחוסר כפורים בפסח אתי עשה דהוא עשיית הפסח דאית ביה כרת שנא' (במדבר ט' י"ג) וחדל לעשות הפסח ונכרתה ודחי עשה דהוא עליה השלם כל הקרבנות דלית ביה כרת כלומר אין לך קרבן (דלית) [דאית] ביה כרת אבל האי דאי לא מקריב כפרתו ועביד פסח אתי לידי כרת לא אלא בשאר ימות השנה אכילת קדשים עשה היא וזה שאמר עליה השלם עשה למה דחי זה העשה לזה העשה ופרקי' זה מחוסר כפורים כגון זב ומצורע דשאין עליו אלא עופות וחטאת העוף אין למזבח ממנו אלא דמה ואין לו קרבן במערכה אחר התמיד:
רב פפא אומר אפי' תימא מחוסר כפורים כגון מצורע ובחטאת בהמה שהחלבים שלה במזבח סלקי [אלא דמעלים] ומלינים ע"ג המזבח:
ירושלמי יכול יהא הקטרת אימורין מעכבת כפרה ת"ל זבח מכאן למדנו שאפי' מעלן ומלינן נתכפר לו שהרי אמרו אין מעכבין את הכפרה [בהדיא נאמר כי האימורין אין מעכבין את הכפרה] לפיכך אמר מעלן ומלינן ונעשין אלו האימורין שמעלן ומלינן על

גבי המזבח כמי שנטמאו או שאבדו ואוכלין הכהנים הבשר ונשלמה הכפרה לבעלים באכילת הכהנים הבשר כדבעינן למימר קמן ואימורין של אשם נמי עביד להו כמה דעביד לאימורין של חטאת בהמה אלא לרב חסדא דאוקמא בזב ואפילו במצורע דסבר כל מחוסר כפורים טהור הוא ואי לא עביד פסח חייב כרת הנה מצורע דאע"פ שחטאתו ועולתו עופות א"א לו מכבש לאשם והני אימורין [שהן] למזבח היכי עביד וכי תימא הקרבת אשמו אינו מעכבו מלאכול בקדשים והתניא שמעכב וכי תימא בשקרב האשם מקודם התמיד אפילו הכי הא איכא עולת העוף שהולכת במערכה וכי תימא עולתו אינה מעכבתו מלאכול בקדשים והתניא שאפילו עולתו מעכבתו לאכול בקדשים וכי תימא בשקרבה עולתו והתניא זה בנה אב שיהו כל החטאות קודמות לעולות הבאות עמהן וקיימא לן דאפילו חטאת העוף קודמת לעולת בהמה ופריק רבא אין כל החטאות קודמות לעולות הבאות עמהן זולתי עולת מצורע שאם הקדים העולה לחטאת כיפר שנאמר והעלה הכהן את העולה ואת המנחה מאי והעלה שהעלה כבר:

דף נט:

אמר ליה רב אדא לרב פפא וכי עבידי מילתא דאתי בה לידי תקלה הני אמורין דאמרת מעלן ומלינן על גבי המזבח ניחוש דילמא סברי דיומיה נינהו ואתו לאקטרינהו ופריק כהנים זריזין הן ולא אתו לידי תקלה והא כמה דלא מתקטרי אימורין לא מיתכיל בשר ולא [סלקא] לבעלי' טהרה שנאמר ואכלו אותם אשר כפר בהם מלמד שהכהנים אוכלין ובעלים מתכפרין ופרקי' כיון דלא אפשר להקטיר לאימורין הללו נעשו כמי שנטמאו או שאבדו והכהנים אוכלין ובעלים מתכפרין דתניא יכול נטמאו אימורין כו':

רב כהנא רמי כתיב לא ילין חלב חגי עד בקר [הא] כל הלילה ילין ויקטיר איזו שעה שיזדמן לו שיקטיר מן הלילה יקטיר והכתיב והקטיר עליה חלבי השלמים עליה השלם כל הקרבנות הנה כל הקרבנות עם תמיד של שחר הן קרבים קודם תמיד של בין הערבים ופריק באותן החלבים שנותרו מן היום מקריבין כל הלילה והזהירה תורה לא ילין מכל אותן החלבים עד הבקר:

רמי ליה רב ספרא לרבא כתיב לא ילין לבקר זבח חג הפסח לבקר הוא דלא ילין הא כל הלילה כשרין להקרבה והא הפסח נשחט בארבעה עשר והוא חול והלילה שהוא ליל חמשה עשר יום טוב הוא וכתיב עולת שבת בשבתו ולא עולת חול בשבת ולא עולת שבת בחול ופרקי' האי קרא כתיב לא ילין לבקר זבח חג הפסח ודיקינן מינה לבקר הוא דלא ילין הא כל הלילה ילין כלומר יקריב לילי חמשה עשר אע"פ שהוא יו"ט בארבעה עשר

שחל להיות בשבת עסקינן דחלבי שבת קריבין ביו"ט כלומר דברים הנשחטין בשבת חלביהן קריבין ביום טוב:
אמר ליה רבא ונימא ליה לקרא דבארבעה עשר שחל להיות בשבת כתיבת א"ל שבקיה לקרא כיון דלית ליה דרשה אחרינא הוא דחיק ומוקים נפשיה בהכי:

דף ס.

מתני' הפסח ששחטו שלא לשמו כו' בעי רב פפא בעבודה אחת מאלו העבודות אמר לשם פסח ולשם שלמים או דלמא בשתי עבודות בשחיטה אמר לשם פסח ובקבלה אמר לשם שלמים. ודברי ר' מאיר דאמר בתחלת דבריו אדם מתפיס ור' יוסי הוא דאמר אף בגמר דבריו אדם מתפיס מפורשין הן במשנתנו בתמורה פ' חמישי האומר הרי זו תמורת עולה תמורת שלמים הרי זו תמורת עולה דברי ר' מאיר ר' יוסי אומר אם לכך נתכוון בתחלה אע"פ שאי אפשר לקרות שני שמות כאחת דבריו קיימין אם משאמר תמורת עולה נמלך ואמר תמורת שלמים הרי זו תמורת עולה ומפרשא דגמרי' אליבא דרבי מאיר דאמר בתחלת דבריו אדם מתפיס לר' יוסי בדקי' ליה [אי] מהדר הוא דקא הדר ביה תפוס לשון ראשון ואי אמר לתמורת שניהם נתכוונתי דבריו קיימין מאי.
ת"ש הפסח ששחטו שלא לשמו קבל והלך וזרק שלא לשמו או לשמו ושלא לשמו כו' היכי דמי אי נימא בעבודה אחת כדקתני למה לי עד דמחשב שלא לשמו בכולהו מקמייתא איפסל ליה לדברי הכל אלא לאו הכי קתני הפסח ששחטו שלא לשמו [או ששחטו לשמו] וקבל שלא לשמו כו' דהוה ליה שתי עבודות אחת לשמו ואחת שלא לשמו אי הכי אימא סיפא או לשמו ושלא לשמו ה"ד אי נימא בשתי עבודות היינו רישא למה לי למתני ליה תרי זימני אלא לאו בעבודה אחת שחטו לשם פסח ולשם שלמים ומתני' רבי יוסי היא דאמר אף בגמר דבריו אדם מתפיס לפיכך תני פסול אבל לר' מאיר בתחלת דבריו מתפיס וכשר ודחי' לא לעולם כולה מתני' בשתי עבודות רישא כגון דשחיט ומחשב בשחיטה לשמו ומחשב שלא לשמו בקבלה וכן בהולכה וכן בזריקה סיפא כגון דאמר בשחיטה הריני שוחטו לשם פסח לזרק דמו שתים שהן ארבע לשם שלמים שמעינן מינה דמחשבין מעבודה לעבודה והיינו בעיא דרב פפא הא איפשטא:
ת"ש או שלא לשמו ולשמו פסול האי מאי אי אמרת דמתני' בשתי עבודות ומחייבי' באחת שלא לשמו ובאחרת לשמו היינו רישא דרישא והיא תחלת משנתנו דאמרי' דברי הכל פסול אי דקאי בעבודה ומחשב בעבודה אחרת היינו רישא אלא לעולם בעבודה

אחת רישא נמי לשמו ושלא לשמו בעבודה אחת ובעיא דרב פפא קיימא ודחי' לא לעולם בשתי עבודות ומדין הוא וכו'.
ת"ש שלא לאוכליו ושלא למנויו לערלים וכו' ת"ש שחטו לאוכליו ושלא לאוכליו וכו' כשר היכי דמי אי נימא בשתי עבודות כגון שחטו לאוכליו וזרק לשמו שלא לאוכליו טעמא דחשיב בזריקה ולפיכך הוא כשר דאין מחשבת אוכלין בזריקה דתנן נמנין ומושכין את ידיהן עד שישחט כו' ואוקימנא מחלוקת לימשך אבל לימנות דברי הכל עד שישחוט שנא' במכסת נפשות תכוסו הזהיר לשחוט על שנמנין בו הא אלו שוחטו לאוכליו ושלא לאוכליו [פסול] והא קיי"ל כל היכא דפתיכא פסולין לכשרין כשר אלא ודאי לעבודה כו' ומדסיפא כו' ובעיא דרב פפא לא איפשטא פי' פתיכי מעורבין כדגרסי' בתחלת [שבועות] בענין מראות נגעים. אימור דשמעת לה לר"ע בפתוך ובחלוק מי שמעת ליה ובמשנה בתחלת נגעים הפתוך בשלג ביין המזוג בשלג והפתוך שבסיד כו':

דף ס:

איבעיא להו פסח בשאר ימות השנה לשם פסח ולשם שלמים מהו אתי שלא לשמו מפיק ליה מיד לשמו ומכשיר ליה או לא מפורש בתחלת שחיטת קדשים כי שלא לשמו בכל הזבחים פסול שלא עלו לבעלים לשם חובה ולשמו כשר ופסח בשאר ימות השנה שלא לשמו כשר ולשמו פסול זה ביניהם ופשיט ליה רבא מיניה דאתי שלא לשמו מפיק ליה מיד לשמו וכשר ודייק הכי דקאמר (לעולם) [דהא] בסתמא לשמו קאי וכי (מפרש) נשחט בשאר ימות השנה שלא לשמו נדחה לשמו וכשר כך אע"פ שהזכיר עכשיו לשמו בא שלא לשמו ודחאו ונמצא הזבח כשר ואקשי' עליה רב אדא והא סתמא לאוכלין קאי ואי פריש שלא לאוכליו בלבד פסול אמאי נימא כאלו לאוכליו ושלא לאוכליו שחטו והיה כשר ודחה רבא ואמר לא דמי בשלמא פסח מעת שהקדישו לשם פסח ודאי נקבע לשם פסח וסתמו שם פסח עליו ואי אפשר לו [להפקיעו] מקדושתו אבל הני אוכלין מדבק דביקי ביה [כי ממשכו] הני ואתו אחרינא ונדחו קמאי לגמרי בעדנא דאתו בתראי ופסח ליכא למימר הכי לפיכך שאני:
איבעיא להו פסח ששחטו בשינוי בעלים בשאר ימות השנה כגון שהיה פסח זה לראובן ושחטו לשם שמעון מי נחשב זה אותו שינוי בעלים כשינוי קדש דהוה פסח ושינה אותו לשחטו לשם שלמים או לא ופשטי' שינוי קדש פוסל בזמנו. גרסי' בשחיטת קדשים אשכחן שינוי קדש שינוי בעלים מנא לן אמר רב פנחס אמר קרא ובשר זבח תודת שלמיו פי' כשם שאם שחט הפסח לשם שלמים פסול וזהו שינוי קדש הפוסל בזמנו כן אם

שחט פסח ראובן לשם שמעון פסול כשם ששינוי קדש מכשירו שלא בזמנו כך שינוי בעלים מכשיר אותו שלא בזמנו.
פריך מה לשינוי קדש שכן נפסל בשמו כי היה שמו פסח ונשחט לשם שלמים נמצא כי נשתנה ונעשה שינוי בגופו בזבח עצמו עוד נוהג שינוי קודש בארבע עבודות בשחיטה או בקבלה או בהולכה או בזריקה בכל אחת מאלו נפסל לאפוקי שינוי בעלים דאינו נפסל אלא בשחיטה בלבד כדתנן נמנין ומושכין ידיהן ממנו עד שישחוט אבל אם נשחט לשם בעלים אף על פי (שנשחט) [שנזרק] לשם אחר כשר ושינוי קודש עוד ישנו אפי' לאחר מיתת המקדש כגון שהיה עולה ושחטו לשם שלמים לאפוקי שינוי בעלים דאינו אלא מחיים דכיון דמת פקעה רשותיה ודוכרני' מעליה.

דף סא.

וישנו בצבור כביחיד כי שנוי קדש פוסל בקרבן הצבור שאם נשחט העולה לשם חטאת או לשם אשם כמו שפוסל בקרבן יחיד כך פוסל בקרבנות צבור ואע"ג דפרכת שינוי קודש דפסולו בגופו ושינוי בעלים אין פסולו בגופו לאו פירכא הוא דתרוויהו פסול מחשבה נינהו ולא שנא ומאי דפרכת נמי יש שינוי קודש לאחר מיתה ואין שינוי בעלים לשם מיתה הרי רב פנחס בריה דרב אמי אמר [דיש] שינוי בעלים לאחר מיתה דגרסינן בתחלת שחיטת קדשים ואמר רבא עולה הבאה לאחר מיתה שחטה בשינוי קדש פסולה בשינוי בעלים כשרה אין בעלים לאחר מיתה ורב פנחס בר רב אמי אומר יש בעלים לאחר מיתה אמר לו רב אשי לרב פנחס דוקא קאמר מר יש בעלים לאחר מיתה והוה ליה כשינוי קדש ובעי איתויי אחריתי או דלמא אמרי' [דאי] איכא גביה כמה עשה ומכפרא ליה א"ל דוקא קא אמינא:
וזו השמועה כלה מה לשנוי קדש שכן פסולו בגופו וישנו בארבע עבודות וישנו לאחר מיתה וישנו בצבור כביחיד כולו מפורש בפ"א בשחיטת קדשים פריך מיהא לדברי הכל באחת ולרבא דהוא מרא דשמעתא תרתי מה לשנוי קודש שכן ישנו בארבע כדאמרן וישנו בצבור כביחיד לאפוקי צבור דלא משכחת ליה בשנוי בעלים דהא כל ישראל בעליו הן ופשטה פסח ששחטו בשאר ימות השנה לשם פסח בשנוי בעלים נעשה כמי שאין לו בעלים בזמנו ופסול. תנן בתחלת שחיטת קדשים חוץ מן הפסח ומן החטאת פסח בזמנו שלא לשמו פסול שנאמר ואמרתם זבח פסח הוא לה' דייקינן מינה דבעינן לשמו ותנן נמי שם [שם מג.] [הזבח] נפסל בארבעה כו' בשחיטה שנאמרה המקריב את

זבח השלמים כו' בקבלה שנא' והקריבו זו קבלת הדם בזריקה שנאמר הזורק את דם השלמים בהולכה שנאמר והקריב הלכה דאפקה רחמנא בלשון הקרבה:
מתני' שחטו שלא לאוכליו ושלא למנויו כו' ת"ר כיצד שלא לאוכליו שחטו לחולה ולזקן כיצד שלא למנויו מנו עליו חבורה זו ושחטו לשם חבורה אחרת ופשטנא בענין למנויו שנאמר במכסת נפשות תכוסו על השה ואוכליו שנאמר איש לפי אוכלו ואיתקש אוכלין למנויין:

דף סא:

אתמר שחטו למולין על מנת שיתכפרו בו ערלים רב חסדא אמר פסול יש מחשבת אוכלין בזריקה כלומר בעינן שחשב בזריקה לאוכליו מכיון שחשב לערלים שאינן יכולין לאכול שנאמר (שמות יב יח) וכל ערל לא יאכל בו פסול רבא אמר כשר בתר שחיטה אזלינן ואין מחשבת אוכלין פוסלין בזריקה כלומר אם זרק שלא לאוכליו לא נפסל הפסח.
ירושלמי אמר ר' יוחנן שחטו לאוכליו וזרק דמו שלא לאוכליו כשר אמר רבא מנא אמינא לה דאין מחשבת ערלין בזריקה יכול לפסול בני חבורה הבאין עמו ודין הוא הואיל וטומאה פוסלת שנאמר (במדבר ט ו) ויהי אנשים טמאים אשר היו וגו' וערלה פוסלת שנא' וכל ערל לא יאכל בו מה טומאה לא עשה בה מקצת טומאה ככל הטומאה אף ערלה לא עשה בה מקצת ערלה ככל ערלה [או] כלך לדרך זו הואיל וערלה פוסלת וזמן פוסל מה זמן עשה בו מקצת זמן ככל זמן אף ערלה עשה בה מקצת ערלה ככל ערלה נראה למי דומה דנין דבר שאין נוהג בכל הזבחים [כמו] הערלה שאין ערלה פוסלת אלא בפסח אבל בשאר זבחים לא דקיימא לן ערל וטמא משלחין קרבנותיהן מדבר שאינו נוהג בכל הזבחים [הטומאה] שאין טומאה פוסלת אלא בפסח אבל בשאר זבחים לא דקיימא לן [טמא משלח קרבנותיו] ואל יוכיח זמן שנוהג בכל הזבחים.
או כלך לדרך זו דנין דבר שלא הותר מכללה הערלה מדבר שלא הותר מכללו הזמן ואל תוכיח טומאה שהרי הותרה מכללה בצבור שנאמר (שם ט י) איש איש כי יהיה טמא לנפש איש נדחה לפסח שני ואין צבור נדחה לפסח שני אלא עושה בטומאה ת"ל זאת חקת הפסח ודייק רבה מאי זאת אלא לאו הכי קתני ואל תוכיח טומאה שהותרה מכללה בצבור ת"ל וכל ערל אי איכא כולה ערלות פסלה ואי לא לא פסלה וכי תימא הוא הדין לזריקה דאי אית בה כולה ערלות פסלה ת"ל זאת בשחיטה הוא דפסלה ערלה בזריקה לא פסלה ומאי קולא בזריקה לדחויה דאין מחשבת אוכלין פוסלה בזריקה כדאמרן:

ורב חסדא אדרבה לאידך גיסא כולה ערלות פסלה בשחיטה מקצתה לא פסלה וכי תימא הוא הדין לזריקה דבזריקה נמי לא פסלה עד דאיכא כולה ערלות ת"ל זאת בשחיטה הוא דבעי כולה ערלות אבל בזריקה אפי' מקצת ערלה פסלה דזריקה חמורה משחיטה דלא מקבע פיגול בשחיטה אלא בזריקה דתנן בזבחים פ"ב [כז.] השוחט [הזבח] לזרוק דמו למחר או מקצת דמו למחר להקטיר אימוריו למחר או מקצתן לאכול כזית מבשרו למחר פיגול וחייבין עליו כרת הנה לא מקבע הפסח פגול אלא מזריקה ואילך אבל בשחיטה לא דאי אפשר לחשב בשחיטה לשחטו למחר דהא היום שחט ליה ובא רב אשי ודחה האי תירוצא לאמר ממאי דהאי וכל דכתיב בערלה כולה משמע דלמא האי וכל כלום משמע דאפילו מקצת ערלה כתב רחמנא זאת עד דאיכא כולה ערלות לא שנא בשחיטה ולא שנא בזריקה וכי פליגי רבא ורב חסדא בהא פליגי וכפר עליו ואמרינן עליו ולא על חברו רבא דייק עליו ולא על חבירו סבר דיקי' בעינן חברו דפסול דומיא דידיה מה הוא בר כפרה אף חברו דבר כפרה אבל ערל דלאו בר כפרה הוא אם זרק עליו לא פסול ורב חסדא אמר האי נמי בר כפרה הוא הואיל דאי בעי מיתקן נפשיה ומכפר השתא נמי בר כפרה קרינא ביה:

דף סב.

ומי אית ליה לרב חסדא הואיל והא איתמר האופה מיום טוב לחול רב חסדא אמר לוקה רבה אמר אינו לוקה הואיל ואי מקלעי ליה אורחין חזי ליה כו' הנה רבה הוא דאית ליה הואיל אבל רב חסדא לית ליה הואיל כו' פי' מחוסר מעשה מילה ופרקי' כי לית ליה לרב חסדא הואיל להקל אבל לחומרא אית ליה:

ומתמהי' מאי שנא האי תנא דאי איכא מקצת מבני חבורה טמאין ומקצתן טהורין דפשיטא ליה דלא פסלי הטמאין לטהורין אבל אוכלין הטהורין ולא חיישינן לטומאה ואי איכא מקצת מבני חבורה ערלים ומקצתן מולין דמספקא ואמר ליה רבינא בטומאת בשר היא דאמר כגון שנטמא מקצת אבריו של זבח שהטמאין נשרפין והטהורין נאכלין ולא פסלי הטמאין לטהורין:

ומי מצית לאוקמה בטומאת בשר והא תאני סיפא דנין דבר שאינו נוהג בכל הזבחים היינו ערלה מדבר שאינו נוהג בכל הזבחים הטומאה ואי בטומאת בשר אמאי אינה נוהגת בכל הזבחים מי משכחת בשר זבח טמא שהותר אלא בטומאת גברי ומאי אינה נוהגת בכל הזבחים דערל וטמא משלחין קרבנותיהן וקרבין דלא גרעי מנכרי ותנן בשקלים נכרי ששלח עולתו ממדינת הים ושלח עמהן נסכין קרבין משלו כו' ותנן נמי

בגטין השולח חטאתו ממדינת הים מקריבין אותה בחזקת שהוא קיים כו'. ותנינן בתורת כהנים ואם האכל יאכל מבשר זבח שלמיו וגו' יכול השוחט לערלים ולטמאים יהא בלא ירצה ת"ל המקריב אותו בלא ירצה ואין השוחט לערלי' ולטמאין בלא ירצה מכאן שהערל והטמא משלחין קרבנותיהן דכהנים אכלו להו וראויין הן (ואפי') [אבל] בפסח לא ערל ולא טמא אין משלחין פסחיהן דהא איש לפי אכלו תכוסו כתיב והני לאו בני אכילה נינהו ואמר רבינא שם טומאה פריך ולעולם רישא בטומאת בשר סיפא בטומאת גברי איבעית אימא רישא וסיפא בטומאת בשר ומאי אינה נוהגת בכל הזבחים [דבכל הזבחים] בין נטמא חלב ובשר קיים ובין נטמא בשר וחלב קיים זורק את הדם כדבעינן למימר קמן ואלו פסח נטמא חלב כו' ודברים פשוטין הן והאי דפריך ואל תוכיח טומאה שהותרה מכללה בפסח שבא בטומאה פריך דתנן פסח הבא בטומאה נאכל בטומאה שלא בא בתחלתו אלא לאכילה:

דף סב:

ומותבינן אהא דאמרינן כל הואיל אם הוא לחומרא דברי הכל הוא מיהא הפסח שעברה שנתו שחטו בזמנו בי"ד פסול ורבי יהושע מכשיר אפילו רבי אליעזר דפוסל אינו פוסל אלא השוחט בי"ד לשם פסח אבל בשאר ימות השנה מכשיר ואמאי נימא הואיל ובזמנו פסול כך שלא בזמנו פסול דהא לחומרא הוא ופרקי' שאני התם דרחמנא אכשריה שנא' ואמרתם זבח פסח הוא לה' הוא בהויתו יהא כלו' הפסח הוא ששחט לשם פסח בי"ד לאפוקי קדשים אחרים לשם פסח דלא ולא פסח לשלמים דבעינן הוא בהויתו יהא לשמו בזמנו דהוא אם ישחט לשם אחרים פסול שלמים נמי אם ישחטו לשם פסח פסולין לשמו שלא בזמנו דהוא כשר לשם שלמים גם שלמים לשם פסח כשרים:

ניתני לי מר ספר יוחסין פי' אמר לו למדני ספר דברי הימים:

שדא קלא פתיק ביה. נטל אבן זרק עליו כלו' געה בו שאלו:

מה בין לשמו ושלא לשמו לאוכליו ושלא לאוכליו. שהשוחט לשמו ושלא לשמו פסול והשוחט לאוכליו ושלא לאוכליו כשר אמר ליה שלא לשמו פסולו בגופו שהוא פסח ושחטו לשם שלמים שינה הזבח עצמו במחשבתו לאוכליו ושלא לאוכליו לבריא ולחולה אין הזבח פסולו בגופו כי הזבח בכשרותו עומד לשמו ושלא לשמו אי אפשר לברר איסורו כלומר לא יתכן להודע איזה צד של זבח לשמו ואיזה צד שלא לשמו כדי שתניח האיסור ותאכל המותר. לאוכליו ושלא לאוכליו אפשר לברר איסוריה החולה אסור והבריא מותר לשמו ושלא לשמו ישנו בארבע עבודות לאוכליו ושלא לאוכליו

אינו אלא בשחיטה לשמו ושלא לשמו בקרבן צבור כביחיד דבין זה ובין זה שלא לשמו פסול לאוכליו ושלא לאוכליו לא משכחת לה בצבור דליכא בצבור זבחי שלמים אלא שני כבשי עצרת הבאין עם שתי הלחם וכתיב (ויקרא כ"ג:כ') והניף הכהן אותם על לחם הבכורים תנופה על שני וגו' לכהן הם ולא לצבור:

אמר רב אשי פסולו בגופו ואי אפשר לברר איסורו דבר אחד הן והכי קאמר מה טעם איסורו בגופו שאי אפשר לברר איסורו:

מתני' שחטו למולין ולערלים לטהורין ולטמאין כשר מפורש בסוף הוריות מאן אחרי' ר' מאיר:

דף סג.

תניא אחרי' אומרים הקדים מולים לערלים כשר הקדים ערלים למולים פסול נימא קסברי אחרים אינה לשחיטה אלא לבסוף וכי אמר הריני שוחט למולין ולערלים אסוף שחיטה קא מכוון דאמר הריני שוחט ואינה לשחיטה אלא לבסוף ובסוף שחיטה חלו נמולים ולא אשתייר רווחא לערלין למיחל לפיכך הפסח ההוא כשר וכדרבא דאמר עדיין הוא מחלוקת ועיקר דהא שמעתא דרבא בשחיטת קדשים פ"ב דתנן הרי זו תמורת עולה תמורת שלמים הרי זו תמורת עולה דברי ר' מאיר ר' יוסי אומר אם לכך נתכוון וכו' איבעיא להו הרי זו תמורת עולה תמורת שלמים לחצות מאי אמר ר' מאיר מי אמרי' בהא מודי רבי מאיר דכיון דאית ליה רווחא מהשתא ועד לחצות חילן תרוייהו או דלמא בהא נמי פליגי רבי מאיר משום (דלא) אימת חילא לכי מטיא חצות בההיא שעתא חיילה להו תמורת עולה ולית לה לתמורת שלמי' רווחא למיחל:

אמר רבא לעולם קסברי אחרים ישנה לשחיטה מתחלה ועד סוף ובגמר בלבו למולין ולערלים והוציא בפיו לערלים ולא הספיק לומר למולין עד שנגמרה השחיטה בערלים דרבי מאיר סבר לא בעינן פיו ולבו שוין אלא כיון שהוציא בפיו ערלים לא חיישינן במה שהיה בלבו הילכך פסול ורבנן סברי בעינן פיו ולבו שוין:

ומותיב אביי המתכוין לומר תרומה ואמר מעשר מעשר ואמר תרומה תמורת עולה ואמר שלמים שאיני נכנס לבית זה ואמר לזה נתכוין לומר שאיני נהנה ליה ואמר לזה לא אמר כלום עד שיהא פיו ולבו שוין קשיא הדא מתני' לרבי מאיר דהא סתמא היא וקיימא לן סתם מתני' רבי מאיר.

ופירק אביי רישא כגון ששחט סימן ראשון למולין וסימן שני למולין ולערלים דפתיכי מולין בכולה שחיטה סיפא דאמר סימן ראשון לערלים וסימן שני למולין ורבי מאיר

לטעמיה דאמר מפגלין בחצי מתיר וכיון ששני הסימנין מתירין הזבח ואם פיגל באחד מהן שהוא חצי המתיר הרי זה פיגול דתנן פיגל בקומץ ולא בלבונה בלבונה ולא בקומץ רבי מאיר אומר פיגול וחכמים אומרים אין בו כרת עד שיפגל בכל המתיר ורבנן כיון [דפתיכי] מולין בהאי שחיטה אין מפגלין בחצי מתיר:

ירושל' אין מחשבת אוכלין בזריקה (דמר לא) [ר' אילא] בשם ר' יוחנן שחטו לאוכליו לזרוק דמו שלא לאוכליו כשר נעשה משעה ראשונה כמי ששחטו לאוכליו ושלא לאוכליו:

רבי שמלאי אתא לגבי רבי רבי יוחנן אמר ליה אלפני הגדה אמר ליה מסורת בידינו מאבותינו שלא ללמד הגדה לא לבבליים ולא לבני דרום שהן גסי הרוח מיעוטי התורה ואת נהרדעי ודר בדרום (ועוד מעט קטן):

מתני' השוחט את הפסח על החמץ עובר בלא תעשה שנא' (שמות כ"ג:י"ח) לא תזבח על חמץ דם זבחי רבי יהודה אומר אף התמיד מדכתיב זבחי רבי שמעון אומר הפסח בארבעה עשר לשם פסח חייב שלא לשמו כיון שנפסל אינו עובר עליו משום שוחט על חמץ דשחיטתו לאו שחיטה היא וכן שאר דבריו זה כללם:

אמר רבי שמעון בן לקיש לעולם אינו חייב עד שיהא חמץ לשוחט או לזורק או לאחד מבני חבורה ועד שתהא החמץ עמו בעזרה:

דף סג:

ורבי יוחנן אמר אפילו אין עמו בעזרה חייב ואמרינן בהאי פליגי ריש לקיש סבר כיון דכתיב לא תשחט על חמץ האי על משמע אצלו במקום שחיטה ור' יוחנן סבר כיון דהוא אצלו ברשותו אפי' במקום רחוק כאלו בידו הוא ועל קרינא ביה ואמרינן למה הוצרכו לחלוק ע"ז הרי נחלקין עליו במקום אחר דתנן במנחות פרק [התודה] השוחט את התודה בפני' ולחומה חוץ לחומה לא קדש הלחם רבי יוחנן אמר חוץ לחומת בית פאגי במקום שאינו יכול לאכלו שם שהוא רחוק מירוש' דכתי' (ויקר' ז') והקריב על זבח התודה חלות מצות וגו' וחומת בית פאגי רחוק הוא ונמצא זבח בלא לחם כי הוא במקום אחד והלחם במקום אחר אבל לפנים מחומת בית פאגי שאוכלין שם קדשים קלים שפיר דמי כדגרסי' בענין החבוש בבית האסורין אבל אי קאי לפנים מבית פאגי אפשר דמעיילי ליה להתם ואכיל כן גם זה לחם התודה אם הוא בירושלים שהוא מקום אכילת קדשים קלים קדש הלחם דעל זבח קרינא ביה וריש לקיש אמר אפי' חוץ לחומת עזרה לא קדש הלחם דבעינן לחם לזבח באותו מקום שהוא ואמרינן רבי יוחנן וריש לקיש הכא בהתראת ספק

פליגי ריש לקיש אמר כשמתרין לשוחט זה לא תשחט על חמץ שכל השוחט על חמץ לוקה אם החמץ עמו בעזרה נמצאת התראת ודאי אבל אם אינו עמו חיישינן שמא נאכל או נשרף נמצא המתרה מתרה אם לא השבת אותו חמץ שהיה לך שראינהו בחצרך אלא הוא קיים עכשיו ואתה שוחט הפסח קודם השבתתו ואתה עובר בלאו נמצאת זו התראת הספק דאיכא למימר דילמא אדם השביתו כבר הלכך ספק הוא והתראת ספק כי האי גוונא אינה התרא' ודבר זה מפורש באלו הן הלוקין ובענין השוחט אותו ואת בנו כו' עוד הקשינו גם בזה חלקו במקום אחר.

דאיתמר שבועה שאוכל ככר זה היום ועבר היום ולא אכלה רבי יוחנן ורבי שמעון בן לקיש דאמרי תרווייהו אינו לוקה כשמתרין אותו בשעת שבועה אל תשבע שמא לא יזדמן לו לאכלה היום ונמצאת עובר על שבועתך הויא התראת ספק כי יתכן לו לאכלה ויקיים שבועתו וכי האי גוונא אינה התראה רבי יוחנן אמר התראת ספק שמה התראה אלא למה אינו לוקה משום דהוה ליה לאו שאין בו מעשה כי לא עשה מעשה כלום אלא ישב ולא אכל הנה לא עשה מעשה וכל לאו שאין בו מעשה אין לוקין עליו (ואפי') [ואמרינן] לעולם בעל בסמוך פליגי והאי דאמרת הא איפלגו בה חדא זימנא כלומר נתברר לנו דבריהם במקום אחר ומשם אנו יודעין כי כך דעתם בכל מקום והילכתא כרבי יוחנן אסיקנא צריכה לברר הכא והתם חלוקתם דאי אשמעינן הכא וכו' ופשוטא היא:

בעא מיניה רבי אושעיא מרבי אמי אין לו לשוחט חמץ כלל אבל יש לאחד מבני חבורה מהו אמר ליה לא תשחט ולא ילין קאמר רחמנא כל מאן דאיתיה בלא ילין [איתא] בלא תשחט ודייק מינה רב פפא אפי' אם יש חמץ לכהן המקטיר את האמורין עובר הואיל ואיתיה בהלנת אימורין:

תניא כרב פפא השוחט את הפסח על החמץ עובר בלאו כו' עד אחד השוחט ואחד הזורק ואחד המקטיר אבל המולק העוף על החמץ בי"ד אינו עובר איני והתניא אחד השוחט ואחד הזורק ואחד המולק ואחד המזה עובר עליו בלאו אבל הקומץ המנחה והמקטיר את האימורין אינו עובר הכא קתני המולק עובר והמקטיר את האימורין (אינו) עובר והתם קתני המקטיר את האימורין עובר והמולק אינו עובר:

דף סד.

קשיין הדדי ופרקי' שתי הברייתות לר"ש הן הא דפטרה אמליקה בי"ד והכי קאמר ר' שמעון במתני' ושאר כל הזבחים בי"ד בין לשמן ובין שלא לשמן פטור וכיון דר' שמעון פוטר בשאר זבחים כ"ש אמליקה והא דמחייבת אמליקה בחולו של מועד דבההיא

מחייב ר"ש במשנתנו [דתנן] ושאר כל הזבחים במועד בין לשמן ובין שלא לשמן [חייב] ומליקה כשחיטה חשיב לה. הקטרת אימורין יש תנא דמקיש הקטרה לשחיטה ומחייב ויש תנא דלא מקיש ותרווייהו אליבא דר"ש.

ואמרינן מאי טעמא דר' שמעון די"ד מחייב השוחט את הפסח לבדו על החמץ ופוטר השוחט שאר הזבחים על החמץ ופוטר השוחט הפסח לשמו ופשטא טעמא דר"ש משום דכתיבי תרי קראי לא תשחט ולא תזבח ובתרווייהו כתיב זבחי שמעי' מתרי זבחי דאינון זבחי וכיון דהוה ליה למכתב זבחיי דמשמע זבחים טובא ופלגינהו וכתב זבחי זבחי ש"מ כל היכא דאיכא זבח והוא זבח חג הבשר שעובר עליו קרינא ביה זבחי אזבח זה חייב ולא אשאר זבחים אבל במועד דליכא זבח חג הפסח קרינא זבחים וחייב אשאר זבחים ודיקי' מדקתני השוחט הפסח על החמץ במועד לשם שלמים חייב דוקא שעקר שם פסח מעליו וקראו שלמים מכלל דבשאר ימות השנה בעי עקירה ופרקי' לעולם אימא לך דלא בעי עקירה ומתני' כגון שהיו בעליו טמאי מתים ונדחו לפסח שני דסתמיה לשם פסח קאי:

מתני' הפסח נשחט בשלש כתות שנאמר ושחטו אותו כל קהל עדת ישראל קהל ועדה וישראל:

דף סד:

אמר רבי יצחק אין הפסח נשחט אלא בשלש כתות של שלשים שלשים בני אדם. מאי טעמא מספקא לן אי כולהו קהל ועדה וישראל בבת אחת נכנסין או בזה אחר זה הלכך עיילי שלשים שלשים ואפי' [בחמשין נמי סגי] משכחת לה כגון דעיילי שלשים עבדי עשרה ונפקי ועיילי עשרה אחריני ועבדי נמי עשרה ונפקי ועיילי עשרה אחריני:

יש מי ששונה ננעלו [דלתות העזרה] מעצמם בנס מן השמים ויש מי ששונה נועלין דלתות העזרה כלומר כיון שנתמלאת העזרה נועלין הדלתות דלא לירמסו אהדדי והא דתנן בעדיות [ח"ו] שעקביא בן מהללאל נתנדה שאין העזרה ננעלת על כל אדם בחכמ' וביר' חטא כעקביא בן מהללאל (וכו') כל השמועה פשוטה היא:

והכליות שלקח תפיסה בעלמא עד שיתנו לו דבר אחר כגון צרור או כיוצא בו לעמוד בהן על המנין:

מדקתני שחט ישראל ש"מ כי בא התנא להודיענו דשחיטה בזר כשרה:

נותנים לחברו וחברו לחברו [ש"מ] דהולכה שלא ברגל כשר' והוא דניידי פורתא ותו שמעי' מדקתני קבל המלא מקודם ואחר כך החזיר הריקן הא דאמר ריש לקיש אין

מעבירין על המצות אלא מקדים מצוה דפגע ברישא ומיהא דקתני זרקו זריק' אחת כנגד היסוד ש"מ דמתני' רבי יוסי דאמר פסח [בזריקה ונפקא ליה מקרא דאת דמם תזרוק דפסח טעון] מתן דמים על המזבח:

דף סה.

שהיו הכהנים מדיחין העזרה [בשבת] שלא ברצון חכמים. אמרי' מאן חכמים ר' אליעזר אבל חכ"א אין שבות במקדש אלא כל דבר שאיסורו משום שבות מותר הוא במקדש:
והדחה מנא לן דמשום שבות היא מיהא החולב בהמה והמגבן והמחבץ כגרוגרת המכבד והמרבץ והרודה חלות דבש בשוגג בשבת חייב חטאת במזיד ביום טוב לוקה דברי ר"א וחכמים אומרים אחד זה ואחד זה אינן אלא משום שבות. רב אשי אמר שלא ברצון רבי נתן דתני [שבות] שצריכה התירו שבות שאינה צריכה לא התירו וזה ההדחה אינה צורך עבודה במקדש:
תניא רבי יהודה היה אומר כוס היה ממלא מדם התערובות שאם נשפך אחד מהן אחר שנתקבל בכלי זה מכשירו ואף על גב שדם התמצית מעורב בו אין דם התמצית מבטל דם הנפש ולא תימא דדם התמצית לר"י אינו דם אלא דם מעליא הוא דתנן דם התמצית באזהרה רבי יהודה אמר בכרת ואפילו הכי לענין כפרה [מודה] ר' יהודה כי דם הנפש בעינן שנאמר כי הדם הוא בנפש יכפר דם שהנפש יוצא בו הוא מכפר:

דף סה:

ואסיקנא דדם לה אינו חוצץ דתניא הדם והדבש והחלב יבשים חוצצין לחין אין חוצצין והנה כיון שהוא זה הדם לח אין חוצצין ברגליהן [ומקשינן] הלא מטנפי מן הדם בגדי הכהנים ואמרינן דמדלו להו פי' שהיו מגביהין בגדיהם מעט שלא יטנפו מן הדם איני והתניא מדו בד כמדתו שלא יחסר ולא יותיר ושנינן לא היו מגביהין בגדיהם [אלא] בהולכת אברים לכבש דלאו עבודה היא כו' ואסקינא בהולכת אברים והולכת דם היו מהלכין על האצטבאות:
כיצד תולין ומפשיטין אונקלאות של ברזל כו'. פי' מגיס כמין קערה שנותן בה החלבים כדמתרגמינן קערה מגיסתא.
תאנא כל אחד נותן פסחו בעורו ומפשילו לאחוריו אמר רב עיליש (כזית) [טייעות]:
הדרן עלך תמיד נשחט.

אלו דברים בפסח דוחין את השבת שחיטה וזריקה ומחוי קרביו והקטרת חלביו צלייתו והדחת קרביו כו'. פי' מיחוי קרביו היא שירקא דמעייא והוא כמו שומן רך שדומה למוח וקרוב להיות רעי ועל זה השומן שדומה למוח נקרא מיחוי קרביו:

דף סו.

ת"ר הלכה זו נתעלמה מבני בתירא פעם אחת חל ארבעה עשר להיות בשבת אמרו לו להלל הזקן פסח דוחה את השבת או לא אמר להו וכי פסח אחד יש לנו שדוחה את השבת והלא יותר ממאתים פסחים דוחין את השבת כו' ירושלמי אית תנא תני מאה פסחים [אית תנא תני מאתים] אית תנא תני שלש מאות מאן דתני מאה תמידין [של] שבת מאן דתני מאתים תמידין ומוספין של שבתות מאן דתני ג' מאות מוסיף של ראשי חדשים ושל ימים טובים וכו':

אמר מר נאמר במועדו בפסח ונאמר במועדו בתמיד מה זו דוחה שבת דכתיב עולת שבת בשבתו על עולת התמיד אף פסח דוחה שבת וכו' ועוד קל וחומר וכו' הכי קאמר להו נהי גזרה שוה לא גמיר לכו דאין אדם דן גזרה שוה מעצמו אא"כ [קבל] קבלה מאבותיו אבל היה לכם לדון קל וחומר מעצמו אמרו [לו] ק"ו איכא למיפרך מה לתמיד שכן כליל שכן תדיר.

דף סו:

מינוהו נשיא עליהן התחיל לקנתרן ומפני שנתיהר נתעלמה ממנו הלכה מכאן אמר רב שכל המתיהר אם חכם הוא חכמתו מסתלקת ממנו מהלל ואם נביא נבואתו מסתלקת ממנו מדבורה דכתיב חדלו פרזון בישראל חדלו עד שקמתי דבורה שקמתי אם וגו' וכתיב עורי עורי דבורה עורי עורי דברי שיר וגו':

אמר ר"ש בן לקיש כל הכועס אם חכם הוא חכמתו מסתלקת ממנו ממשה דכתיב ויקצוף משה על פקודי החיל וגו' וכתיב ויאמר אלעזר [הכהן] וגו' מכלל דאיעלם ממשה רבינו. אם נביא הוא נבואתו מסתלקת ממנו מאלישע דכתיב לולי פני יהושפט מלך יהודה אני נושא אם אביט אליך וגו' וכתיב ועתה קחו לי מנגן וגו' מכלל שנסתלקה הנבואה מעליו וכן הכועס אפי' [אם] פסקו לו גדולה מן השמים מורידין אותו ממנו מאליאב אחי דוד שנאמר ויחר אף אליאב בדוד וגו':

תניא אמר להם מקובל אני מרבותי שהפסח דוחה השבת ולא פסח ראשון אלא אפילו פסח שני ולא פסח צבור אלא אפילו פסח יחיד אמרו לו מה יהא על העם ששכחו להביא

סכינם מאתמול לשחוט פסחיהם כו' וסליקא כיון דפסח חובה הקבוע להם זמן הוא שרי להקדיש ולהקריב בשבת לפיכך מי שהיה פסחו טלה תחב הסכין בצמרו ומי שהיה פסחו גדי תחב הסכין בין קרניו והביאום לעזרה ומקשינן והא עבדין עבודה בקדשים ופרקי' קודם שהקדישום הביאום לעזרה ואח"כ הקדישום שלא יתיראו כעושי מלאכה בקדשים ואע"ג שנראין כמחמר אחר בהמתו בשבת הא אסיקנא כלאחר יד הוא שהוא שלא כדרך המחמרין שכל העושה בשבת דבר שאינו כדרך מלאכה מחמר כלאחר יד מקרי ופטור כדתנן המוציא לאחר ידו או ברגלו כו' ואע"פ שמן התורה פטור מדרבנן אסור הוא. והכי קא מיבעיא להו לבני בתירא ושאלו מהלל דבר המותר מן התורה ודבר שבות כלאחר יד עומד בפניו לעכבו במקום מצוה שרי או אמר להם הניחו להן לישראל אם הן אינם נביאים בני נביאים הם נתברר כי התמיד והפסח מן התורה דחו שבת אבל דדחו טומאה מנא לן אמרינן יליף תמיד מפסח פסח גופיה דדחי טומאה מנא לן אמר ר' יוחנן פסח משום דכתיב איש איש כי יהיה טמא לנפש וגו' איש נדחה לפסח שני ואין צבור נדחין לפסח שני אלא עושין בטומאה ודחה ר"ל להא דר"י ואמר הוא מהכא וישלחו מן המחנה כל צרוע וכל זב וגו' הא כיצד טמא מת משתלח חוץ למחנה שכינה וטמא שרץ כמותו זב משתלח חוץ למחנה לויה ובעל קרי כמותו מצורע משתלח חוץ למחנה ישראל נמצא המצורע משתלח חוץ לשלש מחנות וזב משתים וטמא מת מאחת וברור הוא:

דף סז.

ואתקיף אביי אהא דריש לקיש ואהדר לדרשא דר' יוחנן והכי קאמר לעולם מקרא קמא ונכתוב רחמנא איש איש כי יהיה טמא ולישתוק לנפש למה לי וכי תימא טמא נפש הוא נדחה לפסח שני אבל שאר טמאים לא והתניא יכול לא יהו עושין השני אלא טמאי נפש ומי שהיה בדרך רחוקה זבין ומצורעין ובועלי נדות מנין ת"ל איש איש ומאחר דכל טמאין עושין פסח שני לנפש דכתב רחמנא למה לי אלא הכי קאמר רחמנא איש נדחה לפסח שני ואין צבור נדחין לפסח שני אלא עבדי בטומאה וצבור דעבדו בטומאה בטומאת מת אבל בשאר טומאות לא:

אמר רב חסדא מצורע שנכנס לפנים ממחיצתו פטור ממלקות שנאמר בדד ישב מחוץ למחנה מושבו אחר שכתוב ולא יטמאו את מחניהם וקבעו בלא [תעשה] העתיקו לעשה וכתב בו בדד ישב מחוץ למחנה מושבו נתקו לעשה לומר שאינו לוקה ומותבינן עליה מצורע שנכנס לפנים ממחיצתו בארבעים וכן זבים וטמאי מתים שנכנסו לפנים

ממחיצתן בארבעים וטמא מת מותר להכנס במחנה לויה ואפילו מת עצמו מותר להכניסו במחנה לויה שנאמר ויקח משה את עצמות יוסף עמו במחיצתו קתני מיהא מצורע שנכנס לפנים ממחיצתו בארבעים והיכי פטר ליה רב חסדא ושני' תנאי היא ורב חסדא דאמר כר' שמעון דתניא בדד ישב מחוץ למחנה לבדו ישב שלא יהו טמאין אחרים יושיבם עמו יכול יהו זבין וטמאי מתים משתלחין מן המחנה אחת ת"ל ולא יטמאו את מחניהם ליתן מחנה לזה ומחנה לזה דברי ר' יהודה ר"ש אומר אינו צריך הרי הוא אומר וישלחו מן המחנה כל צרוע וכל זב וכל טמא לנפש יאמר טמא נפש ואל יאמר זב ואני אומר טמא מת משתלח זב לא כל שכן מה ת"ל זב ליתן לו מחנה שניה יאמר זב ואל יאמר מצורע נתקו לעשה:

מאי חומריה דזב מטמא מת דקתני ואני אומר טמא מת משתלח זב לא כל שכן מכלל שהזב חמור מטמא מת מאי חומריה שכן הזב טומאה יוצאה עליו מגופו אדרבה טמא מת חמור ממנו שטעון הזאה שלישי ושביעי ודחי' מוכל דכתיב בטמא מת מרבינן טמא שרץ דלא כתיב ביה הבדיה להיות טעון שילוח חוץ למחנה ומרבינן טמא שרץ שבאה לו הטומאה מבחוץ שדומה לטמא מת והזב חמור מטומאת שרץ שהזב טומאה יוצאה לו מגופו. ותי אקשי' יש לומר שטומאת שרץ חמור שמטמא אפי' [אם] נפל עליו השרץ באונס מה שאין כן בזב שהזב אינו מטמא באונס דתנן בשבעה דרכים בודקין את הזב וכו' ואם נמצא עליו אונס אינו טמא מאותה הראי' שבאונס ושנינן להטמאות זב בטומאת ערב כטומאת שרץ אפילו אם ראה ראיה באונס מטמא טומאת ערב דלא גרע מקרי וכדרב הונא דאמר ראיה ראשונה של זב מטמאה באונס נתברר שהזב חמור הוא מטמא שרץ שנתרבה מטמא מת ועל זה אמר יאמר טמא נפש ולא יאמר זב וכן עוד דתאני זב משתלח מצורע לא כל שכן מכלל שמצורע חמור מזב מאי חומריה דמצורע מזב שכן טעון פריעת הראש ופרימת בגדיו ואסור בתשמיש שנאמר (ויקרא י"ד:ח') וישב מחוץ לאהלו ואין אהלו אלא אשתו שנא' (דברים ה':כ"ז) שובו לכם לאהליכ' וכן מפורש במשקין [דף ז' ע"ב]:

דף סז:

אדרבה זב חמור שכן מטמא משכב ומושב וכלי חרס בהיסט מה שאין כן במצורע ושנינ' מוכל זב אתה מרבה בעל קרי ששניהם טומאתן יוצא מגופן ומבעל קרי מצורע חמור שכן טעון פריעה ופרימה ואסור בתשמיש [המטה] וא"ת בעל קרי חמור שמטמא במשהו מה שאין כן במצורע שהמצורע אינו מטמא [אלא] בגריס דתנן גופו של בהרת כגריס

הקילקי מרובע מקום הגריס תשע עדשות מקום עדשה ארבע שערות נמצאו ל"ו שערות זב נמי כר' נתן דאמר צריך כחתימת פי האמה ובעל קרי איתקש לזב דמוכל [של] זב קא מתרבי לשילוח מן המחנה כו':

אמרינן ר' יהודה שפיר קאמר ליה ר"ש דלא צריכת לריבויי להו שלש מחנות מולא יטמאו את מחניהם מוישלחו מן המחנה קא מרבית להי אמר לך האי וישלחו מן המחנה מיבעי ליה לכדתניא ר' אליעזר אומר יכול דחקו זבין ומצורעין ונכנסו לעזרה בפסח הבא בטומאה יכול יהו חייבין ת"ל וישלחו מן המחנה כל צרוע וכל זב וכל טמא לנפש בשעה שטמאי מתים משתלחין זבין ומצורעין משתלחין אין טמאי מתים משתלחין אין זבין ומצורעין [משתלחין]:

אמר מר זב וכל זב לרבות בעל קרי מסייע ליה לר' יוחנן [דאמר] מחילות לא נתקדשו בעלי קריין משתלחין חוץ לשתי מחנות כמו הזבין ומותבינן עליה מיהא דתנן בסוף מס' זבין בעל קרי כמגע שרץ מאי לאו למחנותם מה טמא שרץ חוץ למחנה אחת כטמא מת אף בעל קרי חוץ למחנה אחת קשיא לר' יוחנן דאמר חוץ לשתי מחנות ומשני לאו למחניהם איתקש אלא לטומאתן ובא ללמדנו דבעל קרי כמגע שרץ מה מגע שרץ אפי' באונס טמא אף בעל קרי אם ראה קרי באונס מטמא:

דף סח.

ת"ש מסיפא ובועל נדה כטמא מת למאי אילימא לטומאה הא בהדיא כתיב בתרוייהו טומאת שבעה אלא לאו למחנותם כשם שטמא מת חוץ למחנה אחת כך בועל נדה חוץ למחנה אחת ומדסיפא למחנותם רישא נמי למחנותם קשיא לר' יוחנן ומשני מידי איריא רישא לטומאה סיפא למחנותם:

ת"ש מצורע חמור מזב וזב חמור מטמא מת יצא בעל קרי שטמא מת חמור ממנו מאי לאו יצא מכלל זב ונכנס לטומאת מת ואע"פ שטמא מת חמור ממנו מדקתני הכי שמעי' מיהת שבועל נדה כטמא מת חוץ למחנה אחת ומשני לא יצא ממחנה טמא מת ונכנס למחנה זב להשתלח חוץ לשתי מחנות ואע"ג שטמא מת חמור ממנו הואיל ובעל קרי טומאה מגופו יוצא לזב מוקמינן ליה תאני תנא קמיה דרב יצחק ויצא אל מחוץ למחנה זו מחנה שכינה לא יבוא אל תוך המחנה זו מחנה (שכינה) [לויה] אמר ליה אכתי לא אפיקתיה (אלא) אעילתיה פי' מכדי הני קראי בבעל קרי כתיבי ובעל קרי נתרבה מזב דטומאה יוצא מגופו וחוץ לשתי מחנות משתלח כמו הזב ועדיין לא אפיקתיה אלא ממחנה שכינה וצריכת עוד לאפוקיה ממחנה לויה וקודם שתוציאו ממחנה לויה חזרת

ואמרת לא יבוא אל תוך המחנה זו מחנה שכינה מכלל דבמחנה לויה נכנס ואתה מזהירו שלא יכנס ממחנה לויה למחנה שכינה עדיין לא יצא ממחנה לויה ואתה צריך להוציאו עוד אלא כך אמור ויצא אל מחוץ למחנה זו מחנה שכינה לא יבוא אל תוך המחנה זו מחנה לויה כלומר לא יבוא ממחנה ישראל לתוך מחנה לויה:

ומתקיף רבינא דלמא בעל קרי אינו משתלח אלא חוץ למחנה שכינה והני קראי לחיוביה חד קרא בעשה והוא ויצא חד קרא והוא לא יבוא בלאו ללמד כי בעל קרי הנכנס למחנה שכינה עובר בעשה ולא תעשה ודחי' אם כן נכתוב רחמנא ויצא אל מחוץ למחנה לא יבוא תו אמאי כתיב אל תוך המחנה ללמד שהתורה הזהירה על המחנה אחרת:

מיחוי קרביו מנקבן בסכין להוציא הרעי פי' שירקא דמעיא השומן הדומה למוח ודבוק במעים כמו הפרש הדבוק במעים ואינו מתפרק אלא בגרירה אלא בסכין כמו הרשעים שמחזיקין בנכסי הטובים כתיב וחרבות מחים גרים יאכלו פי' וחרבות נכסי מחים הרשעים גרים יאכלו הצדיקים כלומר נכסי הרשעים הצדיקים יאכלו אותם:

דף סח:

אמר רב חיננא עתידין הצדיקים להחיות את המתים כתיב הכא ורעו כבשים כדברם וכתיב התם ירעו בשן וגלעד כימי עולם:

והקטיר חלביו דוחה את השבת תניא אמר ר' שמעון ראה כמה חביבה מצוה בשעתה שהרי הקטר חלבים כשרים כל הלילה ואין ממתינין להם עד שתחשך מ"ש אלא מקטירין אותן בשבת לקיים מצוה בשעתה:

הרכבתו אינו דוחה השבת. דלא כר' נתן דאמר בפרק המצניע כי החי נושא את עצמו והטוענו בשבת פטור והני מילי חוץ לירושלים אבל חוץ לעזרה לא:

הבאתו מחוץ לתחום אין דוחה את השבת כר' עקיבא דאמר בסוטה בפרק [כשם] תחומין דאוריי'. ירושלמי הרכבתו לא אמרו אלא חוץ לירושלים אבל חוץ לעזרה מותר משום שבות שהתירו במקדש:

חתיכת יבלתו אין דוחה את השבת יבלת לחה או בכלי והא דתנן בסוף עירובין חותכין יבלת במקדש ביבשה וביד:

מתני' ר' אליעזר אומר דוחין אמר ר' אליעזר ומה אם שחיטה שהוא אב מלאכה דוחה את השבת אלו שמשום שבות לא ידחו את השבת אמר לו ר' יהושע יום טוב יוכיח שהתיר בו כל מלאכה שהיא לצורך אוכל נפש ואוסר בו דבר של שבות כדתנן ביום טוב אלו שהן משום שבות לא עולין באילן ולא רוכבין אמר לו רבי אליעזר יהושע מה ראיה שבות

דרשות לא עולין באילן לשבות דמצוה שהיא הבאת הפסח כדי שישחט ור' יהושע אמר לך יום טוב נמי מצוה לשמח בכל מיני מאכל הוא והתרתה לשחוט ולבשל ולא התרתה להביא מחוץ [לתחום] וכיוצא בו ולעשות שמחת יו"ט ור"א אומר יום טוב או כולו לך או כולו לה' וכיון דאי בעי למיעבד כולו לה' ולקרות היום כולו הרשות בידו כאלו אין כאן שמחת יום [טוב]:

איכא למיפרך ומה יום טוב שהתירו בו מלאכה דרשות כגון הא דאמרינן הואיל והותרה הבערה לצורך הותרה נמי שלא לצורך לא התירו שבות לעלות באילן לשוט על פני המים (ולהביא) [ולהוציא] משם אש לבשל אפי' דיום טוב שבת שלא התיר בה אלא כגון שחיטת הפסח וכיוצא בו מלאכה של מצוה בלבד אינו דין שלא נתיר שבות דעמה ור' אליעזר אמר לך אפי' הכי שבות דמצוה עדיפא:

אמר רבא הכל מודים בשבת דבעי' לכם כלומר אין לישב היום כולו ולקרות ולבטל שמחת שבת דכתיב וקראת לשבת עונג:

מר בריה דרבינא כוליה שתא הוה יתיב בתעניתא בר מעצרת ופורים וערב יום הכפורים רב ששת הוה אמר חדאי נפש כלומר שמחי לך לקראתי כדי שתהא שוכנת בטח לעולם הבא ואע"פ שהעולם אינו מתקיים אלא בזכות תופשי התורה שנאמר אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמתי עיקר מיהת כי עביד איניש לנפשיה עביד:

דף סט.

תניא אמר ר' אליעזר ומה אם דחו מכשירי מצוה של אחר שחיטה כגון מיחוי קרביו והקטרת אימוריו את השבת שכבר נעשת המצוה לא ידחו מכשירי מצוה שלפני שחיטה כגון חתיכת יבלתו וכיוצא בה שעדיין לא נעשת המצוה. אמר ר' (יהושע) [צ"ל ר"ע] מכשירי מצוה דלאחר שבת דחו שבת שכבר נדחית השבת בשחיטת הפסח תאמר במכשירי מצוה שלפני השחיטה שלא נדחה השבת עדיין.

ד"א שמא ימצא זבח פסול ונמצא אותם מכשירין שעשה מקודם כי בחלול שבת היו שנתברר כי לא היתה מצוה ראויה ופריך רבי אליעזר אי הכי שחיטה נמי נימא הכי לא נשחט שמא ימצא הזבח טרפה ונמצאת השחיטה באיסור ולא מצא ר' (יהושע) [ר"ע] תשובה. יש מי שאומר זאת התשובה השיב רבי (יהושע) [ר"ע] ברישא ונתפרכה ואח"כ השיב התשובה הראשונה מה לידחו מכשירי מצוה דלאחר שחיט' את השבת כו' שאין בה פירכא:

ירושלמי שלש עשרה שנה היה למד ר' עקיבא לפני ר' אליעזר ולא היה משיב לו כלום

תו תחלת תשובותיו שהשיב לו אמר לו ר' יהושע (שופטים ט ל"ח) הלא זה העם אשר מאסת בו צא הלחם בו:
מתני' השיב ר"ע הזאה תוכיח שהיא משום מצוה והיא משום שבות כו' אמר ר' אליעזר ועליה אני דן כו' אמר לו הבא לי מועד לאלו כמועד לשחיטה. תניא אמר לו ר' אליעזר עקיבא בשחיטה השבתני בשחיטה תהא מיתתו אמר לו אל תכפירני בשעת הדין כלומר אל תחשדני בכופר על מה שלמדתני אתה למדתני הזאה שבות ואינה דוחה שבת:
אמר עולא ר' אליעזר הזאה דתרומה למדו כלומר אם היה כהן טמא מת שחל שביעי להיות בשבת אין מזין עליו בשבת לאכול בתרומה לערב ומותיב ר' עקיבא מהזאה דתרומה להזאה דפסח ופריך ר' אליעזר אימר דאמרי' הזאה דפסח דחיא שבת דהא פסח עצמו דוחה שבת תאמר בהזאה דתרומה שאין תרומה עצמה דוחה שבת. והביא רבא ברייתא מפורשת דר' עקיבא מהזאה דפסח מותיב ודחה דברי עולא ואוקימנא לעולם רבי אליעזר לימד לר' עקיבא כי הזאה כדי לטהרו לעשות הפסח אינו דוחה שבת וכאשר קבל רבי אליעזר השמועה כך מסרה לר' עקיבא ועכשיו שדחה ר' אליעזר ואתא רבי עקיבא בעקיפין כדי שיזכור ר' אליעזר מתוך דברי ר' עקיבא גמרא שלו לפי שאין דרך תלמיד חכם לומר לרבו שכחת מה שלמדתני ולר' אליעזר הזאה טלטול בעלמא הוא אמאי לא דחיא שבת אמר רבה גזירה שמא יעבירנה ד' אמות ברשות וניעבריה דהא ברשות הרבים שמעי' ליה לר' אליעזר דאמר מכשיר מצוה דחו שבת.
[ה"מ] היכא דגברא חזי האי טמא הוא ולית עליה חיובא האידנא לפיכך לא אידחא אפי' טלטול:

דף סט:

אמר (רבא) [רבה] קטן [בריא] מחמין לו חמין להברותו ולמולו בשבת דהא [צ"ל חזי] אבל קטן חולה אין מחמין לו חמין למולו דהא לא חזי ודחי רבא אי בריא הוא חמין למה לי' אלא לא שנא בריא ולא שנא חולה אין מחמין לו חמין דהכל אצל מילה חולין הן ולא חזו ומותיב אביי עלה ערל שלא מל ועשה פסח ענוש כרת דברי ר' אליעזר והא ערל לא חזי דכתיב (שמות יב מח) וכל ערל לא יאכל בו ואע"ג דלא חזי גברא תני ענוש כרת אלמא איכא חיובא עליה אפי' בזמן דלא חזי כל היכא דיכול לתקוניה נפשיה ולמעבד פסחא ופריק רבא קסבר ר' אליעזר אין שוחטין וזורקין על טמא שרץ וטמא מת שחל שביעי שלו להיות בערב פסח כטמא שרץ הוא ואין שוחטין עליו וכל שהיחיד נדחה לפסח שני צבור עושה [בטומאה] שנאמר (במדבר ט' י') איש איש כי יהיה טמא לנפש

כו' איש אם הוא טמא נדחה לפסח שני ואין צבור אם טמאין נדחין לפסח שני אלא עושין הראשון בטומאה ומילתא דאיתא בצבור איתיה ביחיד ודליתיה בצבור ליתיה נמי ביחיד ערלות דאיתיה בצבור דאלו כלהו ערלים אינון אמרי' להו קומו מהולו נפשייכו ועבידי פסח יחיד נמי אמרי' ליה קום מהול ועביד פסח ואי לא עביד ענוש כרת טומאה דליתא בצבור דאי צבור טמאין אינון לא אמרינן להו קומו מדו עלייכו וטבולו ועבידו פסח אלא עבדי בטומאה יחיד נמי לא אמרי' ליה קום טבול ולא מדינן עליה כי לא טביל ולא עביד לא מיחייב כרת:

איני דכל מילתא דליתא בצבור ליתא ביחיד והרי פסח שני דאין בצבור פסח שני ואיתיה ביחיד ופריק רבא מאי טעמא עביד יחיד פסח שני משום דעבוד צבור בראשון ולא עבד בהדייהו צבור מאי איכא למימר הכי:

מיתיבי יכול לא יהא ענוש כרת אם לא עשה פסח אלא טהור ומי שלא היה בדרך רחוקה דמפרש בהו קרא בהדיא ערל וטמא שרץ ושאר טמאין מנין ת"ל והאיש מדהוה ליה למכתב והטהור שלא היה בדרך רחוקה וחדל לעשות הפסח ונכרתה וכתב והאיש ש"מ אפילו טמאים דאפשר להו לתקוני נפשייהו ולא מתקני ועבדי ענושין כרת.

דף ע.

ודייקינן מדקתני וטמא שרץ ענוש כרת שמעינן מינה דסבר אין שוחטין עליו ומדרבי ליה לטמא שרץ דקתני בקופיץ ביום ארבעה עשר שונה ומטביל שאין בארבעה עשר צורך לקופיץ ולא היו בעליו מוליכין אותו אלא לטהרו היום להשתמש בו למחר ומאן שמעת ליה האי סברא שחגיגת ארבעה עשר כפסח היא בן תימא וש"מ כי לבן תימא אסור לשבר בו עצם לפיכך אין צורך ביום ארבעה עשר לקופיץ דאי רבנן כיון דאמרי חגיגת ארבעה עשר אינה כפסח ומותר לשבר בה עצמות אמאי לא נימא דהאי קופיץ בארבעה עשר טהור לגמרי הוא ולשבור עצמות החגיגה הוציאו בעליה אלא ש"מ משנה זו אינה לרבנן אלא לבן תימא וש"מ יש לו לבן תימא שחגיגת י"ד אסור לשבר בה עצם.

ודחי' לא לעולם מתני' רבנן וכגון שחל י"ד להיות בשבת [שאין שם חגיגה כלל. ודחיא להא סברא מסיפא דקתני חל י"ד להיות בשבת] שוחט בה מיד מכלל דרישא לאו שבת הוא אלא בחול עסקי' אלא בפסח שבא במרובה פי' מעט בני אדם נמנו בפסח ההוא ואינן צריכין בשר אחר אלא די להם הפסח לבדו לשבוע ממנו דליכא חגיגה.

דף ע:

ודחי' וכי כהנים קסומי אינהו כלומר ראו בדרך מראה הקוסמים החוזים בכוכבים כי הפסח של זו השנה במרובה הוא בא ואין עמו חגיגה לפיכך לא טהרו הקופיץ שלהן אלא כגון שבא הפסח בטומאה שאין עמו חגיגה. ואקשי' וכי כהנים קסומי נינהו דהוה ידעי דישראל זו השנה רובן טמאין הן והפסח בא בטומאה ואין בו חגיגה ואמרי' כגון שהיה נשיא גוסס בי"ג סכין דחד ספק הוא ספק מת נשיא היום או מחר ספק לא מת בספק אחד חיישׁ ומטהר לסכין דחיישׁ דלמא לא מאית ובעינן סכין טהורה וליכא קופיץ דהוא [תרי ספיקא] האי ספיקא דאמרי' וספיקא אחרינא נמי דלמא לא מאית נשיא ואתו הפסח במרובה ואין שם חגיגה לא מטהר ליה ולא מתוקמא דמת נשיא (בי"ד) [בי"ג] נטמאו הרוב ועבדו בטומאה דאי אתי בטומאה (קופיץ) [סכין] למה ליה טהרה אלא בפסח הבא בטהרה הוא:

ת"ר יהודה בן דירתי [פירש הוא ודורתאי בנו] כו' ודייק מדכתי' וזבחת פסח לה' אלהיך צאן ובקר צאן לפסח ובקר לחגיגת ט"ו מכאן לחגיגת ט"ו שדוחה שבת כשם שפסח דוחה שבת כך חגיגה דוחה שבת.

אמר רב אשי האי טעמא דפרושים הוא כלומר מדרש פרושים הוא זה אלא טעמי' דהאי קרא הכי הוא וזבחת פסח לה' אלהיך צאן ובקר ואם יותיר מן הדמים שהפרשת לקנות בהן פסח הביאהו דבר הבא מן הבקר וכ"ש מן הצאן ומאי ניהו שלמים ורבנן דפליגי על יהודה בן דירתי (דאמר) [ואמרי] אין חגיגת ט"ו דוחה שבת דייקי' כיון דהחג שמונה ימים הוא דהא אתרבו יום טוב האחרון של חג מבחדש השביעי תחוגו אותו כאשר הוא מפורש בחגיגה פ"א נמצא החג שמונה וקאמר רחמנא וחגותם אותו חג לה' שבעת ימים מכאן שאין חגיגה דוחה שבת דכתיב שבעה ולא שמונה למעוטי שבת [מחגיגה] וקשו והלא אי מקלעי יום טוב הראשון של חג בשבת יבוא גם יום טוב האחרון שבת ואינך חוגג אלא ששה ימים בלבד ופריק שבעה איתא ברוב שנים ואי מקלעי במיעוט שנים כי האי גונא יו"ט הראשון שבת דלא משכחת ימי חגיגה (אבל) [אלא] ששה למיעוט לא חיישי' אבל שמונה לעולם לא תמצא ולא משכחת תמניא יומי בלא שבת:

דף עא.

אמר ר' אלעזר שלמים ששחטן מערב יום טוב אין יוצא בהן משום חגיגה [דאפילו] בט"ו היה שוחטן לא היה יוצא בהן ידי חובתו דחגיגה חובה היא וכל חובה אינה באה אלא מן החולין ואלו השלמים קדשים הן לפיכך אין עולין לו משום חגיגה וגם אין

יוצא בהן שמחה שהשמחה אינה אלא בשמונת ימי החג ויום י"ד אינה חשובה (אלא) מימי השמחה וכתיב וזבחת ושמחת בעינן זביחה בעידן שמחה ותנא תונא והיית אך שמח לרבות לילי יום טוב האחרון לשמחה כו' דכתיב (ויקרא כ"ג א') ושמחתם לפני ה' אלהיכם שבעת ימים שבעה ולא שמונה וכתיב והיית אך שמח ואמרי' אך חלק לרבות לילי יום טוב האחרון לשמחה והוציא ליל יו"ט ראשון דאין לו בלילי יום טוב הראשון במה ישמח [שאפילו שוחט בי"ד זביחה בעידן שמחה ליכא ודחינן לאו משום דאין לו בלילי יום טוב הראשון במה ישמח] אלא ריבה לילי יום טוב האחרון משום שיש שמחה לפניו ומיעט לילי יום הראשון שאין לו שמח' לפניו כי (יום) [ליל] י"ג וי"ד חול הן ואין בהן שמחה ולעולם חגיגת ארבעה עשר יוצא בה לשם שמחה. ומותיב עלה רב יוסף אהא דתני בן תימא חגיגת י"ד יוצא בה לשם שמחה ואין יוצא בה לשם חגיגה איני הא בעינן וזבחת ושמחת זביחה בעידן שמחה וליכא ופריק רב אידי בר אבין כגון שהפרישה בי"ד ונתעכב ולא שחטה בי"ד ושחטה בט"ו יוצא בה משום שמחה דהא איכא זביחה בעידן שמחה ואין יוצא בה משום חגיגה דהא אינה מן החולין שכבר הפרישה מיום י"ד והקדישה והודה לו רב אשי דודאי נתעכב ושחטה דהא מותבינן עלה מתניתא בן תימא היא דסבר דחגיגת י"ד כפסח היא לכל מילי ואינה נאכלת אלא לילי ט"ו בלבד ובבוקר נותר הוא ואי ס"ד ששחטה בי"ד אי אכיל ליה לילי ט"ו בלבד הא אוקימנא לילי יום טוב הראשון אין בו שמחה אי שביק למיכלה ביום טוב הראשון הא איפסליה בלינה ואיך יוצא בה משום שמחה והא לא אכיל לה אלא ודאי שנתעכב ושחטה ביום חמשה עשר: מותיב רבא לר' אלעזר מהא דתנן הלל והשמחה שמונה ואי אמרת שלמים ששחטן מערב יום טוב אין יוצא בהן לשם שמחה דבעינן זביחה בעידן שמחה וליכא זמנין דלא משכחת שמחה אלא ששה ולילי יום טוב האחרון הרי שבעה ואנן תנן לעולם שמונה ופריק רב הונא בר יהודה אי חל להיות יום טוב ראשון בשבת שאי אפשר לו לשחוט חגיגה בשבת משמח הרגל בבשר שעירי הרגל שהן חטאות ונאכלות. ודחה רבא בשתי תשובות חדא דשעירי הרגלים בשבת מי נאכלים שלא יתכוין לבשל בשבת ולא הותר בשבת אלא העולה למזבח וכתיב ואכלו אותם אשר כופר בהם מלמד שהכהנים אוכלין ובעלין מתכפרין וכיון דאין כפרה אלא באכילת כהנים בשר חטאת אוכלין אותו חי פי' בשר נא ושמחה בבשר חי ליכא [ועוד] שעירי הרגלים קדשי קדשים הן הכהנים אוכלין אותתן ואלו היתה בהן שמחה הכהנים אוכלין וישראל שמחים מה שאינן אוכלין והתורה לא הזהירה בשמחה אלא לישראל לכל אחד בפני עצמו ופריק רב פפא משמחי' עצמן בכסות נקיה ויין ישן. שעיר של יום הכפורים נאכל במוצאי יום הכפורים כו':

אמר רב כהנא מנין לאימורי חגיגת ט"ו שנפסלת לינה שנאמר לא ילין חלב חגי עד בקר וסמיך ליה ראשית בכורי וגו' ומתקיף עלה רב יוסף וכי יש לומר כי אימורי חגיגת ט"ו אינן נפסלין עד בקר שני כלומר אם שחטן ביום ראשון נאכלין בו ביום ששחטן והוא ביום ראשון ולילי שני ויום שני דכתיב ביום הקריבו את זבחו יאכל וממחרת וגו' ואם ישאר מן הבשר נשרף [לילי] יום שלישי כדתיב והנותר מבשר הזבח ביום השלישי באש ישרף ואם תאמר כי האימורין אינן נפסלין אלא לבקר יום שלישי לשחיטתו שהוא בקר שני מי איכא זבח דבשר דידיה איפסיל מאורתא שהוא יום שני לשחיטתו ואימורין דידיה לא מפסלו עד צפרא ודחינן הן הפסח דתנן בשחיטת קדשים הפסח אינו נאכל אלא בלילה אינו נאכל אלא עד חצות וכדר' אלעזר בן עזריה דאמר בסוף ערבי פסחים שהפסח אינו נאכל אלא עד חצות ומחצות ולהלן נפסל ואימורין לא מפסלו עד צפרא ואמר רב יוסף הכי קשיא ליה מי איכא מידי דהאי תנא לפסילות הבשר לא בעי ראשית לרבויי בקר ראשון ואלו רב כהנא לפסילות אימורי ט"ו בעי ראשית לרבויי בקר ראשון ואיזהו תנא דלא בעי ראשית לרבויי בקר ראשון דתניא בתורת כהנים לא ילין מן הבשר אשר תזבח בערב ביום הראשון לבקר לימד על חגיגת י"ד שנאכלין לשני ימים ולילה אחד כו':

דף עא:

אמר מר או אינו אלא בקר ראשון והא אמרת כשהוא אומר ביום הראשון לבקר הרי בקר שני אמור אמרי הכי קאמר או אינו אלא בקר ראשון ובשתי חגיגות הכתוב מדבר אחד חגיגת ארבע' עשר ואחד חגיגת ט"ו וזו לבוקרה וזו לבוקרה הדר אמר אלא חגיגה דתנינן חגיגה הנאכלת לשני ימים ולילה אחד נימא חוץ מזו ורבינה מנדר אם נדבה הא [במאי] קא פשטת דכתיב בהאי קרא תרתי חגיגות ותרוייהו ליום אחד אלא ודאי האי דכתיב ביום הראשון לבקר לא בא אלא ללמד על חגיגת י"ד שנאכלת לשני ימים ולילה אחד וטעמא דכתב רחמנא ביום הראשון לבוקר דמשמע בקר של יום (שהרי) [שהוא] אחרי יום ראשון [הא לא"ה] הוה אמינא מאי בקר בבקר ראשון ואף על גב דלא כתיב ראשית וקשיא לרב כהנא. אבל שלמים הבאים מחמת פסח אין נאכלין אלא ליום אחד דתניא בתורת כהנים ובשר זבח תודת שלמיו הרי זה בא ללמד שיהא נאכלין ליום אחד אין לי אלא תודה לחמה מנין ת"ל קרבנו ומנין לרבות הולדות ותמורות ת"ל ובשר ומנין לרבות חטאת ואשם ת"ל זבח ומנין לרבות שלמי נזיר ושלמים הבאים מחמת הפסח ת"ל שלמיו:

מתני' הפסח ששחטו שלא לשם פסח או לשם שלמים בשבת חייב עליו.

דף עב.

חטאת כו' אוקימנא בעוקר ומפרש אינו שוחטו אלא לשם שלמים והאי דקתני סיפא ושאר כל הזבחים ששחטן לשם פסח בשבת שחל להיות בי"ד אם אינן ראויין לפסח כגון שהיו נקבות או זכרים בני שנתים חייב ואם ראוין הן ר' אליעזר מחייב חטאת ורבי יהושע פוטר אוקימנא בשטעה כסבור כי הזבח של פסח הוא ששוחט ונמצא שטעה וזבח זבח אחר ועמדה רישא בעוקר שם פסח מעליו ושוחט לשם שלמים וסיפא בטועה [ואמרינן אינו (צ"ל איך) תאמר דרישא בעוקר וסיפא בטועה] והתנן אמר רבי אליעזר ומה אם הפסח שמותר הוא [לעצמו] בעצמו לשוחטו בשבת לשם פסח אלא מפני ששינה שמו ושחטו לשם שלמים חייב שאר זבחים שאסורין לשוחטן בשבת לשמן כששינה את שמן אינו דין שיהא חייב ואם איתא נימא לא דמי רישא בעוקר ולפיכך חייב אי הוה רישא נמי טועה כסיפא לא הוה מחייב מידי ושנינן לר' אליעזר לא שני ליה בין עוקר לטועה לא פריך הכי לר' יהושע שני ליה והכי קאמר ר' יהושע לדידי לא קשיא רישא בעוקר וסיפא בטועה אלא לדידך דלא שני לך בין עוקר לטועה לא אם אמרת בפסח ששינהו לדבר האסור לשחטו בשבת כגון שלמים וכיוצא בהן תאמר בזבחים ששחטן לשם פסח ששינן לדבר המותר לשחטו בשבת והוא הפסח אמר לו ר' אליעזר תמידין ומוספין יוכיחו שמותרין לשחטן בשבת והשוחט זבחים אחרים לשם תמיד בשבת חייב אמר לו ר' יהושע שאני אימורי צבור שכן יש להן [קצבה] כלומר שני תמידין ושני מוספין בכל שבת וכיון שיש להם קצבה מאחר שנשחטו קצבת החובה השאר עומדין באיסור שבת כשאר שאין ראויין לשבת כגון חטאות וכיוצא בהן תאמר בפסח שאין לו קצבה:
ואקשי' וכי כל היכא דאית ליה קצבה מחייב ר' יהושע והתנן בפרק ר' אליעזר מי שהיו לו שני תינוקות אחד למול אחר השבת ואחד למול בשבת חייב כו' ומשני ר' אמי כגון שקדם ומל של ערב שבת בשבת ועדיין טריד בהאי דבשבת הכא דקדים שחטינהו לאימורי צבור ברישא דהא ליכא מידי דטריד ביה.
אי הכי ר' מאיר אומר אף השוחט לשם אימורי צבור פטור ואע"ג דקדים שחיט לאימורי צבור והא תני ר' חייא אמר ר' מאיר לא נחלקו ר' אליעזר ור' יהושע על שהיו לו שני תינוקות אחד למול ערב וכו' קתני מיהת רישא ושכח ומל של ערב שבת בשבת שחייב נהי נמי דקדים מהליה להאיך דשבת האמר רבי מאיר אע"ג דקדים עבדינהו לאימורי צבור פטור ואמרי' ולטעמיך תקשי לך רישא אסיפא השתא רישא דקתני שכח ומל את

של ערב שבת דטעה בדבר מצוה ועשה מצוה שאפי' עובר זמנו והוא מלו בשבת בן תשעה ימים מכל מקום בר מילה הוא ונתקיימה המצוה סיפא דשכח ומל את של אחר שבת בשבת בן שבעת ימים שאע"פ שטעה בדבר מצוה לא עשה מצוה שבן שבעת ימים אינו בר מילה קא פטור ר' יהושע אלא אמרי דבי ר' ינאי רישא דמתני' כגון שקדם ומל את של שבת [בע"ש] דהא לית ליה לשבת הכא דחזיה כלל דהא ליכא תורת מילה הכא בשבת כי הדר מהיל ליה להאיך דבערב שבת בשבת לא טועה בדבר מצוה הוא ולא נתנה שבת להדחות היום כלל לגבי האי גברא לפיכך חייב אבל אימורי צבור ליכא למימר הכי אלא אפי' טעה והקריב כמה בערב שבת לקרבן (שבת) אפי' הכי חייב בשבת להקריב חובות של שבת לעולם וכיון דנתנה שבת לדחות אמרי' טעה בדבר מצוה פטור:

דף עב:

מתני' אם אינן ראויין לפסח אותן הזבחים ששחט בשבת לשם פסח חייב ואם הן ראוין ר' אליעזר מחייב חטאת ור' יהושע פוטר אוקימתא כרבי שמעון דתאני לא נחלקו רבי אליעזר ור' יהושע על שאינן ראויין שחייב על מה נחלקו על הראויין שר' אליעזר מחייב חטאת ור' יהושע פוטר אבל ר' מאיר בין ראויין בין אינן ראויין פוטר וכן השוחט לשם אימורי צבור לשם תמידין ומוספין קדשים אחרים בשבת:

פוטר היה ר"מ ואפי' [עגל] של זבחי שלמים ששחטו לשם פסח ואפי' אם שחט חולין לשם פסח פוטר רבי מאיר ורבי מאיר תרתי אית ליה משום דמיחלף ומשום דטריד אבל אם שחט בעל מום לשם פסח ודאי חייב הלכך עגל של זבחי שלמים אע"ג דלא מיחלף עגל בכבש טריד ביה והוא קדשים ובעי אקרוביה חולין לשם פסח כלומר כבש של חולין לשם כבש של פסח מיחלף הלכך פטור לאפוקי בעלי מומין שנפסלו מהקרבה דלא טריד להו ומיחלף לא מיחלפי:

יתיב ר' זירא ור' שמואל בר רב יצחק וקאמרי אמר ריש לקיש נתחלף לו שפוד של נותר בשפוד של צלי ואכלו חייב ור' יוחנן אשתו נדה בעל חייב יבמתו נדה יבם פטור.

איכא דאמרי אם באשתו שעשה מצוה חייב ר' יוחנן כל שכן בנותר דמחייב ר' יוחנן דהא לא עשה מצוה כלל. איכא דאמרי לא מחייב באשתו אלא משום דהוה ליה לשיולי ולא שאל אבל בנותר דלית ליה דמאן דשאיל פטר ופליג על ריש לקיש ואקשי' ור' יוחנן למה מחייב באשתו ופוטר ביבמתו ושנינן יבמתו מצוה קא עביד שנאמר (דברים כה ה) יבמה יבוא עליה ביאתו על אשתו נמי מצוה היא שנאמר (בראשית ח טז) פרו ורבו ושנינן באשתו מעוברת שכבר נתקיימה מצות פריה ורביה והא איכא מצות עונה שנאמר

(דברים ה ל) שובו לכם לאהליכם ושני' שלא בשמחת עונה כלומר זו הביאה זולתי העונה האמורה בתורה כדתנן בכתובות פ' אע"פ שהעונה האמורה בתורה הטיילין בכל יום וכו':

והאמר רבא חייב אדם לשמח את אשתו בדבר מצוה ודחי' זו הביאה בזמן שבא עליה בעת שחייב להתרחק ממנה והוא בסמוך [לווסתה] דקיי"ל חייבין ישראל להיות מתפרשין מנשותיהן סמוך לווסתן שנאמר והזרתם את בני ישראל ואקשי' ויבמתו למה הוא פוטר היה לו לשאול אותה ושנינ' בזיז מינה כלומר כמו מתבייש הוא לשאול אותה בענין הזה דהא לא גיסא ביה עדיין:

ואמרי' ר' יוחנן דאמר טעה בדבר מצוה כי האי גוונא פטור כמאן אי כר' יוסי דלולב דלמא שאני התם דזמנו בהול שאם לא יטלנו היום עובר זמנו וכן ר' יהושע דתינוקות התם נמי משום דזמנו בהול אבל ביבמתו דיכול לקיומי הדא מצוה למחר וליומא חדא אינו בהול הוה ליה לשיולי ולא שאיל חייב וכן ר' יהושע דזבחים נמי זמנו בהול אלא ר' יהושע דתרומה דפטר בזמן שנמצא בן גרושה או בן חלוצה דלמא בתרומות חמץ בערב הפסח דזמנה בהול אי נמי משום דאכילת תרומה נקראת עבודה כרבי טרפון דתני עבודת מתנה אתן את כהונתכם עשו אכילת תרומה בגבולין כעבודת בית המקדש ועבודת בן גרושה או בן חלוצה רחמנא אכשרה דתניא היה [עומד] ומקריב על גבי המזבח ונודע שהוא בן גרושה או בן חלוצה כל קרבנות שהקריב פסולין ור' יהושע מכשיר מ"ט דכתיב ברך ה' חילו אפי' חולין שבו פועל ידיו תרצה:

דף עג.

מתני' שחטו שלא לאוכלין ושלא למנויו לערלים ולטמאים כו'. ואמרי' פשיטא מדתנינן במתני' דתמיד [דף ס"א] שחטו שלא לאוכלין ושלא למנוין לערלים ולטמאים פסול מדקתני התם פסול הכא השוחט [בשבת] כי האי גונא כיון דהזבח פסול ודאי הוא חייב אבל לאוכליו ושלא לאוכליו וכו' כיון דהתם כשר הכא ודאי פטור ואסיקנא לעולם לא הוה צריך למתננהו הני כולהי להכא דממילא שמעינן לה אלא משום דבעי אשמעי' פלוגתא דרבי אליעזר ורבי יהושע בשאר זבחים ששחטן לשם פסח אם אינן ראויין חייב ואם הן ראויין ר' אליעזר מחייב ור' יהושע פוטר:

בעו מר' זריקה לדברי האומר מקלקל בחבורה פטור. פי' העושה חבורה בשבת מקלקל הוא ותנן כל המקלקלין פטורין השוחט שלא לשמו ושלא לאוכליו כגון אלו כולן שהזבח פסול מאי תיקן דקתני חייב אמר ליה תיקן שאם עלו למזבח לא ירדו דתנן בשחיטת

קדשים פ"ט המזבח מקדש את הראוי לו ר' יהושע אומר כל הראוי לאשים אם עלה לא ירד שנאמר היא העולה על מוקדה ר"ג אומר כל הראוי למזבח אם עלה לא ירד שנאמר העולה על המזבח אין בין דברי ר' יהודה לר"ג אלא הדם והנסכים ר' שמעון אומר הזבח כשר והנסכים פסולין הנסכים כשרים והזבח פסול אפי' זה וזה פסול הזבח לא ירד והנסכים ירדו ותנא כל הזבחים שעלו לגבי המזבח ונמצאו פסולין הרי אלו לא ירדו:

שחטו בשבת ונמצא בעל מום מה תיקן דקתני חייב אמר לו כגון שנמצא בעל מום בדוקין שבעין ואליבא דר"ע דתנן בשחיטת קדשים פ"ט ר"ע מכשיר בבעלי מומין וגרסי' בגמ' אמר ר' חייא לא הכשיר ר' עקיבא אלא בדוקין שבעין הואיל וכשרין בעופות והוא שקדם הקדיש':

שחטו בשבת ונמצא טרפה בסתר כגון הריאה שניקבה וכיוצא בה פטור הא טרפה שבגלוי כגון שנקב קרום של מוח או שנחתכו רגליה מן הארכובה ולמעלה וכיוצא בה מה תקן להוציאה מידי נבלה ופשוטה היא כי הנבלה מטמאה במשא ובמגע והטרפה שחוטה אינה מטמאה כלל. והתקפה דרבינא דאמר השוחט חטאת בחוץ בשבת לע"ז בשוגג חייב שלש חטאות משום שוחט קדשים בחוץ ומשום שוחט בשבת ומשום מקרוב לע"ז דשחיטה זו לא מטהרה דגרסי' בפ"ק בשחיטת חולין בענין שחיטת נכרי נבלה ומטמאה במשא ותרגמה רבא הכי קתני שחיטת נכרי מטמאה במשא ואינה מטמאה באהל ויש אחרת שמטמאה אפי' באהל ואיזו זו תקרובת של ע"ז דקתני מנין לתקרובת ע"ז שמטמא באהל שנאמר ויצמדו לבעל פעור ויאכלו זבחי מתים מה מת מטמא באהל אף תקרובת ע"ז מטמאה באהל איכא דאמרי אמר רבא זו מטמאה במשא כו' מכל מקום לתרתי לישני דרבא תקרובת ע"ז לא גריעה מנבלה לטמא במשא מה תיקן דקתני חייב שלש חטאות ומשני רב עוירא תיקן להוציאו מידי אבר מן החי דאלו קמי שחיטה הוה אכיל מינה אבר אפי' כזית בשר גידים ועצמות חייב משום אבר והשתא דשחטה כמו נבלה היא ולא מחייב עד דאכל מינה כזית בשר:

דף עג:

שחטו ונודע שמשכו הבעלים ידם או שמתו כו' אמר [רב הונא] משום דרב אשם שניתק לרעיה ושחטו סתם כשר לעולה קסבר לא בעי עקירה אי הכי כי לא ניתק לרעיה נמי ושניני' גזרה לאחר כפרה קודם שניתק לרעיה להקריבו עולה שמא יראה אחר ויקריב קודם שיתכפרו בעליו יקריב הוא עולה. היכא אמור רבנן ירעה דתניא אשם שמתו בעליו או נתכפרו ירעה עד שיסתאב וימכר ויפלו דמיו לנדבה. ר' אומר ימכר ויביא בדמיו עולה

אמאי ניקרבה איהו גופיה עולה אלא ש"מ גזרה לפני כפרה ש"מ:
מותיב רב חסדא שחטו ונודע שמשכו בעלים את ידם או שנטמאו פטור מפני ששחט ברשות ותאני עלה בחול כי האי גונא ישרף מיד אי אמרת בשלמא בעי עקירה האי פסח הוא וכיון דלית בעלים ולא אפשר למכליה לערב פסולו בגופו הוא אטו הכי ישרף מיד אלא אי אמרת לא בעי עקירה כיון דנודע בעת השחיטה שכבר מתו בעליו נמצא כי שחיטתו ששחט סתם לשם שלמים הוא משום מאי פסלת ליה משום שנשחט אחר תמיד של בין הערבים האי אין פיסולו בגופו אלא פיסולו מחמת דבר אחר הוא תיבעי צורה דתניא זה הכלל כל שפסולו בגופו ישרף מיד כו' ואתינן לתרוצה להא דרב בששחטה לשם עולה ועקר שם אשם מעליו. ואקשי' ומי בעי עקירה (אי הכי) למאן דאמר נזרקה מפי חבורה ואמרו כגון שהיו בעלים טמאי מתים ונדחו לפסח שני דהאי פסח סתמא לשמו קאי למיפק ביה בפסח שני והאי הוא דבעי עקירה אבל זולתי לא בעי עקירה ולעולם הא דרב כגון ששחטו סתם והא דקתני ונודע שמשכו הבעלים את ידם או שמתו כו' כגון שהפרישו לשם פסח קודם חצות ומתו בעלים אחר חצות דהוה ליה נראה לשם פסח ונדחה שוב אינו חוזר ונראה שנמצא פיסולו בגופו לפיכך תני עלה ישרף מיד ואקשי' עלה מידי הוא טעמא דלא בעי עקירה אלא לרב הא בהדיא אמר בעלי חיים אינן נידחין ומשני רב פפא דמתני' ר' אליעזר היא דאמר וכן השוחט אחרים לשם פסח פסולין [ומקשינן אי] דהוו להו כי האי גוונא השוחט בשבת כרת הוא דמחייב דהא לית ליה לרבי אליעזר טעה בדבר מצוה פטור ולא הוה ליה למשחט עד דבריר ליה דהאידנא דקא שחיט בעלים אינון חיים והדרינן אוקמינה ליוסף בן חוני דתנן בריש שחיטת קדשים יוסף בן חוני אומר הנשחטין לשם פסח ולשם חטאת פסולין אלמא פיסולו בגופו ובפטורי סבר לה כר' יהושע דתני טעה בדבר מצוה פטור:
רב אשי אמר רב דאמר לא בעי עקירה כי האי תנא הוא דאמר הכי דתני אם יש שהות ביום כדי לידע שמשכו הבעלים את ידם או שמתו או שנטמאו ולא שאל אלא שחט בשבת חייב ותעובר צורתו כלומר ישאר ימים עד שיבאיש ולא ישאר עליו אדמומית אלא תעשה צורתו כעין ירקרוקת ויצא לבית השרפה ומדקתני תעובר צורתו ש"מ דלאו פיסולו בגופו אלא מחמת דבר אחר ש"מ דהאי תנא לא בעי עקירה וכיון שמתו בעליו או נטמאו או שמשכו את ידם ממילא הוי ליה שלמים ופסולו משום דנשחט אחר תמיד של בין הערבים לפיכך בעי [עיבור] צורה ודחי' ממאי דכי מוקמת לה הכי היא דלמא לעולם פיסולו בגופו הוא דהאי תנא סבר לה כרבה דאמר אפי' פגול שדברי הכל פיסולו בגופו הוא טעון צורה דאי לא תימא הכי דהאי תנא ודאי בעי עקירה תינח במי שמתו

בעליו או משכו את ידם איכא למימר סתמיה לשלמים קאי אלא נטמאו בעלים מי איכא מאן דאמר לא בעי עקירה והא אמר ר' חייא בר גמדא נזרקה וכו' אלא מחוורתא יוסי בן חוני היא כדשנין מעיקרא:

דף עד.

הדרן עלך פרק אלו דברים כיצד צולין את הפסח שפוד של רמון כו' ואקשי' ולמה אינו צולהו בשפוד של מתכת ושני' דאיידי דחם מקצתו חם כולו וכיון שנתחמם ראש השפוד כולו המשוקע נמצא חמום השפוד צולה בשר הפסח ורחמנא אמרה צלי אש ולא צלי ברזל ושפוד של דקל אית ביה שיבי כגון שאיבה ומפקי מיא ותאנה איידי דמחלחלא מפקי מיא והאלון והחרוב והשקמה הני כולהו אית בהו קטרי מקום שצומחין ומגדלין אמירין ונצרים וכשחותכין אותן אותו מקום חתך מפקי מיא וכיון דמפקי מיא על הבשר הוה ליה כמבושל לפיכך אין עושין מהן שפוד לצלות בו הפסח:

רמון אע"ג דאית ביה קטרי שיעי כלו' סתומין הן ומקום חיתוכו והוא ראשו שפולט מים מוציאו חוץ לבשר:

ירושלמי כל העצים יבשים מבחוץ ואין יבשים מבפנים ורמון יבש מבחוץ ויבש מבפנים ורבי יהודה דמכשיר בשפוד של מתכות אוקימ' למתני' דלא כותיה:

נותן את כרעיו ואת בני מעיו לתוכו תניא ר' ישמעאל קוריהו תוך בר כלומר נותן כרעיו שהן מבחוץ בתוכו ר' טרפון קורהו גדי מקולס:

ת"ר איזהו גדי מקולס פי' שאסור לאכלו בלילי פסחים בזמן הזה דתנן ביום טוב פ"ב ועושין גדי מקולס בלילי פסחים בזמן הזה והלכתא כחכמים כל שצלאו כאחד נחתך ממנו אבר או נשלק ממנו אבר אין זה מקולס ואוקימנא נחתך ממנו אבר נחתך ונתפרק האבר מן הגדי ממש ונשלק דקתני שלא נחתך האבר אלא היה צולהו ושפת קדרה בצדו ונחתך ירך הגדי כמות שהוא בלא חתיכה בתוך הקדרה ונתבשלה אין זה גדי מקולס ומותר בזמן הזה:

אמר רבה מליתא שריא פי' מליתא עוף או כבש מלא בשר בתוכו ונצלה בתוכו ואמר אביי כבולעה כך פולטה כלומר כשם שבולע מן הבשר שבתוך העוף או שבתוך הכבש כך פולטו בולעו מבפנים פולטו מבחוץ וקיימא לן דהא מילתא בצליה היא דהא בענין הפסח [נאמר] אבל בבישול או בשליקה לא.

דף עד:

ואתינן לסיועי' ממתני' דתני נותן את כרעיו ואת בני מעיו לתוכו ודחי' שאני התם כיון דמחלחל בית השחיטה מידב דאיב ולא בלע ואתינן נמי לסיוע מהא דתנן הלב קורעו ומוציא את דמו לא קרעו קורעו לאחר בישולו ומותר ודחי' שאני לב דשיע כלומר הלב סתום הוא ואינו פולט הדם שבתוכו וכי קרע ליה מאחר בישולו מוצאו בתוכו ומשליכו ומותר. וגרסי' בכריתות פ' דם שחיטה בבהמה אמר רבי זירא אמר רב לא שנו הלב קורעו לאחר בשולו ומותר אלא בלב עוף הואיל ואין בו דם כזית אבל לב בהמה דיש בו כזית אסור וחייבין עליו כרת. וקאמר רב בדם דאתי בלב מבחוץ דאמר רבי זירא אמר רב בשעה שהנשמה יוצאה משרף כלומר מגמע כדגרסינן בקיבת עולה כהן שדעתו יפה שורפה חיה:

ואמרינן איני דמלייתא שריא דאמרי' כבולעו כך פולטו והא רבין פי' שם חכם טפל בר גוזלא לרב ואמר ליה אי מעלי טפלאיה הב לי ואיכול ודחי' התם בסמידי דאיפרר מלשון פירורין והא רב איקלע לבי ריש גלותא וטפלו ליה בר אוזא ואמר אי לאו דחזיתיה דזיג כי זוגא חיורא לא אכלה ואי ס"ד אמרי' כבולעו כך פולטו מאי אריא זיג אפילו לא זיג נמי ושני' התם בחיורתא דקריר הלכך דסמידא בין אסמיק בין לא אסמיק שרי דחיורתא זיג שרי לא זיג אלא יש בו אדמומית אסור שאר קמחי אסמיק אסור לא אסמיק שרי והא מליתא שריא ואפילו פומא לתחת אמרי מידב דאיב והילכתא מליתא שריא ואפילו פומא לעיל ודוקא צלו כעין הפסח בתנור אבל שליק לא:

אומצא ביעי ומזרקא פליגי בה רב אחא ורבינא בכל התורה כולה וכו' אומצא דאסמיק פי' חתיכה של בשר שהאדימה חתכיה ומלחיה אפילו לבשלה בקדרה מותר שפדי בשפודא מידב דאיב אחתיה אגומריה מישב שאיב וכן הלכה ביעי פי' ביצים בקרמיהו חתכינהו ומלחינהו אפילו לקדרה שריאן חתכנהו ותלנהו בשפודא שריא דמידב דאיבן. אחתינהו אגומרי הילכתא מישב שאיבן ושרו מזרקי חתכינה בדופקא ומלחינהו אפי' לקדרה שריאן תלנהו בשפודא בית שחיטה לתתאי מידב דאיבן ושרו.

האי אומצא אסמיק הוא וחליה אסור לא אסמיק הוא וחליה שרי:

אמר מר בר אמימר אבא חלה דהוה חליט חדא זימנא לא הוה חליט ביה זימנא אחרינא ומאי שנא מחלא תמרא.

דף עה.

התם איתא לקיוהא דפירא כו' רבינא אמר אע"ג דלא אסמיק חיליה אסור אי אפשר דלית ביה שורקי דדמא וקיי"ל כרבינא ולחומרא:

מתני' אין צולין את הפסח על האסכלה ואם היתה אסכלה מנוקבת מותר ומבעי לן אליבא דמאן דאסר לצלות את הפסח על האסכלה דסבר כיון שאין האש בעצמה סובבת אותו אין צלי אש:

תנור שהסיקו בקליפי ערלה שהן איסורי הנאה וגרפו ואפה בו את הפת לדברי האומר צליית הפסח באסכלה מהו אמר ליה רב אדא הפת מותרת.

איני והאמר רבי יוחנן תנור שהסיקו וגרפו וצלה בו את הפסח אין זה צלי אש משום שנאמר צלי אש שתי פעמים ודייקי' טעמא דכתיב צלי אש קרינא ביה ושני' גלי רחמנא בצליית אש דלאו אש היא וילפינן מינה אי בעית אימא כו':

ת"ר חתכו ונתנו על גבי גחלים רבי אומר אומר אני שזה צלי אש ומי אמר רבי גחלת אש היא והתניא מכות אש אין לי אלא שנכוה באש ופרחה בה נגע הוא שהוא טמא נכוה בגחלת ברמץ כו' מנין ת"ל מכוה מכוה ריבה כלומ' שינה ושלש הכתוב מכוה לרבות כל מכוה מחמת אש מדרבי לגחלת מרבויא דקרא ש"מ גחלת לאו אש היא ושניא כי קא מרבי קרא גחלת של מתכת אבל גחלת [של] עץ ודאי אש היא איני דגחלת של מתכות אינה אש והא בת כהן דכתיב בה באש תשרף [וא"ר מתנה פתילה של אבר שני' שאני התם דאמר קרא באש תשרף] מדלא כתיב תשרף באש דמשמע אין שריפה עולה לה אלא באש אלא כתב רחמנא באש תשרף לרבות כל שרפה הבאה מכח האש ואע"פ שאינה אש בעצמה אבל פרים הנשרפים דכתיבא האש אחר שריפה שנאמר ושרף אותו על עצים באש אין שריפה עולה לה אלא באש עצמו למעט ציר רותח וגפסיס רותחים וכיוצא בהן:

פי' הייא מהרה נ"א לעגל והוא מהרה חילקם בלשון אבל הפתרון אחד:

דף עה:

רבינא מתרץ אליבא דרבי מכות אש אין לי אלא נכוה באש ובגחלת נכוה ברמץ כו' ש"מ גחלת אש היא:

רבא רמי מי אמר רבי גחלת אש היא והתניא ולקח מלא המחתה גחלי אש יכול שלהבת ת"ל גחלי אש הא כיצד כו' מדקתני יכול שלהבת ת"ל גחלי אש מכלל דגחלים לאו אש נינהו ושני' הכי קתני יכול עוממות ולא לוחשות ת"ל אש מכלל שהגחלים הלוחשות

הן אש שלהבת בלא גחלת כבר פרשנוהו למעלה ואפי' גחלים עוממות מלשון (יחזקאל ל"א:ח') ארזים לא עממוהו (איכא ד) איכה יועם זהב:
נגע בשר הפסח בחרסו של תנור נצלה מן החרס ולא מן האש לפיכך יקלף אותו מקום: איתמר חם לתוך חם כגון בשר חם בחלב חם דברי הכל אסור.

דף עו.

צונן לתוך צונן דברי הכל מותר חם לתוך צונן וצונן לתוך חם רב אמר עילאה גבר ושמואל אמר תתאה גבר.
תנן נטף מרוטבו על החרס וחזר יטול את מקומו קס"ד בחרס צוננת בשלמא לרב דאמר עילאה גבר כיון דרוטב חם הוא בעידנא דנטף על החרס והוא צונן ארתחיה לחרס ונעשו חם וחם והדר חרס אחים ליה רוטב וכי הדר רוטב אבשרא דפסח אשתכח דפסח קא מטוי מחמת חמימה דחרס והו"ל צלי מחמת דבר אחר ורחמנא אמר צלי אש ולא צלי מחמת דבר אחר אלא לשמואל דאמר תתאי גבר כיון דחרס צונן הוא אקוריה קא מיקיר ליה לרוטב אמאי תנינן יטול את מקומו ומשני בחרס רותחת היא מתני' והוא חם לתוך חם:
תנן נטף מרוטבו על הסלת יקמוץ את מקומו קס"ד בסלת צוננת וכו' עד לשמואל ביטול את מקומו סגי אמאי יקמוץ ושני ר' ירמיה בסלת רותחת:
ת"ש ממתני' סכו לפסח בשמן של תרומה אם חבורת כהנים יאכלו אם חבורת ישראל אם חי הוא ולא נצלה עדיין ידיחנו ואם צלי יקלוף את החיצון מותר אפי' לישראל בשלמא לרב כיון דשמן צונן הוא אקורי קא מיקיר ליה לפסח ובקליפה סגי אלא לשמואל כיון דפסח חם הוא מחמם ליה לשמן ונעשה חם בחם דלדברי הכל אסור אמאי תני יקלוף את החיצון ודחי שאני סיכה דמשהו עבדי וכיון שהוא מועט אינו נבלע אלא בחיצון בלבד:
תניא כותיה דשמואל בשר רותח שנפל לתוך חלב רותח וכן צונן לתוך חם אסור חם לתוך צונן קולף צונן לתוך צונן מדיח והא דתני צונן לתוך חם וצונן לתוך צונן לא שנו אלא שאינו מלוח אבל מליח אסור דאמר שמואל מליח הרי הוא כרותח כבוש הרי הוא כמבושל והני מילי דאמר שמואל מליח הרי הוא כרותח מליח שאינו נאכל מחמת מלחו כלומר הוא מלוח הרבה אבל אם נאכל מחמת מלחו [לא] וקי"ל כשמואל דתניא כותיה ורב הונא ורבא דהוא בתרא מפרשי טעמיה ש"מ דהילכתא כותיה ורב הונא עבד כשמואל ושרא לבר יונה דנפל בכמכא דהוא כותהא ואית ביה נסיובי דחלבא והני מילי

בר יונה נא אבל צלי בעי קליפה ואי אית ביה פילי פי' פלחי כמין גומות בלע כוליה ואסור ואי לית ביה פילי ומתבלע אגב הורפא דתבלי בלע כוליה ואסור:

דף עו:

אמר רב בשר שחוטה שמן שצלאו עם בשר נבלה כחוש אסור דאזיל ריח השחוטה מפטם לנבלה וחוזר ריח נבלה מפטם לשחוטה ולוי מתיר אפילו נבלה שמינה עם שחוטה כחושה סבר ריחא ולא כלום הוא ועבד עובדא והתיר גדי שנפל עם חזיר ואותבינן עליה מיהא אין צולין שני פסחים ואפילו גדי וטלה מפני התערובות ומסתברא דמשום תערובות גופין הוא גזרה גדי וטלה אטו טלה וטלה שאם נתערבו חיישי' שמא תטול חבורה זו פסח שאינו שלה ונמצא אוכלין פסח שאינו שלהם וקשיא לרב דאמר ריחא מילתא היא והריח כעיקר אע"ג דלא מחלפי כיון שהריח כעיקר נמצא עיקר פסח של חבורה זו בפסח של חבורה זו ואסור ומוקים לה רב הכי אין צולין שני פסחים כאחד מפני תערובות טעמים ואפי' כעין שתי קדרות כגון שיש דבר מפסיק הריח ביניהם ואין שם תערובת טעמים אסור משום תערובת גופין ואפילו גדי וטלה דלא מחלפי גזרה אטו גדי וגדי אטו טלה:

אמר רב מרי כתנאי הרודה פת חמה ונתנה על פי חבית של תרומה ר' מאיר אוסר ור' יהודה מתיר ור' יוסי מתיר בפת של חטים ואוסר בפת של שעורים מפני שהשעורים שואבות ללוי ודאי תנאי היא דהא ר' מאיר אוסר בפי' (והנה ר' יהודה מתיר דלא כרב) והנה גם לרב [מי נימא] תנאי היא אמר לך הא אתמר עלה בפת חמה וחבית פתוחה לדברי הכל אסור ואפילו ר' יהודה אוסר דריחא מילתא היא בפת צוננת וחבית מגופה דברי הכל מותר דליכא חשש לריח היין של תרומה כלל דהא חבית זו מגופה היא לא נחלקו אלא בפת חמה וחבית מגופה פת צוננת וחבית פתוחה והכא גבי בשר שחוטה שנצלה עם בשר [נבלה] כפת חמה וחבית פתוחה הוא לדברי הכל אסור וקיימא לן כרב דאע"ג דלוי מיתוקמא כתנאי ולוי כר' יהודה הא אתמר עלה דחבית פתוחה ופת חמה דברי הכל אסורה ומסתבר טעמא דרב ולא עוד אלא הא תני רב כהנא פת שאפאה בתנור עם בשר צלי אסור לאכלה בכותח כרב ותוב ההיא (ביעתא)[ביניתא] שנצלית עם בשר ואסרה רבא מפרזיקא לאכלה בכותח שיש בו נסיובי דחלבא.

מר בר רב אשי אסור לאכלה אפילו במלח משום דסבר דג ובשר להתבשל יחדיו ולהאכל קשו לריחיא ודבר [אחר] פי' נגע צרעת הני כלהו כרב הלכך כרב עבדינן וראינו מי שאמר קיימא לן כלוי ואנן לא סבירא לן כותיה אלא הלכתא כרב:

מתני' חמשה דברים באין בטומאה ואין נאכלין בטומאה העומר ושתי הלחם ולחם הפנים וזבחי שלמי צבור ושעירי ראשי חדשים הפסח שבא בטומאה נאכל בטומאה שלא בא מתחלתו אלא לאכילה ואמרינן חמשה כלומר מנין חמשה ולא יתר מה בא למעט [בא למעט] חגיגת חמשה עשר [דכיון] דאית לה תשלומין דתנן מי שלא חג ביום טוב הראשון של חג חוגג והולך כל הרגל וכו' אע"פ שהוא קרבן צבור וקביע ליה מועד לא דחיא טומאה ובכלל זבחי צבור משמע אפילו שעירי רגלים דהא זבחי צבור הן ואפילו שעירי ראשי חדשים כיוצא בשעירי הרגלים הם.

דף עז.

מיהו הוצרך להודיע כי ראש חודש נמי איקרי מועד שנאמר קרא עלי מועד:
מנא הני מילי דת"ר וידבר משה את מועדי ה' אל בני ישראל מה ת"ל לפי כו' התמיד שכן תדיר שכן כליל. פי' התמיד חובה קבועה בכל יום והוא עולה כליל מה שאין כן בפסח כי הפסח הוא פעם בשנה ונאכל ואין למזבח ממנו אלא האימורין בלבד ויש בפסח מה שאין בתמיד (ש"מ) [שמי] שאינו עושה פסח ענוש כרת שנא' (במדבר ט יג) וחדל לעשות הפסח ונכרתה מה שאין כן בתמיד כי התמיד אין בו עונש כרת לפיכך הוצרך לפרש בזה במועדו ובזה במועדו להיות שניהן (דומין) [דוחין] השבת והטומאה שאין למדין זה מזה [ואי כתיב] הני תרוייהו לא גמרו מינייהו שכן ישנן לפני הדבור כלומר ניתנין לישראל ועשאום קודם מתן תורה פסח עשאוהו במצרים שנאמר (שמות י"ב ו') ושחטו אותו כל קהל עדת ישראל וגו' תמיד דגרסינן בתחלת חגיגה עולה שהקריבו ישראל במדבר עולת תמיד היא ואי כתיב הני לא ילפי האחרים מינייהו דאיכא למיפרך מה להני שכן ישנן לפני הדבור כדאמרן אי נמי שכן יש בהן צד חמור התמיד תדיר כליל הפסח ענוש כרת משא"כ בשאר הנקרבין לפיכך הוצרך לפרש בהן במועדו והני מילי בקרבנות דמכפרי אבל עומר ושתי הלחם דאין בהן כפרה אלא להתיר כדגרסי' עומר מתיר במדינה דכיון שקרב העומר בששה [עשר] בניסן מותרין ישראל לאכול (תרומה) [תבואה] חדשה וכיון שהקריבו שתי הלחם בעצרת הותרו ישראל להקריב מנחה מן התבואה חדשה לפיכך הוצרך לכתוב (אחד במועדו) [עוד את מועדי] שיהיו כולן דוחין הטומאה כמו שאמרנו:
סברוה דכ"ע טומאה דחויה בצבור ובעי ציץ לרצות דליכא תנא דשמעת ליה דאמר טומאה הותרה היא בצבור אלא ר' יהודה דתניא בין שישנו על מצחו וכו' ודכולי עלמא סברי אין הציץ מרצה על אכילות כגון מי שאכל קדש בטומאה וכיוצא בה אלא ר' אליעזר דתניא ר' אליעזר אומר הציץ מרצה על אכילות ר' יוסי אומר אין הציץ מרצה על אכילות

נימא מתני' דקתני חמשה דברים באין בטומאה ואין נאכלין בטומאה דלא כר' יהושע דהא ר' יהושע שמעינן ליה דתרתי הוא דקא בעי דם ובשר דתניא ועשית עולותיך הבשר והדם ר' יהושע אומר אם אין דם אין בשר אם אין בשר אין דם ואקשי' עליה והכתיב ודם זבחיך ישפך על מזבח ה' אלהיך הנה דם אע"פ שאין בשר ומשני הכתיב ביה והבשר תאכל ותרי קראי בחד ענינא למה לי ומשני האי קרא ודם זבחיך ישפך שלמים הן והאי דכתיב ועשית עולותיך בעולה וצריכין דאי כתב רחמנא בעולה לא אתו שלמים מינה דפרכינן מה לעולה שכן כליל וכו':

דף עז:

ר' אליעזר אומר דם אע"פ שאין בשר שנאמר דם זבחיך ישפך ומה אני מקיים ועשית עולותיך הבשר והדם ללמד כי הבשר נזרק על גבי המזבח כמו הדם הוי אומר אויר יש בין כבש למזבח שאינו יכול לעבור ועומד בכבש וזורק על גבי המזבח והאי דכתיב והבשר תאכל בא ללמד שאין הבשר נאכל אלא אחרי שיזרוק דם (המזבח) [הזבח] כדכתיב ודם זבחיך ישפך והדר והבשר תאכל ומדלא כתיב והבשר תאכל ברישא והדר ודם זבחיך ישפך כדכתיב ועשית עולותיך הבשר והדם ש"מ דדם ישפך לעולם מ"מ ואם יש בשר יאכל אחריו ואם אין בשר ראוי לאכילה אינו מעכב הדם ואם נאמר משנתנו לר' [יהושע] (יהודה) היא והנה הוא לית ליה כי הציץ מרצה על אכילות וכמו דאמרן דר' אליעזר לבדו הוא דאית ליה האי סברא היכי אתו הני חמשה דברים בטומאה ואמרינן אפילו תימא ר' יהושע קסבר הציץ מרצה על העולין כלומר אפילו קרבין כשהן טמאין הציץ מרצה בשלמא זבחים איכא אימוריהן שהן עולין אפילו טמאין וגם הדם נזרק והציץ מרצה אלא עומר ושתי הלחם דקתני באין בטומאה וליכא בהו תרתי שהן עולין אמאי באין בטומאה ושני' לא בעי ר' יהושע אלא בזבחים אבל במנחות אית ליה קומץ אף על פי שאין שירים:

איני והתנן במנחות פ"ג נטמאו שיריה נשרפו שיריה אבדו שיריה כמדת ר' אליעזר כשרה כמדת ר' יהושע פסולה מכלל דכי היכי דפליגי בזבחים הכי [נמי] פליגי במנחות ומשני' האי תנא דמנחות שנאה כמדת ר' יהושע דבעי תרתי ולא כמדת ר' יהושע דאלו ר' יהושע בזבחים בעי תרתי במנחות לא בעי תרתי ואקשי' ומאן האי תנא דקאי בשיטת ר' יהושע דבעי תרתי ומחמיר טפי מיניה דבמנחות נמי בעי תרתי ועוד תניא א"ר יוסי [רואה אני] דברי ר' אליעזר בזבחים ודברי ר' יהושע בזבחי' דברי ר' אליעזר במנחות ודברי ר' יהושע במנחות [אלמא] כי הנה בהדיא תאני ר' יוסי כי ר' יהושע סבר במנחות

אם אין קומץ אין שירים אם אין שירי' אין קומץ [ומשני] (ופי') אלא לעולם קסבר ר' יהושע הציץ מרצה על אכילות אי הכי כי הציץ מרצה על האכילות אמאי תנינן כמדת ר' יהושע פסולה (תאכל) כי הציץ מרצה ושני' כי קתני פסולה אאבדו שיריה ונשרפו שיריה דהא ליתנהו אבל נטמאו שיריה דברי הכל כשרה ולא הורך התנא לפרש כי ר' אליעזר מכשיר בה ודחי' הכי השתא באבדו ונשרפו דליתנהו כלל מכשיר בה ר' אליעזר בנטמאו דאיתנהו והציץ מרצה על אכילות מיבעיא לי' דודאי מכשיר אלא לא הוצרך נטמאו שיריה אלא לר' יהושע קתני לה וקתני פסולה.

ועוד תניא ר' יהושע אומר כל הזבחים בין נטמא בשר וחלב קיים בין נטמא חלב ובשר קיים זורק הדם הא נטמאו תרווייהו לא אלמא קסבר ר' יהושע אין הציץ מרצה לא על העולין ולא על האכילות ושנינן שינויא כי קא בעי ר' יהושע תרתי לכתחלה כגון דמנחות אבל דאיעבד כגון משנתנו אפי' חדא (לא) [סגי] ותניא הכי דשני ליה לר' יהושע בין לכתחלה ובין דאיעבד דתניא נטמא הבשר או נפסל או יצא חוץ לקלעים ר' אליעזר אומר יזרק ר' יהושע אומר לא יזרק ומודה ר' יהושע שאם זרק הורצה ואקשי' חדא דפסולה דקתני בנטמאו שיריה דאיעבד משמע דהאי נטמאו קתני ואפי' נטמאו הכי פסולה ועוד מתני' דקתני חמשה דברים באין בטומאה לכתחלה משמע אלא לא קשיא כי קתני דבעי ר' יהושע תרתי בקרבן יחיד אבל בקרבן צבור הוא ומנחות אפילו חדא סגי ליה ומתני' קרבן צבור הוא ומנחות קרבן יחיד.

דף עח.

ואתינן למימר מתני' דלא כר' יוסי דתני אין הציץ מרצה על אכילות ור' יוסי סבר לה כר' יהושע דאמר תרתי בעינן ודחי' לא לעולם ר' יוסי בהא כר' אליעזר סבירא ליה דאמר דם אע"פ שאין בשר והאי דקא מיפלגי בציץ מרצה על אכילות בהא פליגי ר' אליעזר סבר הציץ מרצה על אכילות וכיון דמרצה לאכילה הוא דקאי והטהור חשוב הוא ואי חשיב עליה למכליה חוץ לזמנו אע"ג דהוא טמא קבעא לי' מחשבתו בפיגול ואי אכיל ליה מקודם לאו בר מעילה הוא דאכילה מעליא היא ור' יוסי סבר לא מרצה ציץ ולא משוי ליה טהור ולא קבע ליה בפיגול ולא מפיק ליה מידי מעילה ואקשינן נהי נמי דר' יוסי כר' אליעזר סבירא לי' דאמר דם אע"ג שאין בשר (בשלמים) [בשלמא] זבחים איכא דם עומר נמי איכא קומץ לחם הפנים נמי איכא בזיכין אלא שתי הלחם מאי טעמא וכי תימא איכא נמי להני שלמים הבאין עמהן [אי הכי] היינו זבחי שלמי ציבור והוו להו [ארבעה] ואנן חמשה תנן ושני' אלא קסבר ר' יוסי טומאה הותרה היא בצבור:

איני דסבר ר' יוסי הותרה היא בצבור והתניא אחד זה ואחד זה מזין עליו כל שבעה מכל חטאות שהיו שם פי' כהן גדול שרוצה לשמש ביום הכפורים בין כהן השורף את הפרה היו מזין עליהן כל שבעת הימים שהיו מפרישין אותן מכל אפר הפרות שהיו שם שנעשו מימות משה ועד אותו זמן ואסי' בתחלת סדר יומא דר' יוסי טומאה דחויה בצבור הוא דאית ליה ואמרינן אלא מחוורתא מתני' דלא כר' יוסי:

ירושלמי בין למאן דאמר הלחם עיקר בין למאן דאמר כבשים עיקר ארבעה אינון ותנא חש להון וקרינן חמשה:

ואקשי' היכי קתני ר' יוסי במילתא דפליגי ר' אליעזר ור' יהושע זה פוסל וזה מכשיר ואמר ר' יוסי רואה אני דברי זה ודברי זה כי יש אמת בשני דרכים המכחישין זה את זה ופרקינן האי דקאמר רואה אני לאו משום דקא מודה להו אלא הכי קאמר רואה אני דברי ר' אליעזר בזבחים כלומר טעמיה במנחות כטעמיה בזבחים כי היכי דפליג בהאי פליג בהאי פליג בהאי וכן ר' יהושע ונדחה האי שינויא ושני' רואה אני דברי ר' אליעזר בנטמא דהא איתיה והציץ מרצה:

איני והתניא ר' יוסי אומר אין הציץ מרצה על אכילות ומפלג הוא דפליג על ר' אליעזר היכי קתני רואה אני דברי ר' אליעזר במאי דפליג עלה אלא רואה אני דברי ר' אליעזר בציבור מאי טעמא משום דטומאה הותרה הוא בצבור והא ר' יוסי טומאה דחויה היא שמעי' ליה ותוב הכי ר' יהושע פליג עליה והא אוקימ' לעילא דאפילו ר' יהושע מודה בצבור דדם אע"פ שאין בשר ולפיכך איתוקמא מתניתין כותיה אלא לא קשיא הא לכתחלה הא דיעבד רואה אני דברי ר' אליעזר דיעבד כיון שיש דם אע"פ שאין בשר כיפר אבל זה שאומר ר' אליעזר אפי' לכתחלה יזרוק הדם אע"פ שאין בשר אין אני רואה דבריו בזה אלא דברי ר' יהושע אני רואה בזה שלכתחלה לא יזרוק אלא אם יש בשר טהור ראוי לאכילה:

דף עח:

איני והא מדקתני ומודה ר' יהושע שאם זרק הורצה כלומר בדיעבד אפי' ר' יהושע מודה ומה הוצרך ר' יוסי לומר רואה אני דברי ר' אליעזר בדיעבד והוא דברי הכל הוא אמרינן מודה בדיעבד בנטמא בלבד אבל באבוד ושרוף פליג ר' יהושע דאפילו דיעבד לא הורצה ואאבוד ושרוף אומר ר' יוסי רואה אני דברי ר' אליעזר דאיעבד הורצה וכר' אליעזר ולכתחלה לא יעשה כר' יהושע:

אית לן למימר כיון דסוגיא דשמעתין ס"ד דציץ מרצה על אכילות אמאי תני הני חמשה

דברים דתנינן במתני' אין נאכלין אית לן למימר הא דאמרי' דציץ מרצה על אכילת לאו להתירן להאכל בטומאה הוא דתני אלא לדברים אחרים כגון הא דתנינן במנחות נטמאת אחת מן החלות או אחת מן הסדרים ר' יהודה אומר שניהם ישרפו וחכ"א הטמא בטומאתו והטהו' יאכל ואמר רב פפא עלה בציץ מרצה על אכילות פליגי רבנן סברי כיון דאלו נאכל והציץ מרצה עליהן כטהורין חשבינן להו הלכך אותם שלא נטמאו אינן נפסלין בטומאות אלא הטהורין נאכלין והטמאין נשרפין. וסוגיא דשמעתא נמי אהאי אורחא אית לן לאסוקה:

נטמא בשר וחלב קיים אינו זורק את הדם נטמא חלב כו' אמר רב אם זרק הורצה ואע"פ שהבשר טמא אכילת פסחים לא מעכבא איני והכתיב איש לפי אכלו למצוה אבל לעכב לא והתניא במכסת מלמד כו' אמר רב דאמר כר' נתן דסבר כל ישראל יוצאין בפסח אחד וכי כל ישראל אוכלין מפסח אחד אלא ש"מ אכילת פסחים לא מעכבא ודחי' להא ודילמא שאני התם דאי ממשכי הני חזי להני ואי ממשכי הני חזי להני אלא הא ר' נתן דתניא נמנו עליו וחזרו ונמנו עליו ראשונים שיש להם כזית (חייבין לעשו' פסח) אוכלין ופטורין מלעשות פסח שני האחרונים שאין להם כזית חייבין לעשות פסח שני ר' נתן אומר אלו ואלו פטורין מלעשות פסח שני שכבר נזרק הדם ש"מ לר' נתן אכילת פסחים לא מעכבא ומאי דוחקיה דרב לאוקמה למתני' דקתני אינו זורק לכתחלה הוא דאינו זורק הא אם זרק הורצה ואליבא דר' נתן דסבר אכילת פסחים לא מעכבא נוקמה אפילו דיעבד אם זרק לא הורצה דבעינן אכילת פסחים מעכבא [ובסוף שחיטת קדשים אמר רבא [בגליון רבינא] אכילת פסחים מעכבא] מדרבה בר רב הונא דאמר וכן ששמע אחר שקיעת החמה ואוקימ' ש"מ אכילת פסחים מעכבא ודייק רבא מדקתני אינו זורק ולא קתני נטמא הבשר והחלב קיים פסול ש"מ לכתחלה הוא דאינו זורק ואם זרק דאיעבד הורצה האי תנא סבר אכילת פסחים לא מעכבא:

ור' נתן האי איש לפי אכלו למה לי אמר לך בעינן גברא דחזי לאכלו ואי לא אכיל לא חיישינן והא דת"ר שחטו לאכליו לזרוק דמו שלא לאכליו הפסח עצמו כשר ואדם יוצא ידי חובתו נימא ר' נתן היא ולא רבנן אפילו תימא רבנן אין מחשבת אוכלין בזריקה והא דת"ר שחטו בטהרה ואח"כ נטמאו בעליו יזרק הדם בטהרה ואין הבשר נאכל בטומאה אינה לדברי הכל אלא במחלוקת שנויא ור' נתן היא ר' יוחנן אמר אפילו תימא רבנן והא מתניתא בציבור היא דעבדו בטומאה ואמאי אין הבשר נאכל גזרה שמא יטמאו בעליו לאחר זריקה ויאמרו אשתקד זמנינו ואכלנו השתא נמי ניכול ואינהו לא ידעו דאשתקד

נטמאו קודם זריקה ונזרק הדם והן טמאין והשתא בשעת זריקה טהורין הן ואין רשאין לאכלו בטומאה אחרי שנזרק הדם והן טהורין:

דף עט.

ואי בעית אימא רב דאוקמי למתני' לכתחלה אבל דיעבד אם זרק הורצה כר' יהושע דתניא ר' יהושע אומר נזיר ועושה פסח נטמא בשר וחלב קיים אינו זורק את הדם נטמא חלב ובשר קיים זורק את הדם ואם זרק הורצה נטמאו בעלים במת לא יזרק ואם זרק הורצה.

ובמוקדשין אינו כן אע"פ שנטמא בשר וחלב קיים זורק את הדם:

תניא ר' יהושע אומר כל הזבחים שבתורה כו'. פשוטה היא [ובמנחה] פי' ובמנחות נסכים הבאה עם הזבח והמנחה כלה קיימת לא יזרק מהו דתימא כי גופיה דזבח דמיא קמ"ל דלא ואסיק' ואי כתב רחמנא לריח ניחוח הוה אמינא כל העולין ואפילו מנחה כתב רחמנא חלב:

מתני' נטמאו קהל או רובו או שהיו הכהנים טמאין והקהל טהור יעשה בטומאה כו'. ת"ר הרי שהיו ישראל טמאין וכהנים וכלי שרת טהורין או שהיו ישראל טהורין וכהנים וכלי שרת טמאין יעשו בטומאה שאין קרבן ציבור חלוק אמר רב חסדא לא שנו כלי שרת טמאין יעשו בטומאה אלא בסכין שנטמאת בטמא מת דרחמנא אמר בחלל חרב דחרב הרי הוא כחלל ומטמאה הסכין לאדם דכי קא מתעביד בטומאת הגוף מתעביד דתניא בשאר ספרי דבי רב מגיד שהחרב טמאה טומאת שבעה והנוגע בחרב טמא טומאת שבעה אבל אם נטמא הסכין בטומאת שרץ שאינו מטמא בטומאת סכין אלא הבשר אבל האדם לא דאין כלי הבא מחמת שרץ מטמא אדם וכבר פירשנוה בפ"א:

טהורין עושין הפסח טמאין אין עושין מוטב יאכל בטומאת בשר בלאו שנאמר (ויקרא ז יט) והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל ואל יאכל בטומאת הגוף שהוא בכרת שנאמר (שם ז כ) והנפש אשר תאכל בשר מזבח השלמים אשר לה' וטומאתו עליו ונכרתה הנפש ההיא וגו':

אלמא קסבר רב חסדא טומאה דחויה היא בצבור ורבא [אמר] אפילו הטמאים טומאת הגוף נמי עבדי כל היכא דקרינא ביה והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל הוא דבעינא והבשר כל טהור יאכל בשר כלומר יאכלנו בטהרה ואל יאכלנו בטומאה אבל היכא דהותרה טומאת בשר לא בעינן לדקדק על טומאת הגוף:

איתמר הרי שהיו ישראל מחצה טהורין ומחצה טמאין רב אמר מחצה על מחצה כרוב הללו עושין לעצמן בטהרה בראשון והללו עושין לעצמן בטומאה בראשון. רב כהנא אמר מחצה על מחצה אינו כרוב טהורין עושין את הראשון וטמאין עושין את השני איכא דאמרי רב כהנא אמר מחצה על מחצה אינו כרוב טהורין עושין את הראשון וטמאין אינן עושין לא את הראשון ולא את השני ואקשינן עליה דרב מדתנן נטמא קהל או רובו יעשה בטומאה רובו של קהל הוא דעבדו בטומאה אבל פלגא [לא] ומשני רב בזמן שרוב הקהל טמאין עושין הכל בטומאה ואפי' הטהורין אבל בזמן שחצי הקהל טמאין עושין הטמאין בטומאה והטהורין בטהרה ומוקמינן להאי שינויא דודאי [הכי] הוא מדקתני סיפא נטמא מיעוט הקהל טהורין עושין הראשון וטמאין את השני מיעוט עושין את השני אבל חצין של קהל לא אי הכי קשיא לרב כהנא ומשני רב כהנא הכי קתני נטמא מיעוט הקהל טהורין עושין את הראשון וטמאין עושין את השני אבל אם הן מחצה ומחצה טהורין עושין הראשון וטמאין אין עושין לא [את] הראשון ולא [את] השני ולישנא קמא דרב כהנא אמר לך הוא הדין אפי' פלגא ופלג' טהורין עושין הראשון וטמאין השני ואיידי דתנא רישא רוב הקהל תנא סיפא מיעוט:

דף עט:

תניא כותיה דרב ותניא כותיה דרב כהנא בתרי לישני:

לרב ולישנא בתרא דרב כהנא הא דתניא טהורין עושין הראשון וטמאין עושין השני היכי מתרצי לה כגון שהיו ישראל מחצה טהורין ומיעוט טמאין ונשים משלימות לטמאין למחצה ונמצאו מחצה טהורין ומחצה עם הנשים טמאין וקסברי נשים בראשון רשות דל נשים מן הטמאין ונמצאו הטמאין מיעוט ומיעוט נדחין לפסח שני והטהורין עושין הראשון בטהרה כי רוב הקהל טהורין הן לרב ולישנא קמא דרב כהנא הא דתניא טהורין עושין את הראשון וטמאין אין עושין לא את הראשון ולא את השני היכי מתרצי לה רב מתרץ לטעמיה כגון שהיו ישראל מחצה טהורין ומחצה טמאין ונשים עודפות על הטהורין וסבר האי תנא נשים בראשון חובה והאנשים והנשים שוים הטהורין עושין את הראשון דהא רובא נינהו טמאין אין עושין הראשון דהא מיעוטא נינהו ומיעוט לא עבדי בראשון בשני נמי אין עושין דלנשים מן הטהורין דנשים בשני רשות והוו להו טמאין פלגא ופלגא לא מדחו לפסח שני הלכך טמאין אין עושין לא את הראשון ולא את השני ולישנא קמא דרב כהנא דאמר פלגא ופלגא נמי עבדי בשני מתרץ לטעמיה כגון שהיו ישראל מחצה טהורין ומחצה טמאין ונשים משלימות לטהורין ועודפות עליהן פי'

כגון שהיו עשרה טהורין ועשרה טמאין והטהורי' הם ארבעה אנשים ושש נשים הרי עשרה והטמאים הם ששה אנשים וארבע נשים הרי עשרה ומאי עודפות עליהן דקתני דנפישין טהורות מטהורות וקסבר נשים בראשון חובה ובשני רשות טמאים בראשון לא עבדו דהוה להו פלגא ונדחין לפסח שני בשני נמי לא עבדי דנשים בשני רשות ונשים מן הטהורין ומן הטמאין היו בראשון ונמצאו הטמאין ששה והטהורין ארבעה הנה הטמאין רובא ורובא בשני לא עבדי.

ורב כהנא הא דתניא כותיה דרב מוקים ליה כתנאי דלא מתרץ ליה:

גופה היו ישראל מחצה טהורין ומחצה טמאין הללו עושין לעצמן והללו עושין לעצמן ואם היו הטמאין עודפין על הטהורין אפילו אחד יעשה בטומאה אלעזר בן מתיא אומר אין היחיד מכריע צבור לטומאה שנאמר לא תוכל לזבוח את הפסח באחד שעריך וגו':

דף פ.

איתמר היו ישראל מחצה טהורין ומחצה טמאין אמר רב מטמאין אחד מהן בשרץ ואמאי האמר רב הללו עושין לעצמן והללו עושין לעצמן אמרי הכא במאי עסקי' כגון שהיו הטמאין עודפין על הטהורים אחד ואם תאמר א"כ הנה הרוב טמאין יעשו בטומאה סבר רב אין היחיד מכריע את הציבור לטומאה כלומר אחד כמי שאינו הוא אי הכי מחצה על מחצה הן ושמעינן ליה לרב דאמר מחצה על מחצה כרוב והללו עושין לעצמן [והללו עושין לעצמן] ושנינן הכי אמר רב אי איכא תנא דסבר לה כת"ק דאמר היו הטמאין עודפין על הטהורין אפילו אחד יעשה בטומאה וכרבי יהודה דאמר אין קרבן צבור חלוק מטמאין אחד מן הטהורין בשרץ ונמצאו הטמאין עודפין על הטהורין שנים כיצד כגון שהיו מאה טהורין ומאה טמאים נטמא אחד מן הטהורי' נמצאו הטמאין מאה ואחד והטהורין צ"ט ומשכחת לה אפילו לאלעזר בן מתתיה.

עולא אמר משלחין אחד מן הטהורין לדרך רחוקה ויטמא בשרץ וכו' ואסיקנא קסבר עולא כל מי שהיה טהור וראוי לחגיגה ביום הראשון ונאנס ולא חג כגון מי שהיה בדרך רחוקה ובא במועד וכיוצא בו חוגג והולך כל הרגל אבל אם היה טמא ביום הראשון כבר נדחה ואינו חוגג אותו הרגל מאי טעמא כולהו תשלומין דראשון הוא ותרוייהו רב ועולא סבירא להו שאין מטמאין אחד מהן במת שלא ידחה מחגיגתו. פי' סיכי יתדות אהלו עוקר והולך.

איתמר היו רובן טמאי מתים ומיעוטן זבים רב הונא אמר אין תשלום לפסח הבא בטומאה כלומר הזבין אינן עושין לא את הראשון ולא את השני ואתיא כר' נתן דאמר כל

הזקוק לראשון זקוק לשני כי השני תשלומין דראשון הוא הלכך כשם שהראשון לא עבדו דתנן הפסח שבא בטומאה לא יאכלו ממנו זבין וזבות וכו' בשני נמי לא עבדו דטהרה מדחה הטומאה לפסח שני כדתניא אלו עושין את השני הזבין והזבות והנדות היולדות האנוסין והשוגגין והמזידין והמצורעים ובועלי נדות ומי שהיה טמא או בדרך רחוקה א"כ למה נאמר טמא דאי בעי למיעבד לא שבקינן ליה א"כ למה נאמר ומי שהיה בדרך רחוקה לפטרן מן ההכרת ומרבינן לזבין ולזבות מאיש איש דתניא יכול לא יהו נדחין מן הא' ועושין את השני אלא טמא ומי שהי' בדרך רחוקה זבין ומצורעין מנין ת"ל איש איש לכך כל היכי דעבדי טהורין בראשון עבדו טמאין בשני אבל אי לא עביד הראשון אלא בטומאה לא עבדי השני שאר טמאין כגון זבין וזבות וכיוצא בהן דטהרה מדחיא אפילו שאר טמאין לשני אבל טומאה לא מדחיא שאר טמאין מן הראשון לשני הלכך לא עבדו בשני כלל:

ורב אדא בר אהבה אמר יש תשלומין לפסח הבא בטומאה ומי שלא עשה הראשון יעשה השני דטומאה נמי דחיא מאי טעמא טמאי מתים למה עושין השני לפי שלא יכלו לעשות הראשון זבין ומצורעין נמי כיוצא בהן לא יכלו לעשות הראשון ויעשו שני וכולי עלמא טומאה דחויה היא בציבור (ד"א) אפילו טומאה מדחיא דכיון דטמאי מתים עבדו הראשון כטהורין חשיבי דטומאת מת התרה היא בצבור הלכך שאר הטמאין עושין השני:

איתמר רובן זבין ומיעוטן טמאי מתים אמר רב טמאי מתים אין עושין הראשון דהא מיעוטא נינהו ומיעוטא נדחין לפסח שני בשני נמי לא עבדו דקיימא לן כל היכא דלא עבוד צבור בראשון לא עבוד צבור בשני וכי כתיב ויעשו בני ישראל היכא דאפשר הכא לא אפשר חשבינן ליה כאלו כולן זבין:

דף פ:

שלישתן טהורין ושלישתן טמאי מתים ושלישתן זבין אותן טמאי מתים בראשון לא עבדו הגדילו זבין על הטהורין והוו להו טמאי מתים מיעוטא ומיעוטא נדחין לפסח שני בשני נמי לא עבדי דזבין וטמאי מתים בשני שוין הוו להו בשני רובא ורובא בשני לא עבדי:

מתני' הפסח שנזרק דמו ואחר כך (נזרק) [נודע] שהוא טמא הציץ מרצה וכו' ופשוטא היא ואסיקנא הוא הדין דאפילו נודע שהוא טמא ואחר כך נזרק הציץ מרצה והאי דקתני נזרק ואחר כך נודע איידי דבעי מתני סיפא נטמא הגוף אין הציץ מרצה דאפילו נזרק ואחר כך נודע לא משום הכי קתני רישא נזרק ואחר כך נודע:

נטמא טומאת התהום הרי זה מרצה.
בעי רמי בר חמא כהן המרצה בקרבנותיהן של ישראל הותרה לו טומאת התהום או לא ופשט רבא מהא דתאני רבי חייא לא אמרו טומאת התהום שהציץ מרצה אלא במת בלבד ודייק מדקתני במת בלבד מכלל דטומאת התהום בשרץ לא הותרה אלא לכהן ודחה רב יוסף ואמר לא לעולם בבעלים דפסח ולמעוטי טומאת התהום בזיבה דלא הותרה להן.

דף פא.

ואקשינן וטומאת התהום בזיבה לא (מטמאה והציץ) מרצה והתניא רבי יוסי אומר שומרת יום כנגד יום ששחטו וזרקו עליה בשני שלה ואחר כך ראתה הרי זו אינה אוכלת ופטורה מלעשות פסח שני ושני' קסבר רבי יוסי טהורה היתה בשעת זריקה ונפטרה ומכאן ולהבא מטמא כלומר משעה שראת היא טמאה איני דר' יוסי סבר מכאן ולהבא מטמאה והתניא רבי יוסי אומר זב בעל שתי ראיות ששחטו וזרקו עליו בשביעי שלו וכן שומרת יום כנגד יום ששחטו וזרקו עליה בשני שלה ואחר כך ראתה מטמאין משכב ומושב למפרע ושנינן מאי מטמאין דקתני מדרבנן. ודייקי' מדתני ר' אושעיא זב שראה זוב בשביעי שלו סותר את שלפניו דכל מה שנגעו באותן ששה ימים כולן טמאין ורבי יוחנן אמר לא יסתור אלא יומו אע"פ שלא ראה היום כולו [מ"מ בחזקת טומאה] היא מן הבוקר כלו' כל מה שנגע היום כלו נטמאו ואקשי' לר' יוחנן מאי דעתיך אי למפרע הוא מטמא יסתור הימים כולן אי מכאן ולהבא אפילו יומו לא יסתור ושני' כך אמר רבי יוחנן לא יסתור ולא יומו אלא משעה שראה ואמר לו רבי אושעיא רבי יוסי קאי כוותך ש"מ דרבי אושעיא סבר דהאי דמטמא בזב בעל שתי ראיות ובשומרת יום כנגד יום למפרע מדרבנן דאי מדאוריית' טהור מעליא הוא מדאמרינן ליה לרבי יוחנן דאמר אינו סותר ולא יומו רבי יוסי קאי כוותך. והשתא דאוקימנא דר"י מכאן ולהבא היא מטמאה [למת בלבד] למעוטי מאי ופשוט מינה דבכהן הותרה לו טומאת התהום ודחי' לא לעולם בבעלים דפסח וקסבר אין שוחטין וזורקין על טמא שרץ ואיצטריך או בדרך רחוקה דשמעי' מיניה או בדרך רחוקה למעוטי מטומאת התהום ולר' יוסי לא משכחת לה זבה גמורה אלא בשופעת דם בלא הפסקה בין יום ליום אי נמי ברואה שני בין השמשות כיצד כגון שראתה ערב שבת בין השמשות מחזיקין ראייתה לשני ימים בערב שבת ובשבת ועוד ראתה בשבת בין השמשות מחזיקין ראייתה בין השמשות לשבת וליום ראשון הנה ראתה שלשה ימים זה אחר זה הרי זבה גמורה:

דף פא:

בעי רב יוסף כהן המרצה בתמיד הותרה לו טומאת התהום או לא אמר רבה קל וחומר ומה יחיד שלא הותרה לו טומאה ידועה שהיחיד אם נתבררה טומאה נדחה לפסח שני הותרה לו טומאת התהום כדתנן נטמא טומאת התהום הציץ מרצה צבור שהותרה להם לטומאה ידועה שנאמר איש איש כי יהיה טמא לנפש איש נדחה לפסח שני ואין צבור נדחה לפסח שני אלא עושין אותן בטומאה אינו דין שהותרה לצבור טומאת התהום וכהן המרצה בתמיד קרבן ציבור הוא וכן הוא מפורש בתלמוד ארץ ישראל ואקשי' ומי דיינינן קל וחומר מהלכה טומאת התהום ליחיד הלכה היא וקרבן ציבור קל וחומר והתניא אמר לו רבי עקיבא עצם כשעורה הלכה ורביעית דם קל וחומר ואין דנין קל וחומר מהלכה וזו דר' עקיבא עיקרה בנזיר פ' כהן גדול ונזיר וקל וחומר דרבא מפורש בירושלמי אלא אמר רבא גמר במועדו בגזירה שוה מפסח:

היכא כתיבא טומאת התהום בנזיר אמר רבי אליעזר שנאמר וכי ימות מת עליו וגו' במחוורת עליו כלומר ידיעה ברורה. בפסח ר' יוחנן אמר שנאמר טמא לנפש או בדרך רחוקה לכם לכם במחוורת לכם ריש לקיש אומר או בדרך רחוקה מה דרך בגלוי אף כל טומאה גלויה ואותבינן עלייהו איזו היא טומאת התהום כל שלא הכיר בה אחד בסוף העולם הכיר בה אחד בסוף העולם אין זו טומאת התהום קשיא לר' אלעזר דאמר וכי ימות מת עליו במחוורת עליו הוא שחייב עליה וכל מה שאינה מחוורת עליו אע"פ שאחרים יודעין אותו הרי היא טומאת התהום ולרבי יוחנן דמפיק לה מלכם תרי' הא ידע בה אחד טומאת התהום קרינא ביה ולריש לקיש דמפיק לה מדרך כל שאינו גלוי לכל אדם כדרך הרי היא טומאת התהום האי מתני' דקתני אפילו ידע בה אחד בסוף העולם אין זו טומאת התהום קשיא לכלן ונדחו כלם ואוקימ' אלא בטומאת התהום הלכתא גמירא לה וקרא אסמכתא בעלמא:

אמר מר בר רב אשי אפילו אם נודע לו שנטמא לפני זריקה הציץ מרצה:

המוצא מת מושכב לרחבו של דרך לתרומה טמא לנזיר ועושה פסח טהור בד"א בשאין לו מקום לעבור אבל יש לו מקום לעבור אף לתרומה טהור שאני אומר ממקום טהור עובר בד"א שנמצא שלם אבל משובר ומפורק טהור אימור ביני שוקיו עבר ובקבר אפילו משובר ומפורק טמא שהקבר מצרפו בד"א במהלך ברגליו כו' מצאו טמון בתבן בעפר ובצרורות הרי זו טומאת התהום במים ובאפלה ובנקיקי הסלעים אין זו טומאת התהום ולא אמרו טומאת התהום אלא במת בלבד לאפוקי הרוג שהרי הכי בו מי שהרגו:

ירוש' בסוף הפ' ר' יוחנן בר מזיה בשם ר' פנחס ממה דנן חמיי רבנן שלוחים מגדליהן

תחת' אגף של הר הבית:
תאני ר' יהודה מחילות שתחת היכל (קודש) [חול] אמר ריש לקיש ומתני' אמרה כן ומדורה היתה שם ובית כסא של כבוד היה שם וכו' אמר ר' וכי צואה טמאה היא אלא נקיות ויי דא אמ' יוצא והלך לו במסיבה ההולכת תחת הבירה כו':

דף פב.

כדי לביישן מפני שפשעו בו ונטמא נטמא מיעוטו והנותר שורפין אותו בחצרותיהן כו' איני ששורפין אותו בחצרותיהן והתנן בסוף פרק ואלו עוברין בפסח על בשר הקדש שיצא ונפסל חוזר ושורפו לפני הבירה ושנינן לא קשיא הא באכסנאי שאין לו חצר משנתנו בבעל הבית ואכסנאי זה אע"פ שלא החזיק בדרך עשאוהו כציקנין ששורפין אותו לפני הבירה בשביל ליהנות מעצי המערכה:
ת"ר באו לשרפו בחצרותיהן מעצי המערכה אין שומעין להם חיישי' דלמא פיישי מינייהו ומדליק תחת תבשילו ואתי ביה לידי תקלה מעצי עצמן לפני הבירה אין שומעין להם שלא לבייש מי שאין לו אי נמי שמא ישארו לו ויקחם ויחשדוהו הרואים כי עצי הקדש לקח ואם הם קני וחריותא כגון קוצים וחריות שאין ראוין למערכה כדתנן בתמיד באלו היו רגילין במורביות של תאנה ושל אגוז ושל עץ שמן מונעין אותו שלא לבייש את מי שאין לו:
תנן התם בתמיד בסוף פ"ה ראש המעמד היה מעמיד את הטמאים בשערי מזרח רב יוסף אמר כדי לביישן רבא אמר מפני החשד שלא יחשדום כי לעבוד עבודה נכנסו והם טמאים:
מתני' הפסח שנטמא או שיצא ישרף מיד כו'. יוצא מנא לן דכתיב הן לא הובא את דמה אל הקדש מכלל שאם נכנס דמה לקדש בת שרפה היא כדכתיב (ויקרא ו׳:כ״ג) וכל חטאת אשר יובא מדמה אל אהל מועד לכפר בקדש לא תאכל באש תשרף פנימה כלומר פנימה היתה ולא יצאת חוץ למחיצת הקדש אכול תאכלו אותו מכלל שאלו יצאת טוב עשיתם ששרפתם אותה ש"מ בשר היוצא חוץ למחיצתו בן שרפה הוא בשלמא נטמא גלי רחמנא בשלמים שהם קדשים קלים והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל בשר ישרף והוא הדין לקדשי קדשים אלא יוצא אשכחן בחטאת שהיא קדשי קדשים כי היא בשרפה קדשים קלים מנא לן ותוב לן או נשפך או יצא דמה חוץ לקלעים דקיימא לן בשרפה מנא לן ואתינן לאפוקה מדר' שמעון דתני בקדש באש תשרף דכתיב בחטאת לרבות כל פסולי קדשי קדשים ואימורי קדשים קלים שהן בשרפה פסולי קדשים קלים

עצמן מנין ולא אשכחן ראיה מן התורה ואסיקנא אלא כל פסול קדש בשרפה הלכתא גמירי לה וחטאת דאהרן מעשה שהיה אתא לאשמעינן:

דף פב:

רבה בר אבוה דתני אפילו פגול טעון צורה כלומר אינו נשרף מיד אלא עד שתעובר צורתו אמר לך אפי' כעין חטאת לדורות צורה בעי וחטאת דאהרן הוראת שעה היתה ולא שיהיה דבר זה נוהג לדורות:

אמר רב חסדא מחלוקת ת"ק ור' יוחנן בן ברוקה כשנטמאו הבעלים או שמתו שזה אומר תעובר צורתו וזה אומר ישרף מיד בשמתו או נטמאו הבעלים לאחר זריקה דאיתחזי בשר לאכילה אבל לפני זריקה דלא איתחזי בשר לאכילה כלל דברי הכל ישרף מיד אותבינן עלה וחזר ואמר אלא הכי איתמר אמר רב חסדא מחלוקת שנטמאו או שמתו לפני זריקה דלא איתחזי בשר לאכילה כלל דהוי ליה (כי) פסולו בגופו אבל לאחר זריקה דברי הכל בעי צורה ור' יוחנן אמר לאחר זריקה נמי מחלוקת כי היכי דלא תקשה לך הא תיובתא דאותבינן על רב חסדא ולא אשכח לה פירוקא:

דף פג.

ואזדא ר' יוחנן לטעמיה דאמר ר' יוחנן ר' נחמיה ור' יוחנן בן ברוקה אמרו דבר אחד דאפי' פסול הזבחים בבעלים ישרף מיד ר' יוחנן בן ברוקה הא דמתני' ר' נחמיה דתניא ר' נחמיה אומר מפני אנינות נשרפה לכך נאמר כאלה ואנינות לאחר זריקה הואי ושרפה מיד הואי ורבה מוסיף אף רבי יוסי הגלילי סבר פסולו בבעלים ישרף מיד דתניא ר' יוסי הגלילי אומר כל זה הענין דכתיב וכל חטאת אשר יובא מדמה אל אהל מועד וגו' אינו מדבר אלא בפרים הנשרפים כו' אמרו לו אם זה הענין כולו בפרים ושעירים הנשרפין הוא חטאת הנעשת בחוץ שנכנס דמה לפנים מנין שהיא פסולה ותשרף אמר להם הן לא הובא את דמה לפנים ולא היא יוצאה חוץ לקלעים אלא פנימה היתה אכול תאכלו אותה ש"מ מכלל שאם נכנס דמה לפנים או יוצאה היא חוץ לקלעים פסולה ונשרפה מיד כמעשה חטאת אהרן ור' יוחנן אמר לך פסילות דם כפסילות בשר הוא ופסולו בגופו קרינא ביה ופסילות שניא:

העצמות והגידים והנותר ישרפו בששה עשר חל ששה עשר להיות בשבת ישרפו בשבעה עשר שאין דוחין לא שבת ולא יום טוב ולא תימא חל ממש דאם כן חל פסח להיות בבד"ו אלא אלו חל דין הוא שישרפו למחר וכך הוא מפורש בתלמוד ארץ ישראל

במסכת מגילה אמר מרי בר אבוה עצמות קדשים ששמשו נותר כלומר היה עליהם בשר ונעשה נותר ונפסל מטמאין הידים הואיל ונעשו בסיס לדבר האסור וסייעניה ממתני' דקתני העצמות ישרפו מכלל דאית בהו מוח למה להו שריפה אלא לעולם דאית בהו מוח ואי שמוש נותר לאו מילתא היא נתברינה ונחלצה למוח ונשרפה ונשדינהו לעצמות אלא ש"מ שמוש נותר מלתא היא ודחי' לעולם אימא לך אי ממתני' שמוש נותר לאו מלתא היא ותנא דמתני' סבר אלו הפסול אין בו שבירת עצם לפיכך תני ישרפו מפני המוח שבהן:

איני והתנן המותיר בטהור והשובר בטמא אינו לוקה ארבעים ודחינן הא דתנן אינו לוקה מכלל דלית בה שבירת עצם בפסול מעיקרא דלא הוה ליה שעת הכושר ומתני' דקתני ישרפו ואוקימנא משום שבירת העצם כשהיתה לו שעת הכושר ונפסל ור' יעקב היא ומותבי' למארי כל עצמות קדשים אין טעונין שרפה חוץ מעצמות הפסח מפני תקלה הני עצמות ודאי בדאית להו מוח דאי לית בהו מוח אפי' עצמות פסח לא בעי שרפה אלא ודאי אית בהו מוח ואי שמוש נותר מלתא עצמות קדשים אמאי אין טעונין שרפה ומשני' כגון שנמצאו חלוצים כלומר נחלץ מוחם עצמות קדשים דלית בהו משום שבירת עצם איסור קמי איסורייהו חלצינהו ולא שמשו נותר לפיכך לא בעי שריפה עצמות פסח דאית ביה משום שבירת עצם חיישינן דלמא בתר איסורייהו חלצינהו הלכך בעי שריפה:

דף פג:

רב זביד אמר כגון שמצאן צבורין צבורין מהן חלוצין ומהן אין חלוצין עצמות קדשים שאין בהן שבירת עצם אמרי' מדהנך חלוצין הנך נמי חלוצין בעצמות פסח דאיכא שבירת עצם בעו בדיקה:

אמר רב יהודה אמר רב כל הגידין כשרין חוץ מגידי צואר ואקשי' עלה ממתני' דקתני הגידים ישרפו הני גידים מאי עבדתייהו אי בשר הן אמאי ישרפו נכלינהו ואי נותר הן נותר אלא ודאי גידי צואר הן ולא יכול לאכלן וטעונין שריפה ואי אמרת לאו בשר הן נשדנהו ושני' גיד הנשה הוא ואליבא דר' יהודה דאמר אינו נוהג אלא בירך אחת ולא תימא (אלא ודאי) מספקא ליה אלא אפי' תימא פשיטא ליה דשל ימין אסורין וכגון שהוכרו ולבסוף נתערבו דהא לא אפשר למכלינהו הלכך טעונין שרפה:

רב אשי אמר גידים דקתני במתני' שמנו של גיד הנשה הוא דנהגו בו ישראל קדושים איסור רבינא אמר גיד החיצון הוא ששנינו במשנתנו שאין חייבין עליו דגרסי' בפ' גיד

הנשה אמר שמואל שני גידין הם פנימי סמוך לעצם אסור וחייבין עליו חיצון סמוך לבשר אסור ואין חייבין עליו:

דף פד.

חל ששה עשר להיות בשבת כו' אקשי' ניתי עשה שנא' (שמות י"ב ז') והנותר ממנו עד בקר באש תשרפו עשה דשרפת נותר לידחי לא תעשה כל מלאכה דיום טוב ושני חזקיה מה ת"ל עד בקר ליתן בקר שני לשריפתו אביי אמר בפי' רבתה תורה לדחות עולות ארבעה עשר מלהשרף ביום [טוב] דכתיב עולת שבת בשבתו דייקי' מינה דאין מקריבין אלא עולת שבת בשבת בלבד אבל אברי עולות חול בשבת או ביום טוב לא ואע"ג דמצותן להקריבן וכל שכן דלא שרפינן הפסולין רבא מפיק ליה מהאי קרא הוא לבדו יעשה לכם הוא ולא מכשירין לבדו ולא מילה שלא בזמנו דאתיא בקל וחומר ומה אוכל נפש שאע"פ שהוא באזהרת שמחה ואינה מצוה דוחה יום טוב מילה ואע"פ שהיא שלא בזמנה מצוה היא שנכרתו עליה [י"ג] בריתות וחייב כרת אם לא ימול אינו דין שידחה יום טוב ת"ל לבדו ולא מילה שלא בזמנה ואם מילה שהיא מצוה והמבטלה לגמרי ענוש כרת ולא עוד אלא שהיא מצוה שנכרתו עליה שלש עשרה בריתות (אינה עשה) אינו דוחה יום טוב כל שכן של נותר שלא ידחה יום טוב שאפילו בטלו לגמרי אינו ענוש כרת:

רב אשי מפיק ליה מהאי דכתיב בי"ט שבתון ולא תעשה מלאכה נמצא ביו"ט עשה שבתון ולא תעשה כמשמעו ואין עשה דוחה את לא תעשה ועשה:

מתני' כל הנאכל בשור הגדול יאכל בגדי הרך ראשי הכנפים והסחוסים כו' וכי כל מי שאינו נאכל בשור אינו נאכל בגדי הרך והרי ראשי כנפים והסחוסים שאינן נאכלין בשור הגדול שהן כעצמות ובגדי הרך נאכלין ופריק רבא ואמר הכי קאמר כל הנאכל בשור הגדול שלוק יאכל צלי בגדי הרך ומה הן ראשי כנפים והסחוסין תניא כותיה דרבא כל הנאכל בשור הגדול בשלקא כו' עד וגידין הרכין כבשר:

איתמר גידין שסופן להקשות ר' יחונן אמר נמנין עליהן בפסח דבתר השתא אזלינן והשתא רכין הן וכבשר הן וריש לקיש פליג עליה ומותיב עליה ממתני' ושני ליה הכי תנא תני ראשי כנפים והסחוסין הואיל ומתכלי בשור הגדול בשלקא והוא הדין לגידים [שסופן] להקשות דהני נמי מיתכלי בשור הגדול בשלקא:

רמי ליה רבנן קמיה דר' אבהו מי אמר ר' יוחנן גידין הרכין שסופן להקשות נמנין עליהן בפסח אלמא כיון דמתכלי השתא בתר השתא אזלינן וכי בשר נינהו והא בעיא ר"ל מר"י

עור הראש של עגל הרך מהו שיטמא ואמר ליה אינו מטמא דאלמא בתר בסוף אזלינן אמר ליה ר' אבהו דרמא הא לא חש לקמחיה כלומר אכילתו להפסד הולכת שאינו מתעסק בתורה כראוי לה (בפ') [הא] הדר ר' יוחנן ואמר לריש לקיש בעידנא דאקשי' עליה והתנן אלו שעורותיהן כבשרן ואחד מהן עור הראש של עגל הרך אמר לו ר' יוחנן משנה זו דברי [יחיד] הן דברי אלעזר בן יהודה איש אבלים [משום רבי] מר' יוחנן (ובגליון יעקב) הם ומפורש בפ' העור הרוטב כי אמר לו רבי יוחנן אל תקניטני בלשון יחיד אני שונה אותה:
מתני' אבל המותיר בטהור כו'.

דף פד:

בשלמא מותיר בטהור אינו לוקה דתניא לא תותירו ממנו עד בקר והנותר וגו' ובא הכתוב כו' לרבי יהודה כדאית ליה ולר' יעקב כדאית ליה אלא שובר העצם בטמא מנא לן דלא לקי ופשטינן לה מהא דת"ר ועצם לא תשברו בו בכשר ולא בפסול ר' אומר בבית אחד יאכל ועצם לא תשברו בו הטהור ראוי לאכילה יש בו שבירת עצם ואמרינן מכדי תרוייהו אמרי דלא לקי מאי ביניהו וחלקו בזה ר' ירמיה אמר פסח הבא בטומאה איכא בינייהו ורב יוסף אמר היתה לו שעת הכושר ונפסל איכא בינייהו ורבנן כולן פשוטין הן ואסיקנא תנא כי ארבעה מינייהו ר' אומר בבית אחד יאכל ועצם לא תשברו בו על הכשר חייב ולא על הפסול היתה לו שעת הכושר ונפסלה יש בו משום שבירת העצם:
תניא השורף בעצמות והמחתך בגידים אין בו משום שבירת העצם:
איתמר עצם שאין עליו כזית בשר במקום זה ויש עליו כזית בשר במקום אחר ר' יוחנן אמר יש בו משום שבירת העצם ריש לקיש אמר אין בו משום שבירת העצם איתיביה ר' יוחנן לר' שמעון בן לקיש ועצם לא תשברו בו אחד עצם שיש עליו כזית בשר במקום זה [ואחד שאין עליו כזית בשר במקום זה] ויש עליו כזית בשר במקום אחר חייב ומשני ריש לקיש הכי קתני אחד עצם שיש עליו כזית בשר במקום זה מבחוץ ואחד עצם שאין עליו כזית בשר מבחוץ ויש בו כזית מוח מבפנים יש בו משום שבירת עצם.

דף פה.

והתניא הכי ועצם לא תשברו בו אחד עצם שיש בו מוח במקום שבירה ואחד עצם שאין בו מוח ומה אני מקיים ואכלו את הבשר וגו' ואסיקנא הוי אחד עצם שיש בו מוח ואחד עצם שאין בו מוח חייב ומותבינן תוב לריש לקיש אבר שיצא מקצתו פי' חוץ לירושלים

ונפסל חותך בבשר עד שמגיע לעצם ומפריש בין הבשר שיצא ובין הבשר שנשאר באבר שלא יצא וקולף כלומר מפריש הבשר הכשר שלא יצא מפשיטו מן העצם עד שמגיע לפרק וחותך נמצא הבשר המופשט תלוי בפסח הבשר שיצא מחובר על העצם ושורף הבשר שיצא והעצם עמו ושאר הבשר שהפשיט מן העצם כשר לאכילה ולדברי ריש לקיש למה אמרה המשנה שצריך קליפה עד הפרק הלא הוא שבירת העצם שלא במקום בשר אינו חייב יקלוף מן הבשר מעט ולא ישאיר באותו מקום בשר וישבר העצם ומשני אביי חיישינן משום פקע כלומר כששובר העצם אינו מתפרק עמו נסירה אלא נסדק חיישי' שמא יעלה הסדק במקום לפיכך חותך בפרק רבינא אמר בקולית:

אבר שיצא מקצתו כו' תנן התם בסוף מס' זו הפגול והנותר והטמא מטמאין את הידים אפגול אמרינן מ"ט גזרו בו רבנן טומאה משום חשדי כהונה שלא יחשדו הנוגע בו כי לאכלו נגע בו הלכך גזרו בו טומאה שלא יבוא ליגע בו כלל וחד מתני אנותר מפני שנתעצלו בו והניחוהו להיות נותר חד מתני כזית מטמא הידים באיסור אכילתו מה איסור אכילתו בכזית אף איסור נגיעתו בכזית וחד אמר כביצה כטומאת אוכלין:

איבעיא להו בשר היוצא חוץ למחיצתו ונפסל גזרו בו טומאה או לא ואתינן למפשט לה ממתני' דתנן אבר שיצא מקצתו חותך כו' ואי אמרת גזרו בו אע"פ שחתכו מפרישו מן הבשר הנשאר באבר מבפנים מאי הוי גם הבשר שבפנים נטמא מן הבשר שיצא ושנינן נגיעת הבשר בבשר במקום החתיכה היא ומקום החתיכה קודם חתיכתה מקום סתירה הוא וקי"ל זו היא טומאת סתרים ולא מטמאה וכבר פירשנוהו בפ' בהמה המקשה לילד ולשם רבינא מפריק אפילו תימא רבנן חיבורי אוכלין כמאן דמפרקי דמי וקא נגעו אהדדי כלומר כיון דלחתיכה קאי כחתוך דמי ואינה טומאת בית הסתרים אלא טומאה גלויה היא וכאלו חתיכה אחת נוגעת בחברתה ושני' הא דתנן אבר שיצא חותך בבשר ומפרשי ומה שבפנים כשר בזמן שאין בשר היוצא כזית דלא נחתא ליה טומאה כלל:

ת"ש בשר פסח היוצא מחבורה לחבורה אע"פ שהוא בלא תעשה טהור מאי לאו יוצא מחבורה לחבורה טהור ומותר הוא ולאו כתיב ביה לא תוציא מן הבית מן הבשר חוצה כלאו דשבירת עצם מה שבירת העצם לא פסול ליה אף יציאתו לא פסול ליה ואקשי' אי הכי טהור ומותר הוא אימא סיפא והאוכלו הרי זה בלא תעשה דתניא בתורת כהנים והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל בכל לרבות היוצא והבשר כל טהור יאכל בשר לרבות בשר הפנימי שהוא מותר מכאן אמרו אבר שיצא מקצתו כו' בשלמא למאן [דאמר] ביוצא כביצה מוקי לה בדלית ליה כביצה אלא כזית הלכך עובר משום אוכל חוץ למחיצתו ואין עובר משום יוצא דהא לית ביה כביצה אלא למאן דבעי.

דף פה:

ביוצא כזית הואיל והאוכלו בלא תעשה לא אפשר בפחות מכזית אמאי טהור ומותר ואסיקנא אלא יוצא דפסח דברי הכל לא גזרו בו טומאה דבני חבורה זריזין הן כי קא מבעיא לן יוצא דקדשים ועלתה בתיקו:

תניא לא תוציא מן הבית אין לי אלא מבית לבית מחבורה לחבורה מנין ת"ל מן הבשר חוצה לאכילתו ואינו חייב עד שיעשה עקירה והנחה ומותבינן עלה מהא דתנן בשחיטת קדשים פי"א פרים הנשרפין ושעירים הנשרפין היו טוענין אותן במוטות ראשונים יצאו לחומת עזרה אחרונים לא יצאו ראשונים מטמאין בגדים אחרונים אין מטמאין בגדים עד שיצאו והא לא נח ואוקימנא בנגררים על הארץ ואינן (נעמסין) מגביהן מן הקרקע אלא נמשכין (מן) [על] הארץ דהיינו הנחתם:

פי' אבר שיצא מקצתו כו' מן האגף ולפנים כלפנים מן האגף ולחוץ כלחוץ אמר רב יהודה אמר רב וכן לתפלה העומד בכנסת מן האגף ולפנים הרי הוא בכלל ברכה מן האגף ולחוץ כלחוץ ופליגא דר' יהושע בן לוי דאמר ר' יהושע בן לוי אפי' מחיצה של ברזל אינה מפסקת בין ישראל לאביהם שבשמים ואקשי' הא גופה קשיא אמרת מן האגף ולפנים כלפנים האגף עצמו חוץ אימא סיפא מן האגף ולחוץ כו' ואוקימנא בשערי ירושלים אגף עצמו כלחוץ כי לא נתקדשו מפני שמצורעין מגינין תחתיהן בחמה מפני החמה כו' וכן שערי נקנור לא נתקדשו מפני שמצורעין עומדין שם ומכניסין ידיהם לבהנות כדי שיזו עליהם אבל שערי עזרה אגף עצמו כלפנים:

החלונות ועובי החומה כלפנים.

דף פו.

אמר רב גגין ועליות של ירושלים לא נתקדשו ואקשי' עליה והא איהו דאמר משום רבי חייא פסח כזיתא והלילא פקע איגרא מאי לאו דאכלין הפסח בגג ושם קראו את ההלל דאלמא הגג נתקדש דאין לנו רשות לאכול את הפסח אלא במקום קדוש ושני' כגון שאכלו הפסח בארץ ועלו בגג לקרות את ההלל. והא דתנן אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן פי' שלא יעברו מחבורה לחבורה התם בשעת אכילה אבל בקריאת הלל שרי:

ת"ש מהא דתנן בתחלת כלים אבא שאול אומר עליו' בית קדשי הקדשי' חמורה מבית קדשי הקדשים כו' הרי העליות נתקדשו ורחי רב יוסף וכי מהיכל ניתיב איניש כלומר שאני היכל דרחמנא גזר הכי שנא' ויתן דוד לשלמה בנו את תבנית האולם וגו' וכתי' הכל בכתב מיד ה' עלי השכיל:

ת"ש מהא דתנן במעשר שני פ"ג הלשכות הבנויות בקדש ופתוחות לחול תוכן חול וגגותיהן קדש הנה הגגות נתקדשו ומשני רב חסדא הגגות הללו שוין לקרקע עזרה וכקרקע הן חשובין אי הכי אימא סיפא בנויות בחול ופתוחות בקדש תוכן קדש וגגותיהן חול ואי ס"ד בשוין גגות הללו לקרקע עזרה הויא להו מחילות ואמר רבי יוחנן מחילות לא נתקדשו אמאי תנן תוכן קדש כי אמר ר' יוחנן בפתוחות להר הבית כי תניא ההיא בפתוחות לעזרה והתניא ר' יהודה אומר מחילות שתחת ההיכל חול ושני' בפתוחות לחול:

ת"ש וגגו של היכל קדש ומתמהי' ותסברא גגין מי קדשי והא קתני סיפא גגין הללו אין אוכלין שם קדשי קדשי' ואין שוחטין שם קדשי' קלים ואלא קשיא וגגו של היכל קדש ושני' באותן שתי אמות כלומר הא דתניא גגו של היכל קדש באותן ב' אמות כדתנן במסכת כלים פט"ז שתי אמות היו בשושן הבירה אחת על קרן מזרחית צפונית ואחת על קרן מזרחית דרומית. יש מי שאומר מדת ב' אמות של כסף או של זהב כגון שרביט היו עשויות ומונחות באותו מקום ובהן היו משערין ונותנין לאומנין ולוקחין. ויש אומרים מקום היה בנוי בבית המקדש צורת שושן הבירה ועשו בה בנין אמה אחת כמדת משה רבינו שעשה בה כל כלי הקודש ותוספת חצי אצבע בקרן מזרחית דרומית בנין אמה ואחרת יתירה עליהן בקרן מזרחית דרומית ומפורש במנחות פרק שתי הלחם נילושות אחת אחת כיון שהביא משנה זו גררה ופרקה פירש ענין שושן הבירה הנזכר בה תנן התם במדות פ"א (מ"ג) שער המזרחי ועליו שושן הבירה צורה מאי טעמא רב יצחק בר אבדימי ורב חסדא חד אמר כדי שידעו מהיכן באו כלומר בעונותיכם גליתם לבבל ועתה משם עליתם וכל זמן שרואין אותה הצורה זוכרין הגלות והדורות הבאין מספרין לבניהם וחד אמר כדי שתהא אימת מלכות עליהן כלומר אע"פ שאנו כאן תחת מלכות פרס אנו רבי ינאי אמר לעולם תהא אימת מלכות עליך שנא' וירדו כל עבדיך אלה אלי וגו' ולא כתיב וירדת אתה ר' יוחנן אמר מהכא ויד ה' היתה אל אליהו וישנס מתניו. ועלהו לתרופה חזקיה אמר להתיר פה אלמים בר קפרא אמר להתיר פה עקרות לקבל הריון ואמרינן עלה ושתי אמות למה חד לדהבא וכספא וחדא לבנינא כלומר כשנותנין לאומנין כותל לבנות דבר קצוב כך וכך אמה בכך וכך דמים נותנין אמה באמה הקטנה והן בונין באמה הגדולה כדי שלא יהנו מן ההקדש יתר מכדי מלאכתן ויבואו לידי מעילה וכן בכלי זהב כגון השולחן והמנורה וכיוצא בהן והחצוצרות וכיוצא בהן. פי' חומה שוה בקרקע עזרה כגון בר שורא והוא החל שעושין החל נמוך והחומה שחוץ ממנה גבוהה וזה נקרא חל וזו נקראת חומה:

מתני' שתי חבורות שהיו אוכלות בבית אחד אלו הופכין את פניהם ואוכלין וכו'.

דף פו:

פירוש משנתנו פסח אחד וחלקוהו ואוכלין אותו בשתי חבורות אוקימנא לרבי יהודה דתני בבית אחד יאכל ולא בשני בתים וכתיב קרא אחרינא אשר יאכלו אותו בהם מכאן שהפסח נאכל בשתי חבורות רבי שמעון אומר על הבתים אשר יאכלו אותו בהם מלמד שהאוכל אוכלו בשני מקומות מכאן שהפסח נאכל בשני בתים יכול יהא נאכל בשתי חבורות ת"ל יאכל ואמרי' במאי פליגי רבי יהודה סבר יש אם למסורת יאכל כתיב בבית אחד יש רשות לאוכל לאוכלו ולאוכל קא מזהיר רחמנא שלא יאכל אותו אלא במקום אחד בלבד ולא בשני מקומות ורבי שמעון סבר יש אם למקרא יאכל קוראים על הפסח קא מזהיר רחמנא להאכל בחבורה אחת ולא בשתי חבורות אבל חבורה אחת בשני מקומות רשאין וקיימא לן כרבי יהודה דתנן סתמא כותיה:

נפרצה מחיצה ביניהם ונתפרדו חצים לחד וחצים לחד נעשו כשתי חבורות בפסח אחד וכן אם היו שתי חבורות כל אחת בפסח שלה נסתלקה מחיצה מביניהם ונתערבו כאלו באו אלו לתוך אלו ואלו לתוך אלו ופשוטות הן:

הכלה הופכת את פניה ואוכלת. פי' מפני שהיא בושה לאכול.

רב הונא כדאיקלע לבי רב נחמן בר יצחק אמרו ליה מה שמך אמר להו רב הונא פי' נסמכת בישיבה להקרות רב ובזה השם אני ידוע לפיכך אמר בעל השם אנא כלומר סמוך בישיבה אני וכו' ענינא מסרבין לקטן ואין מסרבין לגדול כל מה שאומר לך בעל הבית עשה והשותה כוסו בבת אחת הרי זה גרגרן אלו כולם דברים פשוטין הן:

אמר רב הונא בני חבורה נכנסין אפילו בשלשה ויוצאין אפי' באחד כו'. פי' בני חבורה שנמנו על הפסח ובאו מקצת מהן בעת שדרך בני אדם להכנס ולאכול הפסח ושגרו הדיאלא פי' דיאלא כגון השמש שהוא השמש שלהן וחפש אחריהם אחרי הנשארים מבני חבורה ולא מצאם אפי' [אם] לא נתקבצו מכל בני החבורה ובאו אלא שלשה בלבד אוכלין את הפסח ההוא ואין עליהן להמתין להם עד שיבואו כיון שנתאחרו לבוא מדרך בני אדם כולם אבל פחות משלשה לא יאכלו אלא ימתינו עד שיבואו שאר בני החבורה זה דין הנכנסין אבל אם היו מקובצין כולן וראו מקצתן למקצתן ויצאו ונתאחרו יתר מן השיעור שאמרנו והדר בא דיאלא ולא מצאם אפילו לא שאר מכל בני חבורה אלא אחד כגון שהיו שם כולם וראו זה את זה ויצאו אוכלו אפילו האחד הנשאר ואינם יכולין לומר

לו למה לא המתנת אותנו ואמר רבינא ונותן דמים האוכל הפסח ולית הלכתא כותיה והני מילי דעל בעידנא דעיילי אינשי כרבה והדר בהו דיאלא:

דף פז.

הדרן עלך כיצד צולין האשה שהיא בבית בעלה שחט עליה אביה שחט עליה בעלה כו'. כיון ששנינו תאכל במקום שהיא רוצה דייקי' מינה דיש ברירה וכאלו נתברר כי מעת שחיטת הפסח בזה נמנית ושני' מאי ממקום שהיא רוצה בשעת שחיטה ורמינן עלה האשה רגל ראשון משל אביה ואם תאמר ממקום שרוצה בשעת שחיטה מה לי אביה מה לי בעלה ושני' הא מתניתא ברדופה וכרבי יוחנן דאמר מאי דכתיב אז הייתי בעיניו כמוצאת שלום כמה שנמצאת שלימה בבית חמיה ורדופה לילך להגיד שבחה בבית אביה בודאי בשל אביה רוצה אבל מכאן ואילך ממי שהיא רוצה בשעת שחיטה: אחות לנו קטנה אמר רבי יוחנן זו עילם שזכתה ללמוד ולא [זכתה] ללמד. בימי עוזיה מלך יהודה נתנבאו ד' נביאים הושע ישעיה עמוס ומיכה גדול שבכולן הושע שנאמר תחלת דבר ה' בהושע תחלה לארבעה נביאים באותו הפ' כו':

דף פז:

ישראל אחד משלשה קנינין וכו'.
א"ר יוחנן אוי לה לרבנות שמקברת בעליה שאין לך נביא בישראל שלא קפח ארבעה מלכים בימיו מפני מה זכה ירבעם להמנות עם מלכי בית דוד מפני שלא קבל לשון הרע על עמוס שנאמר וישלח כהן בית אל אל ירבעם בן (נבט) [יואש] מלך ישראל וגו' אפילו דור אביו שיקלל [ואת אמו] לא יברך אל תלשן אותו מהושע כו'.
צדקות פרזונו צדקה עשה הקב"ה לישראל שפזרן לבין האומות.
מיד שאול אפדם זו בבל שהיא עמוקה משאול.
שלשה חזרו למטעתן ישראל כסף מצרים וכתב הלוחות:

דף פח.

אמר ר' אלעזר מאי דכתיב והלכו עמים רבים ואמרו לכו ונעלה אל הר ה' ואל בית אלהי יעקב ויורנו מדרכיו ונלכה באורחותיו כי מציון תצא תורה וגו':
מתני' יתום ששחטו עליו אפוטרופין יאכל ממקום שרוצה ש"מ יש ברירה אמר ר' זירא שה לבית מכל מקום בין מדעתו בין בעל כרחו תניא נמי הכי שה לבית מלמד שאדם

שוחט על ידי בנו ובתו הקטנים ועל [ידי] עבדו ושפחתו הכנענים בין מדעתן בין שלא מדעתן:
וכלן ששחטו ושחט רבן עליהן יוצאין בשל רבן חוץ מן האשה ואוקימ' חוץ מן האשה וכל דכוותה שיכולין למחות והאשה כיון ששחטה לעצמה אע"פ שלא מיחת בפירוש שחיטתה לעצמה אין לך מיחוי גדול מזה:
עבד של שני שותפין אם אלו השותפין קפדי אהדדי שלא ישמש לזה יותר מזה וכן במזונות קפדי שלא יאכילנו אלא כדי חלקו בלבד לא יאכל משל שניהם ומתני' דקפדי אהדדי ברייתא דקתני יאכל ממי שהוא רוצה בשותפין דלא קפדי אהדדי:
מי שחציו עבד וחציו בן חורין במשנה ראשונה דתני עובד את רבו יום אחד ואת עצמו יום אחד לא יאכל לא משלו ולא משל רבו אבל במשנה ארונה דתני כופין את רבו ועושין אותו בן חורין כו' [יאכל] משל עצמו כי כבן חורין הוא:

דף פח:

מתני' האומר לעבדו צא ושחוט עלי את הפסח כו' שחט גדי וטלה יאכל מן הראשון.
ואקשי' והתניא אין נמנין על שני פסחים כאחד ומשני אביי מתני' במלך ומלכה וכדתניא אין נמנין על שני פסחים כא' ומעשה במלך ומלכה שאמרו לעבדיהם צאו ושחטו עלינו את הפסח ויצאו ושחטו עליהם שני פסחים באו ושאלו המלך כו' אמר רשב"ג המלך והמלכה יאכלו את הראשון ואנו לא נאכל לא את הראשון ולא את השני נמצאת משנתנו שנויה במלך ומלכה ובריייתא בשאר כל אדם וכן בהלטאה שנמצאת בבית המטבחים רותח ואמר רשב"ג הטילו עליה כוס של צונן והטילו עליה כלומר עדיין בחיים הוא וטהר רשב"ג כל המטבחי' נמצא המלך [תלוי במלכה] והמלכה תלויה ברשב"ג נמצא הכל תלוי ברשב"ג:
שכח מה אמר לו רבו כיצד יעשה ישחוט גדי וטלה ואמרינן מנא ליה לעבד מה שקנה עבד קנה רבו.
אמר אביי הולך אצל רועה הרגיל אצלו דניחא ליה בתקנתא דרביה ומקנה ליה על מנת שאין לרבו רשות בו.
שכח רבו מה אמר לו שניהם יצאו לבית השרפה ופטור מלעשות פסח שני אוקמה אביי למתני' כשהיה יודע אם גדי אם טלה ועכשיו שכח לאחר זריקה דבעידנא דאזריק דם פסח ראוי לאכילה היה ונפטר בזריקה ואכילת פסח לא מעכבא אבל אם שכח לפני זריקה חייבין לעשות פסח שני:

איכא דמתני להא דאביי אברייתא חמשה שנתערבו פסחיהן ונמצא יבלת באחד מהן כולן יצאו לבית שרפה ופטורין מלעשות פסח שני.

דף פט.

אמר אביי לא שנו אלא שנתערבו לאחר זריקה כו' מאן דמתני לה אמתני' כי לפני זריקה חייבין כל שכן אברייתא כי חייבין שאחד מהן פסול מאן דמתני לה אברייתא אבל אמתני' כו' ומקשי' אברייתא ופטורין כולן אם נתערבו לאחר זריקה דאמרינן איפטרו להו בזריקה והא איכא חד שהיה פסחו בעל מום ולא יצא ושני' משום דלא אפשר היכי נעביד ניתי כל חד פסח קא מייתו ארבעה מינייהו חולין לעזרה דהא איפטרו להו בזריקה ניתי כולהו פסח אחד נמצא פסח נאכל שלא למנויו וניתי כל חד וחד פסח וניתי וכו' וניתי וניתני במותר פסח פי' יפריש מעות ויאמר אלו מותר בפסח ויקנה כבש ויתנה ונימא אי דידי בעל מום נהוי האי פסח ואי דידי תם הוה להוי האי מותר פסח דמותר נאכל ליום ולילה כפסח ואמרינן וכי מפרישין תחלה למותר כלומר אפשר להיות העיקר הוא עצמו המופרש מותר לא יקרא מותר אלא אם הקדימו עיקר.

ואמרינן ונטרח וניתי מותר הפסח פי' יבקש עד שימצא אדם שהפריש מעות לפסחו וקנה כבש ונשתיירו אצלו מן המעות דמי כבש אחד והוא מותר הפסח יקח המעות מאצל אותו האיש ויקנה בהן כבש ויתנה ויאמר אם שלי היה בעל מום זה פסח שלי ואם שלי כשר היה זה הכבש יהיה שלמים וכן כל חד וחד ודחי' אמאי לא עבדו הכי משום סמיכה דמותר הפסח אינו טעון סמיכה ואלו שלמים טעונין סמיכה התינח קרבן אנשים כו' ואסיקנא אימור דאמרי' ופטורין מלעשות פסח שני דאיעבד לכתחלה נמי מהדרי ואי משכחי' ואפשר להו למיעבד עבדו ואי לא משכחי כלל פטירי:

מתני' האומר לבניו הריני שוחט הפסח על מי שיעלה מכם ראשון לירושלים כו' ש"מ יש ברירה כדאמרי' לעילא.

אמר ר' יוחנן מתניתין בששחט עליהם כלם וכי לא אמר להם כך אלא כדי לזרזן במצות ודיקא מתני' כוותיה דקתני ומונה את אחיו עמו.

פי' נמנין ומושכין את ידיהן ממנו עד שישחט ר' שמעון אומר עד שיזרוק הדם ואוקימ' מחלוקת לימשך דת"ק סבר מהיות משה מחיותיה דשה כלומר כיון שנשחט נעתק שם שה מעליו ור' שמעון סבר מחיותיה דשה מדבר שהוא חי ואיזה זה הדם שהוא הנפש.

תניא נמי הכי נמנין ומושכין ידיהם ממנו עד שישחט ר"ש אומר עד שיזרק ונמשכין עד שיזרוק הדם:

דף פט:

מתני' הממנה אחרים על חלקו רשאין ליתן להם את חלקו כו'. פי' שלשה שנתחברו וקנו פסח ואמר אחד מהן לאחרים תנו לי מעות ובאו ואכלו עמי בחלקו רשאין בני חבורה לומר (לו) [ל] שלישי ולהוציאו מחבורתם ואוקימ' משום דאמרי ליה לא ניחא ליה דליתיב איניש נוכראה גבן ואף על גב דאכלי כולהו בחד:

איבעיא להו בני חבורה שהיו ידי אחד מהן יפות. כלומר אוכל הרבה מהו שיאמרו לו טול לחלקך וצא ופשטנא מהא דתניא בני חבורה שהיו ידי אחד מהן יפות רשאין לומר לו טול חלקך וצא ולא עוד אלא אפי' חמשה ועשו סיבולת רשאין לומר לו טול חלקך וצא ש"מ.

מאי ולא עוד לא מבעיא קאמר לא מבעיא פסח דאמר ליה לתקוני זבחא קבלנך אלא אפילו סיבולת נמי דלצוותא בעלמא רשאין לומר לו טול חלקך וצא.

איכא דאמרי הא לא איבעי להו דמצי אמרי ליה לתקוני זבחא קבלנך למיכל יתר מינך לא קבלנך כי איבעיא לן הא רשאין בני חבורה לחלק או לא ופשטנא מיהא בני חבורה שהיו ידי אחד מהן יפות רשאין לומר לו טול חלקך וצא [ידיו יפות אין שאין ידיו יפות לא ש"מ ואסיקנא אפילו סיבולת דלצוותא בעלמא רשאין לומר לו טול חלקך וצא]. ומעשה דרב הונא בהדי רב פפא ובהדי רבינא פשוט הוא:

ת"ר הממנה אחרים עמו על פסחו ועל חגיגתו מעות שבידו חולין והמוכר עולתו ושלמיו לא עשה כלום ומעות כל שהוא יפלו לנדבה ופשטה רבא למה יפלו לנדבה קנסא מאי כל שהן יפלו לנדבה דאע"ג דשוה ארבעה ויהבו ליה חמשה כולהו חמשה יפלו לנדבה ואפילו בההוא יתירא קנסיה רבנן וכיון שפשט רבא להא אמר עולא אפשר ידעין חברין בבלאי טעמא דהא מתניתא זה הפריש טלה לפסחו וזה הקדיש מעו' לפסחו האיך הקדש מתחלל על הקדש מעות שבידו חולין.

דף צ.

אמר אביי אי לאו דאוקמיה ר' יאשיה להא דתנן בתמורה פ"ו נתן לה מוקדשין באתננה הרי אלו מותרין ובעופות אסורין כו' ומעטינן להו למוקדשין למיחל עלייהו איסור אתנן ומחיר [כלב] מדכתיב לא תביא אתנן זונה ומחיר כלב בית ה' אלהיך לכל נדר ודרשינן לכל נדר פרט לנדור כלומר כל דבר הנדור ומוקדש אין אתנן ומחיר חל עליהן אמאי בעינן קרא למעוטי המוקדשין תיפוק ליה דכיון דאקדשנהו לאו דידיה אינון וקיימא לן אין אדם אוסר דבר שאינו שלו ואוקמא ר' אושעיא להא מתני' בממנה לזונה על פסחו

ואליבא דר' דאמר המקדיש פסחו משייר ביה בפסחו ואם ימנה אחר עמו ויקח מעות ממנו אותן המעות חולין הן ולזה הצריכה המשנה לומר אע"פ שממנה הזונה על פסחו ויש לו רשות לא נפסל הפסח ההוא ואיצטריך קרא למעוטי דהא דידי' [הוא] ומעטינן ליה לכל נדר פרט לנדור והפסח הזה כבר נדור ומופרש לשם פסח הוא:

והיכן שנה ר' שמשייר אדם בפסחו דתניא ואם ימעט הבית מהיות משה מכדי אכילה ולא מכדי מקח ר' אומר אף מכדי מקח שאם אין לו ממנה אחרים עמו ומעות שבידו חולין דתקנתא דפסח הוא שעל מנת כן הקדישו ישראל את פסחיהן ואמר אביי אנא הא מתני' הוינא מוקים לה בקדשים קלים ואליבא דר' יוסי הגלילי דאמר ממון בעלים הם כיון דאינון ממוניה איצטריך קרא לכל נדר פרט לנדור למעוטי הני קדשים קלים דלא חל איסור אתנן [ומחיר] עליהן וזו הברייתא דקתני ומעות שבידו חולין לא הייתי מעמידה לרבי אלא הייתי [אומר] דבפסח לא משייר איניש אבל במעות ודאי משייר איניש דכי מפריש אדעתא דהכי מפריש להו שמשים בדעתו וכי לא יהיו דמי הכבש אלא אלו לא פחות ולא יתר יתכן שיהיו יתר ואוסיף או פחות וישאר לי והשתא דאוקמי ר' אושעיא להההיא כר' אנא נמי אוקימנא לה להא מתניתא לרבי ולא משייר איניש בפסח אבל במעות משייר איניש לפיכך תני מעות שבידו חולין והא ברייתא כר' יוסי הגלילי לא מצית מוקמת לה דקתני והמוכר עולתו ושלמיו לא עשה [כלום]:

והא ברייתא דקתני ואם ימעט הבית חולקת רבנן ורבי חלקו רבה ור' זירא עלה חד אמר למנות עמו אחר בפסח וליטול ממנו מעות לקנות בהם עצים לצלותו דברי הכל מותר דכי גופיה דפסח הוא כי פליגי לקנות מן המעות מצה ומרור כו' וחד אמר מצה ומרור דברי הכל מותר כי פליגי לקנות מן המעות חלוק או טלית רבנן סברי מהיות משה החייהו לשה ור' קסבר מי כתיב מהיות שה משה כתיב החיה עצמך מן השה. ירושלמי ר' אלעזר בשם ר' אושעיא תנאי ב"ד הוא שיהא זר מפריש חולין מאיליהן ואקשינן על אביי דאמר אפילו לרבו בפסח לא משייר איניש והא קתני בהדיא על מנת כן הקדישו ישראל את פסחיהן ושני' אימא שעל מנת [כן] הקדישו ישראל מעות פסחיהן:

דף צ:

מתני' זב שראה שתי ראיות שוחטין עליו כו' אמר רב יהודה אמר רב שוחטין וזורקין על טבול יום דאע"ג דמחוס' ערב שמש שמשא ממילא ערבא ועל מחוסר כפרה בשמסר קינו לב"ד של כהנים ואין שוחטין וזורקין על טמא שרץ חיישינן אף על פי שמקוה לפניו דילמא פשע ולא טבל דייקי' מינה מדקאמר דילמא פשע מכלל דמדאורייתא חזו

ומשום דילמא פשע אמר רב אין שוחטין וזורקין על טמא שרץ אלמ' אמר רב מטמאין אחד מהן בשרץ ועושין הפסח בטומאה והא טמא שרץ מדאוריי' טהור מעליא הוא אלא לרב טמא שרץ מדאוריי' נמי לא חזי מאי טעמא גמר לה מטמא שחל שביעי שלו להיות בערב הפסח דאע"ג דבערב ראוי הוא כיון דהשתא לא חזי נדחה מהאי קרא דכתיב ולא יכלו לעשו' הפסח ביום ההוא ביום ההוא אינן יכולין לעשו' הפסח אבל למחר יכולין לעשות ונדחו לפסח שני כן נמי טמא שרץ ואקשי' עליה מדתנן זב שראה שתי ראיות שוחטין עליו בשביעי הנה זב בשביעי שלו כטמא שרץ הוא וקתני שוחטין עליו מאי לאו דלא טבל וקשיא לרב ומשני לא דטבל והא קמ"ל דאף על גב דמחוסר ערב שמש שמשא ממילא ערבא. דיקא נמי דקתני סיפא ראה שלש וכו':

עולא אמר שוחטין וזורקין אף על טמא שרץ כו':

הזבה שוחטין עליה בשמיני והוא שמסרה קרבנה לב"ד מהו דתימא דילמ' פשעו כהנים ולא קרבו להו קמ"ל כדרב שמעי' דאמר חזקה אין ב"ד של כהנים עומדין משם עד שיכלו כל מעות שבשופר.

רבינא אמר התנא נדה תנא קמיה שוחטין עליה בשביעי אמר ליה רב אדא בר אהבה אפי' למאן דאמר שוחטין וזורקין על טמא שרץ משום דחזי לאורתא אבל נדה דטבלה ליל שמיני עד דעריב עלה שמשא דיום שמיני לא חזיא אימא נדה שוחטין עליה בשמיני שלה והא קמ"ל דבשמיני אין בשביעי לא כדתניא כל חייבי טבילות טבילתן ביום נדה ויולדת טבילתן בלילה. ותניא מנין לנדה שאינה טובלת ביום שביעי שלה שנאמר שבעת ימים תהיה בנדתה [תהא בנדתה] כל שבעה:

דף צא.

מתני' האונן והמפקח בגל וכן מי שהבטיחוהו להוציאו מבית האסורין כו' אוקמא ר' יוחנן בבית האסורין של עכו"ם ואף על גב דאבטחוהו לאפוקיה אין שוחטין עליו דעבידי דמשקרי שנאמר (תהלים קמד ח) אשר פיהם דבר שוא וגו' אבל בית אסורין של ישראל כיון שהבטיחוהו להוציאו לא משקרי שנאמר שארית ישראל לא יעשו עולה ולא ידברו כזב הלכך שוחטין עליו:

אמר רב חסדא וזה האסור בבית אסורין של גוים ששנינו אין שוחטין עליו בבית האסורין שהוא חוץ לחומת בית פאגי פי' מקום חוץ לחומות ירושלים שאין אוכלין שם קדשים קלים אבל אם הוא זה בבית האסורין לפנים מבית פאגי שוחטין עליו דאפשר דמעיילינן ליה פסחא התם ואכיל ליה ואלו ששנינו במשנתנו כגון האונן ומי שהבטיחוהו להוציאו

מבית האסורין והחולה והזקן שיכולין לאכול כזית אין שוחטין עליהם בפני עצמן שלא יביאו הפסח לידי פסול כלומר אפשר שלא יאכלוהו כי אינם יכולין ויפסל בנותר אבל נפטרו בזריקת הדם מלעשות פסח שני חוץ מן המפקח בגל שבודאי האהיל על המת והיה טמא מתחלה והני מילי בגל עגול אבל גל ארוך אימור טהור היה אני אומר נזרק הדם עד שלא הגיע לטומאה:

תניא נמי הכי ר' ישמעאל בר' יוחנן אמר מפקח בגל עתים חייב עתים פטור כיצד גל עגול כו':

אין שוחטין את הפסח על היחיד כו' תנו רבנן מנין שאין שוחטין את הפסח על היחיד שנאמר לא תוכל לזבוח את הפסח באחד שעריך דברי ר' יהודה ר' יוסי אומר יחיד ויכול לאכלו שוחטין עליו עשרה ואין יכולין וכו' ורמינן אהא דר' יהודה הא דתניא אשה בראשון שוחטין עליה בפני עצמה בשני עושין אותה טפילה לאחרים דברי ר' יהודה ומשני' תריץ ואימא הכי נשים בראשון שוחטין עליהן בפני עצמן אקשי' וכי עושין חבורה כולה נשים והתנן אין עושין חבורה נשים ועבדים וקטנים ושני' לעולם עושין חבורה כולה נשים ומשנתנו נשים ועבדים יחדו משום תפלות והוא דבר עבירה כדגרסינן רוצה אשה בקב ותפלות ולא עבדים וקטנים משום פריצותא:

דף צא:

גופא אשה בראשון שוחטין עליה בפני עצמה ובשני עושין אותה טפלה לאחרים מאי טעמא כתי' בראשון במכסת נפשות ואפילו נפש אשה משמע וכתיב בשני חטאו ישא האיש ההוא איש ולא אשה וכי תימא אי הכי אפי' טפלה נמי לא תעשה אותה בשני ת"ל ככל חקת הפסח אהני האיש למעוטה בשני מחובה אהני ככל חקת הפסח לרבויי לטפלה בעלמא ור' יוסי אומר לטעמא דאמר שוחטין את הפסח ביחיד וכתיב בראשון במכסת נפשות ובשני כתיב ונכרתה הנפש ההיא כל נפש במשמע ואפילו אשה ר' שמעון אומר בראשון עושין אותה טפלה לאחרים ובשני אין שוחטין עליה כל עיקר מאי טעמא בראשון כתיב איש לפי אכלו ובשני כתיב חטאו ישא האיש ההוא איש ולא אשה ודייקי' השתא בראשון פטור בשני מבעיא אלא מכלל שבראשון טפלה ואפילו טפלה שבראשון מיעטה בשני. וקמו להו ר' יוסי ור' שמעון בשיטתא חדא דשוחטין את הפסח על היחיד:

אמר ר' יעקב אמר ר' יוחנן אין עושין חבורה שכולה גרים שמא לא ידקדקו בו ויבאוהו לידי פסול:

ותרצינן להא מתניתא הכי תנו רבנן פסח מצה ומרור בלילה הראשון חובה מצה מכאן ואילך רשות ר' שמעון אומר פסח באנשים חובה (מכאן ואילך רשות) [בנשים רשות]:

דף צב.

אונן טובל ואוכל פסחו לערב אבל לא בקדשים קסבר אנינות לילה מדרבנן סתם לן תנא כר' שמעון דגרסי' בסוף שחיטת קדשים מאן תנא אנינות לילה מדרבנן ר' שמעון דתניא אנינות לילה דבר תורה דברי ר"י רבי שמעון אומר דרבנן שהרי אמרו אונן טובל ואוכל פסחו לערב ובא רב מרי להעמיד דברי ר' שמעון ביום מיתה אנינות לילה דאורייתא וביום קבורה אנינות לילה מדרבנן וכן אמר מר מת לו מת בארבעה עשר וקברו בארבעה עשר יום מיתה תופס לילו מדאורייתא מת לו מת בשלשה עשר וקברו בארבעה עשר לא תפיס לילו ועלתה בקשיא.

ורבנן לא העמידו דבריהם בפסח שהוא במקום כרת שנא' (במדבר ט יג) וחדל לעשות הפסח ונכרתה אבל אכילת קדשים שהיא עשה העמידו דבריהם ואמרו האונן אע"פ שאנינות לילה מדרבנן אינו טובל ואוכל לערב קדשים אבל מי שלקטו לו עצמות טובל ואוכל אפילו בקדשים לערב דתניא יום שמועה כיום קבורה למצות שבעה ושלשים ולאכילת פסחים כיום ליקוט עצמות ואחד זה ואחד זה טובל ואוכל בקדשים לערב ואנינות לא פסק ליה יום טוב אלא למצות שבעה:

מתני' גר שנתגייר ערב הפסח כו' אמר רבה בר בר חנה אמר ר' יוחנן מחלוקת בערל נכרי דב"ה סברי שמא יטמא הגר לשנה הבאה ואמר אשתקד לא טבלתי ואכלתי בערב הפסח עכשיו נמי כיון שטבלתי טהור אני כבר ואוכל הוא לא ידע דאשתקד עכו"ם הי' ולא היה מקבל טומאה השתא ישראל [הוא] ומקבל טומאה ואין הטבילה עלתה לו היום לטהר אותו בערב כטמא מת ביום שביעי שלו וב"ש לא גזרי אבל ערל ישראל דברי הכל טובל ואוכל פסחו לערב ולא גזרי' על ישראל משום ערל עכו"ם.

תניא נמי הכי:

אמר רבא ערל הזאה ואיזמל אלו שלשה דברים מדאורייתא ראוין הן ורבנן הוא דגזרו בהו ואפי' במקום כרת העמידו דבריהם ערל הא דאמרן כי זה הגר ראוי הוא שיטבול ויאכל בפסח לערב דלא עדיף מישראל שאם היה ערל ישראל שמתו אחיו מחמת מילה וגדל זה בערלה ועכשיו מל עצמו בערב הפסח טובל ואוכל בערב הפסח וב"ה גזרו על הגר כמו שאמרנו למעלה ואמרי' הפורש מן הערלה כפורש מן הקבר.

הזאה שהיא שבות ואמרו חכמים אם חל י"ד להיות בשבת אינה דוחה ואין מזין על טמא מת שחל שביעי שלו בי"ד אלא (מתירין) [מת גרע] לבלתי עשות הפסח.
ואיזמל אין מביאין את האיזמל בשבת כדי למול זכריו דקיימא לן מילת זכריו מעכבין אותו מלאכול הפסח שנאמר והאיש אשר הוא טהור וגו' אין מביאין האיזמל אפי' במקום שאיסורו מדרבנן דתניא כשם שאין מביאין אותו דרך רשות הרבים כך אין מביאין אותו דרך גגות דרך חצרות דרך קרפיפות ובפ' האשה שהלך בעלה למדינת הים וכו' זו השמועה בלשון הזה אמר רבא בעאי לאותיביה ערל הזאה ואיזמל וסדין בציצית וכבשי עצרת וכיון דשנית שב ואל תעשה לאו מעיקר מילתא הוא וכו' אבל באלו שלשה דברים מדרבנן לא העמידו דבריהם במקום כרת והן אונן ומצורע ובית הפרס אונן הא דאמרן דאנינות לילה מדרבנן ובטלו דבריהם ואמרו טובל ואוכל פסחו לערב מצורע דתניא מצורע שחל שביעי [שלו] להיות בערב הפסח וראה קרי בו ביום וטובל אמרו חכמים אע"פ שאין טבול יום אחר נכנס זה נכנס מוטב יבוא עשה שיש בו כרת וידחה עשה שאין בו כרת ואמר רבי יוחנן דבר תורה אפי' עשה אין בו דכתיב ויעמוד יהושפט וגו' בית הפרס דתנן ושוין בית שמאי וב"ה שבודקין לעושי פסח ואין בודקין לאוכלי תרומה [מאי] בודקין (מפסח) [מנפח] אם אין שם עצם הרי הוא טהור ורב יהודה אמר בודקין (כלומר) אם הלכו בו בני אדם וטהר דקי"ל כל עצם שהוא כשעורה [שנידש] ברגל [טהור] וכל שכן גדול ממנו:

דף צב:

מאי שנא הני ומ"ש הני פי' ערל וטמא [ואיזמל] ערלה איסורא דאורייתא היא וכן הזאה נמי אי מעבר לה דרך רשות הרבי' את ילידי חלול שב' דהיא איסורא דאורייתא וכן איזמל נמי אי מביאו ליה דרך רשות הרבים איסורא דאורייתא היא העמידו דבריהם במקום כרת אבל אונן ומצורע ובית הפרס דלא אתו לידי איסורא דאורייתא לא העמידו דבריהם במקום כרת:

הדרן עלך האשה.

מי שהיה טמא או בדרך רחוקה כו'.
איתמר היה בדרך רחוקה ושחטו וזרקו עליו רב נחמן אמר הורצה מיחס הוא דחס רחמנא עליה ואי עביד תבוא לו ברכה רב ששת אומר לא הורצה רחמנא דחייה כטמא ודייק רב נחמן מי שהיה טמא או בדרך רחוקה ולא עשה הראשון יעשה השני מכלל דאי בעי עביד רב ששת אמר אי הכי סיפא דקתני שגג או נאנס ולא עשה הראשון יעשה השני וכי

אלו יכולין לעשו' הראשון והרי (שנינו) [שגג] או נאנס ואלא מזיד קתני בהדייהו והכי קתני שגג או נאנס או אפי' הזיד שהיה יכול לעשות הראשון ולא עשה יעשה השני רישא נמי מי שהיה טמא או בדרך רחוקה או אונן קתני ודייק רב אשי להא סברא מדקתני אלו חייבין בכרת מכלל דבמזיד ואונן קתני ודחי רב נחמן מזיד קתני בסיפא דהא חייבין כרת קתני אבל ברישא איך נאמר אונן תני בהדייהו והא פטורין קתני אלא לעולם מזיד בלבד הוא דקתני בסיפא ואמאי קתני הרי אלו לשון רבים משום דתנא רישא פטורין תנא סיפא חייבין:

דף צג.

אמר רב ששת מנא אמינא לה דתניא ר' עקיבא אומר נאמר טמא ונאמר דרך רחוקה כו' ודחה רב נחמן ר' עקיבא סבר אין שוחטין וזורקין על טמא שרץ ודרך רחוקה כטומאת שרץ דמי ואנא סבירא לי כמאן דאמר שוחטין וזורקין על טמא שרץ ודרך רחוקה כטמא שרץ דמי מה טמא שרץ אם שחטו עליו הורצה אף מי שהיה בדרך רחוקה אם זרק הורצה:

ת"ר אלו שעושין את השני זבין וזבות מצורעין ובועלי נדות והיולדות והשוגגין והאנוסין והמזידין וטמא ומי שהיה בדרך רחוקה אם כן למה נאמר בדרך רחוקה הרי אנוס הוא וכבר שנה האנוסין ואמרי' לפטרו מן הכרת אליבא דמאן דאמר הורצה דאי אליבא דמאן דאמר לא הורצה סוף סוף למה לי למתנייה דאי בעי למעבד לא שבקינן ליה היינו הני אלא ש"מ היינו אליבא דמאן דאמר הורצה אלמא בר מעבד הוא ואפ"ה פטריה רחמנא מכרת ואקשי' מדקתני והזבות מכלל שהנשים חייבות בשני וכי אשה בשני חייבת והתניא יכול לא יהו עושין את השני אלא טמא נפש כו' ת"ל איש איש ולא אשה ושנינן הא דתניא שהנשים עושות את השני ר' יהודה ור' יוסי היא והא דתניא איש ולא אשה רבי שמעון כדאמרן בפ' של מעלה:

ת"ר טהור שלא עשה פסח חייב כרת על הראשון וחייב כרת על השני דברי רבי מאי טעמא שני רגל בפני עצמו הוא ר' נתן אומר חייב כרת על הראשון ופטור על השני קסבר שני תשלומין דראשון הוא תקוני לראשון לא מתקין ר' חנניא בן עקביא אומר אף על הראשון אינו חייב אלא אם לא עשה את השני כלומר כיון שלא עשה הראשון נסתלקה חובת הראשון ונתחייב בשני ולעולם אינו חייב אלא על השני קסבר שני תקנתא דראשון הוא ואזדו לטעמיה דתניא גר שנתגייר בין שני פסחים וכן קטן שהגדיל בין שני פסחים חייבין לעשות פסח שני דברי רבי ר' נתן אומר כל הזקוק לראשון זקוק לשני וכל מי

שאינו זקוק לראשון אינו זקוק לשני ושלשתן מקרא אחד דרשו והאיש אשר הוא טהור ובדרך לא היה וחדל לעשות הפסח בראשון ונכרת אי נמי קרבן ה' לא הקריב במועדו בשני חטאו ישא והוא כרת דגמר חטאו ישא מחטאו ישא מן המברך את השם דברי ר' יהודה ור' נתן סבר וחדל וגו' הלכך הזיד בזה ובזה דברי הכל חייב שגג בזה ובזה דברי הכל פטור הזיד בראשון ושגג בשני לרבי ולרבי נתן דמחייבי בראשון כרת חייב כרת לר' חנניא בן עקביא דסבר שני תקנתא דראשון הוא כיון דשגג בשני פטור הוא שגג בראשון והזיד בשני לר' חייב לר' נתן דסבר שני תשלומין דראשון הוא וכל הזקוק לראשון זקוק לשני כיון ששגג בראשון פטור וכל שכן לר' חנניא בן עקביא דסבר שני תקנתא דראשון הוא:

דף צג:

מתני' איזו היא דרך רחוקה מן המודעית ולחוץ וכמדתה לכל רוח כו'. פי' שיהיה שם כחצי היום אמר עולא מן המודעית לירושלים חמשה עשר מיל סבר לה כר' יוחנן דאמר עשר פרסאות מהלך אדם בינוני ביום חמשה מילין מעלות השחר ועד הנץ החמה וחמשה מילין משקיעת החמה ועד צאת הכוכבים פשו שלשים מיל חמשה עשר מצפרא לפלגיה דיומא וחמשה עשר מפלגיה דיומא עד לאורתא וקי"ל כל מצות התמיד מכי ינטו צללי ערב והפסח אחריו השתא אימת קא מחייב האי גברא למעבד פסח בחצות כיון דאיבעי סגויי לא מתעייל ליה עד דאיכא שמשא פטור כי אחר ביאת השמש אינו שוחט כלל:

דף צד.

עולא לטעמיה דאמר איזו היא דרך רחוקה כל שאינו יכול ליכנס בשעת שחיטה ואקשי' עליה והא טמא שרץ דטביל דכיון דערבא שמשא יכול ליכנס ולאכול ואת אמרת לעולא אין שוחטין וזורקין על טמא שרץ ושני' שאני טמא שרץ דרחמנא דחייה מפני שהוא כטמא נפש שחל שביעי שלו להיות בערב הפסח וכתיב ולא יכלו לעשות הפסח ביום ההוא ביום ההוא לא יכלו הא למחר יכולין ואפי' הכי אמר רחמנא לדחו ואקשי' תוב לעולא איני דכל מי שאינו יכול ליכנס בשעת שחיטה אין שוחטין עליו והא טמא שרץ שאינו יכול ליכנס בעזרה בשעת שחיטה ואמרת אתה שוחטין וזורקין על טמא שרץ ושני' רחמנא תלה לטהור בדרך רחוקה והנה הוא בדרך אבל הטמא לא תלאו הכתוב ברחיקת מקום אבל בטומאה וטהרה ובשעת אכילה טמא שרץ שכבר טבל טהור הוא

כי הנה בא שמשו. ופרישנא דמעלות השחר עד הנץ החמה חמשה מילין מדכתיב וכמו השחר עלה ויאיצו וגו' וכתיב השמש יצא על הארץ וגו' ואמר ר' חנינא אני ראיתי אותו מקום והוי מסדום לצוער חמשה מילין:

ירושלמי מאילת השחר עד שיעלה עמוד השחר ארבעה מילין שנאמר וכמו השחר עלה מדהוה ליה למכתב כמו השחר עלה וכתב וכמו מלה דדמיא לחברתה:

ת"ר היה חוץ למודעית ויכול ליכנס בסוסים ובפרדים ולא נכנס יכול יהא חייב ת"ל ובדרך לא היה והלא היה בדרך כיוצא בו היה לפנים למודעית ואין יכול ליכנס מפני הנמלים והקרונות שמעכבות אותו יכול יהא פטור ת"ל ובדרך לא היה וזה לא היה בדרך רחוקה:

אמר רבה שיתא אלפי פרסי הוי עלמא וסומכא דרקיע אלפא פרסי הא אמר רבה שיתא אלפי פרסי הוי עלמא גמרא. ודייק מדברי ר' יוחנן דאמר כמה מהלך אדם ביום עשרה פרסאות אמר רבה בדעתו מהם חמשה מילין מעלות השחר עד הנץ החמה ומהן חמשה מילין משתשקע החמה עד צאת הכוכבים נמצא מהלך החמה ביום כולו מן המזרח למערב שלשים פרסאות נמצאת עוביו של רקיע אחד משה ביום ופי' רבי' שמואל בברייתא של כי הרקיע עשוי ככובא הגלגל קבוע והמזלות חוזרין ותניא כדבעינן למימר קמן כי החמה מהלכת בלילה למעלה מן הרקיע מן המערב למזרח וכשמגעת לחלון שזורחת ממנו אז לאלתר עולה עמוד השחר והחמה מהלכת בעביו של רקיע וכשתגיע לסוף עביו של רקיע לצד הנראה לבני אדם מיד מנצת על הארץ ומהלכת ביום כולו ממזרח למערב וכן בשקיעות מהלכת בעביו של רקיע וכשתצא מעוביו הרקיע כלו מיד הכוכבים נראין כיון שראה רבה כי מהלך החמה ביום כלו מן המזרח למערב לדברי ר' יוחנן עשר פרסאות ובכללם מה שמהלכת החמה בעביו של רקיע בבקר ובערב נמצא עביו של רקיע כפי הלוכו מקצה הרקיע ועד קצהו שלשים פרסה ובעביו של רקיע חמשה מילין שהן כפי מדת מהלך החמה מהנץ החמה עד ביאתה חלק משה חלקים כי השלשים כשתחלקם שתותם חמשה והוא מהלך החמה בעובי הרקיע וכיון שהיתה בידו גמרא כי העולם כולו ששת אלפים פרסאות אמר ש"מ עביו של רקיע שמהלכת בו החמה מעלות השחר ועד שתנץ החמה אלפא פרסי שהוא שתות מהלכו של עולם וכן בערב משתשקע החמה עד צאת הכוכבים ואע"פ שהחוזים בכוכבים שבזמן הזה מדברים דברים המכחישין לא משגחינן להו אלא אנו מזהרים דברי רבותינו כתקנם ולא לחוש לדברי זולתם ואותבי' עליה מהא דתניא עביה של רקיע ארבעה מיל דתניא ר' יהודה אומר כמה מהלך אדם בינוני ביום עשר פרסאות מעלות השחר עד הנץ החמה

ארבעת מילין שהן פרסה וכמותה משתשקע החמה ועד צאת הכוכבים כו' נמצאת הא מתניתא תיובתא לעולא דאמר מהלך החמה ביום מן המזרח למערב שלשים מיל ומתני' דא' שמונה פרסאות שהן שנים ושלשים מיל ותיובתא דרבה בתרתי חדא כדעולא דהא תרוייהו מדתן שוה במהלך החמה ביום שלשים מיל ותיובתא אחריתי דרבה דאמר עביו של רקיע כשיעור מהלך אדם חמשה מילין ומתני' אמרה פרסה שהיא ארבעה מילין ואתין למימר לימא תהוי הא מתניתא תיובתא נמי לר' יוחנן ומשני' לא לר' יוחנן לא הויא תיובתא דהוא לא אמר אלא כמה מהלך אדם בינוני ביום עשר פרסאות זה שאמר ר' יוחנן בלבד באו רכה ועולא ואמרו מדעתם חמשה מילין מעלות השחר עד הנץ החמה וחמשה מילין משתשקע החמה עד צאת הכוכבים הם שטעו שחשבו מאלו עשר פרסאות שאמר ר' יוחנן שמהלך אדם ביום חמשה מילין בשחר וחמשה מילין בערב ונמצאת הליכת החמה ממזרח למערב שלשים מיל ור' יוחנן לא הזכיר מהלך החמה בעביו הרקיע כמה הוא יש לומר שכך אמר ר' יוחנן בעובי הרקיע כמו הברייתא שאמרה מפרסה עשר פרסאות שנמצאת עובי הרקיע אחד מעשרה ביום ולר' חנינא נמי לא הויא היא תיובתא דיכול למימר ודאי מהלך אדם בינוני מעלות השחר עד הנץ החמה ארבעה מילין כמו שאמרה הברייתא ולוט הלך בריצה חמשה מילין:

ת"ש מצרים הויא ארבע מאות פרסה על ארבע מאות פרסה כו' ת"ש כל הישוב כלו תחת כוכב אחד יושב וכו' ת"ש אמר ר' יוחנן בן זכאי מה תשובה השיבתו בת קול לאותו רשע כו' אלו כולן עלו להו בתיובתא ונדחו דבריו:

דף צד:

ת"ר חכמי ישראל אומרים גלגל קבוע ומזלות חוזרין וחכמי אומות העולם אומרים גלגל חוזר ומזלות קבועין אמר רבי תשובה לדבריהם אם היו המזלות קבועין והגלגל הוא החוזר היינו רואין פעמים עגלה בדרום ועקרב בצפון מדלא חזינן הכי ש"מ הגלגל קבוע והמזלות חוזרין ואתקיף עלה רב אחא בר [רב] יעקב ודלמא כי סדנא דרחיא פי' כמו הסדן הזה אע"פ שסובב הגלגל הקבוע בו עולה ויורד שני קצות הסדן במקומן נראין לעולם אין הדרומין נראה בצפון ולא הצפוני בדרום אי נמי כצנורא והדבר אחד:

ת"ר חכמי ישראל אומרים חמה מהלכת ביום למטה מן הרקיע ובלילה למעלה מן הרקיע כמו שפרשהו ר' יהודה ורבה וחכמי אומות העולם אומרין חמה מהלכת ביום למעלה מן הארץ ובלילה למטה מן הארץ ואמר רבי נראין דבריהם מדברינו ומפורשת עוד בבראשית רבה. כיצד חמה ולבנה שוקעין ר' יהודה בר אילעאי אומר מאחורי כיפה

[למעלה] רבנן אמרי מאחורי כיפה ולמטה ר' שמעון בן יוחאי אומר אין אנו יודעין באויר אם שפין הן ברקיע ואם מהלכין הן כדרכן:
תניא ר' יוחנן אומר בימות החמה חמה מהלכת בגובהה של רקיע לפיכך כל העולם רותח ומעינות צוננין בימות הגשמים חמה מהלכת בשפולי הרקיע לפיכך העולם כולו צונן ומעינות רותחין:
ת"ר בארבעה שבילין חמה מהלכת ניסן אייר סיון בהרים כדי לפשר השלגין תמוז אב ואלול בישוב כדי לבשל הפירות כו':
ר' אליעזר אומר מאסקופת העזרה ולחוץ ואקשי' ולא אמרי' ליה עול ועביד פסח והתניא ערל שלא מל ועשה פסח חייב כרת דברי ר' אליעזר אלמא אמרי' ליה קום מהול ועביד פסחא ושני' ערל כטמא ובטהרה תלנהו רחמנא והני יכלו לטהר ולעשות פסח פשעו ולא טהרו ולא עשו חייבין אבל הטהור בדרך תלי רחמנא והוא היה בדרך ריחוק מקום כמעשר שנאמר (דברים יד כד) וכי ירחק ממך המקום וגו' חוץ לאכילתו:

דף צה.

אמר ר' יוסי למה נקוד על ה"א לא מפני שרחוקה ודאי אלא אפי' מאסקופת העזרה ולחוץ:
מתני' מה בין הראשון לשני הראשון אסור בבל יראה ובל ימצא והשני חמץ ומצה עמו בבית:
ת"ר ככל חקת הפסח יעשו אותו במצוה שבגופו כגון צלייתו מצוה שעל גופו ואינה בגופו עצמו מנין ת"ל על מצות ומרורים יאכלוהו יכול אף מצוה שנוהגת בפסח ואינה לא בגופו ולא על גופו של פסח כגון השבתת שאור ת"ל ועצם לא תשברו בו מה שבירת עצם כו' ואקשי' אמאי צריך קרא למעוטי (מצה) [מצוה] שלא על גופו כגון השבתת שאור והא כתי' ככל חקת הפסח יעשו אותו ואוקימ' במצוה שבגופו הכתוב מדבר כגון צלייתו מכלל שבמצוה אחרת אינה נוהגת בו ושני' הכי קאמר השתא דאתא על מצות ומרורים יאכלוהו ורבי אפי' מצוה שעל גופו אלמא האי דפשטנא ככל חקת הפסח במצוה שבגופו לאו דוקא הוא הואיל ואפקיה קרא אימא אפי' מצוה שלא על גופו תהא נוהגת בו קמ"ל ועצם לא תשברו בו מצוה שעל גופו אין מצוה שלא על גופו כגון השבתת שאור וחמץ וכיוצא בהן לא:
ואיסי בן יהודה האי ועצם לא תשברו בו מבעי ליה.

שאין שוברין בו כל עצם בין יש בו מוח בין אין בו מוח ות"ק סבר לה כר' דאמר מבעוד יום אין בו משום שבירת עצם הלכך כיון דאפשר ליה למיתבריה מבעוד יום ולאפוקיה למוחיה ולמכליה בלילא לא אתו עשה דאפשר לקיומיה כי האי גונא ודחי לא תעשה הלכך לא אתא ועצם לא תשברו בו אלא למעוטי מצוה שלא על גופו ותיפוק לי האי סברא מיעשו אותו ההוא בא ללמד דוקא רבים מכאן שאין שוחטין את הפסח על היחיד מבעי' ליה דוקא יעשו רבים אבל יחיד לא מכאן שאין שוחטין את הפסח על היחיד:

ת"ר ככל חקת הפסח יעשו אותו יכול כשם שהראשון כו'. פי' מצאנו דפסח שני שכתב בין הערבים יעשו אותו זהו כלל פרט על מצות ומרורים יאכלוהו ועוד כתיב לא ישאירו ממנו עד בקר וכתיב עוד ועצם לא ישברו בו חזר וכלל ככל חקת הפסח יעשו אותו נמצא כלל כו' פרט וכלל ואנו דורשים בכל אחד ואחד כלל ופרט וכלל אי אתה דן אלא כעין הפרט הלכך בין הערבים יעשו אותו כלל על מצות ומרורים יאכלוהו פרט ככל חקת הפסח יעשו אותו חזר וכלל עכשיו באין לדון כעין הפרט מה הפרט מפורש על מצות יאכלוהו דהיא עשה גרידתא אף אני ארבה דחייב לאכלו צלי דהוא עשה גרידתא וממעט השבתת שאור דאע"ג דהוא עשה גרידתא אינו על גופו מכלליה דלא ישאירו דהוא לאו שניתק לעשה שנאמר והנותר ממנו עד בקר באש תשרופו ריבה לא תוציא מן הבית מן הבשר חוצה שהוא כעין הפרט שזה נפסל בנותר וזה נפסל ביוצא וממעט יראה לך שאור דדמי ליה.

דף צה:

דהא לאו שאין בו מעשה אין לוקין עליו וזה לאו שאין בו מעשה ואע"ג דדמי ליה ממעט ליה דהאי לא יראה לך שאור לית ליה בגופיה דפסח מכלליה דעצם לא תשברו בו דהוא לאו שחייבין בו מלקות ריבה אל תאכלו ממנו נא דהוא לאו שחייבין מלקות כיוצא בו בגופיה דפסח וממעט לא תשחט על חמץ דאע"ג דהוא לאו שחייבין עליו מלקות ליתיה כעין הפרט דהא ליתיה בחוביה בגופיה דפסח ובהני כולהו כללי ופרטי דדרשי' אמרינן ואפוך אנא ופרקי' מסתברא הני מצוה דבגופיה והני ליתנהו בגופיה כדפרשי' להו כל חדא וחדא:

לישנא אחרינא ת"ר ככל חקת הפסח יעשו אותו יכול כשם שהראשון כו' אמרי בכלליה דכתיב ככל חקת הפסח מאי מרבה מצוה שבגופו והיא צלייתו באש בפרטו ממעט השבתת שאור בכלליה דלא ישאירו ממנו קא מרבי לא תוציא מן הבית מן הבשר חוצה דדמי ליה דהאי מיפסל בנותר והאי מיפסל ביוצא בפרטים ממעט לא יראה ולא ימצא

דדמי ליה דלא ישאירו ממנו לא לקי דהוה ליה לאו שניתק לעשה לא יראה ולא ימצא נמי לא לקי דהוה ליה לאו שאין בו מעשה בכלליה ועצם לא תשברו בו מרבה אל תאכלו ממנו נא דדמי ליה בפרטיה קא ממעט לא תשחט על חמץ ובכלהו אמרי' איפוך אנא ושני' מצוה דגופיה עדיף:

הראשון טעון הלל באכילתו דכתיב השיר יהיה לכם כליל התקדש חג כלומר אין טעון הלל אלא בלילי חג ופסח שני אינו נאכל בלילה מקודש לחג זה וזה טעונין הלל באכילתן ונאכלין הפסח הראשון והשני על מצות ומרורים ודוחין את השבת דייקי' מינה שבת אין אבל טומאה אין השני דוחה מתני' דלא כר' יהודה דתניא דוחה שבת ואינו דוחה טומאה מפני טומאה דחיתו מן הראשון יחזור בשני יעשנו בטומאה ר' יהודה אומר אף דוחה את הטומאה מאי טעמא התורה חיזרה עליו לעשותו בטהרה לא זכה יעשנו בטומאה:

ת"ר פסח ראשון ושני דוחין את השבת ואת הטומאה וטעונין לינה ואמרי' בשלמא פסח שני דוחה את הטומאה כר' יהודה אלא טעון לינה כמאן כר' יהודה והתניא ר' יהודה אומר ומנין לפסח שני שאין טעון לינה כו' ושני' תרי תנאים ואליבא דרבי יהודה חד תנא תני משמיה טעון לינה וחד תנא תני משמיה אין טעון לינה:

מתני' הפסח שבא בטומאה לא יאכלו זבין וזבות נדות ויולדות ואם אכלו פטורין וכו' אוקימנא לר' יהושע דתאני פסח הבא בטומאה שאכלו ממנו זבין וזבות נדות ויולדות יכול יהו חייבין ת"ל כל טהור יאכל בשר והנפש אשר תאכל בשר נאכלין לטהורין חייבין עליו משום טומאה וכו'.

בעי רב יוסף דחקו טמאי מתים ונכנסו להיכל בפסח הבא בטומאה מהו מדאשתרי טומאת עזרה אשתרי נמי טומאת היכל כו' ופשיט רבא בלישנא קמא דלא אשתרי ובלישנא בתרא משמע דאשתרי:

בעי רב דחקו טמאי מתים ונגעו באימורי פסח והן חלבי פסח בטומאה מהו.

דף צו.

מדאשתרי טומאת בשר אשתרי נמי טומאת החלבים או לא ופשוט רבא טומאת אימורין מטומאת בשר איתרבו שנאמר אשר לה' לרבות האימורין וכיון דליתה לטומאת בשר ליתה לטומאת אימורין:

בעי ר' זירא אימורי פסח מצרים היכא אקטרינהו אמר ליה ומאן לימא לן דלא שויסקי עבדינהו כלומר צלו אותם מיני מאכל ואכלום ועוד הא תאני רב יוסף שלש מזבחות היו

שם אחד המשקוף ושתים בתי המזוזות שנתנו עליהם מן הדם ומזבח להקרבה לא הוה שם הלא משמע שאכלום:

מה בין פסח מצרים לפסח דורות פסח מצרים מקחו עשור וכו' מנא לן דכתיב ויקחו להם זה מקחו מבעשור ולא לדורות מבעשור ואקשי' אי הכי כל מה דכתיב ביה הזה אמרי' לזה ולא לדורות והא כתיב ביה לכם למשמרת עד ארבעה עשר יום וכו' ותניא מנין לתמיד שטעון ביקור ארבעה ימים קודם שחיטה שנאמר תשמרו להקריב לי ונאמר בפסח מצרים והיה לכם למשמרת עד ארבעה עשר יום מה להלן ארבעה ימים קודם שחיטה אף כאן בתמיד טעון ביקור שמא יש בו מום ארבעה ימים קודם שחיטה ושני' שאני תמיד דכתיב ביה תשמרו מלמד שצריך שימור אקשי' תוב ופסח דורות אמאי אינו טעון ביקור ארבעה ימים והכתיב ועבדת את העבודה הזאת בחדש הזה שיהו כל עבודות של החדש הזה כזה ושני' אלא למעוטי מביקור ד' ימים קודם שחיטה לפסח שני הוא דממעט דכיון דהוא נמי פסח כותיה הוה מרבינן ליה קמ"ל אלא מעתה ואכלו את הבשר בלילה הזה הכי נמי דפסח מצרים נאכל בלילה הזה ולא פסח דורות ושני' שאני אכילת פסחים בלילה דאתרבי מועבדת שיהיו כל עבודות של חדש הזה כזה אי הכי דאכילת בשר נוהג בזה כאשר נוהג בזה למה לי דכתב רחמנא הזה ושני' לא בא הזה אלא לכדר' אלעזר בן עזריה דיליף הזה הזה מועברתי בארץ מצרים וכתיב ביה כחצות הלילה אני יוצא וגו' מה להלן הזה דכתיב עד חצות אף הזה דכתיב באכילת פסחים עד חצות ופירושו בסוף מסכתא זו אקשי' תוב אלא מעתה כל ערל לא יאכל בו וכל בן נכר לא יאכל בו דכתיב בפסח מצרים נדחו מפסח מצרים וכשרין הן בפסח דורות ושני' שאני התם דכתיב ועבדת כדאמרן ומרבינן בפסח דורות מועבדת אכילת הבשר בלילה הזה ודחית ערל ובן נכר ותושב ושכיר פי' גר תושב ושכיר ולא גר צדק (הפסולות) ועיכוב אכילתו בפסח עד שימול עצמו וזכריו ועבדיו ושבירת עצם בו ואכילת נא ממנו אלו כולם נתרבו מועבדת את העבודה הזאת בחדש הזה שיהו כל עבודות של חדש הזה כזה פי' בפסח דורות וכיון דאתרבי פסח דורות כפסח מצרים ממנו ממנו דכתיב בפסח מצרים דמשמע למעט למה לי ושני' הני ממנו ממנו בעינן להו כדרשינהו רבא משמיה דר' יצחק ביבמות פ' הערל דאמרי' מנין לערל שאסור במעשר אמר רבא אמר ר' יצחק תלתא ממנו כתיבי בפסח חד לגופיה וחד מופנה לדון ממנה גזירה שוה וחד ליתן עשה אחר לא תעשה ושלשה ממנו כתיבי במעשר חד לגופיה וחד שמותר לסוך שמן של מעשר שני שנטמא כו' וחד מופנה לדון ממנו גזירה שוה:

דף צו:

ופסח דורות נוהג כל ז' אוקמ' הכי פסח מצרים נוהג לילה א' וכן מצתו והוא הדין לפסח דורות וחמוץ מצרים אינו נוהג אלא יום אחד שנאמר לא יאכל חמץ היום אתם יוצאים וחמוץ פסח דורות נוהג כל ז' שנאמר שבעת ימים שאור לא ימצא בבתיכם:

מתני' א"ר יהושע שמעתי שתמורת הפסח קריבה ותמורת הפסח אינה קריבה ואין לי לפרש אמר ר' עקיבא אני אפרש הפסח שנמצא קודם שחיטה וכו' והאי דקאמר רבי יהושע תמורת הפסח ולא שנה פסח אתא לאשמעי' דאיכא תמורת פסח דלא קרבה שלמים:

איתמר רבה אמר זה שפירש רבי עקיבא במשנתנו מי שאבד פסחו והפריש אחר אם זה הפסח האבוד נמצא קודם [שחיטת] הפסח שהפריש ירעה עד שיסתאב וכו' ואם אחר שחיטה נמצא יקרב הפסח שנמצא עכשיו שלמים כי בשעה שנמצא כבר נתכפרו בעלים ונסתלק שם פסח מעליו וכן תמורתו. ר' זירא אמר משנתנו בשנמצא קודם חצות והאי דקתני קודם שחיטה קודם זמן שחיטה הוא ועלתה כתנאי:

אחר הפסח יביא שלמים וכן תמורתו אמר רבה לא שנו יביא שלמים וכן תמורתו אלא בפסח שנמצא אחר שחיטת הפסח שהפריש כיון שאבד זה דסתמו של זה לשלמים קאי שכבר יצאו הבעלים בפסח ששחטו אבל אם נמצא קודם שחיטה והמיר בו אחר שחיטה תמורתו מכח קדושה דחויה קא אתיא דפסח עצמו שנמצא קודם שחיטה נדחה מלהקרב הוא בעצמו ולרעיה קאי והבא מכחו כח קדושה דחויה [הוא] לפיכך לא קרבה שלמים שלא מצינו הטפל עדיף מן העיקר ואותיב עליה אביי כשב מה ת"ל אם כשב לרבות תמורת הפסח וכו' ושני ליה לעולם כשנמצא אחר שחיטה והמיר בו אחר שחיטה הוא דקרבה תמורתו שלמים והאי דאמרת הני שלמים מעלי נינהו ולא בעי קרא אין הכי נמי וקרא אסמכתא בעלמא הוא.

איכא דמתני להא דרבה אריש הפסח שנמצא קודם שחיטת הפסח ירעה וכו' וכן תמורתו תרעה אמר רבה לא שנו אלא שנמצא קודם שחיטה והמיר בו אחר (תמורה) [שחיטה] דהאי תמור' מכח קדושה דחויה אתיא הלכך לא קרבה אבל נמצא קודם שחיטה והמיר בו קודם שחיטה תמורה זו קרבה שלמים מאי טעמא כי קבעה שחיטה קדושה בפסח שנמצא מידי דחזי להקרבה מידי דלא חזי להקרבה לא קבעה ומותיב עליה אביי מה ת"ל אם כבש לרבות הפסח שקרב שלמים יכול אף לפני הפסח כן ת"ל וכו' ואסיקנא אלא לאו שנמצא קודם שחיטה והמיר בו קודם שחיטה קא ממעט לה תנא דלא קרבה (מיהא כלומר הנמצא) [מיהא שמעינן דהנמצא] אחר שחיטת הפסח

הוא דקרב שלמים וכן תמורתו אבל הנמצא קודם שחיטה אינו קרב לא הוא ולא תמורתו תיובתא דרבה:

דף צז.

אמר שמואל כל שבחטאת מתה בפסח קרב שלמים כל שבחטאת רועה בפסח נמי רועה ואתקיף עליה רב יוסף הרי חטאת שעברה שנתה דלרעיה אזלא דאמר ר"ל בתמורה פ"ד חטאת שעברה שנתה רואין כאלו עומדת בבית הקברות ורועה ואלו פסח שעברה שנתו קרב שלמים דתניא כשב לרבות פסח לאליה כשהוא אומר אם כשב לרבות פסח שעברה שנתו ושלמים הבאים וכו' ושני' כי קאמר שמואל כל שבחטאת רועה בפסח נמי רועה באבודין ונמצאו אבל בדחוין כגון שעברה שנתם ונדחו לא אמר שמואל:

דף צז:

ובאבודין מי משכחת להא דשמואל והא אבודה בשעת הפרשת אחרת דלרבנן אע"פ שנמצאת הראשונה לרעיה אזלא דתנן בתמורה פ"ד המפריש חטאתו ואבדה והפריש אחרת תחתיה ונמצאת הראשונה והרי שתיהן עומדות תמימות וכו' ודייקי' מינה נמצא' אחר שנתכפרו בעלים מתה מכלל שאם נמצאת קודם שנתכפרו בעלים רועה ואלו בפסח היכא דאבד ונמצא אחר [חצות] (הפסח) קודם שחיט' קרב שלמים ושני' שמואל כרבא סבירה לי' דאמ' בשמעתא דקמי הא שחיטה קבעה והא מדאמר ר' יוחנן עלה אין לך פסח שקרב שלמים אלא שנמצא אחר שחיטה מכלל דשחיטה קבעה מכלל דשמואל סבר חצות קבעה ולא שחיטה ודחי' שמואל כרבי ס"ל דאמר אבודה בשעת הפרשה מתה והרי כל אבודה לרבי מתה דקתני במתני' במסכת תמורה ושני' מתה דברי רבי ואלו פסח שאבד ונמצא קודם חצות רועה ודחי' אבודה ונמצאת קודם חצות לאו אבודה היא כדרבא דאמר בתמורה בתחלת פ"ד אמר רבא אבדת לילה לא שמה אבודה איני [והאמרי' התם] אי הכי רועה לר' היכי משכחת לה ואמרי' רבי אושעיא דאמר בתמורה פ"ד המפריש שתי חטאות לאחריות ונתכפר באחת מהן שניה רועה ואלו בפסח כי האי גונא קרב שלמים ודחי' שמואל כר' שמעון סבירא ליה דאמר הא נמי כיון שנתכפרו הבעלים מתה דתניא ר' שמעון אומר אף שכפרו בעליו ושעברה שנתן יהו מתות ותנן נמי ר' שמעון אומר חמש חטאות מתות אי הכי הא דתני שמואל כל שבחטאת רועה בפסח נמי רועה הא ר' שמעון לית ליה רועה כלל (אלא לעולם שמואל כר' סבירא ליה ובאבודין אמר אבל בדחויין לא אמר ופסח שאבד ונמצא קודם חצות לאו אבוד הוא כדרבא דאמר

אבידת לילה לא שמה אבידה אלא רועה לרבי היכי משכחת לה) ושני' אלא לשמואל לא אמרי' כל שבחטאת רועה בפסח נמי רועה אלא חדא קאמר כל שבחטאת מתה בפסח קרב שלמים ומאי אתא לאשמעי' לאפוקי מדר' יוחנן דאמר אין לך פסח שקרב שלמים אלא שנמצא אחר שחיטה אלמא שחיטה קבעה מכלל דשמואל סבר חצות קבע זו דקדוקה של שמועה זו ועניניה כולן פשוטין:
מתני' המפריש נקבה לפסחו כו'.

דף צח.

ש"מ מדקתני ירעה עד שיסתאב וימכר ויפלו דמיו לנדבה (כיון שאינן) קרבים שלמים ש"מ בעלי חיים נדחין ודחוי מעיקרא כי (היא) נקבה או זכר בן ב' שנים שאינן ראוין מעיקרא לשם פסח לא תימא כיון שאינן (שלמים) לשם פסח מעיקרא כי אקדשינהו לשלמים אקדשינהו אלא נדחו ומדלא קתני ויביא בדמיו שלמים אלא יפלו דמיו לנדבה ש"מ דיש דחוי בדמים:
המפריש פסחו ומת וכו' ת"ר המפריש פסחו ומת אם בנו ממונה עמו יביאנו לשם פסח [אין בנו ממונה עמו יביאנו לשם שלמים] לששה עשר ואוקמא רבא בשמת קודם חצות וחל עליה אנינות דאורייתא והוא נדחה לפסח שני והא דתנן אונן טובל ואוכל פסחו לערב באנינות דרבנן אבל באנינות דאורי' לא.
רב שרבי' אמר כגון שהיה אביו גוסס בחצות ומת אחר חצות בנו ממונה עמו יביאנו לשם פסח דהא לא חל עליה אנינות אין בנו ממונה עמו יביאנו לשם שלמים דכיון דבחצות גוסס היה לא הוה חזי למעבד פסח ולא קבעתיה חצות.
רב אשי אמר לעולם דמת אחר חצות ולא חל עליה אנינות דהא משעת הפסח כיום טוב חשוב שאומר בו הלל לפיכך לא חל עליה אנינות אין בנו ממונה עמו יביאנו לשם שלמים מאי אמרת קבעתיה חצות רבי שמעון הוא דאמר בעלי חיים אין נדחין ומשום הכי מקריב לה שלמים.
רבינא אמר כגון שהפרישו אחר חצות ומתו בעלים אחר חצות וקסבר לא קבעה:

דף צח:

מתני' הפסח שנתערב בזבחים ירעו עד שיסתאבו וימכרו ויביא בדמי היפה שבהן ממין זה כו' עד שנתערב בבכורות רבי שמעון אומר אם חבורת כהנים יאכלו ואקשי' והא קא מייתי קדשים לבית הפסול שדין הבכור להאכל שני ימים ולילה אחד כדתנן בפ' איזהו

מקומן של זבחים והפסח אינו נאכל אלא בלילה ומותר הפסח נמי אינו נאכל אלא ליום ולילה כמו שאמרנו בפרק שקודם זה וכיון שאתה אוכל הבכור בקדושת פסח אתה גורם לו להפסל הנותר בבקר כדין הפסח והוא כשר עדיין עד יום ג' וזהו וכי מביאין קדשים כי האי גוונא לבית הפסול דתנן בזבחים פ"ח אשם שנתערב בשלמים רבי שמעון אומר שניהם ישחטו בצפון ויאכל כחמור שבהן אמר לו אין מביאין קדשים לבית הפסול אלא לרבנן היכי לעביד אמר רבא ממתין להם עד שיוממו ומביא בהמה שמינה ואומר כל היכי דאיתיה לפסח תחול קדושתיה עליה דהאי ואכיל להו להנך בתורת בכור:

מתני' חבורה שאבדה פסחה ואמרו לאחד צא ובקש עלינו כו'.

דף צט.

ת"ר אמר להם ואמרו לו אוכלין מן הראשון לא אמר להם ולא אמרו לו אין אחראין זה לזה מכאן אמרו יפה שתיקה לחכמים ק"ו לטפשים וכתיב גם אויל מחריש חכם יחשב אוטם שפתיו נבון:

שתי חבורות שנתערבו פסחיהם אלו מושכין להם אחד וכו'. פי' בני חבורה זו מושכין לו כבש אחר ובני חבורה האחרת מושכין להם הכבש האחר אחד מבני חבורה זו בא ונמנה עם בני חבורה האחרת ואחד מבני חבורה האחרת בא לו ונמנה עם בני חבורה זו וכך הם אומרי' אם זה הפסח שלנו הוא ידינו משוכות משלך ונמניתה על שלנו ואם זה הפסח הוא שהיה לחבורתך ויש לך חלק בכללם הרי הוא לך וידיך משוכות משלנו ונמנינו על שלך ולמה צריכין אנו לכך מפני שאנו צריכין להיות מי שנמנה עיקר על אותו הפסח מתחלה יהיה מנוי גם עכשיו עיקר וימנה אחרים עמו. וכך עושין בני חבור' האחרת כאשר פירשנו מעשה האחרת כך מעשה השניה. וכן חמש חבורות של חמשה חמשה ושל עשרה עשרה נמשכין להם אחד מכל וכך הן אומרין ופשוטה היא:

שנים שנתערבו פסחיהן זה מושך לו כבש אחד וזה מושך לו כבש אחד זה ממנה עמו על פסחו אחד מן השוק וזה ממנה עמו על פסחו אחד מן השוק נמצא בכל פסח שנים שנים זה ראשון שהפריש אותו הכבש שנתערב לפסחו מניח אותו הכבש שמשך לעצמו לזה שהביאו מן השוק וממנה עמו עליו והולך אצל שמשך אותו הכבש השני וגם הוא עושה כמעשה חברו וכך הן אומרין אם שלי הפסח הזה ידיך משוכות מאותו שמנית בו ועכשיו נמנית על שלי ואם שלך הוא ידי משוכות משלי ונמנית על שלך וכך עושה השני נמצאו אותם שהביאו מן השוק הם עקרים על הזבח והעיקרים שהיו מקודם נמנין עמהם ויתכן שכל אחד מהם יוצא בעיקר פסחו של חבירו בכלל אלו שהביאו מן השוק

ולפיכך אמרנו לימא מתני' דלא כרבי יהודה דתניא ואם ימעט הבית מהיות משה מלמד שמתמעטין והולכין ובלבד שיהיה אחד מבני חבורה קיים דברי ר' יהודה ר' יוסי אומר בלבד שלא יניח הפסח כמות שהוא כלומר לא בא הכתוב אלא ללמד שלא יניחו הפסח כמות שהוא ומשני ר' יוחנן אפילו תימא רבי יהודה היא מתני' כיון דאמר רבי יהודה אין שוחטין את הפסח על היחיד מעיקר' למנויי אחרינא בהדיה קאי וכאלו האי דאתי עכשיו ומנייה בהדיה על פסחו כמתחלה בהדיה הוא כאלו נמנה על הראשון ותרויהו עיקרא נינהו הלכך כמבני החבורה דמי:

אמר רב אשי מתני' נמי דיקא דצריך להשאר אחד מבני חבורה מדקתני וכן חמש חבורות של חמשה חמשה ולא קתני וכן חמש חבורות של (ארבעה) [חמשה] וארבעה אלא תני חמשה חמשה שילכו ארבעה מהן בכל חבורה אחד מהן וישאר אחד מהן בחבורה שלו ויביאו אצלו מכל חבורה אחת נמצאו בכל חבורה חמשה ואילו היו חמש חבורות ארבעה מהן חמשה חמשה וחבורה אחת ארבעה נמצאת חבורה זו שיש בה ארבעה הולך אחד מהן בכל חבורה והלכו הארבעה בארבע חבורות ולא נשאר בחבורתן אחד אלא (הן הן) הארבעה שבאו ונתקבצו בה אחד מכל חבורה ש"מ מדלא קתני ארבעה אלא חמשה חמשה צריך שישאר אחד מבני חבורתו קיים שם ש"מ:

הדרן עלך מי שהיה טמא.

דף ק.

ערב פסחים סמוך למנחה לא יאכל אדם עד שתחשך וכו' ואמרי' מאי איריא ערב פסחים אפי' ערבי שבתות וערבי ימים טובים דתניא לא יאכל אדם בערבי שבתות ובערבי ימים טובים מן המנחה ולמעלה כדי שיכנס לשבת כשהוא תאב דברי רבי יהודה רבי יוסי אומר אוכל והולך עד שתחשך ועוד תניא לא יאכל אדם מתשע שעות ולמעלה בערבי שבתות ובערבי ימים טובים דברי רבי יהודה ר' יוסי אומר אוכל והולך עד שתחשך חשך ושקלינן וטרינן ואוקמ' רב הונא למתני' כר' יוסי ובערב הפסח משום חיובה דמצה אסור למיכל מן המנחה ולמעלה ומודה ליה לר' יהודה בערב הפסח והא דאמר ר' יוחנן הלכה כר' יהודה בערב הפסח והלכה כר' יוסי בערבי שבתות ובערבי ימים טובים אוקימנה להפסקה דתניא מפסיקין לשבת ועוקרין את השלחן ומקדשין ומברכין ברכת המזון דברי ר' יהודה ר' יוסי אומר אין מפסיקין אלא גומרין סעודתן ומברכין ברכת המזון ואחר כך מקדשין ומעשה בר"ג ור' יוסי ור' יהודה שהיו מסובין בעכו וכו' עד לא זזו משם עד שקבעו הלכה כר' יוסי:

אמר רב יהודה אמר שמואל אין הלכה לא כר' יהודה ולא כר' יוסי אלא פורס מפה ומקדש תניא נמי הכי ושוין שאין מביאין השלחן אא"כ קדש ואם הביא פורס מפה ומקדש:

דף ק:

רבה בר רב הונא איקלע לבית ריש גלותא פרס וקדש וכן הלכתא:
תאני חדא ושוין שמתחילין ומוקמינן לה קודם תשע שעות.

דף קא.

אותם בני אדם שקדשו בבית הכנסת אמר רב ידי קדוש יצאו ידי יין לא יצאו ושמואל אמר אפי' ידי קדוש לא יצאו אלא צריך לקדש בביתו ולברך נמי בורא פרי הגפן ורב מאחר שיצא ידי חובתו בבית הכנסת למה ליה למהדר קדושה בביתו ואמרינן להוציא בני ביתו ושמואל מאחר שאין אדם יוצא בקדוש בית הכנסת למה ליה לקדושי בבכה"נ ואמרי' לאפוקי אורחין דאכלי בכנישתא וקיימא לן בהא כשמואל דאין קידוש אלא במקום סעודה:
סבור מינה הני מילי מבית לבית אבל מפינה לפינה בחד ביתא לא ואסיקנא דשמואל אפי' מארעא לאיגרא הוה הדר מקדש ואף רב הונא סבר אין קדוש אלא במקום סעודה דרב הונא קדיש בעא למיכל אתעקר שרגא ועיילי' למאני' לבי גנניה דרבה בריה וקדיש ואכיל ואף רבה סבר אין קידוש אלא במקום סעודה דאמר (רב הונא) [אבי'] כי הוינן בי מר הוה מקדש והוה אמר לן טעמו מידי הכא דילמא אדאזליתו לאישפיזיכו אתעקרו לכו שרגא ובקידושא דהכא לא נפקיתו דאין קידוש אלא במקום סעודה:
איני והאמר אביי כל מילי דמר דהוא רבה בר נחמני רביה עביד כרב בר מהני תלת דעביד כשמואל מתירין הציצית מבגד לבגד ותולין אותו לבגד אחר ומדליקין מנר לנר של חנוכה והלכה כר' שמעון בגרירה דתניא גורר אדם מטה כסא וספסל ובלבד שלא יתכוין לעשות חריץ ואיך עביד בהא כשמואל ואסיקנא כחומריה דרב עביד כותיה כקולי לא עביד והכא מיקל הוא:
א"ר יוחנן א' שינוי יין.

דף קא:

ואחד שינוי מקום אין צריך לברך ואיתותב ר' יוחנן ונדחה.
אמרי משמיה דרב הונא הא דאמר שנוי מקום צריך לברך לא אמרו אלא מבית לבית אבל מפנה לפנה לא ואסיקנא הכי תנינא לה במתניתא דבי בר הינק ומתמהי' וכי רב הונא

מתניתא אתא לאשמעינן אלא כי הא דרב חסדא דאמר שנוי מקום צריך לברך ברכה אחרת לא אמרן אלא בדברים שאין טעונין ברכה ראשונה והיא ברכת הזימון לאחריהן במקומן [אבל דברים הטעונים ברכה לאחריהן במקומן] אם הלך למקום אחר וטעם שם עראי אין צריך שם לברך מאי טעמא לקבעיה הדר ורב ששת אמר א' זה ואחד זה צריך לברך ברכה במקום שהלך ואחר כך יטעום שם ואותבי' על רב חסדא מהא דתניא עקרו רגליהם לצאת לקראת חתן וכלה כשיוצאין אין [טעונין] ברכה למפרע על מה שאכלו וכשחוזרין אין טעונין ברכה על הפת לכתחלה בד"א בזמן שהניחו שם זקן או חולה ודעתן לחזור אליהם אבל אם לא הניחו שם אדם כלל כשיוצאין טעונין ברכת המזון למפרע וכשחוזרין טעונין ברכת המוציא לכתחלה ודייקי' מדקתני עקרו מכלל דבדברים שהן מין דגן שטעונין ברכה לאחריהן במקומן עסקינן דאפילו ב"ה דאמרו מברך באיזה מקום שנזכר לא אמרו אלא מי שהחזיק בדרך שחזרתו למקום שאכל היא סכנה אבל אם לא החזיק בדרך וכ"ש מי שאינו עומד בדרך שאפי' ב"ה מודו דאינו מברך אלא במקו' שאכל וטעמא דהניחו שם זקן או חולה אבל לא הניחו שם זקן או חולה צריך לברך ואע"ג דהדר לקבעיה קשיא לרב חסדא ופריק רב נחמן בר יצחק מאן תנא עקירו' שצריך [להניח] שם זקן או חולה ר' יהודה היא דתניא חברים שהיו מסובין עקרו רגליהם ללילך לבית הכנסת או לבית המדרש כשיוצאין אין טעונין ברכה למפרע וכשחוזרין אין טעונין ברכה לכתחלה.

דף קב.

א"ר יהודה בד"א כשהניחו שם זקן או חולה וכו' וכיון דסלקא לדרב חסדא בקשיא אע"ג דמוקמי לה כר' יהודה שנויא הוא ולא סמכינן עלה אלא עבדינן כרב ששת דמחמיר וטפי עדיף וכן ר' יוחנן כיון דאיתותב נדחו וקיימא לן דכל שנוי מקום צריך לברך וכן הלכה:
תניא חברים שהיו מסובין לשתות יין ועקרו רגליהן וחזרו אין צריכין לברך.
ת"ר בני חבורה שהיו מסובין וקדש עליהם היום מביאין לו כוס ראשון ומקדש שני מברך עליו ברכת המזון דברי ר' יהודה ר' יוסי אומר אוכלין עד שתחשך.

דף קב:

גמרו כוס ראשון אומר עליו בהמ"ז והשני מקדש עליו ואמרינן ונמרינהו כלהו בחד כסא ודחי' לפי שאין אומרים שתי קדושות על כוס אחד מאי טעמא לפי שאין עושין מצות חבילות חבילות ולא והתניא הנכנס לבית במוצאי שבת מברך על היין ועל המאור ועל

הבשמים ואח"כ אומר הבדלה ואם אין לו אלא כוס אחד מניחו לאחר המזון ומשלשלן כולן אחריו הנה אומר שתי קדושות על כוס אחד ושני' לית ליה שני והא יו"ט דאית ליה אחר שבת ואמר רב יקנ"ה ודחי' מדלא אמר רב זמן ש"מ דהאי יום טוב אחר שבת דקתני רב יקנ"ה בשביעי של פסח עסקי' דלית ליה יין דכל דהוה ליה שתיה והא יו"ט [ראשון] דאית ליה ואמר אביי (יקנ"ה) [יקזנ"ה] ורבא אמר יקנה"ז ופריק כי קאמרי' שתי קדושות אבל קידושא ואבדלתא חדא קידושא היא כלומר וברכת המזון והקידוש של יום שתי קדושות הן ומאי שנא ופירוש קידוש היום והבדלה תרוייהו קודם אכילה הן קידוש וברכת המזון הקידוש קודם אכילה וברכת המזון אחר הסעודה לפיכך שתי קדושות הן ואסיקנא יום טוב שחל להיות אחר השבת הלכתא כרבא דאמר יקנה"ז:

דף קג.

אמר יהודה לא נחלקו ב"ש וב"ה על המזון שהוא בתחלה ועל הבדלה שהיא בסוף לא נחלקו אלא על המאור ועל הבשמים שב"ש אומרים מאור ואחר כך בשמים וב"ה אומרים בשמים ואחר כך מאור. אמר ר' יוחנן נהגו העם כב"ה אליבא דר' יהודה דבשמים ואח"כ מאור:

דף קג:

רב ברונא ורב חננאל תלמידי דרב הוו יתבי בסעודתא והוה קאי עלייהו רב ייבא סבא אמרו ליה שטוף כסא הב ונבריך [הדר] אמרו ליה הב לן ונשתי אמר להו הכי אמר רב כיון דאמריתו הב ונבריך איתסר לכו למשתי. אמימר ומר זוטרא ורב אשי הוו יתבי בסעודתא קאי עלייהו רב אחא בריה דרבא אמימר בריך אכל כוס וכוס דהוה שתי מר זוטרא בריך בורא פרי הגפן אכסא קמא ואכסא דברכתא רב אשי בריך אכוס ראשון בלבד אמר להו רב אחא אנן כמאן נעביד אמימר אמר אנא נמלך אנא כלומר כיון שאני שותה הכוס אני מסיים בדעתי שלא לשתות כוס אחר וכבר פסק השתיה ונאסרתי לשתות וכשמפצירין אותי אחר כך לשתות כאלו אני מתחיל לפיכך אני צריך לברך בתחלה מר זוטרא אמר אנא עבדי כתלמידי דרב כיון דאמרי הב ונבריך איתסרו למשתי רב אשי אמר לית הילכתא כתלמידי דרב דלאו הברכה מפסקת וכל שכן אם אומר הב ונבריך דהא יום טוב אחר שבת ואמר רב יקנ"ה פי' כיון שברך בפ"ה בתחל' אע"פ שהפסיק וברך קידוש ונר וגם הבדיל שותה בלא ברכת היין פעם אחרת ש"מ כי הברכה אינה מפסקת והא דתלמידי [דרב] אינה ודחי' להא דרב אשי ואמרי' ולא היא בברכת המזון שהוא

כוס אחר זולתי הכוס שברך עליו בורא פרי הגפן עקר דעתיה משתי' וצריך ברכה אחרת אבל יקנ"ה שהן כולן בכוס אחד לא עקר דעתיה משתיה וכלהו כברכה א' אריכתא דמו וקיימא לן כדמר זוטרא:

כי מטא לאבדולי קם שמעיה ואדליק אבוקה משרגא אמר להו האמר ר' יוחנן אבוקה להבדלה מצוה מן המובחר פתח ואמר המבדיל בין קדש לחול ובין אור לחשך ובין ישראל לעמים ובין יום השביעי לששת ימי המעשה ואסיקנא הא דעבד [הכי] כר' אלעזר [עביד] דאמר הפוחת לא יפחות מג' והמוסיף לא יוסיף על ז' ואקשינן והא מר ארבעה הוא דאמר וליתנהו לא תלת ולא שבע ואמר להו תלת קאמינא אבל בין יום השביעי לששת ימי המעשה מעין חתימתה היא דאמר שמואל כל הברכות צריך לומר מעין חתימתן סמוך לחתימתן וקיי"ל כותיה.

דף קד.

פומבדיתאי אמרי מעין פתיחתן סמוך לחתימתן איכא בינייהו יום טוב שחל להיות אחר שבת דחתימתן בין קדש לקדש מאן דאמר מעין חתימתן סמוך לחתימתן צריך לומר בין קדושת שבת לקדושת יום טוב הבדלת מאן דאמר מעין פתיחתן סמוך לחתימתן לא צריך:

אמר רבי יוחנן בנן של קדושים אומרים הבדלה אחת ומאי אינון ר' מנחם בר סימאי ואמאי קרי להו בנן של קדושים דלא אסתכל מימיו בצורתא דזוזא:

נהגו העם לומר שלש הבדלות חנניה אומרה אחת ולית הלכתא כותיה:

המבדיל צריך שיאמר מעין הבדלות שבתורה.

דף קד:

עולא איקלע לפומבדיתא ואבדיל בין קדש לחול בלבד ולא אמר ברכה בתחלה וברכה בסוף אלא אמר בא"י המבדיל בין קדש לחול בלבד אותבי' עליה כל הברכות כלן פותח בהן בברוך וחותם בהן בברוך חוץ מברכת המצות וברכת הפירות וברכה הסמוכה לחברתה וברכה אחרונה שבק"ש שיש בהם פותח בברוך ואינו חותם בברוך ויש מהן חותם בברוך ואינו פותח בברוך הטוב ומטיב פותח בה בברוך קשיא לעולא דאמר הבדלה אינה חשובה בכל אלו ופריק ברכת הבדלה נמי כברכת המצות דמיא.

דף קה.

רב חיננא בר שלמיא תלמידי דרב הוו יתבי בסעודתא והוה קאי עלייהו רב המנונא סבא אמרי ליה חזי אי נגה יומא נפסוק ונקבעה לשבתא אמר להו לא צריכיתו שבת היא קבעה נפשה דהכי אמר רב כשם שהשבת קובעת המוקצה לענין המעשר פי' העת שהיא ספק חשכה ספק לא חשכה אין מעשרין את הודאי וכל מה שהגיעה אותה עונה ולא עישר הרי נקבע מוקצה כל השבת ותנן בתרומות פ"ז היה אוכל באשכול ונכנס מן הגנה לחצר ר' אליעזר אומר יגמור ר' יהושע אומר לא יגמור חשכה לילי שבת רבי אליעזר אומר יגמור כלומר יאכל האשכול כולו ר' יהושע אומר לא יגמור פי' שכיון שנכנסה השבת נקבע למעשר דאמרי' דעתו של אדם לענג השבת בכל מידי דבר אכילה וזה האשכול כאלו דעתיה עלויה ואסתלק מתורת עראי ונעשה קבע לפיכך אסור לאכול ממנו עד שיעשר ואע"פ שלא קבעו האדם השבת מעצמה נקבעה בחשיכת ערב שמש ונאסרו הפירות כי נקבעו למעשר ונעשו מוקצה כענין הזה כיון שחשכה נקבעה לקידוש ואע"פ שלא קדשוה בני אדם בפיהם מעצמה נתקדשה ואין אנו צריכין לחקור ההגיע עת הקידוש מן הגגות ומראשי הדקלים ואתינן למימר כשם שמפסיקין לקידוש דשבת קבעה נפשה כך מפסיקין להבדלה ואסקה רב עמרם הכי אמר רב לקידוש קובעת להבדלה אינה קובעת ולא אמרן אלא לאפסוקי דלא מפסיק ומסלק השלחן בעת דספק חשכה וספק לא חשכה אבל לאתחולי קבעה ולא מתחיל בסעודה בשבת עם חשכה עד דנפיק יומא ומבדיל ומפסיק נמי דאמרן דלא מיחייב לאפסוקי סעודתייהו ולסלק השלחן הני מילי אם היא סעודת אכילה אבל אם היא משתה מפסיק ולא אמרן דמשתה [היין] מפסיק אלא משתיית יין ושכר אבל משתיית מים לית לן בה ואפי' לאתחולי.

דאע"ג דרב הונא חזייה להוא גברא דהוה שתי מיא מקמי הבדלה אמר לא מסתפית מאסכרה דתנא משמיה דרבי עקיבא הטועם קודם שיבדיל מיתתו באסכרה ולא היא דהא רבנן דבי רב אשי לא הוו קפדי אמיא:

בעא מיניה רבינא מרב נחמן בר יצחק מי שלא קידש [בע"ש] מהו שיקדש כל היום אמר ליה מדאמרי בני ר' חייא מי שלא הבדיל במוצאי שבת מבדיל והולך כל היום כלו הכא נמי מי שלא קידש בערב שבת מקדש והולך כל היום כלו ואותבינן עלה מיהא לילי שבת ולילי יום טוב יש בהן קדושה על הכוס והזכרה בברכת המזון פי' שצריך לומר אלהינו ואלהי אבותינו יעלה ויבוא שבת ויום טוב כלומר ביום ממש אין בהן קדושה על הכוס ויש בהן הזכרה בברכת המזון ואם איתא דמי שלא קידש בערב שבת מקדש ביום השבת גם אתה מוצא ביום השבת קדושה על הכוס כגון שלא קדש בערב שבת ופריק

דאי לא קתני כלומר לא פירש בזו הברייתא אלא דברים קבועין ועומדין אבל זה שאינו מצוי הקידוש בכוס ביום השבת אלא אם לא קדש בערב שבת אינו מקדש ביום לפיכך לא פסיקא ליה ולא תאני ליה:

דף קה:

ת"ש כבוד יום וכבוד לילה כבוד יום קודם ואם איתא דמקדש ביום נשבקיה עד למחר וליעבד ביה תרי קידושי וכבוד יום ופרקי' חביבה מצוה בשעתה כלומר כיון שהלילה קודם לקידושה מן היום אין מעבירין מצות הקידוש מן הלילה עד למחר:
איני והתניא הנכנס לביתו במוצאי שבת מברך על היין ועל המאור ועל הבשמים ואומר הבדלה ואם אין לו אלא כוס אחד מניחו לאחר המזון ומשלשלן לאחריו הנה מאחרת ההבדלה לאחר המזון ולא אמרי' חביבה מצוה בשעתה ופרקי' שאני עיולי יומא מאפוקי יומא עיולי יומא מחבבינן ליה ולא מאחרינן ליה אפוקי יומא דהיא תליא בהבדלה מאחרינן ליה ואסקינן ש"מ מיהא מתניתא תמני וסימ' תלתי כסי ותלתא טעמי ושתי קדושות מדקתני מבדיל על הכוס ש"מ שהמבדיל בתפלה צריך שיבדיל על הכוס ומדקתני מניחו לאחר המזון ש"מ ברכת המזון טעונה כוס ומדלא מבדיל במקצתו ש"מ כוס של ברכה צריך שיעור כדי רביעית ואין לו אלא שיעור אחד ומדלא קתני מבדיל ומניחו לאחר המזון ומברך עוד עליו ברכת המזון ש"מ דאסור לו לברך עד שיטעום וש"מ טעמו פגמו לברכה וש"מ טעם מבדיל מדקתני ומשלשלן כלן בברכת המזון ומדבריך בכוס אחד והבדלה ש"מ אומר שתי קדושות בכוס אחד וש"מ מדמקדים המאור לבשמים ב"ש היא דאי ב"ה בשמים ואח"כ מאור אמרי:

דף קו.

ר' יעקב בר אידי קפיד אכסא פגימה רב ששת קפיד אפי' מחצבא פנימה לא הוה מברך.
מר בר רב אשי קפיד אפילו מחביתא פגימה:
ת"ר זכור את יום השבת לקדשו זכרהו על היין בכניסתו אין לי אלא ביום בלילה מנין ת"ל זכור ומסקנא ביום מאי ואמרי' בורא פרי הגפן והוא קידושא רבה:
אמרי בני רבי חייא מי שלא הבדיל במוצאי שבת מבדיל והולך כל השבת ועד כמה עד רביעי בשבת דאמר ר' זירא בענין גיטין יום ראשון ויום שני ויום שלישי בתר שבתא יום רביעי ויום חמישי ויום ששי קמי שבתא.

אמר ר' יעקב בר אידי אבל בשאר ימי השבוע המבדיל אינו מברך על האור וכן תאני שילא:
ואמר רב.

דף קו:

ברונא אמר רב נטל ידיו לא יקדש ואסיקנא רב אימת דחביבא עליה ריפתא מקדש אריפתא אימת דחביבא עליה חמרא מקדש אחמרא:

דף קז.

אמר רבה הלכתא טעם מקדש טעם מבדיל ומי שלא קדש בערב שבת מקדש והולך כל היום ומי שלא הבדיל במוצאי שבת מבדיל כל היום כמרימר דמתני להא שמעתא דרבא ליומיה.
פי' ובת טות לן אותה הלילה בלא אכילה. פי' חמר מדינה יין ששותין בני המדינה כולה והוא יינם ואין להם זולתו:
שכרא בת תליסר מנאני פי' שכר מסונן בשלש עשרה מסננות כלומר הורק מכלי אל כלי:
מיסרן ומפיס פי' מסיר הדעת כמו המסית שבא בדבריו רכין והוא מתוק ומפתה בני אדם לשתותו ואחר מצערו מלשון המפיס מורסא בשבת:
רבה בר בר חנה מקדש אשכרא. גרסינן במס' נזיר בתחלתו הריני נזיר מן החרצנים כו' ור' שמעון נמי הכתיב מיין ושכר יזיר ההוא מבעי ליה לאסור יין מצוה כיין הרשות יין מצוה [מאי היא] קידושא ואבדלתא הרי הוא מושבע עליהן מהר סיני אלא כי הא דאמר רבא שבועה שאשתה וחזר ואמר הריני נזיר אתיא נזירות חלה אשבועה ורבנן הכתיב מכל ההוא לאסור יין מצוה כיין הרשות*:
ירושלמי בשבועות פ"ג (הלכה ד) שבועה שלא אוכל מצה בלילי הפסח לוקה ואוכל מצה בפסח שבועה שלא אשב בצל אסור לישב בצל סוכה שבועה שלא אשב בצל סוכה לוקה וישב בצל סוכה. כתוב בספרי דבי רב מיין ושכר יזיר לעשות יין מצוה כיין רשות:
ת"ר אין אומרין הבא כוס לברך אלא על היין ואסיקנא לא אמרן אלא דלא קביע סעודתיה עילויה אבל קבע לית לן בה. ת"ר אין מקדשין על השכר משום ר"ש אמרו מקדשין וטעימת יין כל שהוא ר' יוסי אומר מלא לוגמיו וכן תאני גידול המקדש וטעם מלא לוגמיו יצא ואם לאו לא יצא:

דף קז:

מתני' סמוך למנחה כו' אוקימנא סמוך למנחה קטנה מדתניא אפילו אגריפס המלך שרגיל לאכול בתשע לא יאכל עד שתחשך אמר רב יוסף אבל מטבל הוא במיני תרגימא.
פי' רב האי תרגימא כסנין של מיני מתיקה דתנינן בתוספתא דברכות הביאו לפניו מיני תרגימא מברך עליהן בורא מיני [מזונו']:
רבי צדוק מטבל בירקי כלומר היה אוכל זה מיני תרגימא וזה היה אוכל מן המנחה ולמעלה תניא נמי הכי השמש טובל בבני מעים ונותן לפני האורחים רבא הוה שתי חמרא טובא במעלי דפסחא אמר כי היכי דנגרריה ללביה ונכפין [ונאכל] למצה וכו':

דף קח.

רב ששת הוה יתיב בתעניתא במעלי דפסחא ומסקנא משום דהוא אסתניס ואי הוה טעים מידי לא הוה מצי למיכל באורתא:
אפילו עני שבישראל לא יאכל עד שיסב איתמר מצה בעיא הסיבה מרור לא בעי הסיבה יין איתמר דבעי הסיבה ואיתמר דלא בעי הסיבה ואסיקנא ארבעה כסי כולהו בעו הסיבה:
פרקדן פירוש רובץ לאחוריו ויש אומרים על פניו:
הסיבת ימין לא שמה הסיבה ולא עוד אלא שמא יקדים קנה לושט ויבוא לידי סכנה ואינה הסיבה אלא בשמאל.
אשה חשובה בעיא הסיבה זולתה לא. בן בפני אביו בעי הסיבה תלמיד בפני רבו לא בעי הסיבה מורא רבך כמורא שמים:

דף קח:

אמר ר"י בן לוי נשים חייבות בארבעה כוסות כאנשים שאף הן היו באותו הנס וארבעה כוסו' הללו צריך שיהא בהן כדי מזיגת כוס יפה וקיימא לן דכוס יפה הוא כוס של ברכה והוא רביעית:
שתאן חי אמר רבא ידי יין יצא ידי חירות לא יצא שתאן בבת אחת אמר רבא ידי יין יצא ידי ארבעה כוסו' לא יצא.
השקה מהן בניו ובני ביתו יצא והוא דשתה רובא דכסא:

מיתיבי ארבעה כוסות הללו צריך שיהא בהן כדי רביעית אחד חי ואחד מזוג אחד חדש ואחד ישן ופרקי' כוס יפה הוא רביעית תרויהו חדא שיעורא:
ר' יהודה אומר צריך שיהא בהן מראה יין כתיב אל תרא יין כי יתאדם:
ת"ר ארבעה כוסו' הללו צריך שיהא בהן כדי רביעית אחד אנשים ואחד נשים ואחד תינוקות ר' יהודה היה מחלק לתינוקות קליות ואגוזים כדי שישאלו וכן היה רבי טרפון עושה:

דף קט.

תניא רבי אליעזר הגדול אומר חוטפין מצה בלילי הפסח בשביל התינוקות שלא ישנו וישאלו אמרו על רבי עקיבא מימיו לא אמר הגיע זמן לעמוד מבית המדרש אלא לילי הפסח בשביל התינוקות שלא ישנו וערב יוה"כ כדי להאכיל בניו ובני ביתו:
ת"ר חייב אדם לשמח ביתו ברגל רבי יהודה אומר שמחת אנשים ביין ושמחת הנשים בבבל בבגדי צבעונין ושבארץ ישראל בבגדי פשתן מגוהצין בזמן שבית המקדש קיים אין שמחה אלא בבשר ועכשיו אין שמחה אלא ביין שנאמר ויין ישמח לבב אנוש:

דף קט:

א"ר חסדא רביעית של תורה אצבעים על אצבעים ברום [אצבעים] וחצי אצבע [וחומש אצבע] ובגודל כדתניא ורחץ במים את כל בשרו במים מי מקוה את כל בשרו מים שכל בשרו עולה בהן וכמה הן אמה על אמה ברום שלש שיעורו חכמי' מי מקוה ארבעים סאה פי' רביעית של תורה ביצה ומחצה כי הלוג הוא ששה ביצים רביעית היא ביצה ומחצה ותנן לוג וחצי לוג ורביעית אלמא רביעית רביע לוג הוא הין הוא שנים עשר לוג שנאמר שמן משחת קדש יהיה זה לי זה בגימט' י"ב (הוא) נמצא שיעור ההין י"ב לוג והן מ"ח רביעיות שהן ע"ב ביצים ושיעור הקב ארבעת לוגין שהן ט"ז רביעיות כדתנן הלל אומר מלא הין מים שאובין פוסלין את המקוה וכמה שיעור ההין שנים עשר לוג ב"ש אומר תשעת קבין שהן ל"ו לוג אלמא קב ארבעת לוגין היא שיעור הסאה ששת קבין שהן שני הינין שהן כ"ד לוג שהן צ"ו רביעיות שהן קמ"ד ביצים. איפה שלשת סאין שהן י"ח קבין שהן (ד') [וי"ו] הינין שהן (ר"צ) [ע"ב] לוגין שהן רפ"ח רביעיות שהן תל"ב ביצים שיעור חלה (מעשירית) [הוא עשירית] האיפה (ועומר) זה הוא מ"ג ביצים וחומש ביצה וכן שיעור חלת מצה בפסח:
רביעית של תורה אצבעים על אצבעים ברום אצבעים וחצי אצבע [וחומש אצבע] ובגודל

שהן בתבריתא י"א אצבעות חסר חומש אצבע באצבע רוחב ובאצבע רום. מי מקוה אמה על אמה ברום שלש שיערום חכמים ארבעים סאה וכל סאה ששת קבין וכל קב ארבע לוגין וכל לוג ארבע רביעיות נמצא שיעור המקוה תתק"ס לוג ג' אלפים תת"מ רביעיות והאמה ו' טפחים וכל טפח ד' אצבעות בגודל כשתחלוק מ' סאה לג' אמות נמצא בכל אמה על אמה ברום [אמה] י"ג סאין ושליש סאה ונמצא באמה על אמה ברום טפח שהוא שתות אמה סאתים וחמשת לוגין ושליש לוג נמצא על זה החשבון באמה על אמה ברום אצבע שהוא רובע טפח י"ג לוג ושליש ונמצאו באמה על אמה ברום (אצבע) [אמה] י"ג אלף (ותתנ"ד) [ותתכ"ד] אצבע נמצאו (בד') [בג'] אמות אחד ומ' אלף אצבע ותע"ב אצבעות באצבע [אורך ובאצבע] רוחב ורום אצבע וכשתחשוב מ' סאה שיעור המקוה בכל סאה צ"ו רביעיות כמו שבארנוהו למעלה נמצאו ג' אלפים תת"מ רביעיות שיעור המקוה עוד חשוב כ"ד אורך בי"ב רוחב וקב ושני שלישי קב בו' רוחב קב חסר שתות שהוא ג' רביעיות הקב ושליש (כ"ג) [בג'] רוחב רביע הקב ושני שלישי רביע שהן עשר ביצים ברוחב אצבע שלש ביצים ושליש ביצה עד כאן מדת הרוחב מכאן ואילך מדת האורך י"ב אצבע אורך באצבע רוחב וברום אצבע ביצה ושני שלישי ביצה נמצאו ביצה ושני שלישיה [שהן] עשרה שתותי ביצה (נשאר) [מחזיק] י"ב אצבעות אורך ברום אצבע ורוחב אצבע כשתחלוק אלו י"ב אצבעות לי' שתותיהן מגיע לכל שתות אצבע וחומש אצבע הוצא מהן אצבע וחומש לשתות הא' נשתיירו י"א אצבעות חסר חומש אצבע לט' שתותיהן שהן ביצה ומחצה שהיא רביעית של תורה עוד דרך אחרת כשתחלוק קמ"א אלף אצבע ותע"ב אצבעות לג' אלפים ותת"מ רביעיות [יגיע] י"א אצבעות פחות חומש לכל רביעית נמצאים בכל רביע י"א אצבע חסר חומש אצבע:

תאני ר"ח ים שעשה שלמה מחזיק ק"נ מקוה טהרה כבר פרשנוהו בעירובין במקומו פי' מבואר:

לא יפחתו לו כו'. אפשר מתקני רבנן מילתא דאית בה סכנה והתניא לא יאכל תרי ולא ישתה תרי ולא יעשה צרכיו תרי ופרקי' ליל שמורים המשומר מכל היזק רבא אמר כוס של ברכה מצטרף לטובה ולא לרעה וכשתסיר כוס של ברכה נשארו ג' כוסות.

דף קי.

רבינא אמר כל חדא וחדא מצוה בפני עצמה היא ואינן מצטרפין זה עם זה. השותה [שני] כוסות דמו בראשו ואם ראה פני השוק או ישן או יצא לבית הכסא אינו חושש.

עשרה (זוגות) כוסות אין בהן משום זוגות מדתקינהו רבנן בבית האבל. וישמרך שהוא סוף ג' תיבות ויחנך שהוא סוף חמשה שלום שהיא תיבה שביעית הני כלהו לא מצטרפי לרעה כלומר כוס הג' אינו מצטרף עם הד' ולא הה' עם הו' ולא הז' עם הח'.
רבה בר לואי דאיתזק משום דאותביה לרבא בפרקא.
אמר יוסף שידא אתרי קטלינן בין בשוגג בין במזיד ד' במזיד מזיקין ואסק' כל דקפיד קפדי בהדיה.

דף קי:

שני ביצים שני אגוזים שני קשואים ודבר אחר הלכה למשה מסיני וגזרו רבנן על (ד"א) [כולהו זוגי] משום ד"א שלא נתפרש.
ההוא דגרשה לדביתהו ואזלא ואנסבא לחנואה שהוא רגיל בעלה קדמאה למשתי גביה ואשקייה זוגות כו'.
קערות וכוסות אין בהן משום זוגות זה הכלל כל שגמרו בידי שמים חיישינן כגון פירות וביצים גמרו בידי אדם לא חיישינן אמר רב יוסף תרי דשכרא וחד דחמרא (לא) מצטרף [תרי דחמרי וחד דשכרא לא מצטרף] וסימנך כדתנן כל המחובר לו (הרי הוא כמוהו) [מן החמור ממנו כמו] היין טמא (קל) [מן הקל] ממנו כמו השכר טהור כולי עלמא תרי אתכא וחד בתר תכא לא מצטרף משום מעשה דרבה בר נחמני ופי' [ר'] בפרק השוכר:

דף קיא.

אמר ר' יוחנן כל המזוג מצטרף ואפי' מים והנ"מ חמימי לגו או קרירי לגו חמימי:
ארבעה דברים העושה אותן דמו בראשו הנפנה בין דקל לכותל והעובד בין ב' דקלים והעובר על מים שפוכין ואפי' שפכתן בתו והשותה מים שאולין ולא אמרן אלא דשיילינהו קטן בדברא [אבל שיילינהו גדול] או קטן במתא או חמרא ושכרא לית לן בה. תרי דפסקינהו נדה אם תחלת נדה היא הורגת אחד מהן ואם סוף נדה היא עושה מריבה ביניהם מאי תקנתיה נפתח באל ונסיים באל [וי"א נפתח בלא ונסיים בלא] יש מי שאומר יפתח פסוק באל ויסיים באל כגון (במדבר כ"ג כ"ב) אל מוציאם ממצרים עד מה פעל אל [ונפתח בלא כגון לא איש אל וגו'] ויש מי שאומר דלא אלא יפתח אל ה' הצילני מכל רע ומכל נזק וחלי ובידך כח וגבורה כי אתה אל וכן יפתח ויאמר לא תטשני אלהי ולא תעזבני שמרני כאישון בת עין מלא שאלותי ותן לי בקשותי טרם אקראך תעננני ואל תאמר לא:

מאן דפגע בנדה כי סלקא מטבילת מצוה אי איהו קדים ומשמש אחד ליה רוח זנונים אי איהי קדמה ומשמשה אחדא לדידה רוח זנונים מאי תקנתיה נימא הכי שופך בוז על נדיבים וגו'.

דף קיב.

הני תלת מילי יהבי ערבונא בנהורא מאן דסריק יבש ומאן דשתי טיף טיף ומאן דסאים מסאניה כי רטיבתא כרעיה תלא לחמא קשי לעניותא דאכיל תחלי ולא משי ידיה מפחד לתלתין יומין דמסוכר פי' מקיז דם ולא משי ידיה מפחד שבעה יומין שקל מזייה ולא משי ידיה מפחד לתלתין יומין שקל טופריה ולא משי ידיה מפחד יום אחד דמשי רישיה ולא משי כרעיה מפחד יום אחד ולא ידע ממה מפחד ידא אפנא דירכא לפחדא ידא אפנא דירכא לשינתא.

אוכלין ומשקין תחת המטה ואפי' מחופין בכלי ברזל רוח רעה שורה עליהן:

ת"ר לא ישתה אדם בלילי רביעיות ובלילי שבתות במחשך ואי צחי למיא לימא שבעה קולות קול ה' על המים וכו' וישתה לא ישתה אדם מן הנהרות בלילה כו':

ואפי' מן התמחוי.

ואסיקנא אפילו לר' עקיבא דאמר עשה שבתך חול ואל תצטרך לבריות הכא משום ניסא מתיר שיקח אפילו מן התמחוי:

תנא דבי אליהו אע"פ שאמר ר' עקיבא עשה שבתך חול ואל תצטרך לבריות עושה אדם דבר מועט בתוך ביתו כגון כסא דהרסנא כדתנן הוה עז כנמר קל כנשר ורץ כצבי וגבור כארי לעשות רצון אביך שבשמים:

ששה דברים צוה ר' עקיבא לר' יהושע בנו אל תשב בגובהה של עיר ותשנה ואל תדור בעיר שראשיה תלמידי חכמים ואל תכנס לבית פתאום ואל תמנע מנעלים מרגליך השכם ואכול בין בקיץ בין בחורף.

עשה שבתך חול ואל תצטרך לבריות פי' אל תאמר חייב אני לענג השבת אם אין ידך משגת אלא עשה שבתך במאכל ובמשקה ובמלבוש [כמו יום החול] ואל תצטרך לבריות ותשתדל עם שהשעה משחקת לו להשתתף עמו ואפילו למזבן ולזבוני מיניה:

חמשה דברים צוה ר' עקיבא את ר' שמעון בן יוחאי אם בקשת ליחנק התלה באילן גדול. פי' אם רצית לשאול בדבר איסור שאל חכם גדול ועשה כהוראתו וכשתבקש ללמד לבנך למדהו בספר מונה דשבשתא דעל על כלומר אם יקרא בנך בטעות הטעות שנכנס בלבו כבר נכנס מי יסירהו מלבו ואל תבשל בקדרה שבשל בה חברך בין גרושה בין אלמנה:

דף קיב:

מצוה וגוף גדול אוכל פירות ולו שכר כלו' מלוה את חברו ועושה מצוה ומשתלם ממנו מן השכר מצוה והגוף נקי נושא אשה ולו בנים:

ארבעה דברים צוה רבינו את בנו אל תדור בשכנציב דליצני נינהו דילמא משכו לך ואל תשב במטת ארמית משום מעשה דרב פפא שהיה נושה בארמאי ממון ובא לביתו לפרעו והיה לאותו ארמאי בן ומת והיה מוטל על המטה כיון שנכנס רב פפא אמר ליה שב על המטה כיון שישב על המטה צעק כי אתה הרגת את בני כו' איכא דאמרי אל תשב אל תישן בלא ק"ש איכא דאמרי לא תנסב ניורת ואל תבריח עצמך מן המכס דאי משכחי ליה בידך שקלי לכוליה עסקך ואל תעמוד בפני השור וכו' נזהא דתורא וכו':

שלשה דברים צוה ר' ישמעאל בר' יוסי את רב אל תעש מום בעצמך מאי היא לא יהוי לך דינא בהדי תלתא דחד הוי בעל דין ותרי מיניהו סהדי ואל תעמוד על המקח בשעה שאין לך דמים שנמצאת מפחית המקח בעיני בעליו אשתך טבלה אל תזדקק לה לילה הראשון אמר רבא בנדה דאורייתא שטובלת בתשלום שבעת ימים לראייתה הואיל והוחזק מעין פתוח אבל בסופרת שבעה נקיים לא וכן עוד צוה ר' יוסי בר' יהודה אל תצא יחידי בלילה ואל תעמוד בפני הנר ערום ואל תכנס במרחץ חדשה שמא תפחת העומד בפני הנר ערום נכפה והמשמש מטתו לאור הנר הויין לו בנים נכפים:

ת"ר המשמש מטתו ותינוק קטן בה נכפה.

אגרת בת מחלת שנראת לר' חנינא ולאביי פשוטה היא:

דף קיג.

אמר ליה רב לרב כהנא הפוך נבלה ולא תהפוך במילי נטוש נבלה ושקול אגרא ולא תימא אנא גברא רבא וזילא בי מילתא. סלקת לאיגרא שירותיך בהדך. כלומר כבר סעודתך תהיה עמך. קרי בזוזא במתא ונזדמן לך קרא בשדה אל תזלזל בו אלא הביאהו בידך.

אמר ליה רב לחייא בריה לא תשתה סמא דמתנהג גופך בהאי ולא תשרי באיגרא כי המעלות מכחישות הגוף ואל תעקר ככא מפני העין פי' ככא המכתש והוא אל צרם בלשון ישמעאל וכדכתיב (קהלת י"ב ג') ובטלו הטוחנות כי מיעטו כלומר אם יכאב לך אל תעקרהו שמא תכחש עיניך ואל תקני בחויא ולא בארמאה שמא יפגעו בך ולא תשוור ניגרא:

אמר ליה רב לאיבו בריה טרחי בך בשמעתא ולא אסתייעא מילתא תא אגמרך מילי דעלמא אדחלא דאורחא פי' בעודנו אבק הדרך על רגליך קודם שתרחצם זבינך זבון כל מילי זבין ואיחרט וכו':

שלשה דברים צוה ר' יהושע אל תרבה בגגות משום מעשה שהיה מעשה דדוד שעלה על הגג וראה בת שבע ושלח ולקחה ובתך בגרה שחרר עבדך ותן לה הוי זהיר באשתך מחתנה ראשון או בעברה או בממון:

א"ר יצחק שלשה מנוחלי העוה"ב הדר בארץ ישראל והמגדל בנו לתלמוד תורה והמשייר יין מן הקידוש כדי להבדיל עליו.

שלשה הקב"ה מכריז עליהן על רווק הדר בכרך כגון ר' הושיעא ור' חנינא דהוו יתבי בשוק של זונות ולא מדלו עינייהו ומסתכלו בהו וכד אשתבעי אמרי הכי בחיי רבנן קדישי ארעא ועל העשיר המעשר פירותיו בצנעה ועל עני המחזיר אבדה לבעלה. רב ספרא רווק הדר בכרך הוה כו'. שלשה הקב"ה אוהבן מי שאינו כועס ומי שאינו משתכר ומי שאינו עומד על מדותיו.

דף קיג:

שלשה הקב"ה שונאן המדבר אחת בפה ואחת בלב והיודע עדות לחברו ואינו מעיד לו והרואה דבר ערוה יחידי ומעיד לו כי הא דטוביא חטא אתיא זיגוד ואסהיד עליה ונתחייב מלקות כו'. שלשה חייהם אינן חיים הרחמנין והרתחנין ואניני הדעת אמר רב יוסף כולהו איתנהו בי.

ארבעה אין הדעת סובלתן דל גאה ועשיר מכחש וזקן מנאף פרנס המתגאה על הצבור בחנם ויש אומרים אף המגרש את אשתו פעם ראשונה ומחזירה.

חמשה דברים צוה כנען את בניו אהבו זה את זה אהבו הגזל והזמה ושנאו אדוניכם ואל תדברו אמת:

ת"ר שמונה הן כמנודין לשמים מי שאין לו אשה ומי שיש לו אשה ואין לו בנים ואינו נושא אשה אחרת ומי שיש לו בן ואינו מגדלו לתלמוד תורה ומי שאינו לובש תפילין ומי שאין לו ציצית בטליתו ומי שאין לו מזוזה בביתו והמהלך יחף ויש אומרי' אף מי שאינו יושב בחבורת מצוה כגון קידוש וכיוצא בו.

מנין שאין שואלים לכלדים שנאמר תמים תהיה עם ה' אלהיך.

מנין ליודע בחברו שגדול ממנו אפי' בדבר אחד שצריך לנהוג בו כבוד שנאמר כל קבל די רוח יתירא ביה.

והיושבת על דם טהור. פי' צריך להמנע בתשלו' ימי טהרה מלשמש מטתו שכל דם שרואה אחרי מלאת שלשה ושלושים יום לזכר ששה וששים יום לנקבה דם נדה הוא כך צריך להתרחק ממנה וכמה רבא אמר עונה וכמה היא עונה או יום או לילה:
הוא יוסף איש הוצל וכו' יצחק בר אחא דשמעתא יצחק חקולא יצחק בן אלעזר יצחק בן טבלא יצחק נפחא אלו כולן בעלי אגדות ומתנייתא ונזכר שמם פעם כך ופעם כך אבל כשמדברין מפיו שמועה מזכירין שמו רבי יצחק בר אחא וסימנך שמעוני אחי ועמי הנזכר בן אחא הוא בעל השמועה:

דף קיד.

מאן דאכל אליתא טשי בעליתא. כלומר מי שמנהגו לקנות בשר שומן באשראי ואוכל מתחבא בעליות שלא יבוא הקצב ויאמר לו איני מניחך עד שתתן לי דמי הבשר אבל מי שמנהגו לאכול ירקות שדה יושב על השוק שבאשפה ואינו חושש שאין מי שנושה בו:
מתני' מזגו לו כוס ראשון ב"ש אומ' מברך על היום וכו' וב"ה אומ' מברך על היין ואחר כך מברך על היום:
ת"ר דברים שבין ב"ש וב"ה בסעודה ב"ה אומר מברך על היין ואחר כך מברך על היום שהיין גורם לקדושה שתאמר ד"א ברכת היין תדירה ברכת היום אינה תדירה תדיר ושאינו תדיר תדיר קודם והלכתא כב"ה ואסיקנא דר' יהושע היא דאמר אין משגיחין בבת קול הוא דאמר הכא הלכה כב"ה:
הביאו לפניו מטבל בחזרת. פי' הביאו לפניו השלחן מטבל החזרת בחרוסת ומברך בורא פרי האדמה ומפסיק עד שמגיע לפרפרת הפת והיא עת אכילת המצה הביאו לפניו מצה וחזרת וחרוסת:

דף קיד:

אמר ר"ל זאת אומרת מצות צריכות כונה דכיון דהאי חזרת לאו בעידן חיובא דמרור אכיל ליה בבורא פרי האדמה אכיל ליה לפיכך בעי טבול אחרינא דלא אכוון בקמייתא ואקשי' ודלמא מצות אין צריכות כונה ואמאי מטבלינן תרי זימני כי היכי דתהוי הכירא לתינוקות וישאלו אמאי מטבלינן תרי זימני ואסיקנא אפי' במרור לחודיה בעינן תרי טבולי כי היכא דלהוי היכרא לתינוקות ולאו משמע דמצות צריכות כונה:
ועוד תניא אכלן דמאי או אכלן בלא כונה או חצאין יצא ובלבד שלא ישהה באכילת חצאין בין אכילה לאכילה יתר מכדי אכילת פרס הנה תניא בהדיא דלא בעו כונה ופרקי'

תנאי היא דתניא ר' יוסי אומר אע"פ שטבל בחזרת מצוה להביא לפניו מצה וחזרת וחרוסת ושני תבשילין לאו מכלל דר' יוסי סבר מצות צריכות כונה ודחי' ודלמא ר' יוסי נמי צריך תרי טבולי כי היכי דלהוי הכירא לתינוקות ואמרי' אם כן אמאי קתני מצוה אלא משום דסבר מצות צריכות כונה:

מאי שני תבשילין אמר רב הונא אפי' סלקא וארוזא אמר רב אשי ש"מ מדקאמר אורז מבושל דלית הלכתא כר' יוחנן בן נורי דאמר אורז מין דגן הוא.

חזקיה אמר אפי' דג וביצה רב יוסף אמר שני מיני בשר אחד זכר לצלי ואחד זכר לחגיגה מבושל ורבינא אמר אפי' גרמא ובישולא הן שני תבשילין.

אסיקנא היכא דאיכא שאר ירקי מברך אשאר ירקי בורא פרי האדמה ואכיל וכי מטי לאכילת מרור מברך על אכילת מרור ואכיל ליה היכא דלית ליה אלא חזרת בלבד היכי עביד ואסיקנא רב חסדא אמר מברך אחזרת מעיקרא בורא פרי האדמה ועל אכילת מרור ובסוף אוכל חזרת בלא ברכה והלכתא כרב חסדא.

דף קטו.

רב אחא מהדר אשאר ירקי לאפוקי נפשיה מפלוגתא:

אמר רבא לא ניכול איניש מצה ומרו' בהדי' הדדי דסביר' לן (מצה) [דמרור] בזמן הזה דרבנן ואתי מרור דרבנן ומבטל מצה דאורייתא ואפי' למאן דאמר מצות אין מבטלות זו את זו ה"מ דאורייתא ודאורייתא כגון מצה ומרור בזמן שבית המקדש קיים דתרוייהו מדאורייתא אבל בזמן הזה דמרור דרבנן הוא לא.

מאן תנא דאמר מצות אין מבטלות זו את זו הלל דתניא אמרו עליו על הלל שהיה כורך המרור על המצה ואוכלו בבת אחת כו' אמר ר' יוחנן חלוקין עליו חבריו על הלל דתניא יכול לא יהא אדם יוצא ידי חובתו בפסח אלא אם כן כורכן בבת אחת מצה ומרור ואוכל כדרך שהלל אוכלן ת"ל על מצות ומרורים יאכלוהו [אפי'] זה בפני עצמו וזה בפני עצמו השתא דלא אתמר הלכתא לא כרבנן ולא כהלל מברך אמצה לחודיה ואכיל ומברך אמרור לחודיה ואכיל והדר כריך ליה למרור אמצה ואכיל להו בבת אחת בלא ברכה זכר למקדש כהלל:

דף קטו:

אמר ר' אושעיא כל שטיבולו במשקין צריך נטילת ידים אמר רב פפא ש"מ מדקתני מרור צריך נטילת ידים צריך לשקועיה משום קפא כדי שתמות הקפא שבאותו הירקמן

החומץ שבחרוס' פי' קפא תולעת דתניא [בתוספתא] דתרומות האוכל תולעים שבעקרי אילנות ואת הקפא שבירק חייב יבחושין שבחומץ ושביין מותרין סנן במסננת אסורין דאי לא משקע ליה למה ליה נטילת ידים:
אדבריה רב חסדא לרבנא עוקבא ודרש הנוטל ידיו בטבול ראשון צריך שיטול ידיו בטבול שני ואמרי' למה לי נטילת ידים שני' הא משא ידיה חדא זימנא ופרקי' כיון דמפסיק בינייהו ואמר אנדתא והלילא דלמא מסח דעתיה ונגע במידי דמטנף הלכך צריך נטילת ידים שניה:
אמר רבא בלע מצה יצא בלע מרור לא יצא בלע מצה ומרור ידי מצה יצא ידי מרור לא יצא כרכן בסיב ובלען אף ידי מצה לא יצא.
אמר רב שימי בר אשי מצה ומרור וחרוסת בפני כל אחד ואחד ואין עוקרין השלחן אלא לפני מי שאומר הגדה רב כהנא אמר כלהו לפני מי שאומר הגדה ולמה עוקרין השלחן כדי שישאלו התינוקות כי הא דאביי הוה יתיב קמי רבא חזי דמגבא פתורא אמר אכתי לא אכילנן כו':
גרסי' בפ' כיצד מברכין על הפירות אמר רב פפא הכל מודים [בפסח] שמניח פרוסה בתוך שלימה ובוצע מ"ט לחם עוני כתיב וקיי"ל מפני שהוא יום טוב צריך לבצוע על שתי ככרות כשבת דכתיב ביה לקטו לחם משנה הלכך בפסח מניח פרוסה בתוך שלימה ובוצע ומסתברא אפרוסה ויש אומרים אשלימה:
תניא לחם עוני לחם שעונין עליו דברים.

דף קטז.

פי' אומר עליו הגדה מצה זו שאנו אוכלין כו' ד"א לחם עוני מה דרכו של עני הוא מסיק ואשתו אופה וכו' אע"פ שאין חרוסת מצוה ואמאי מייתי ליה משום קפא כדפירשנו למעלה. ר' אליעזר בר' צדוק החרוסת מצוה והביא ראיה לדבריו שכך היו תגרי ירושלים אומרים קחו לכם תבלין [למצוה] מכלל שחרוסת מצוה מאי מצוה ר' לוי אמ' זכר לתפוח שנאמר (שיר ח ה) תחת התפוח עוררתיך וגו' ר' יוחנן אומר זכר לטיט אמר אביי הלכך צריך לקיוהא זכר לתפוח וצריך לסמוכיה זכר לטיט.
תגרי חרך שבירושלים היו אומרין בואו וקחו לכם תבלין למצוה כגון קנמון וכיוצא בו זכר לתבן שבטיט:
מתני' מזגו לו כוס שני וכאן הבן שואל וכו' ת"ר אם היה הבן חכם הבן שואל את אביו ואם לאו אשתו שואלתו ואפי' שני תלמידי חכמים הבקיאין בהלכות הפסח שואלין זה

את זה מה נשתנה וכו' ואסיק אמר רבא שבכל הלילות אין אנו מטבילין אפי' פעם אחת הלילה הזה שתי פעמים מתחיל בגנות מאי היא אמר רבא מתחלה עובדי כוכבים היו אבותינו רב יוסף אמר עבדים היינו לפרעה והאידנא עבדינן כתרוייהו:

דף קטז:

אמר רבא מצה צריך להגביה כשאומ' מצה זו שאנו אוכלין וכו' וכן מרור צריך להגביהו אבל בשר אינו צריך להגביהו מפני שנראה כמקדיש בשר ואוכל קדשים בחוץ אמר רב אחא בר יעקב סומא פסול לומר הגדה כו' ואסיקנא כשר הוא לומר הגדה דמצה בזמן הזה דרבנן ואקשי' מכלל דרב אחא בר יעקב סבר מצה בזמן הזה דאורייתא והא איהו דאמר בסוף פירקי' מצה בזמן הזה דרבנן ופרקי' קסבר כל דתקינו רבנן כעין דאורי' תקון. מאי בעבור זה בעבור מצ' ומרו' הוא:

דף קיז.

ענין דהללויה כסיה ידידיה דבור אחד הוא.

ת"ש ידידיה נחלק לשנים לפיכך ידיד חול יה קודש:

אמר ר"י בן לוי בעשרה דברים נאמר ספר תהלים בנצוח בנגון במשכיל במזמור בשיר באשרי בתפלה בתהלה בהודאה בהלל גדול שבכולן הללויה שכולל שם ושבח בבת אחת:

ת"ר שיר שבתורה משה וישראל אמרוה בשעה שעמדו על הים הלל זה הללויה הללו עבדי ה' נביאים תקנוהו שיהו אומרין על כל פרק ועל כל צרה שנגאלין ממנה וכו' ר"מ אומר כל שירות שבתילים דוד אמרן כו' עד וכי פסל מיכה עומד בבכי וישראל אומרין שירה ופשוטה היא:

תניא כל שיר האמור בתלים בלשון יחיד דוד אמרו בפני עצמו וכל האמור בלשון רבים כנגד צבור אמרו וכל האמור בנצוח בניגון לעתיד לבוא וכל האמור במשכיל על ידי תורגמן אמרו וכל האמור לדוד מזמור שרתה שכינה עליו ואחר כך מזמור וכל האמור מזמור לדוד אמר שירה ואח"כ שרתה עליו שכינה ללמדך שאין השכינה שורה לא מתוך עצבות וכו' עד אלא מתוך שמחה שנא' ועתה קחו לי מנגן וכו' וכן להלכה וכן לחלום טוב ואסיקנא כי הא דרבא מקמי דלפתח בשמעתא הוה אמר מילתא דבדיחותא קמי רבנן לבדוחי לביהו והדר הוה יתיב באימתא ופתח בשמעתא וכל שכן תלמיד דלא ליתיב אלא באימתא:

ת"ר רבי אליעזר אומר הלל זה משה וישראל אמרוהו בשעה שעמד עליהם פרעה אמרו הן לא לנו משיבה רוח הקדש למעני למעני אעשה ר' יהושע אומר יהושע וישראל אמרוהו וכו' ר' אלעזר המודעי אומר דבורה וברק אמרוהו כו' ר' אלעזר בן עזריה אומר חנניה מישאל ועזריה אמרוהו כו' ר' יוסי הגלילי אומר מרדכי ואסתר אמרוהו וחכמים אומרים נביאים שביניהם תקנוהו שיהו אומרין אותו על כל פרק ופרק ועל כל צרה וצרה שתבוא עליהן ולכשנגאלין אומרין אותו על גאולתן:

דף קיז:

מתני' עד היכן אומר ב"ה אומר עד חלמיש למעינו מים והלכה כב"ה וחותם בגאולה אמרי ק"ש והלל חותמין גאל ישראל צלותא גואל ישראל מאי טעמא רחמי נינהו אמ' רבי זירא ברכה דקידוש אק"ב אבל של תפלה קדשנו במצותיך מאי טעמא דתפלה רחמי נינהו וצריך שיזכיר יציאת מצרים (בלילות) [בקידוש היום] כתיב הכא זכור את יום השבת לקדשו וכתיב התם למען תזכור את יום צאתך וגו'.

אמר רבה בר זירא בצלותא חותמין מצמיח קרן ישועה בהפטרה מגן דוד שנאמר ועשיתי לך שם גדול כשם הגדולים אשר בארץ.

תאני רב יוסף שחותמין בהפטרה מגן דוד כדרך שחותמין בתפלה מגן אברהם. אמר ריש לקיש ואעשך לגוי גדול זה שאומר אלהי אברהם ואברכך זהו שאומרים אלהי יצחק ואגדלה שמך זה שאומרים אלהי יעקב יכול יהו חותמין בכלן ת"ל והיה ברכה אין חותמין אלא בך בלבד.

אמר רבא אשכחתינהו לסבי דפומבדיתא דהוו אמרו בשבתא בין בקידושא בין בצלותא מקדש השבת ביום טוב בין בצלותא בין בקידושא מקדש ישראל והזמנים ואמינא להו אנא אדרבא כו' ואסיקנא כסבי דפומבדיתא מדאמר רבינא אנא אקלעי לסורא לגבי מרימר ונחית שליח צבור לקמיה ואמר כסבי דפומבדיתא והוו כולי עלמא משתקי ליה ואמר להו מרימר שבקוה דהלכתא כסבי דפומבדיתא:

מזגו לו כוס שלישי ברך על מזונו אמר לו רבינא לרבא ש"מ ברכה טעונה כוס אמר ליה ארבע כוסות דתקון רבנן דרך חירות כל חד וחד נעביד ביה מצוה.

דף קיח.

רביעי גומר עליו את ההלל ואומר עליו ברכת השיר מאי ברכת השיר ר' יהודה אומר יהללוך ר' יוחנן אומר נשמת כל חי:

ת"ר (חמישי) [רביעי] אומר עליו הלל הגדול דברי ר"ט וי"א ה' רועי לא אחסר מהיכן הוא אומר הלל הגדול רב אמר מהודו עד על נהרות בבל רבי יוחנן אומר משיר המעלות עד על נהרות בבל רב אחא בר יעקב אמר מכי יעקב בחר לו יה ועד על נהרות בבל:
למה נקרא הלל הגדול אמר רבי יוחנן מפני שהקב"ה יושב ברומו של עולם ומחלק מזון לכל בריה:
אמר רבי יהושע בן לוי כ"ו הודו כנגד כ"ו דור שלא היתה להם תורה וזנם הקב"ה בחסדו.
מאי דכתיב הודו לה' כי טוב הודו למי שגובה חובו של אדם בטובתו פי' מכל אדם כפי השג ידו עשיר בשורו עני בשיו אלמנה בתרנגולתה יתום בביצתו:
א"ר יוחנן קשין מזונותיו של אדם כפלים כיולדה [דאילו] ביולדה כתיב בעצב תלדי בנים ובמזונות כתיב בעצבון תאכלנה. ר' אלעזר אומר כקריעת ים סוף שנאמר לגוזר ים סוף לגזרים וסמיך ליה נותן לחם לכל בשר. רבי לוי אמר יתר מן הגאולה שנאמר המלאך הגואל אותי מכל רע על ידי מלאך ובמזונות כתיב האלהים הרועה אותי.
רבי אלעזר בן עזריה אומר קריעת ים סוף שנאמר מהר צועה להפתח וכתיב בתריה רוגע הים ויהמו גליו ה' צבאות שמו רבי חמא ברבי חנינא אמר כיום המיתה שנאמר לא ימות לשחת ולא יחסר לחמו:
אמר רב ששת קשין נקביו של אדם כקריעת ים סוף שנאמר מהר צועה להפתח וכתיב בתריה רוגע הים וגו' אמר רב ששת המבזה את המועדות כאלו עובד ע"ז שנא' אלהי מסכה וגו' וכתיב בתריה את חג המצות תשמור ועוד אמר [רב ששת משום ראב"ע] המספר לה"ר והמקבלו והמעיד עדות שקר ראוי להשליכו לכלבים שנא' לא תשא שמע שוא וסמיך ליה לכלב תשליכון אותו ואקשי' וכי מאחר דאיכא הלל הגדול מאי טעמא שבקי' ליה וקרינן להאי ופריק ר' יוחנן מפני שיש בו ה' דברים יציאת מצרים שנא' בצאת ישראל ממצרים קריעת ים סוף שנאמר הים ראה וינוס מתן תורה שנאמר ההרים רקדו כאילים תחיית המתים שנאמר אתהלך לפני ה' בארצות החיים חבלו של משיח שנאמר לא לנו ה' לא לנו.
רב נחמן אמר מפני שיש בו מלוט הצדיקים מגיהנם שנאמר אנא ה' מלטה נפשי:
ענין אברהם אבינו שהפילו נמרוד.

דף קיח:

לכבשן האש וענין חנניה מישאל ועזריה שהפילן נבוכדנצר לכבשן האש וענין וימרו על ים בים סוף ישראל שבאותו הדור קטני אמנה היו אמרו כשם שאנו עולין מצד זה כך

המצרים עלו מן הצד האחר וכו':
אמרה כנסת ישראל אע"פ שדלה אני מן המצות לי נאה להושיע אהבתי כי ישמע ה' הללו את ה' כל גוים וכל שכן אנו דגבר עלינו חסדו וענין יאתיו חשמנים מני מצרים למלך המשיח לא יאצר ולא יחסן כי ליושבים לפני ה' זה המקבל פני חבירו בישיבה:

דף קיט.

וידי אדם מתחת כנפיהם ידו כתיב ידו של הקב"ה שהיא פשוטה לקבל שבים מפני מדת הדין כל אלו דברים פשוטין הן:
ענין כל כסף שבעולם לקטו יוסף והביאו לפרעה כשעלו ישראל ממצרים נטלוהו שעשו מצרים כמצולה שאין בה דגן איכא דאמרי כמצודה:
בא שישק נטלו מרחבעם בא זרח נטלו משישק וכו'.
ואת כל היקום אשר ברגליהם זו עשרו של אדם שמעמידו על רגליו א"ר לוי משאוי שלש מאות פרדות היו מפתחות נגזיו של קרח וכלהו אקלידי קלפי דגילדאי:
אמר רבי יונתן אודך כי עניתני אמר דוד אבן מאסו הבונים אמר ישי מאת ה' היתה זאת אמרו אחיו זה היום עשה ה' אמר שמואל:

דף קיט:

תנן התם מקום שנהגו לכפול יכפול לפשוט יפשוט לברך אחריו יברך.
תניא ר' כופל בה דברים מאי היא מוסיף לכפול מאודך ולמטה:
ענין שגומל הקב"ה חסד לזרע יצחק אחר שאוכלין ושותין אומר [לו] לאברהם טול ברך אומר איני מברך שיצא ממני ישמעאל וכו' עד נותנין לדוד ואומר אני אברך ולי נאה לברך שנא' כוס ישועות אשא וגו':
אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן מאי אפיקומן רב אמר שלא יעקרו מחבורה זו ויאכלו פסח בחבורה אחרת ושמואל אמר שלא יאכלו אחר הפסח אפילו באותה חבורה כגון קליות ואגוזים וכיוצא בהם וכל שכן בשר וכיוצא בו שמפיגין מתוך פיהם ומפכחין טעמו של פסח.
תניא כותיה דרבי יוחנן אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן כגון קליות ואגוזין:
אמר רב יוסף אמר רב יהודה אמר שמואל אין מפטירין אחר מצה אפיקומן ואקשי' עליה והא אנן לא תנן אלא אין מפטירין אחר הפסח הא אחר מצה מפטירין ופרקי' לא מיבעיא קאמר לא מיבעיא מצה דלא נפיש טעמה ואתי טעמא דהני לפכוחי דמצה

אלא פסח דנפיש טעמיה ולא אתו הני מפכחי טעמיה אימא מפטירין אחר הפסח קמ"ל דאין מפטרין.

דף קכ.

נימא מסייע ליה הסופגנין והדובשנין והאסקריטין אדם ממלא כריסו מהם ובלבד שיאכל כזית מצה באחרונה דייקי' מינה מדקתני באחרונה ש"מ אין מפטירין אחר מצה אפיקומן ודחי' דלמא לעולם מפטירין וה"ק בראשונה דלתאבון קא אכיל (זה) לה למצה ודאי נפיק אלא אפי' באחרונה דאיכא למימר דלמא אתא למיכל למצה אכילה גסה קמ"ל:

מר זוטרא מתני להא דשמואל מפטירין אחר מצה אפיקומן לימא מתני' מסייע ליה אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן כו':

אמר רבה מצה בזמן הזה דאורייתא מרור מדרבנן מאי שנא מרור דכתיב על מצות ומרורים יאכלוהו בזמן דאיכא פסח איכא מרור והאידנא דליכא פסח אמרור נמי לא איחייב אי הכי אמצה נמי דהא על מצות ומרורים כתיב מרור דומיא דמצה ופרקי' לא מצה הדר אהדרה קרא בערב תאכלו מצות הכתוב קבעו חובה אע"ג דליכא פסח רב אחא בר יעקב אמר אחד מצה ואחד מרור בזמן הזה דרבנן.

תניא כותיה דרבא ששת ימים תאכל מצות וביום השביעי עצרת מה שביעי רשות אף ששי נמי רשות מאי טעמא שביעי הוה ליה דבר שהיה בכלל ויצא מן הכלל שנאמר ששת ימים תאכל מצות יצא שביעי ללמד לא ללמד על עצמו יצא אלא ללמד על הכלל כלו יצא שאכילת (פסח) [מצה] באלו הימים רשות יכול אף לילה הראשון רשות ת"ל על מצות ומרורים אין לי אלא בזמן שבית המקדש קיים אין בית המקדש קיים מנין ת"ל בערב תאכלו מצות הכתוב קבעו חובה וקיימא לן כרבה דמצה דאורייתא ומרור בזמן הזה דרבנן:

דף קכ:

מתני' ישנו מקצתן יאכלו כלן לא יאכלו נתנמנו יאכלו היכי דמי נתנמנמו אמר רב אשי נים ולא נים תיר ולא תיר כגון דקרי ליה ועני ולא ידע לאהדורי סברא וכי מדכרי ליה מדכר אבייי הוה יתיב קמיה דרבא חזייה דהוה קא מנמנם אמר ליה מינם קא ניים מר אמר ליה מתנמנומי קא מנמנם ונתנמנמו יאכלו תנן:

הפסח אחר חצות מטמא את הידים אלמא חצות הוה ליה נותר מאן תנא אמר רב יוסף ר'

אלעזר בן עזריה הוא דתניא ואכלו את הבשר בלילה הזה כתיב הכא בלילה הזה וכתיב התם ועברתי בארץ מצרים בלילה הזה מה להלן עד חצות שנא' כחצות הלילה אף כאן נמי עד חצות:

אמר רבא לא (יאכל) [אכל] מצה בזמן הזה אלא לאחר חצות לר' אלעזר בן עזריה לא יצא ידי אכילת מצה פשיטא כיון דאתקיש לפסח שנא' על מצות ומרורים יאכלוהו כפסח דמי מהו דתימא אפקה קרא מהקישא דפסח שנאמר בערב תאכלו מצות קמ"ל דכי אהדריה קרא למלתיה קמייתא כלומר לדוכתיה אהדריה עד חצות כפסח ואע"ג דר' עקיבא פליג עליה כותיה קיימא לן דסם מתני' כותיה:

הפיגול והנותר מטמאין את הידים רב הונא ורב חסדא חד אמר משום חשדי כהונה שלא יגע בו הכהן לטלטלו ויחשדו אותו הכהנים כי לאכלו מטלטלו לפיכך גזרו בו טומאה שלא יגע בו כלל וחד אמר משום עצלי כהונה כלומר גזרו עליו טומאה מפני שנתעצלו הכהנים באכילתו ובא לידי נותר:

דף קכא.

הא דתנן מטמאין את הידים רב הונא ורב חסדא חד מתני טומאה אפגול וחד מתני אנותר חד מתני כזית כאיסורו וחד מתני כביצה כטומאתו:

ברך ברכת הפסח פטר את של זבח וכו' תאנא איזו היא ברכת הזבח אומר אקב"ו לאכל הזבח וקי"ל הפסח דמו בשפיכה כדתנן כהן הקרוב אצל המזבח זורקה זריקה אחת כנגד היסוד והזבח כגון השלמים וכיוצא בהן דמן בזריקה ואמרינן כשתמצא לומר לדברי רבי ישמעאל דאמר ברכת הפסח פוטרת של זבח ואינו צריך לברך על הזבח ברכה בפני עצמה אבל ברכת הזבח אינה פוטרת של פסח הרי זריקה בכלל שפיכה כלומר הטעון זריקה אם תזרקהו בשפיכה יצא אבל אין שפיכה בכלל זריקה הטעון שפיכה ואם יזרקהו לא יצא אלא טעון שפיכה לדברי ר' עקיבא דאמר לא זו פוטרת זו ולא זו פוטרת זו לא שפיכה בכלל זריקה ולא זריקה בכלל שפיכה:

דף קכא:

רבי שמלאי איקלע לפדיון הבן אמרו ליה על פדיון הבן פשיטא לן דודאי אבי הבן מברך אלא שהחיינו מאן מברך הכהן מברך או אבי הבן מברך ופשטוה מבי מדרשא אבי הבן מברך שתים על פדיון הבן ושהחיינו:

סליקא מסכתא ברחמי שמיא וסימנהא נהור"א דכל שעת"א עב"ר לאת"ר תדיר"א אילי"ן איכדי"ן איתת"א דאיסתאב"ת ברמש"א.